THE
CHOWKHAMBA SANSKRIT STUDIES

Vol. XXIII

HISTORICAL AND LITERARY INSCRIPTIONS

Dr. Raj Bali Pandey, M. A., D. Litt, Vidyaratna,

MAHAMANA MALAVIYA PROFESSOR & HEAD OF THE DEPARTMENT OF ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY, JABALPUR UNIVERSITY, JABALPUR; EX-PRINCIPAL, COLLEGE OF INDOLOGY, BANARAS HINDU UNIVERSITY.

THE
CHOWKHAMBA SANSKRIT SERIES OFFICE
VARANASI - 1

V. E. 2019] 1962 [S. E. 1884

Publisher : The Chowkhamba Sanskrit Series Office, Varanasi-1
Printer : Vidya Vilas Press, Varanasi-1
Edition : First, 1962.
Price : Rs. 15-00

PREFACE

'Historical and literary Inscriptions' is a selection of ancient Indian inscriptions which are significant from either historical or literary point of view. Its aim is to provide representative epigraphical data for the use of the teachers and students of India's past, Even the general enlightened readers of history and literature will find this selection useful and interesting. The work has a modest compass within the reach of common students, specially those appearing for M. A. examinations, This volume is concerned with the texts of the inscriptions only. The translations and exhaustive historical and literary notes will be published in the second volume. The author is deeply grateful to the pioneer scholars and publishers but for whose dedicated labour and resources any subsequent work on epigraphy is impossible. He also recalls with pleasure the assistance rendered to him by his students shri Lakshmikant Tripathi, M. A, Shri Ajayamitra Shastri M. A., Dr. Chandra Bhan Pandey, M. A, Ph D. and Shri Ram Narayan Mishra, M. A., in selecting and collecting the materials and going through some of the proofs. He is conscious of the short comings of the book due to his unavoidable circumstances. A number of typo-graphical errors have crept into the pages for which he craves the indulgence of the readers. Thanks are due to the Chaukhamba Sanskrit Series for the publication of this work, which was, perhaps, the first of its kind for them.

'Vasundhara', Durgakund
Varanasi-5

Raj Bali Pandey

CONTENTS

CHAPTER I : PRE-MAURYAN INSCRIPTIONS

CHAPTER II : MAURYAN INSCRIPTIONS

CHAPTER I

PRE-MAURYAN INSCRIPTIONS

1. PIPRAHWA BUDDHIST VASE INSCRIPTION

Prov. : Piprahwa, Basti Dist. U. P.

Date : c. 5th Century B. C.[1] **Lang.** : Prakrit[2]

Scr. : Pre-Mauryan Brāhmī[3]

Ref. : Buhler. *J. R. A. S.* 1898, pp. 387 ff.; Fleet, *ibid*, 1905, pp. 679 ff.; *ibid* 1907. pp. 105 ff.; Barth, *Ind. Ant.*, XXXVI, pp. 117. ff. Sircar, *S. I.*, p. 84

Text[4]

सुकिति[5] भतिम[6] सभगिनिकनं सपुतदलनं [।]
इयं सलिल निधने[7] बुधस भगवते सकि [यनं] [॥][8]

---

1 It corresponds with the date of Mahāparinirvāṇa (the 'Great Demise') of Lord Buddha which took place in 483 B. C. according to the Ceylonese traditions Cf. अस्सोसुं खो कपिलवत्थुवासी सक्या—'भगवा किर कुसिनाराय परिनिब्बुतो, ति । अथ खो कपिलवत्थुवासी सक्या कोसिनारकानं मल्लानं दूतं पाहेसुं—'भगवा अम्हाकं ञाति सेट्ठो । मयम्पि अरहाम भगवतो सरीरानं भागं । मयम्पि भगवतो सरीरानं थूपञ्च महञ्च करिस्सामा, ति' । [*Mahāparinibbāna-Sutta, 285*] Some put it in the 3rd century B. C without proper justification

2 It is the Prakrit of the Eastern Group and lacks long vowels.

3 It is more archaic than Mauryan Brāhmī.

4 संस्कृतच्छाया:—सुकृतिभ्रातृणां समगिनीकानां सपुत्रदाराणाम् ।
इदं शरीरनिधानं बुद्धस्य भगवतः शाक्यानाम् ॥

5 सुकृति was one of the epithets of Lord Buddha.

6 Some scholars take it as भत्ति, a proper name as one of two sisters responsidle for the dedication of the relic casket This reading seems to be far-fetched.

7 'सलिल निधने' literally means 'the Treasure of Remains' = relic-casket.

8 Sircar reads the last two letter as ानं but the reading is not borne out by the inscription which shows no medial sign attached to it. The meter of the stanza is not clear. It may be आर्या, उपगीति or उद्गीति.

2. SOHGAURA COPPER-PLATE INSCRIPTION

Prov. : Sohgaura, Gorakhpur Dist. U. P.

Date : c. 4th Cent. B. C.[1]

Lang. : Prakrit **Scr.** : Early Brāhmī[2]

Ref. : Fleet, *J. R. A S*, 1907, pp 51 ff; K. P. Jayaswal, *Ep. Ind.* XXII, p. 2.

Text

1. सवतियान[3] महमतन[4] समने मनवसिति-क-
2. ह [ा] सि [ि] ल माते वसगमे व एते दवे कोटगलनि [।]
3. ति [य] वेनि-माथुल-चचु मोदाम-भलकन व
4. ल कयियति अतियायिकय [।] नो गहितवय [॥][5]

3. MAHASTHAN FRAGMENTARY STONE PLAQUE NSCRIPTION

Prov. : Mahasthan, Bogra Dist, Bengal

Date : c. 4th Cent. B C. **Lang.** : Prakrit[6]

Scr. : Early Brāhmī[7]

Refe. : D. R. Bhandarker, *Ep. Ind*, XXI, p85, B M. Barua, *Ind Hist. Quart*, 1934, pp 57ff.

---

1 The inscription is evidently pre Mauryan, as the majority of letters betray archaic features It can safely be assigned to the fourth century B C

2 Dr D C Sirkar (Select Inscriptions, p 85) is of the opinion that letters थ (1 1), व or उ (1 2), ड (1 2), medial i in नि (1 1), थि (1 4) etc *may suggest that it is later than Asoka*

3 सवनि = श्रावस्ती the capital of Kosal in the pre-Mauryan period and famous in early Buddhist litrature,

4 Sanskrit महामात्राणां महामात्र = a high government official

5 सम्कृतच्छाया : श्रावस्तीयानां महामात्राणां शासनं मानवाशीतिकात् । श्रीमान् वंशग्रामे एतौ द्वौ कोष्ठागारौ त्रिकवेणी-मथुर-चञ्चु-मोदाम-भद्रकानां (ग्रामाणां) वर्ं कार्यते आत्ययिकाय । नो ग्रहीतव्यम् ।

6 It is of Eastern Group, possessing the features of the Piprahwa and the Sohgaura inscriptions

7 Characters are similar to these of Asokan inscriptions It may be assigned to the time of Chandragupta Maurya or to a period slightly earlier.

Text

1 नेन [।] स [ं] वगिय [।] न[1] [तिल दत स] सप दिन । [सु]
2 [म] । ते । सुलखिते पुडनगलते । ए [त]
3 [नि] वहिपयिसति । सवगियान [च] [दि] ने × ×
4 [धा] नि य । निवहिसति । दग-तियां [यि] यके × ×
5 × × × [यि] कसि । सुअ तियायिक [सि] पि गड [केहि]
6 × × × [यि] केहि एस कोठागाले कोस × × ×
7 × × × ×[2]

1 Different readings have been suggested Bhandarkar reads सवगियानां = of the people of Bengal Barua takes it षड्वर्गिकानां = of the persons of the Sadvargiya sect of the Buddhists D C Sircar suggests that सवर्ग may be the name of a locality (Select Inscriptions, p 83 f n 5)

2 संस्कृतच्छाया after restoration महामात्राणां वचनेन । षड्वर्गीयाणां तिल दत्त सर्षपश्च दत्तम् । सुमात्र सुलक्ष्मोत पुण्ड्रनगरत एतद् निर्वाहयिष्यति षड्वर्गीयेभ्यश्च दत्त धान्यं निर्वक्ष्यति । उदकात्ययिकाय देवात्ययिकाय शुकात्ययिकाय अपि गण्डकं धा यैश्च एष कोष्ठागारः कोषश्च [परिपूरणीयौ] ।

CHAPTER II

MAURYAN INSCRIPTIONS

A. ASOKAN INCRIPTIONS

1. ROCK EDICT NO. I : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra   **Date** : c. 272–32 B C.
Lang. : Prakrit (Pali)   **Scr.** . Brāhmī
Ref. : Hultzrsch. *C. I. I , I* , pp. 1 ff.

Text

1. इयं[1] धंमलिपी[2] देवानंप्रियेन[3]

---

1 S. अय, M. अयि

2 K. धमलिपी, S & M ध्रमदिपि. धंमलिपी = an edict on religion or piety In the Jaugada version between धमलिपी and देवानपियेन there occurs a phrase 'खेपिङ्गलसि पवतसि' which means 'on the खेपिङ्गल mountain'.

3 K. देवनं पियेना, D. देवानं पिये, S देवन प्रिअस, M. देवन प्रियेन: It is used in the sense of an honorific, meaning the beloved of gods' or having divine affinities (Vide *I A* 1891, p 231, *J R A S.* 1901, p. 577) In the Sanskrit literature the compound word देवप्रिय has the following meanings

(i) the beloved of gods = शङ्कर or महादेव

(ii) the beloved or dear to gods = their food, goats (छाग)

(iii) animals or fools and

(iv) a wanderer or mendicant.

The first three could not be applied to Asoka and the fourth is also not apt The retention of षष्ठी विभक्ति, according to Pāṇini, is used in the sense of anger or contempt (षष्ठ्या आक्रोशे । Kātyāyana explicitly writes 'देवानां प्रिय इति च मूर्खे'. Bhattoji Dikshita in his Siddhānta Kaumudī says, 'अन्यत्र देवप्रियः that is, अलुक् समास 'देवानां प्रिय ' is in the sense of contempt while in a good sense the compound word 'देवप्रिय' is used In the Patañjali Mahābhāṣya, however, 'देवानां प्रिय ' has been classified with आयुष्मत् and भवत् in the sense of an honorific which is nearer the meaning of this phrase intended in the present edict The derogatary meaning is a secondary one and has nothing to do with the Buddhist use of the term

2. प्रियद्सिना[1] राजा[2] लेखापिता[3] [।] इध[4] न[5] किं
3. चि जीवं आरभित्पा[6] प्रजूहितव्यं[7] [।]
4. न च समाजो[8] कतव्यो [।] बहुकं हि दोस
5. समाजम्हि पसति देवानंप्रियो प्रियदसि राजा [।]
6. अस्ति पि तु एकचा समाजा साधुमता देवानं
7. प्रियस प्रियदसिनो राञो [।] पुरा महानसम्हि[9]
8. देवानंप्रियस प्रियदसिनो राञो अनुदिवसं ब
9. हूनि प्राणसतसहस्रानि[10] आरभिसु सूपाथाय [।]
10. से अज यदा अयं धंमलिपी लिखिता ती एव प्रा
11. णा आरभरे सूपाथाय द्वो मोरा एको मगो सो पि
12. मगो न ध्रुवो [।] एते पि त्री प्राणा पछा न आरभिसरे [॥]

2. ROCK EDICT NO. II . GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar (Saurashtra) **Date** : c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmi
Ref. : Buhler, *Ep, Ind.*, II, P. 449; Hultzsch, *C. I , I , I*, pp. 2 ff.

---

1 K, पियदसिना; M प्रियद्रशिन. प्रियदर्शी is an epithet which was used by Buddhist kings of India and Ceylon It means 'of pleasing countenance'.

2 D & J लाजिना, S रञो, M रज, राजन् is a simple regal title

3 K. लेखिता: D [लिखा]; J. लिखापिता, S लिखपितु, M लिखपित

4 K. हिदा; J S अ M हिद

5 K. ना, J S. अ M नो

6 Sk आलभ्य = having killed.

7 Sk. प्रहोतव्य

8 समाज = a festive assembly, where music, dance and feasting formed the main items Ref *Mahābhārata*, I 143, 3. Cf. Buhler (Z D M G, 37, 93f)., D R Bhandarker (*JBBRAS*, 31. 395 ff, 1A, 432, 255 ff.), Thomas (*JRAS*, 1942, 392 ff) and Pischel (*GGA*, 1881, 1324 f).

9 Sk. महानस = a kitchen (royal)

10 Cf. *Mahābhārata*, III, 208, 8 10 Here we are told that in the kitchen of king Rantideva 2000 animals (goats etc) and 2000 kine were killed every day for entertaining his people by which he attained to incomparable fame.

Text

1. सर्वत विजितम्हि[1] देवानंप्रियस पियदसिनो राञो
2. एवमपि प्रचंतेसु[2] यथा चोडा पाडा सतियपुतो केतलपुतो आ तंब
3. पंणी[3] अंतियको[4] योनराजा ये वा पि तस अंतियकस सामींपं[5]
4. राजानो सर्वत्र देवानंप्रियस प्रियदसिनो राञो द्वे चिकीछा कता
5. मनुसचिकीछा च पसुचिकीछा च [।] ओसुढानि च यानि मनुसोपगानि च
6. पसोपगानि च यत यत नास्ति सर्वत हारापितानि च रोपापितानि च [।]
7. मूलानि च फलानि च यत यत्र नास्ति सर्वत हारापितानि च रोपापितानि च [।]
8. पंथेसू कूपा च खानापिता व्रछा च रोपापिता परिभोगाय पसुमनुसानं [॥]

3. ROCK EDICT NO. III : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra; **Date** : c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī.
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.*, II., p. 450; Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp 4 ff.

Text

1. देवानंपियो पियदसि राजा एवं आह [।] द्वादसवासाभिसितेन[6] मया इदं आञपितं [।]

---

1 विजित literally means 'conquered'. It's derivative and current meaning is 'territory' or 'dominion'.

2 Sk. प्रत्यन्त = territories beyond the frontiers of a state.

3 Sk. ताम्रपर्णी = Ceylon.

4 Antiochus II Theos of Syria (261–246 B C).

5 Sk. सामन्ताः; D & J. the same (सामन्ता); S. & M. समन्त

6 Sk. द्वादशवर्षाभिषिक्तेन = in the twelfth regnal year of Asoka. This shows that no continuous era was yet in vogue.

2. सर्वत विजिते मम युता[1] च राजूके[2] च प्रादेसिके[3] च पंचसु पंचसु वासेसु अनुस
3. यानं[4] नियातु एतायेव अथाय इमाय धमानुसस्टिय यथा अञा
4. य पि कंमाय [।] साधु मातरि च पितरि च सुस्रूसा मित्रसंस्तुत ञातीनं बाम्हण
5. समणानं साधु दानं प्राणानं साधु अनारंभो अपव्ययता[5] अपभांडता साधु [।]
6. परिसा पि युते आञपयिसति गणनाय हेतुतो च व्यंजनतो च [॥]

4 ROCK EDICT NO. IV GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra; **Date** : c. 272–232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāmhī

Ref. . Buhler, *Ep. Ind.* II, p 451, Hultzsch *C.I.I., I*, pp. 5 ff.

Text

1. अतिकातं अंतरं बहूनि वाससतानि वढितो एव प्राणारंभो विहिंसा च भूतानं ञातीसु
2. असंप्रतिपती ब्राम्हणस्रमणानं असंप्रतीपती [।] त अज देवानंप्रियस प्रियदसिनो राञो

---

1 Sk युक्त Cf. Arthaśāstra It means a district revenue officer-cum-magistrate We come across the term विनियुक्तक and आयुक्तक in the Valabhi Inscriptions (Fleet . Gupta Inscriptions, p 169)

2 The literal meaning of the term रज्जु is 'a rope' and of रज्जुक 'one who holds a rope'. Buhler relynig on the root meaning believed that it meant 'a field-measurer' or a settlement officer. But the functions assigned to him in this and other edicts are moral and judicial in nature. He was most probably a moral-cum-judicial officer

3 An officer in charge of a प्रदेश or province.

4 अनुसयान means 'a tour'. Cf पुण्यतीर्थानुसयान (Mahābhārata, I. 2. 123)

5 Sk अल्पव्ययता

3. धंमचरणेन भेरीघोसो[1] अहो धंमघोसो[2] विमानदर्सणा[3] च हस्तिदसणा[4] च
4. अगिखंधानि[5] च अञानि च दिव्यानि रूपानि दसयित्पा जनं [।] यारिसे बहूहि वाससतेहि
5. न भूतपुवे तारिसे अज वढिते देवानंप्रियस प्रियदसिनो राञो धंमानुसस्टिया अनारं
6. भो प्राणानं अविहीसा भूतानं ञातीनं संपटिपती ब्रम्हणसमणानं संपटिपती मातरि पितरि
7. सुस्रुसा थैरसुस्रुसा [।] एस अञे च बहुविधे धंमचरणे वढिते [।] वढयिसति चेव देवानंप्रियो
8. प्रियदसि राजा धंमचरणं इदं [।] पुत्रा च पोत्रा च प्रपोत्रा च देवानंप्रियस प्रियदसिनो राञो
9. प्रवधयिसंति इदं धंमचरणं आव सवटकपा[6] धंमम्हि सीलम्हि तिस्टंतो धंमं अनुसासिसंति [।]
10. एस हि सेस्टे कंमे य धंमानुसासनं [।] धंमचरणे पि न भवति असीलस [।] त इमम्हि अथम्हि
11. वधी च अहीनी च साधु [।] एताय अथाय इदं लेखापितं इमस अथस वधि युजंतु हीनि च
12. नो लोचेतव्या[7] [।] द्वादसवासाभिसितेन देवानंप्रियेन प्रियदसिना राञा इदं लेखापितं [॥]

5. ROCK EDICT NO. V : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Surashtra; **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. ; Buhler, *Ep. Ind.* II, p. 454;
Hultzsch, C. I. I., I., pp. 8 ff.

---

1 The sound of war drums.

2 The proclamation of piety or righteousness.

3 An exhibition of celestial chariots as an inducement to people for qualifying themselves for heavenly life.

4 हस्ति may be a representation of Lord Buddha. But it may also stand for a divine conveyance.

5 Literally it means 'columns of fire'. Figuratively it represents celestial beings full of light and brilliance.

6 Sk. सर्वकल्प = प्रलय = Universal dissolution.

7 Sk. रोचेतु from √रुच् to approve.

Text

1 देवानंप्रियो प्रियदसि राजा एवं आह [।] कलाणं दुकरं [।] यो आदिकरो कलाणस सो दुकरं करोति [।]

2 त मया बहु कलाणं कतं [।] त मम पुता च पोता च परं च तेन य मे अपच आव सवटकपा अनुवतिसरे तथा

3 सो सुकतं कासति [।] यो तु एत देस पि हापेसति सो दुकतं कासति [।] सुकरं हि पापं [।] अतिकातं अंतरं

4 न भूतप्रुव धंममहामाता[1] नाम [।] त मया त्रैदसवासाभिसितेन धंम महामाता कता [।] ते सवपासंडेसु[2] व्यापता धंमाधिस्टानाय

5 .. धंमयुतस च योण[3]कंबोजगंधारानं[4] रिस्टिक[5]पेतेणिकानं[6] ये वा पि अंञे आपरांता[7] [।] भतमयेसु[8] व[9]

6 . .. सुखाय धंमयुतानं अपरिगोधाय[10] व्यापता ते [।] बंधनबधस पटिविधानाय

7 .. प्रजा कताभीकारेसु[11] वा थैरेसु वा व्यापता ते [।] पाटलिपुते च बाहिरेसु च

---

1 Sk धर्ममहामात्र = a high officer of the state appointed for the propagation of morality

2 Sk पाषण्ड = a heretic or hypocrite Here it is used in the sense of a religious sect

3 Sk यवन

4 There were three frontier provinces of Asokan empire inhabited by the यवनs (domiciled Greeks), the कम्बोजs and the गान्धारs

5 It is a Prakrit variant of राष्ट्रिक or Sk राष्ट्रिक here the name of a people. Buhler identified it with the ऋषिक of the Rāmāyana

6 D पितेनिक, S & M पितिनिक It is the name of a tribe,

7 Sk अपरान्ता Literally it means the 'western frontier Here it means frontier provinces Cf प्रत्यन्त = a state beyond the frontier

8 म् between भत् (= Sk भृत्य) and मय (Sk आर्य) is superfluous It means hirelings and nobles

9 K, बंभनिभेसु (= ब्राह्मण and इभ or गृहपति = वैश्य) अनथेसु वुधेसु (= वृद्धेषु)

10 K, अपलिबोधाये Thomas thinks that its substantive is पलिबोध (= desire) which is found in Buddhist works (JRAS 1915 99 ff) Some take it in the sense of अपरिबाधाय (= removal of shackles),

11 K कटाभिकाले D कटाभीकाके S किटभिकरो; M कटभिकर Sk कृताभिकारेषु (= aggrieved) Buhler translates it 'over whelmed by misfortune' (*Ep Ind.* II, 468)

8. ...... ये वा पि मे अजे आतिका सवेत व्यापता ते [।] यो अयं धंमनिसितो ति व
9. ....ते धंममहामाता [।] एताय अथाय अयं धंमलिपी लिखिता

6. ROCK EDICT NO. VI : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar saurashtra; **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Buhler, *Ep. Ind.*, II, p. 454;
Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp. 11–12.

Text

1. देवा[1].........सि राजा एवं आह [।] अतिकातं अंतरं
2. न भूतप्रुव सव[2] ...ल अथकंमे[3] व पटिवेदना[4] वा [।] त मया एवं कत [।]
3. सवे काले भुंजमानस मे ओरोधनम्हि[5] गभागारम्हि[6] वचम्हि[7] व
4. विनीतम्हि[8] च उयानेसु च सवत्र पटिवेदका स्टिता अथे मे जनस
5. पटिवेदेथ इति [।] सर्वत्र च जनस अथे करोमि [।] य च किंचि मुखतो
6. आञपयामि स्वयं दापकं वा स्रावापकं वा य वा पुन महामात्रेसु
7. आचायिके[9] अरोपितं भवति ताय अथाय विवादो निझती[10] व संतो परिसायं[11]
8. आनंतरं पटिवेदेतव्यं मे सर्वत्र सर्वे काले [।] एवं मया आञपितं [।] नास्ति हि मे तोसो
9. उस्टानम्हि अथसंतीरणाय व [।] कतव्यमते हि मे सर्वलोकहितं [।]
10. तस च पुन एस मूले उस्टानं च अथसंतीरणा च [।] नास्ति[12] हि कमतरं
11. सर्वलोकहितत्पा [।] य च किंचि पराक्रमामि अहं किंति भूतानं आनणं गछेयं

---

1 K. देवानंपिये पियदसि । 2 K. सर्वं कालं
3 Sk. अर्थकर्म = transaction of business. 4. Sk. प्रतिवेदन = report.
5 Sk. अवरोधन = Zenana 6 गर्भागार = inner apartment.
7 K. वचसि; S. व्रचस्पि Sk. वर्चस् means 'ordure'; its derivative meaning is 'a latrine'.
8 Cf. Sk. विनीतक meaning a conveyance.
9 Sk. आत्ययिके = in the case of emergency.
10 Sk. निध्यप्ति = moving a repeated consideration.
11 परिसा Sk. परिषद् = मन्त्रिपरिषद् = Council of ministers.
12 Here Asoka enunciates his ideal.

12 इध च नानि सुखापयामि परत्रा च स्वगं आराधयंतु त [।] एताय अथाय

13. अयं धमलिपी लेखापिता किंति चिरं तिस्टेय इति तथा च मे पुत्रा पोता च प्रपोत्रा च

14. अनुवतर सवलोकहिताय [।] दुकरं तु इदं अञत्र अगेन पराक्रमेन [॥]

7. ROCK EDICT NO. VII GIRNAR VERSION

Prov Girnar, Saurashtra, **Date** c 272-232 B C.
Lang. Prakrit (Pali), **Scr.** . Brahmi
Ref. Buhler, *Ep Ind* II p 456,
Hultzsch, *C. I I, I* p 13

Text

1 देवानंपियो पियदसि राजा सर्वत इछति सवे पासडा वसेयु [।] सवे ते समय च

2 भावसुधिं च इछति [।] जनो तु उचावचछंदो उचावचरागो [।] ते सर्वं व कासंति एकदेसं व कसंति

3 विपुले तु पि दाने यस नास्ति सयमे भावसुधिता च कतञता व दढभतिता च निचा[2] बाढ[3] [॥]

8 ROCK EDICT NO VIII · GIRNAR VERSION

Prov. Girnar, Saurashtra, **Date** · c 272-232 B C
Lang Prakrit (Pali); **Scr** Brahmi
Ref. · Buhler, *Ep Ind* II, p 456, Hultzsch, *C. I I, I*, p 14.

Text

1 अतिक्रातं अतरं राजानो विहारयाता[4] अयासु [।] एत मगव्या अञानि च एतारिसनि

---

1 It is an edict on religious toleration and puri y of thoughts

2 K निचे, D नीचे Sk. नित्य or नित्या

3 The meaning of the last line is uncertain and controversial due to loose construction of the sentence It may be rendered into English as follows · 'Even in one, who is not capable of opulent gift, purity of thoughts, gratefulness and fast devotion are ever praiseworthy'.

4 Pleasure-tours in wh ch hunting, feasting, drinking and other light amusements formed ma n items

11. ROCK EDICT NO. XI : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saawashtra **Date** : c. 272, 232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr** : Brāhmī
Ref. : Buhler, *Ep. Ind.* II, p. 460, Hultzsch, *C.I.I.*, I. p. 18

Text

1. देवानंपियो[1] पियदसि राजा एवं आह [।] नास्ति एतारिसं दानं यारिसं धमदानं धंमसंस्तवो वा धंमसंविभागो वा धंमसंबंधो व [।]
2. तत इदं भवति दासभतकम्हि सम्यप्रतिपती मातरि पितरा साधु सुसुसा मितसस्तुतञातिकानं बाम्हणस्रमणानं साधु दानं
3. प्राणानं अनारंभो साधु [।] एत, वतव्य पिता व पुत्रेन व भाता व मितसस्तुतञातिकेन व आव पटीवेसियेहि[2] इदं साधु इदं कतव्यं [।]
4. सो तथा करु इलोकचस[3] आरधो होति परत च अनंतं पुञं[4] भवति तेन धमदानेन [॥]

12. ROCK EDICT NO. XII : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra **Date** : c. 272–232 B. C.
Long. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Buhler, *Ep. Ind.*, II, p. 447; Hultzsch, *C. I. I.*, I. p. 20

Text

1. देवानंपिये पियदसि राजा सवपासंडानि च पवजितानि च घरस्तानि च पूजयति दानेन च विवाधाय च पूजाय पूजयति ने [।]
2. न तु तथा दानं व पूजा व देवानंपियो मंञते यथा किति सारवढी अस सवपासंडानं [।] सारवढी[5] तु बहुविधा [।]
3. तस तु इदं मूलं य वचिगुती[6] किंति आत्पपासंडपूजा व परपासंडगरहा व नो भवे अप्रकरणम्हि लहुका[7] व अस
4. तम्हि तम्हि प्रकरणे [।] पूजेतया तु एव परपासंडा तेन तन प्रकरणेन [।] एवं करुं आत्पपासंडं च वढयति परपासंडस च उपकरोति [।]

---

1 K. देवानं पिये.

2 Sk. प्रातिवेशिकैः = by neighbours.

3 K. हिदलोकिकये S. इमलोक.

4 K. पुना; S. पुञ; M. पुण.

5 SK. सारवृद्धि = increase of essentials (of Dhamma).

6 K. वचगुति, Sk. वचोगुप्ति = control of speech

7 K. लहुका. cf present Middle Indic हलका. It means 'light' or 'moderate'.

5 तद्अथा करोतो आत्पपासड च छणति परपासडस च पि अपकरोति [।] यो हि कोचि आत्पपासड पुजयति परपासड व गरहति

6 सव आत्पपासडभतिया किति आत्पपासड दीपयेम इति सो च पुन तथ करातो आत्पपासड बाढतर उपहनाति [।] त समवायो[1] एव साधु

7 किति अञमञस धम स्रुणारु[2] च सुसुमेर[3] च [।] एव हि देवानंपियस इछा किति सवपासडा बहुस्रुता[4] च असु कल्याणागमा च असु [।]

8 ये च तत्र तत प्रसना[5] वहि वतव्य [।] देवानपियो नो तथा दान व पूजा व मञते यथा किति सारवढी अस सवपासडान [।] बहुका च एताय

9 अथा व्यापता धममहामाता च इथीझखमहामाता[6] च वचभूमीका[7] च अञे च निकाया[8] [।] अय च एतस फल य आत्पपासडवढी च होति धमस च दीपना [॥]

13 ROCK EDICT NO XIII SHAHBAZGARHI VERSION

Prov Shahbazgarhi W Pakistan[1] **Date** c 272 232 B C

Lang Prakrit (Pali) **Scr** Kharoṣṭhi

Ref Buhler, *Ep Ind*, II, pp 246 ff, Hultzsch, *C I I* I, pp 66 ff

Text

1 अठवषअभिसितस[9] देवनप्रिअस प्रिअद्रशिस रञो कलिग विजित [।] दिअढमत्रे[10] प्रणशतसहस्रे ये ततो[11] अपवुढे[12] शतसहस्रमत्रे तत्र हते बहुतवतके[13] व मुटे [।]

2 ततो पच अधुन लधेषु कलिगेषु तिव्रे ध्रमशिलन ध्रमकमत ध्रमनुशस्ति च देवनप्रियस [।] सो अस्ति अनुसोचन देवनप्रिअस विजिनिति कलिगनि [।]

3 अविजितं हि विजिनमनो यो तत्र वध व मरण व अपवहो व जनस त बढ वेदनियमत गुरुमतं च देवनप्रियस [।] इद पि चु ततो गुरुमततर देवनप्रियस [।] ये तत्र

---

1 S समय G समवाय means 'synthesis' S सयम means 'control'

2 Sk शृणुयु 3 सुश्रूषेरन्

4 Sk बहुश्रुता = widely read

5 S प्रसन Sk प्रसक्ता = attached to their respective sects

6 Sk स्त्र्यध्यक्षमहामात्रा = high officers looking after women

7 Sk व्रजभूमिक = inspector of pastoral areas

8 Sk निकाय = class or group (of officers)

9 K अठवषाभिसितस 10 Sk द्व्यर्धमात्र 11 K ततो = Sk ततः

12 Sk अपव्यूढा = taken prisoners 13 बहुतावकं

4. वसति भ्रमण व श्रमण व अंञे व प्रषंड ग्रहथ व येसु विहित एष अग्र-
भुटिसुश्रुष मतपितुषु सुश्रुष गुरुन सुश्रुष मित्रसंस्तुतसहय-

5. अनिकेषु दसभटकनं सम्मप्रतिपति द्रिढभतित तेष तत्र भोति अपग्रथो[1]
व वधो व अभिरतन व निक्रमणं [।] येष व पि सुविहितन सिनेहो
अविप्रहिनो ए तेष मित्रसंस्तुतसहयञतिक वसन

6. प्रपुणति तत्र तं पि तेष वो अपग्रथो भोति [।] प्रतिभगं च एतं स-
व्रमनुशनं गुरुमत च देवनं प्रियस [।] नस्ति च एकतरे पि प्रषडस्पि
न नम प्रसदो [।] सो यमत्रो जनो तद कलिगे हतो च मुटो च
अपवुढ च ततो

7. शतभगे व सहस्रभगं व अज गुरुमते वो देवनंप्रियस [।] यो पि च
अपकरेयति क्षमितवियमते व देवनंप्रियस यं शको छमनये [।] या पि
च अटवि[2] देवनंप्रियस विजिते भोति त पि अनुनेति[3] अनुनिज्ञपेति[4]
[।] अनुतपे पि च प्रभवे

8. देवनंप्रियस वुचति तेष किति अवत्रपेयु[5] न च हंञेयसु [।] इछति
हि देवनंप्रियो सवभुतन अछति संयमं समचरियं रभसिये[6] [।] अयि
च मुखमुत विजये देवनंप्रियस यो ध्रमविजयो[7] [।] सो च पुन
लधो देवनंप्रियस इह च सवेषु च अंतेषु[8]

9. अ षषु[9] पि योजनशतेषु यत्र अंतियोको[10] नम योनरज परं च तेन
अंतियोकेन चतुरे ४ रजनि तुरमये[11] नम अंतिकिनि[12] नम मक[13] नम
अलिकसुदरो[14] नम निच चोड पंड अव तंबपंणिय [।] एवमेव हिद
रजविषवस्पि[15] योनकंबोयेषु[16] नभकनभितिन[17]

---

1 K. उपघाते; G. उपघातो Dictionary meaning is 'injury';

2 Here figuratively (by लक्षणा) अटवी stands for आटविकाः, 'the residents of forests'.

3 Sk. अनुनयति = pacifies

4 M अनुनिझपयेति. Sk. अनुनिध्यापयति = 'makes them contemplate' or converts'.

5 Sk. अवत्रपेरन् = feel ashamed of (their crimes).

6 G मादव K. मदव (मार्दव = kindness) रभसिये = Sk. राभस्य = violence

7 धर्मविजय. It means 'Conquest through piety'.

8 Sk प्रत्यन्तेषु = in the neighbouring states beyond the frontiers

9 Sk. षड्भ्यः.

10 Antiochus II Theos of Syria (261-46 B. C).

11 Magas of Cyrene in North Africa (242-58 B C).

12 Ptolemy II Philadelphos of Egypt (277-47 B. C).

13 Antigonus Gonatas of Macedonia (277-39 B C).

14 Alexander of Epirus (272-255 B. C.)
or Alexander of Corinth (C 255-244 B C.)

15 Sk. राजविषयेषु = in the kings dominions.

16 Sk. यवन-कम्बोजेषु

17 Sk. नाभक-नाभपंक्तिषु

10 भोजपितिनिकेषु[1] अध्रपलिदेषु[2] सवत्र देवनप्रियस ध्रमनुशस्ति अनुवटति [।] यत्र पि देवनप्रियस दुत न व्रचति ते पि श्रुतु देवनप्रियस ध्रमवुटं विधनं ध्रमनुशस्ति ध्रम अनुविधियनि अनुविधियिशति च [।] यो स लधे एतकेन भोति सवत्र विजयो सवत्र पुन
11 विजयो प्रितिरसो सो [।] लध भोति प्रिति ध्रमविजयस्पि [।] लहुक तु खो स प्रिति [।] परत्रिकमेव महफल मेञति देवनप्रियो [।] एतये च अठये अयि ध्रमदिपि[3] निपिस्त[4] किति पुत्र पपोत्र मे असु नवं विजय म विजेतविअ मञिषु स्पकस्पि यो विजय क्षति च लहुदण्डत च रोचेतु तं च यो विज (य) मञतु
12 यो ध्रमविजयो [।] सो हिदलोकिको परलोकिको [।] सव च निरति[5] भोतु य ध्रमरति [।] स हि हिदलोकिक परलोकिक [॥]

14 ROCK EDICT NO XIV GIRNAR VERSION

Prov Girnar, Saurashtra, **Date** C 272-232 B C
Lang Prakrit (Pali) **Scr** Brahmi
Ref Buhler, *Ep Ind II* p 465 Hultzsch, *C I I* I p 25

Text

1 अयं धमलिपी देवानंप्रियेन प्रियदसिना राञा लेखापिता अस्ति एव
2 सखितेन अस्ति मझमेन अस्ति विस्ततं[6] [।] न च सर्वं सर्वत घटितं [।]
3 महालके हि विजितं बहु च लिखितं लिखापयिसं चेव [।] अस्ति च एतं क
4 पुन पुन वुतं[7] तस तस अथस माधूरताय किंति जनो तथा पटिपजेथ [।]
5 तत्र एकदा असमातं लिखितं अस देसं व सछाय[8] कारणं व
6 अलोचेत्वा लिपिकरापराधेन व [॥]

---

1 Sk भोज पैत्र्यणिकेषु   2 Sk आन्ध्र पुलिन्देषु

3 It is a variant of लिपि = rescript

4 Some read it as दिपिस्त from दिपि M लिखित

5 This compound word has been broken and interpreted differently Hultzsch suggests that the middle word चनि is a variant of Prakrit substantive चाग = Sk त्यक्ति in the sense of त्याग (= renunciation) (C I I I 70) D C Sircar gives Sanskritised text as सर्वां च अतिरति (Select Inscriptions p 40)
K चका च निरति होतु

6 S विस्तृतम्   7 S उपित   8 K चखये

15. SEPARATE ROCK EDICT NO. I : DHAULI VERSION

Prov. : *Dhauli, Puri Dist., Orissa;* **Date** : *c.* 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Senart, *Ind.Ant., XIP*, pp. 82 ff; Hultzsch, *C. I. I.*, I, p. 92 ff.

Text

1. देवानंपियस वचनेन[1] तोसलियं[2] महामात नगलवियोहालका[3]
2. वतविय [।] अं किछि दखामि हकं त इछामि किंति कंमन पटिपादये हं[4]
3. दुवालते च आलभेहं [।] एस च मे मोख्यमत दुवाल एतसि अठसि अं तुफेसु
4. अनुसथि [।] तुफे हि बहूसु पानसहसेसु[5] आयत[6] पनयं गछेम सु मुनिसान [।] सवे
5. मुनिसे पजा ममा [।] अथा पजाये इछामि हकं किंति सवेन हितसुखेन हिदलोकिक-
6. पाललोकिकेन[7] युजेवू ति तथा—सव मुनिसेसु पि इछामि हकं [।] नो च पापुनाथ आवग-
7. मुके[8] इयं अठे [।] केछ व एकपुलिसे पापुनाति एतं से पि देसं नो सवं [।] देखत हि तुफे एतं
8. सुविहिता पि [।] निति यं[9] एकपुलिसे पि अथि ये बंधन वा पलिकिलेसं पापुनाति [।] तत होति
9. अकस्मा तेन बधनतिक[10] अंने च.........हु जने दविये दुखीयति [।] तत इछितविये
10. तुफेहि किंति मझं पटिपादयेमा ति [।] इमेहि सु जातेहि नो संपटिपजति इसाय आसुलोपेन[11]

---

1. वचनेन = 'under the order of'
2. J. समापाय. तोसली and समापा were two political head–quarters on this side तोसली is represented by Dhauli and समापा by the Jaugada area.
3 CF. पौरव्यावहारिक in the अर्थशास्त्र, p 20. 1. 13.
4 Senart and Buhler read पटिवेद***
5. Senart and Buhler read ...सेसु
6 Ibid. आयता
7. Ibid. पाललोकिकाये
8 Ibid आवागमके
9 Ibid. निति यं Luders (*SP.A., 1914, 859*) takes निति as नीति = दण्डनीति Hultzsch (C 1. 1 p 96, f n. 1) connects locative नीत्या with मति
10. Senart and Buhler read बंद***
11 *Literally it means* quick information (आसु+लोप)

11 निठुलियेन[1] तूलनाय अनावूतिय आलसियेन किलमथेन [।] इछितविये किति एते

12. जाता नो हुवेवु ममा ति [।] एतस च सवस मूले अनासुलोपे अतूलना च [।] निति यं ए किलंते सिया

13. न ते उगछ[3] संचलितविये तु वटितविये एतविये वा [।] हेवंमेव ए दखेय[4] तुफाक तेन वतविये

14. आनंने[5] देखत हेव च हेवं च देवानंपियस अनुसथि [।] से महाफले ए तस संपटिपाद

15. महाअपाये असंपटिपति [।] विपटिपादयमीने हि एतं नथि स्वगस आलधि नो लाजालधि [।]

16. दुआहले हि इमस कंमस मे कुते मनोअतिलेके [।] संपटिपजमीने चु एतं स्वगं

17. आलाधयिसथ मम च आननियं एहथ [।] इयं च लिपि तिसनखतेन[6] सोतविया[7] [।]

18 अतला पि च तिसेन खनसि एकेन पि सोतविय [।] हेवं च कलतं तुफे

19. चघथ संपटिपादयितवे [।] एताये अठाये इयं लिपि लिखित हिद एन

20. नगलवियोहालका सस्वतं समयं यूजेवू ति"""नस अकस्मा पलिबोधे च

21. अकस्मा पलिकिलेसे च नो सिया ति [।] एताये च अठाये हकं""" महामते[8] पंचसु पंचसु वसे

22. सु निखामयिसामि ए अखखसे अचंडे सखिनालंभे होसति एतं अठं जानितु"""""तथा

23. कलति अथ मम अनुसथी[9] ति [।] उजेनिते पि चु कुमाले एताये व अठाये निखामयिस"""

24. हेदिसमेव वर्ग नो च अतिकामयिसति तिंनि वसानि [।] हेमेव तखसि-लाते पि [।] अदा अ" ""

25. ते महामाता निखमिसंति अनुसयानं तदा अहापयितु अतने कमं एतं पि जानिस

-26. तं पि तथा कलंति अथ लाजिने अनुसथी ति [॥]

---

1. Senart and Buhler read नियूलि"'
2 Senart read किंति. Buhler's reading is किति
3. उगछे may be read 4. Senart and Buhler read दखिए
5. Ibid. आन ने (= SK. आज्ञा नः) आनं ने (= SK. आनृण्य).
6. SK. तिष्यनक्षत्र e. g thrice a year.
7. Senart read""विय. Buhler's reading is ..विय .
8 Some read महामात
9 Sk. अनुशस्तिः (= अनुशासन = instruction).

16. SEPARATE ROCK EDICT NO. II : JAUGADA VERSION

Prov. : Jaugada, Ganjan Dist. Orissa;
Date : c. 272–232 B. C. **Lang.** : Prakrit (Pali)
Scr. : Brāhmī **Ref.** : Senart, *Ind. Ant., XIX*, pp. 82 ff.; Hultzsch. *C. I. I., I.*, pp. 115 ff.

Text

1. देवानपिये हेवं आह [।] ममापायं महामता लाजवचनिक[1] वतविया [।] अं किछि दखामि हकं तं इछामि हकं किति कं कमन
2. पटिपातयेहं दुवालते च आलभेहं [।] एस च मे मोखियमत[2] दुवाल पुनस अथस अं तुफेसु अनुशथि [।] सवमुनि
3. सा मे पजा [।] अथ पजाये इछामि किति मे सवेण हितसुखेन युजेयू अथ पजाये इछामि किति मे सवेन हित सु
4. खेन युजेयू[3] ति हिदलोगिकपाललोकिकेण[4] हेवंमेव मे इछ सवमुनिसेसु [।] सिवा अंतान अविजिता
5. नं किछांदे[5] सु लाजा अफेसू ति [।] एताका[6] या मे इछ अंतेसु पापुनेयु लाजा हेव इछति अनुविगिन हेयू[7]
6. ममियाये अस्वसेयु च मे सुखंमेव च लहेयू ममते तो खं[8] हेवं च पापुनेयु
7. ए सकिये खमितवे ममं निमितं च धम चलेयू ति हिदलोग च पललोग च आलाधयेयू [।] एताये
8. च अठाये हकं तुफेनि अनुसासामि अनने एतकेन हक तुफेनि अनुसासितु छंदं च वेदि
9. तु आ मम धिति पटिंना च अचल [।] स हेवं कटु कंमे चलितविये अस्वासनिया च ते एन ते पापने
10. यु अथा पित हेवं ने लाजा ति अथ अतानं अनुकंपति हेवं अफेनि अनुकंपति अथा पजा हे
11. व मये लाजिने [।] तुफेन हकं अनुसासित[9] छंद[10] च वेदित[11] आ मम धिति पटिंना चा अचल सकल

---

1 Senart and Buhler read लज—

2. Senart read—मते, Buhler's is—मत

3. From अथ to युजेयू has been repeated by the scribe by mistake and it should be cancelled

4. Buhler read—केन 5 The reading of Senart and Buhler is—छंदे

6 Luders propased एतका 7. Senart and Buhler proposed हेयु ।

8. Read दुख 9 अनुसासित is proposd by Buhler.

10. Senart and Buhler read छंद 11. वेदितु is a better reading.

12. देसाआयुतिके होसामी एतसि अथसि [।] अलं हि हुफे अस्वासनाये हिदसुखाये च तेस हिद
13. लोगिकपाललोकिकाये [।] हेवं च कलंतं स्वगं च आलाधयिसथ मम च आननेयं एसथ [।] ए
14. ताये च अथाये इयं लिपी लिखित[1] हिद एन महामाता सास्वतं[2] समं युजेयू अस्वासनाये च
15. धमचलनाये च अंतानं [।] इयं च लिपी अनुचातुंमासं[3] सोतविया तिसेन [।] अंतला पि च सोतविया [।]
16. खने सतं एकेन पि सोतविया [।] हेवं च कलंतं चघथ संपटिपात-यितवे [॥]

17. MINOR ROCK EDICT : RUPNATH

Prov. : Rupnath, Jabbalpur Dist. M. P.

Date : c. 272-232 B. C. **Lang.** : Prakrit (Pali)

Scr : Brāhmī

Ref. : Buhler, *Ind. Ant., VI*, pp. 149 ff.; Hultzsch, *C. I. I.*, I, pp 166 ff.

Text

1. देवानंपिये हेवं आहा [।] सातिरेकेकानि[4] अढतियानि व[5] य सुमि प्रकास सके[6] [।] नो चु बाढि पकते [।] सातिलेके चु छवछरे[7] य सुमि हकं सघ उपेते[8]
2. याढि च पकते [।] या इमाय कालाय जंबुदिपसि[9] अमिसा[10] देवा हुसु

1. Read लिखिता 2 सस्वतं is suggested by Senart and Buhler.
3. Every four months, e. g. thrice a year. The year was divided broadly into three seasons
4. Senart and Buhler read सातिलेकानि. Better read सातिरेकं।
5. व Stands for वसानि (= years), which is found in the Bairat, the Brahmagiri and the Siddapur rock-inscriptions.
6. Sk शाक्य (= the disciple of शाक्यमुनि or बुद्ध). The Sahasram, Bairat and Siddapur inscriptions have उपासके (= a lay-disciple). Maski version, however, has बुध शके
7. Brahmagiri and Siddapur versions have सवछरे
8. 'Resorted to the Sangha (= became a भिक्षुगतिक, e. g half भिक्षु).
9. In the Buddhist literature जम्बु द्वीप is very often used in the sense of India.
10. Sk. अमिश्रा (= unmixed). Some suggest अमृषा, which is grammatically wrong, because in this case Prakrit will be अमुसा and not अमिसा।

16. SEPARATE ROCK EDICT NO. II: JAUGADA VERSION

Prov. : Jaugada, Ganjan Dist. Orissa;
Date : c. 272–232 B. C. **Lang.** : Prakrit (Pali)
Scr. : Brāhmī **Ref.** : Senart, *Ind. Ant*, *XIX*, pp. 82 ff.; Hultzrsch, *C. I. I., I.*, pp. 115 ff.

Text

1. देवानंपिये हेवं आह [।] ममापायं महामता लाजवचनिक[1] वतविया [।] अं किछि दखामि हकं त इछामि हकं किंति कं कमन
2. पटिपातयेहं दुवालते च आलभेहं [।] एस च मे मोखियमत[2] दुवाल एतस अथस अं तुफेसु अनुशथि [।] सवमुनि
3. सा मे पजा [।] अथ पजायं इछामि किंति मे सवेण हितसुखेन युजेयू अथ पजाये इछामि किंति मे सवेन हित सु
4. खेन युजेयू[3] ति हिदलोगिकपाललोकिकेग[4] हेवंमेव मे इछ सवमुनिसेसु [।] सिया अंतान अविजिना
5. नं किछांदे[5] सु लाजा अफेसू ति [।] एताका[6] वा मे इछ अतेसु पापनेयु लाजा हेव इछति अनुविगिन हेयू[7]
6. ममियाये अस्वसेयु च मे सुखंमेव च लहेयू ममते तो सं[8] हेव च पापुनेयु
7. ए सकिये खमितवे ममं निमित च धंम चलेयू ति हिदलोगं च पललोग च आलाधयेयू [।] एताये
8. च अठाये हक तुफेनि अनुसासामि अनने एतकेन हक तुफेनि अनुसासितु छदं च वेदि
9. तु आ मम धिति पटिंना च अचल [।] स हेव कटू कंमे चलितविये अस्वासनिया च ते एन ते पापने
10. यु अथा पित हेवं ने लाजा ति अथ अतानं अनुकंपति हेवं अफेनि अनुकंपति अथा पजा हे
11. वं मये लाजिने [।] तुफेन हकं अनुसासित[9] छंद[10] च वेदित[11] आ मम धिति पटिंना चा अचल सकल

---

1 Senart and Buhler read लज—
2. Senart read—मते; Buhler's is—मतं
3. From अथ to युजेयू has been repeated by the scribe by mistake and it should be cancelled
4. Buhler read—केन
5. The reading of Senart and Buhler is—छदे
6 Lüders propased एतका
7. Senart and Buhler proposed हेयु ।
8. Read तुसं
9. अनुसासित is proposd by Buhler.
10 Senart and Buhler read छद
11. वेदितु is a better reading.

12. देसाआयुतिके होसामी एनसि अथसि [।] अलं हि तुफे अस्वासनाये हिनसुखाये च तेस हिद
13. लोगिकपाललोकिकाये [।] हेवं च कलंतं स्वगं च आलाधयिसथ मम च आननेयं एसथ [।] ए
14. ताये च अथाये इयं लिपी लिखिस[1] हिद एन महामाता सास्वतं[2] समं युजेयू अस्वासनाये च
15. धमचलनाये च अंतान [।] इयं च लिपी अनुचातुमासं[3] सोतविया तिसेन [।] अंतला पि च सोतविया [।]
16. खने सतं एकेन पि सोतविया [।] हेवं च कलंतं चघथ संपटिपात-यितवे [॥]

17. MINOR ROCK EDICT : RUPNATH

Prov. : Rupnath, Jabbalpur Dist. M. P.

Date : c. 272-232 B. C. **Lang.** : Prakrit (Pali)

Scr : Brāhmī

Ref. : Buhler, *Ind. Ant., VI*, pp. 149 ff.; Hultzsch, *C. I. I.*, I, pp 166 ff.

Text

1. देवानंपिये हेवं आहा [।] सातिरेकानि[4] अढतियानि व[5] य सुमि प्रकास सके[6] [।] नो चु बाढि पकते [।] सातिलेके चु छवछरे[7] य सुमि हकं सघ उपेते[8]
2. बाढि च पकते [।] या इमाय कालाय जंबुदिपसि[9] अमिसा[10] देवा हुसु

---

1. Read लिखिता 2. सस्वत is suggested by Senart and Buhler.

3 Every four months, e g. thrice a year. The year was divided broadly into three seasons.

4. Senart and Bühler read सातिलेकानि, Better read सातिरेकानि

5 व Stands for वसानि (= years), which is found in the Bairat, the Brahmagiri and the Siddapur rock-inscriptions.

6 Sk शाक्य (= the disciple of शाक्यमुनि or बुद्ध). The Sahasram, Bairat and Siddapur inscriptions have उपासके (= a lay-disciple). Maski version, however, has बुध शके.

7. Brahmagiri and Siddapur versions have सवछरे

8 'Resorted to the Sangha (= became a भिक्षुगतिक, e. g. half भिक्षु).

9. In the Buddhist literatune जम्बु द्वीप is wry often used in the sense of India

10. Sk. अमिश्रा (= unmixed). Some suggest अमृषा, which is grammatically wrong, because in this case Prakrit will be अमुसा and not अमिसा ।

ते द्वानि मिसा कटा [।] पकमसि हि एस फले [।] नो च एसा महततापापोतवे खुदकेन

3. पि पकममिनेना सकिये विपुले[1] पा स्वगे आरोधेवे [।] एतिय अठाय च सावने कटे खुदका च उडाला च पकमतु ति अता पि च जानंतु इय पकरा च

4. किंति चिरठितिके सिया [।] इय हि अठे वढि वढिसति विपुल च वढिसति अपलधियेना दियढिय वढिसत [।] इय च अठे पवतिसु लेखापेत वालत [।] हध च अधि[2]

5. सालाठभे[3] सिलाठभसि[4] लाखापेतवय त [।] एतिना च वयजनेना[5] यावतक तुपक अहाले[6] सवर[7] विवसेतवाय ति [।] व्युठेना[8] सावने कटे [।] २०० ५० ६ स

6. त विवासा त [॥]

18. MINOR ROCK EDICT : SAHASRAM

Prov. : Sahasram, Shahabad Dist., Bihar

Date : c. 272–232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī

Ref. : Hultzsch, *C. I. I.*, I, pp. 169 ff.

Text

1. देवानांपिये हेवं आ .... ानि सवछलानि । अं उपासके सुमि । न चु बाढं पलकंते [।]

2. सवछले साधिके । अं ... ... ते [।] एतेन च अंतलेन । जम्बुदीपसि । अंमिसंदेवा । संत[9]

3. मुनिसा मिसदेव कटा । पल ... इयं फले [।] नो ... म महतता व चकिये पावतवे । खुदकेन पि पल-

4. कममीनेना विपुले पि सुअग ......किये[10] आला ... वे । से एताये अठाये इय सावाने[11] । खुदका च उडाला चा प

---

1. Sk विपुल 2 Read द्विप 3 Read सिलाठुभे

4. This inscription inscribed on a stone-pillar has not been discoreved so far.

5 Hultzsch translates 'according to the letter of this proclamation'

6 Sk आहार (= district, jurisdiction) 7. Read सवत.

8 Sk व्युष्टेन (= by one, who had been on tour).

9. Buhler reads सता 10 Comlete सुअगे चकिये

11. Read सावने Sk. श्रावण (= proclamation)

5. हकमंतु अंता पि च जानंतु । चिलठितीके च पलाकमे होतु । इयं च अठे वढिसति । विपुलं पि च वढिसति
6. दियाढियं अवलधियेना दियढियं वढिसति । इयं च सवने विवुथेन दुवे सपंना लाति[1]
7. मता विवुथा ति २०० ५० ६ इम च अठं पवतेसु लिखापयाथा य······ वा अ
8. थि इंता सिलाथभा सत पि लिखापयथ ति

19. MINOR ROCK EDICT : BAIRAT

Prov. : Bairat Jaipur State, Rajasthan;
Date : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Hultzsch, C. I., I., I, pp. 172 ff.

Text

1. प्रियदसि[2] लाजा मागधे[3] संघ अभिवादेतूनं[4] आहा अपाबाधतं च फासुविहालतं चा [।]
2. विदिते वे भंते आवतके हमा बुधसि धंमसि संघसी ति[5] गालवे[6] चं प्रसादे[7] च [।] ए केचि भंते
3. भगवता बुधेन भासिते सवें से सुभासिते वा [।] ए चु खो भंते हमियाये दिसेया हेवं सधंमे
4. चिलठितिके होसती ति अलहामि हकं त वातवे [।] इमानि भंते धंमपलियायानि[8] विनयसमुकसे[9]
5. अलियवसाणि[10] अनागतभयानि[11] मुनिगाथा[12] मोनेयसूते[13] उपतिसपसिने[14] ए चा लाघुलो

---

1. Sk. राति
2. Senart read पिय—
3. Senart proposed मागध.
4. Senart read अभिवादन.
5. बुद्ध, धर्म and संघ are three Jewels (त्रिरत्न) of Buddhism. This positively proves Buddhist faith of Asoka.
6. गल्वे was propored by Senart.
7. पसादे was read by Senart.
8. Sk. धर्मपर्यायाः (= religious scriptures for daily perusal)
9. A. J. Edmunds (*Buddhist Bibbliogrophy* San Transisco 1904) identified विनयसमुकसे whih the first sermon of Lord Buddha.
10. अरियवसा (अङ्गुत्तर, II 27)
11. अनागतभयानि (अङ्गुत्तर, III 103)
12. मुनिगाथा = मुनिसुत्त (सुत्तनिपात, p. 36)
13. मोनेय सुत्त (= नालकसुत्त, सुत्तनिपात pp 131–4)
14. Identified with रथविनीत सुत्त (मज्झिमनिकाय. I. 146–51)

6. याद्दे[1] मुसावादं अधिगिच्य भगवता बुधेन भासिते एतानि.भंते धंम-पलियायानि इछामि
7. किंति बहुके भिखुपाये चा भिखुनिये चा अभिखिनं सुनेयु चा उपधालयेयू चा [।]
8. हेवमेवा उपासका[2] चा उपासिका चा [।] एतेनि भंते इमं लिखा-पयामि अभिप्रेतं मे जानंतू ति [॥]

20. MINOR ROCK EDICT : MASKI

Prov. : Maski (Raichur district) **Date** : c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Hultzsch, *C. I. I*, *I.*, pp. 174 ff.

Text

1. देवानंपियस असोकस[3] ·······अढति
2. ···नि[4] वषानि[5] । अं सुमि बुधसके[6]··· ··· ····तिरे··· ··
3. ···मि सघं उपगते ढ़ ··· ··· ···मि उपगते पुरे जंबु
4. ··· · सि[7] ये अमिसा देवा हुसु ते दानि मिसिभूता इय अठे खुद
5. केन पि धमयुतेन सके अधिगतवे न हेवं दखितविये उडा
6. लके व इम अधिगछेया ति खुदके च उडालके च वत ·
7. विया हेवं वे कलंनं भद्के से अ· ········· तिके व वढि
8. सिति चा दियढियं हेवं ति[8]

21. MINOR ROCK EDICT : SIDDAPUR

Prov. : Siddapur (Mysore), **Date** : c. 272-232 B C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī.
Ref. : Hultzsch, *C. I. I.*, *I*, pp. 178 ff.

---

1. गहुलोवादसुत (ibid. p 414) 2. Lay-disciples
3 The mention of the king's proper name असोक (= अशोक) sets all controversies regardeng the ascripticn of edicts to its author
4. Read अढतियानि . 5 Krsna Sastri read वसानि (ष)
6 Sk. बुद्धशाक्य Varāhamihira uses the term 'शाक्य' in the sense of 'a Buddhist' (*Bohtlingk and Roth, Dictionary*, S. V. The same meaning has been accepted in the Arthaśāstra also (Vide Shama Sastris Trans p 252, n. 2). Literally it means 'the Sākya followers of the Buddha' Cf उपासके of other minor rock-edicts.
7. Read अढ़ुतियसि 8. Some read दियढिय हेसति

Text[1]

1 सुवणगिरीते अयपुतस[3] महामाता
2 ण च वचनेन इसिलसि[4] महामाता
3 आरोगियं वतविया [।] देवानपिये हेव
4 आह [।] अधिकानि अढातियानि वसानि
5 य हक उपासके [।] नो तु खो बाढ पकते हुस एक सवछ [।]
6 सातिरेक तु खो सवछरे य मया सघे उपयीते बाढ
7 च मे पकते [।] इमिना चु कालेन अमिमा समाना मु
8 जबुद[5] मिसा देवहि [।] पकमस हि इय फले [।] हो हि इ
9 य सक म नेव[6] पापोतवे काम तु खो खुदकेन
10 पि प न विपुले स्वगे सके आराधेतव [।]
11 स य इय सावणे साविते यथा खु
12 दका च महात्पा च इम पकमेवु ति अता च
13 चिरठितीके च इय पकमे होति [।]
14 वढिसिति विपुलं पि च वढिसिति अ
15 वढिय वढिसिति [।] इय च सावणे
16 [।] २०० ५० ६ [।] मा सितविय
17 ढितव्य शच यत य इमे धमगु
18 [।] हेमेव अ आचरिये अपचायितविये सु
19 [।] एसा पोराणा किती दीघावुसे च [।] तेविसिने च
20 आचरिये थारह पवतितव म
21 स तथा कटविये [।] चप
22 ण

---

1 Th s ed ct has been found at S ddapur Jat nga Rameshwara and Brahmag ri n Mysore The language of the nscr ption contains local pecul ar t es

2 Accord ng to B hler it was somewhere n the Western Ghats Fleet thouht that t wrs dent cal with Song r n B har to wh ch A oka ret red n h s old aqe The latter does not seem to be corret as Suvarng ry was the seat of a v ceroyalty under a pr nce (आयपुत्र) a d as such sould be far removed from Pa al pu ra

3 On the bas s of the Khandahāla Ja aka (No 542) Buhler *I era O er al J urnal* XII 75 6) proved that अयपुत' means a pr nce

4 *इसिला should be somewhere in Mysore near S ddapur*

5 Read मुनिसा जबुदीपसि 6 Read महापेनेव

22. MINOR ROCK EDICT : BRAHMAGIRI

Prov. : Brahmagiri (Mysore) **Date** : c 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali), **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp. 175 ff.

Text

1. सुवंनगिरीते अयपुतस महामाताणं च वचनेन इसिलसि महामाता आरोगियं[1] वतविया हेवं च वतविया [।] देवाणंपिये आणपयति
2. अधिकानि अढातियानि वसानि य हकं ···· सके[2] [।] नो तु खो बाढं प्रकंते[3] हुसं एकं सवछरं [।] सातिरेके तु खो सवछरें[4]
3. यं मया संघे उपयीते बाढं च मे पकते [।] इमिना चु कालेन अमिसा समाना मुनिसा जंबुदीपसि
4. मिसा देवेहि [।] पकमस हि इयं फले [।] नो हीयं सक्ये महात्पेनेव पापोतवे कामं तु खो खुदकेन पि
5. पकमि ' पेण[5] विपुले स्वगे सक्ये आराधेतवे [।] एतायठाय इयं सावणे सावापिते
6. ·········महात्पा च इमं पकमेयु ति अंता च मे जानेयु चिरठितीके च इयं
7. पक ····· [7] इयं च अठे वढिसिति विपुलं पि च वढिसिति अवरधिया ·दियढियं
8. वढिसिति [।] इयं च सावणे सावापिते व्यूथेन [।] २०० ५० ६ [।]
9. आह [।] मातापितिसु सुसूसितविये हेमेव गरसु[8] प्राणेसु द्रढयितव्यं सच
10. वतविय से इमे धमगुणा पवतितविया [।] हेमेव अतेवासिना[9]
11. आचरिये अपचायितविये ञातिकेसु च क य······रहं पवतितविये [।]
12. एसा पोराणा पकिती दीघावुसे च एस [।] हेवं एस कटिविये [।]
13. चपडेन लिखिते[10] लिपिकरेण[11] [॥]

---

1. 'Must be wished good health' It is a kind of preamble to an edict issued to an officer of the state
2. Read उपासके
3. Buhler read पकंते
4. Read सवछरे
5. Read पकममीनेण
6. Restore यथा नुद च (Cf. Siddapur Version)
7. Restore पकमे होति
8. Buhler read गरुसु
9. Sk. अन्तेवासी (= student)
10. Buhler read लिखित
11. This word has been inscribed in Kharosthi characters which shows that the scribe was from the N. W. Province of India.

Text[1]

1. देवानंपिये हेवं हूआ[2] [।] [स] ।धिकानि
2. ते[3] [कप] रदृवस कंए लोतु गॉ [।] केमपाउ कंह [ये]
3. हुम सति [रे] कं [सु सो] मवछरे यं मया संघे उपयि
4. [अ][4] [न] लेका च नामिइ [।] तेकप मे च दवा ते
5. मिमा सुनि

 सा देवेहि ते तानि मिसिभूना [।] पकमस हि (एसफले ।)

6. खु[5] येकिस च नेऱ्पहम [न]
7. दकेन पि प [क] घेतवे [।] ए
8. [म] मीनेन सकिये त्रिपुले स्वगे आरा ताय च अटाय इयं
9. [स]यवने सावितै अथा खुद महथना इमं पराक्रमेव् अं
10. च कातिद्रिचि सुनेमा मे च ता
11. [इ] य पकमे होतु विपुले पि च वदसिना अपरधिया द्वियक्रियं [।]
12. सा नेवसा च य [इ]
13. [वावि] से व्युथेन २०० [+] ५० [+] ६ [।] हेवं देवानं[7]

 देवानंपि ये आह यथा देवान

---

1. In this edict the engraver continues in the second line from right to left. Thus he alternates the direction of writing up to l no. 16; the rest of the lines except nos. 20 and 26 are inscribed from left to right. Sometimes he changes the direction of one word in a line contrary to the direction of the whole line (vide हुआ in l. 1). He also sometimes inserts letters of one line into those of another. This is what is known as boustrophedon style of writing. Thus as an ox (Gk. bous) turns (Gk. strophos) in ploughing a field, so does this style of writing. This style is artificially employed here. It has nothing to do with the so-called original trait of Brāhmī characters running from right to left, as the faces of the individual letters are always to the right as usual. For author's view on this subject kindly see his book Indian Palaeography (Second Edition) Vol. I., p. 102.
2. Read from right to left.
3. Read the whole line from right to left
4. Read from right to left. 5. Read from right to left.
6. The direction of this line is from right to left, but the words are written from left to right.
7. Omit this word

14. [।] [यवितक थात हाआ] येपि
15. [राजू] के आनपितविये
16. नआ दपनजा नीद्रा ते
17. पयिमति रठिकानि च [।] मातापितूसु सु (सु)
18. सितविये हेमेव गरुसु सुमूसितविये पानसु दयितविये सच वतविय
19 सुसुस धंमगुणा पवतितविया [।] हेवं तुफे आनपयाथ देवानं पियस वचनेन [।] हे
20 पनआ[1] वमे
21. यथ हथिया रोहानि कारनकानि यू [ग्य] चरियानि वंभनानि च तुफे [।] हेवं निवेसया
22. थ अतेवासीनि या [रि] सा पोरान पकिति [।] इयं सुसुसित विये अपचायना थ वा सव मे आचरि
23. जस यथाचारिन आचरियस [।] नातिकानि यथारह नातिकेसु पवतितविये [।] हेसा [पि]
24. अंतेवासीसु यथारह पवतितविये यारिसा पोरान पकिति [।] यथारह यथा इयं
25. आरोके सिया हेव तुफे आनपयाथ निवेसयाथ च अंतेवास [?] नि
26 [॥][2] तियपनआ येपिनवा

25. PILLAR EDICT NO. I: DEHLI-TOPRA (NORTH FACE)

Prov. : Original-Topra, Ambala Dist, Panjab
Present-Firoz Kotla, Delhi. **Date** : c. 272-232 B. C.

Long. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī

Ref. : Buhler, *Ep Ind.*, II, pp. 245; ff.; Hultzsch, *C. I. I.*, Vol. I. pp. 119 ff.

Text

1. देवानंपिये पियदसि लाज हेवं आहा [।] सडुवीसति
2. वसअभिसितेन मे इय धंमलिपि लिखापिता [।]
3. हिदतपालते[3] दुसंपटिपादये अंनत अगाया धमकामताया

---

1. Read from right to left. 2. Read from right to left.

3 It is a compound word consisting of हिदत (a double locative, a common populor abuse; cf इहत्र (Sk.) and पालत (= Sk. परत्र). The parts are compounded to-gether as two neuter nouns Literally it means 'here and here after (= this world and the other world). Of G. पारत्रिक, K. पालतिक्य and elsewhere पालतिक

4. अगाय पलीखाया[1] अगाय सुसूसाया अगेन भयेना
5. अगेन उसाहेना [।] एस चु खो मम अनुसथिया
6. धंमापेखा[2] धंमकामता चा सुवे सुवे वढिता वढीसति चेवा [।]
7. पुलिसा पि च मे उकसा चा गेवया चा मझिमा चा अनुविधीयंती
8. संपटिपादयंति चा अलं चपलं समादपयितवे [।] हेमेव अंत
9. महामाता पि [।] एस[3] हि[4] विधि या इयं धंमेन पालना धंमेन विधाने
10. धंमेन सुखियना धंमेन गोती ति

25. PILLAR EDICT NO. II : DELHI-TOPRA (NORTH FACE)

Prov. : as in No. I **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali), **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.*, *II*, pp. 245,
Hultzsch, C. I. I., I., pp. 120 ff.

Text

10. देवानंपिये पियदसि लाज[5]
11. हेवं आहा [।] धंमे साधू कियं चु धंमे ति [।] अपासिनवे[6] बहु कयाने
12. दया दाने सचे सोचये [। चखुदाने[7] पि मे बहुविधे दिने [।] दुपद
13. चतुपदेसु पखिवालिचलेसु विविधे मे अनुगहे कटे आ पान
14. दाखिनाये [।] अंनानि पि च मे बहूनि कयानानि कटानि [।] एताये मे
15. अठाये इयं धंमलिपि लिखापिता हेवं अनुपटिपजंतु चिलं
16. थितिका च होतू ती ति [।] ये च हेवं संपटिपजीसति से सुकटं कछती ति

---

1. Sk. परीक्षा (= self-examination)
2. Sk. धर्मापेक्षा (regard for piety)
3. Bühler read एसा.
4. Senart and Bühler read हि
5. Senart and Bühler read लाजा
6. Cf. Jain term अण्हय derived from आ + स्नु (see Weber's Ind. Studien, 16 316, n. 7, and Michelson, IF, 23. 267f. It corresponds with the Pāli word आसव (= Sk. आश्रव or आस्रव). It is a compound of अप (= अल्प) + आसिनव, meaning a little sin
7. Literally it means 'the gift of the eye' (= an insight). The Buddhist work Itivuttaka (ed by Windisch, p 62) refers to three types of eye—मंस-चक्खु, दिब्ब-चक्खु, and पञ्ञा-चक्खु.

27. PILLAR EDICT NO. III . DELHI-TOPRA (NORTH FACE)

Prov. : Topara — **Date** : c. 272–232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali) — **Scr.** : Brāmhi

Ref. : Buhler, *Ep. Ind.* II, Hultzsch *C. I. I., I,* pp. 121 ff.

Text

17. देवानपिये पियदसि लाज हेव अहा [।] कयानंमेव देखति इयं मे
18. कयाने कटे ति [।] नो मिन[1] पापं देखति इयं मे पापे कटे ति इयं वा आसिनवे
19. नामा ति [।] दुपटिवेखे चु खो एसा [।] हेवं चु खो एस देखिये [।] इमानि
20 आसिनवगामीनि[3] नाम अथ चंडिये निठूलिये कोधे माने इस्या
21. कालनेन व हकं मा पलिभसयिसं[2] [।] एस बाढ देखिये [।] इयं मे
22. हिदतिकाये इयंमन[4] मे पालतिकाये [॥]

28 PILLAR EDICT NO. IV : DELHI-TOPRA (WEST FACE)

Prov. : Topra — **Date** : c. 272–232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali); — **Scr.** : Brāhmī

Ref. : Buhler, *Ep. Ind.* II, Hultzsch, *C. I. I., I.,* pp. 122 ff.

Text

1. देवानंपिये पियदसि लाज हेवं आहा [।] सडुवीसतिवस
2. अभिसितेन मे इयं धंमलिपि लिखापिता [।] लजूका[1] मे

---

1. Buhler takes नो मिन = Sk. न मनाक (= not the least), which seems to be correct.
2. Emanated from sin. Cf. आस्रवमुके in the First Separate Edict at Dhauli (l. 6-7)
3. Sk परिभ्रंशयिष्यामि (= will ruin). Some take it as Sk. परिभाषिष्ये (= will not go to bad name).
4. Bühler translated it as 'at least'. In the Jataka (Vol. I. p. 405. verse 97) मन means nearly. Hultzsch suspects it as Sk. इदम् अन्यत .

1. लजूक or रज्जूक (= Sk. रज्जुक) was originally a field-measurer, a land-settlement officer. But here his duties are judicial. Figuratively he may mean 'a high officer of the state holding the reigns of administration' or he may be equivalent to मन्त्रधर.

3 बहूसु पानसतसहसेसु जनसि आयता [।] तेसं ये अभिहाले[1] वा
4. दंडे वा अतपतिये[2] मे कटे किंति लजूका अस्वथ[3] अभीता
5. कंमानि पवतयेवू जनस जानपदसा हितसुखं उपदहेवू
6. अनुगहिनेवु चा [।] सुखीयनदुखीयन जानिसंति धमयुतेन च
7. वियोवदिसनि जन जानपदं किंति हिदतं पालतं च
8. आलाधयेवू ति [।] लजूका पि लघंति पटिचलितवे पुलिसानि पि मे
मं [।]
9. छंदंनानि पटिचलिसंति [।] ते पि च कानि वियोवदिसंति येन मं
लजूका
10. चघंति आलाधयितवे [।] अथा हि पजं वियताये धातिये निसिजितु
11. अस्वथे होति वियत धाति चघति मे पजं सुख पलिहटवे
12. हेवं ममा लजूका कटा जानपदस हितसुखाये [।] येन एते अभीता
13. अस्वथ सतं अविमना कंमानि पवतयेवू ति एतेन मे लजूकानं
14. अभिहाले व दडे वा अतपतिये कटे [।] इछितविये हि एसा किंति
15. वियोहालसमता[4] च सिय दंडसमता चा [।] अव इते पि च मे आवुति[5]
16. बंधनबधानं[6] मुनिसान तीलितदंडानं[7] पतवधानं[8] तिंनि दिवसानि मे
17. योते[9] दिंने [।] नातिका व कानि निझपयिसंति[10] जीवितये तान
18. नासंतं वा निझपयिता दान दाहंति पालतिक उपवासं व कछंति [।]
19. इछा हि मे हेवं निलुधसि पि कालसि पालतं आलाधयेवू ति [।]
जनस च
20. वढति विविधे धमचलने संयमे दानसविभागे ति [।]

---

1 Buhler read अभिहाले. The term means 'a present or an offering' in the Jātaka (Buhler, Z D M G, 46, 53 af) It may mean 'a reward an opposit of दण्ड (punishment). In Sanskrit अभिहार from अभि + √हृ means an attack or catching hold of'. In this case it may mean 'a criminal or judicidal investigation.'

2. Sk. आत्मप्रत्ययः (= स्वाधीन.)

3. Sk आश्वस्त (= assured)

4 Sk. व्यवहारसमता (= uniformity in legal procedure)

5. Sk. आयुक्ति (= order)

6 Sk. बन्धनबद्ध (= imprisoned)

7. Sk. तीर्णदण्डानाम् (on whom punisment has been passed)

8. Sk. प्राप्तवधानाम् (sentenced to death)

9. Sk. यौतक (= respite)

10 Sk. निध्यापयिष्यन्ति (= will persuade to consider).

29. PILLAR EDICT NO. V : DELHI–TOPRA (SOUTH FACE)

Prov. : Topra　　　　**Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali);　　**Scr.** : Brāhmī
Ref. : Hultzsch, *C. I. I.*, I., pp. 125 ff.

Text

1. देवानंपिये पियदसि लाज हेवं अहा [।] सडुवीसतिवस
2. अभिसितेन मे इमानि जातानि अवधियानि कटानि से यथा
3. सुके सालिका अलुने चकवाके हंसे नंदीमुखे गेलाटे
4. जतूका अंबाकपीलिका दुळी[1] अनठिकमछे वेदवेयके[2]
5. गंगापुपुटके संकुजमछे कफटसयके पंनससे सिमले
6. संडके ओकपिंडे पलसते सेतकपोते गामकपोते
7. सवे चतुपदे ये पटिभोग नो एति न च खादियती [।] [अजकाना नि[नि]
8. एळका चा सूकली चा गभिनी व पायमीना व अवधिय पतके[3]
9. पि च कानि आसंमासिके [।] वधिकुकुटे नो कटविये [।] तुसे सजीवे
10 नो झापेतविये[4] [।] दावे अनठाये वा विहिसाये वा नो झापेतविये[।]
11. जीवेन जीवे नो पुसितविये [।] तीसु चातुमासीसु तिसायं पुंनमासियं
12. तिंनि दिवसानि चावुदसं पंनदसं पटिपदाये धुवाये चा
13. अनुपोसथं मछे अवधिये नो पि विकेनविये [।] एतानि येवा
दिवसानि
14. नागवनसि केवटभोगसि यानि अंनानि पि जीवनिकायानि
15. न हनवियानि [।] अटमीपखाये चावुदसाये पनडसाये तिसाये
16. पुनावसुने तीसु चातुंमासीसु सुदिवसाये गोने नो नीलखितविये[5]
17. अजके एडके सूकले ए वा पि अने नीलखियति नो नीलखितविये [।]
18. तिसाये पुनावसुने चातुंमासिये चातुंमासिपखाये अस्वसा गोनसा
19. लखने नो कटविये [।] यावसडुवीसतिवसअभिसितेन मे एताये
20. अंतलिकाये पंनवीसति बंधनमोखानि कटानि [।]

30 PILLAR EDICT NO. VI : DELHI–TOPRA (EAST FACE)

Prov. : Topra　　　　**Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali)　　**Scr.** : Brāhmī
Ref. : Hultzsch, *C. I. I.*, *I.*, pp. 128 ff.

---

1. Buhler read दुडी. It means 'terrapins'.
2. Its meaning is uncertain.
3. Restore अवधिया पोतके.　　4. Sk. ध्यापयितव्यः
5. Sk. निर्लाञ्छितव्यः (= not to be branded).

Text

1. देवानंपिये पियदसि लाज हेवं अहा [।] दुवाडस
2. वसअभिसितेन मे धमलिपि लिखापिता लोकसा
3. हितसुखाये से तं अपहटा[1] तं तं धंमवढि पापोवा [।]
4. हेवं लोकसा हितसुखे ति पटिवेखामि अथ इयं
5. नातिसु हेवं पतियासंनेसु हेवं अपकठेसु
6. किमं कानि सुखं अवहामी ति तथ च विदहामि [।] हेमेवा
7. सवनिकायेसु पटिवेखामि[2] [।] सवपासंडा पि मे पूजिता
8. विविधाय पूजाया [।] ए चु इयं अतना[3] पचूपगमने[4]
9. से मे मोख्यमते [।] सडुवीसतिवसअभिसितेन मे
10. इयं धंमलिपि लिखापिता

31. PILLAR EDICT NO. VII: DEHLI-TOPRA (EAST FACE)

Prov. : Topra **Date** : c. 272–232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī

Ref. : Bühler, *Ep. Ind.*, II, pp. 245 ff.; Hultzsch, *C. I. I.*, I, pp. 130 ff.

Text[5]

11. [6]देवानंपिये पियदसि लाजा हेवं आहा [।] ये अतिकंतं
12. अंतलं लाजाने हुसु हेवं इछिसु कथं जने
13. धंमवढिया वढेया नो चु जने अनुलुपाया धंमवढिया
14. वढिया [।] एतं देवानपिये पियदसि लाजा हेवं आहा [।] एस मे
15. हुथा [।] अतिकंत च अंतलं[7] हेवं इछिसु लाजाने कथं जने

---

1. It may be a Prakrit equivalent of Sk. अपहृतां (= leaving untouched) It my also be suggested that अपहटा corresponds to अप्रहृत्वा (= Sk. अपहृत्य) and is derived from अ + प्र + √हृ (= not transgressing).
2. Sk. प्रत्यवेक्षे (= directing my attention).
3. Bühler read अतुना Sk. आत्मना.
4. Sk प्रत्युपगमनम् (= a personal visit).
5. This inscription is not engraved on the other pillars of the series.
6. Numbering of the lines is continued from the previous inscription.
7. Senart and Bühler read अन्तलं.

16 अनुलुपाया धंमवढिया वढेया ति नो च जने अनुलुपाया
17 धमवढिया वढिथा [।] से किनसु जने अनुपटिपजेया [।]
18 किनसु जने अनुलुपाया धमवढिया वढेया ति [ ] किनसु कानि
19 अभ्युंनामयेहं धमवढिया ति [।] एत देवानंपिये पियदसि लाजा हेव
20 आहा [।] एस मे हुथा [।] धमसावनानि सावापयामि धमानुसथिनि
21 अनुसासामि [।] एत जने सुतु अनुपटीपजीसति अभ्युनमिसति

ROUND THE PILLAR

22 धंमवढिया च बाढं वढिसति [।] एताये मे अठाये धमसावनानि
सावापितानि धमानुसथिनि विविधानि आनपितानि य [था पुलि]
सा पि बहुने जनसि आयता ए ते पलियोवदिसंति पि पविथलिसंति
पि [।] लजूका पि बहुकेसु पानसतसहसेसु आयता ते पि मे आनपिता
हेव च हेवं च पलियोवदाथ
23 जनं धमयुतं [।] देवानंपिये पियदसि हेवं आहा [।] एतमेव मे
अनुवेखमाने धमथंभानि कटानि धममहामाता कटा धम [सावने][1]
कटे [।] देवानंपिये पियदसि लाजा हेवं आहा [।] मगेसु पि मे
निगोहानि लोपापितानि छायोपगानि होसंति पसुमुनिसानं अंबावडिक्या
लोपापिता [।] अढकोसिक्यानि पि मे उदुपानानि
24 खानापितानि निंसिढया[2] च कालापिता [।] आपानानि[3] मे बहुकानि
तत तत कालापितानि पटीभोगाये पसुमुनिसानं [।] ल [हुके चु]
एस पटीभोगे नाम [।] विविधाया हि सुखायनाया पुलिमेहि पि
लाजीहि ममया च सुखयिते लोके [।] इमं चु धमानुपटीपती अनुपटी
पजंतु ति एतदथा मे
25 एस कटे [।] देवानंपिये पियदसि हेवं आहा [।] धममहामाता पि मे
ते बहुविधेसु अठेसु आनुगहिकेसु वियापटासे[4] पवजीतानं चेव गिहि

---

1 Sk धर्मश्रावण (= discourses on morality)

2 Buhler connected it with निषिध्या from the Sk verb निषीदति and translated it as rest houses. It is corroborated by the Hathigumpha inscription—अरहत-निसीदियासमीपे (line 15). Lüders compared it with Ardhamāgadhī सेढि (= Sk श्रेढि) सेढि is also synonymous with Sk श्रेणि (नि + श्रयणी) So, he translated it as a flight of steps. Buhler seems to be right as उदुपानानि includes steps also and a separate mention of steps would be superfluous

3 Cf प्रपा in the Nasik Cave-inscription No 10 P 3 (E I 8 78)

4 It may be प्राकृत equivalent of the Vedic nominative plural in आसे

थानं च सव [पासं] डेसु पि च वियापटासे [।] संघठसि[1] पि मे कटे इमे वियापटा होहंति ति हेमेव बाभनेसु आजीविकेसु[2] पि मे कटे

26. इमे वियापटा होहंति ति निगठेसु[3] पि मे कटे इमे वियापटा होहंति नानापासंडेसु पि मे कटे इमे वियापटा होहंति ति पटिविसिठं तेसु तेसु ते [ते महा] माता [।] धममहामाता चु मे एतेसु चेव वियापटा सवेसु च अंनेसु पासंडेसु [।] देवानंपिये पियदसि लाजा हेवं आहा [।]

27. एते च अंने च बहुका मुखा दानविसगसि वियापटासे मम चेव देविनं च सवसि च मे ओलोधनसि ते बहुविधेन आकालेन तानि तानि तुठायतनानि पटी [वेदयंति][4] हिद चेव दिसासु च [।] दालकानं पि च मे कटे अंनानं च देविकुमालानं इमे दानविसगेसु वियापटा होहंति ति

28. धंमापदानठाये धंमानुपटिपतिये [।] एस हि धंमापदाने धंमपटीपति च या इयं दया दाने सचे सोचवे मदवे साधवे च लोकस हेवं वढिसति ति [।] देवानंपिये प [ि] प [यद ि] स लाजा हेवं आहा [।] यानि हि कानिचि ममिया साधवानि कटानि तं लोके अनूपटीपंने तं च अनु-विधियति [।] तेन वढिता च

29. वढिसंति च मातापितिसु सुसुसाया गुलुसु सुसुसाया वयोमहालकानं *अनुपटीपतिया बाभनसमनेसु कपनवलाकेसु आव दासभटकेसु संपटी-*पतिया [।] देवानंपिय [पि] यदसि लाजा हेवं आहा [।] मुनिसानं चु या इयं धंमवढि वढिता दुवेहि येव आकालेहि धंमनियमेन च निझतिया[5] च [।]

30. तत चु लहु से धंमनियमे निझतिया व भुये [।] धंमनियमे चु खो एस ये मे इयं कटे इमानि च इमानि जातानि अवधियानि [।] अंनानि पि चु बहुक [। नि] धंमनियमानि यानि मे कटानि [।] निझतिया व चु भुये मुनिसान धंमवढि वढिता अविहिंसाये भुतानं

31. अनालंभाये पानानं [।] से एताये अथाये इयं कटे पुतापपोतिके चंदम-सुलियिके होतु ति *तथा च अनुपटीपजंतु ति [।]* हेवं हि अनुपटीपजंतं हिदतपालते आलधे होति [।] सतविसति वसाभिसिते न मे इयं धंमलिबि लिखापापिता ति [।] एतं देवानपिये आहा [।] इयं

32. धंमलिबि[6] अत अथि सिलाथभानि वा सिलाफलकानि वा तत कटविया एन एस चिलठितिके सिया [॥]

---

1. Buddhist order
2. An order of ascetics allied to the Jains.
3. Sk. निर्ग्रंथेषु (= among Jain ascetics)
4. Bühler read पटीपादयन्ति (= they point out). पटीवेदयन्ति is a better reading. Cf. प्रतिवेदयन्तु in the Jaugada rock edict (VI. D)
5. Cf. Sk. निध्याप्ति (= reflection, meditation or selfconversion).
6. It is a variant of धमलिपि.

32. MINOR PILLAR EDICT : SANCHI

Prov. : Sanchi (M. P.) **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Hultzsch, *C. I., I., I*, pp. 160 ff.

Text

1. ... .][1]
2. ··या[2] भेत··· [।] [सं] घे [स] मगे कटे
3. भिखूनं च भिखुनीनं चा[3] ति पुतप
4. पोतिके चंदमसूरियिके[4] [।] ये संघं
5. भाखति[5] भिखु[6] वा भिखुनि वा ओदातानि
6. नि दुसानि सनंधापयितु अनावा
7. ससि[7] वासापेतवियेे [।] इछा हि मे कि
8. ति संघे समगे[8] चिलथितीके सिया ति [।]

33. MINOR PILLAR EDICT : SARNATH

Prov. : Sarnath (Varanasi) **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp. 161 ff.

Text

1. देवा [नं पिय]..............
2. ए ह..........................
3. पाट [लि पु त] · [न स कि] ये केनपि सघे भेतवे[9] [।] ए छुं खो

---

1. The first line is not legible. Perhaps it contained something referring to the prevention of breach in the Buddhist Order, which is suggested from the word भेत (भेतुम्) in the second line.
2. Bühler read यं. 3. Bühler read वा (= or).
4. This anticipates the style of the copper-plate grants. Cf. Delhi-Topra Pillar-edict VII, l. 31.
5. Bühler and Boyer read भोखति. 6. Boyer read भिखु.
7. Sk. अनावास = *residence not fit for members of the Saṅgha.*
8. Bühler and Boyer read सगम मगे चिलथि;
9. Cf. संघं भिन्दति in Childers' Pali Dictionary. SV संघं भिन्दित्वा in the Jātaka, Vol. IV, p. 200, l. 6.

4. भिखु वा भिखुनि वा संघं भाखति[1] से ओदातानि दुसानि संनंधापयि या आनावाससि[2]
5. आवासयिये [।] हेवं इयं सासने भिखुसंघसि च भिखुनिसंघसि च विनपयितविये [।]
6. हेवं देवानंपिये आहा [।] हेदिसा च इका लिपी[3] तुफाकंतिकं हुवाति संसलनसि[4] निखिता[5]
7. इकं च लिपिं हेदिसमेव उपासकानंतिकं निखिपाथ [।] ते पि च उपासका अनुपोसथं[6] यावु
8. एतमेव सासनं विस्वंसयितवे अनुपोसथं च धुवाये इकिके महामते पोसथाये
9. याति एतमेव सासनं विस्वंसयितवे आजानितवे च [।] आवते च तुफाकं आहाले[7]
10. सवत विवासयाथ तुफे एतेन वियंजनेन[8] [।] हेमेव सवेसु कोटविषवेसु एतेन
11. वियंजनेन विवासापयाथा [॥]

34. MINOR PILLAR EDICT : KAUŚĀMBĪ (PRAYĀGA)

Prov. : Kausambi, Allahabad **Date** : c. 272–232 B.C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ind. Ant.*, XIX. pp. 122. ff.;
Hultzsch, *C. I. I.*, I., pp. 159 ff.

Text

1. [देवानं][पि]ये आनपयति [।] कोसंबिय[9] महाम[।]त
2. [समे][स]म[गे][कटे][।]स[ं] घसि नो[10] लहिये[11]

1. Vogel and Senart read भिखति. Boyer proposed भोखति.
2. Cf. Sanchi version 'अनावासंसि'.
3. Copy; literally one writing of this inscription
4. Sk. संसरण (= an office or a place of assembly).
5. Sk. निक्षिप्ता (= deposited).
6. अनुपोसथ (= every fast day). 7. आहार (= a district)
8. Sk. व्यञ्जनेन. In the Buddhist literature व्यञ्जन is used in the sense of a letter (Vide *Childer's Pali Dictionary* s. v. व्यंजन)
9. Bühler and Boyer read कोसंबिये
10. Bühler and Boyer proposed न. 11. Bühler read लि ये

3. ....[संघं] [भा]खति[1] भि[खु] व [।] भि[खु]नि वा[से] [वि] वा
4. [ओ]दात[।]नि दुसानि [स]नंधापयितु अ[नावा]स[सि][2] [आ]व[।]सयि[ये] [।][3]

35. MINOR PILLAR EDICT : RUMMINDEI

Prov. : Rummindei, near Nautanwa (N. E. R.), Nepalese Tarai; **Date** : c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.*, V, pp 1 ff.; Hultzsch, *C. I. I.*, I, pp. 169 ff.

Text

1. देवानपियेन पियदसिन लाजिन वीसतिवसाभिसितेन
2. अतन[4] आगाच महीयिते हिद बुधे जाते सक्यमुनी[5] ति [।]
3. सिला-विगडभी-चा[6] कालापित सिलाथभे च उसपापिते
4. हिद भगवं[7] जाते ति [।] लुंमिनिगामे उबलिके[8] कटे
5. अठभागिये[9] च [।]

---

1. भोखति is proposed by Bühler and Boyer.
2. Bühler read आना[वे]स; Boyer proposed अनावससि.
3. Boyer read आवासयिये.
4. Sk. आत्मना (= voluntarily).
5. Sk. शाक्यमुनि, an epithet of the Buddha, as he was born among the Śākyas.
6. Hultzsch and some other scholars broke this compound word into three words (independent)—सिला, विगडभी and चा and translated it as 'a stone bearing a horse'. It was a very awkward construction. It should be taken as one word equivalent to Sk. शिला-विकटभित्तिका (= a huge wall of stone).
7. Pali भगवा (= Sk. भगवान्) is one who possesses ऐश्वर्य, धर्म, यश, श्री, काम and प्रयत्न.
8. Sk. उद्बलिकः (= free from बलि [religious cess]).
9. Sk. अष्टभागिकः (= paying one eighth of land produce instead of usual one sixth).

36. MINOR PILLAR EDICT : NIGALI SAGAR

Prov. : NIGALI Tank in Nepalese Tarai;
Date : c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.*, V, pp. 1 ff.;
Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp. 165 ff.

Text

1. देवानंपियेन पियदसिन लाजिन चोदसवसाभिसितेन
2. बुधस कोनाकमनस[1] थुबे दुतियं[2] वढिते [।]
3. [विसति] [व] साभिसितेन[3] च अतन आगाच महीयिते
4. [सिलाथ भ] [च] [उस पापिते[4] [।]

37. MINOR PILLAR EDICT : QUEEN'S

Prov. : On the Allahabad Pillar; **Date** : c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ind. Ant., X1X*, pp. 122 ff.,
Hulthscz. *C. I. I., I*, pp. 158 ff.

Text

1. देवानंपियपा वचनेना सवत महमता[5]
2. वतविया [।] ए हेता[6] दुतियाये देवीये दाने
3. अंबा-वडिका वा आलमे व[7] दान [गहे] [व] [ए] [वा] [पि] [अ] ने

1. कनकमुनि was a प्रत्येक बुद्ध who attained निर्वाण for himself but did not preach it to the world
2. Sk द्वितीयं is used not in the sense of 'second' ordinal but in the sense of 'double the size'. Some take it in the sense of द्वितीय वारम् (= second time) which implies that the stupa was already enlarged once.
3. This restoration was suggested by Buhler.
4. Restoration proposed by Bühler.
5. Senart and Bühler read महामता.
6. हेत was read by Senart and Bühler.
7. Bühler read वा.

4. कीछि गनीयति[1] सावे देविये पे [।] नानि [दे] यं [ग] [भ]
[सविये][2]
5. दुतीयाये देविये ति सीवल-मातु 'कालुवाकिये [॥]

38. CAVE EDICTS NO. I II & III: BARABAR HILL

Prov. : Barabar Hill, Gaya Dist., Bihar;
Date : c. 272-232 B. C. **Lang.** : Prakrit (Pali)
Scr : Brāhmī
Ref. : Buhler, *Ep. Ind. XX*, pp. 361 ff.; Hultzsch, *C. I. I.*, I, pp 181 ff.

Text

I

1. लाजिना पियदसिना दुवाडस [वसाभिसितेना][3]
2. इयं निगोहकुभा[4] दिना आजीविकेहि[5] [॥]

II

1. लाजिना पियदसिना[6] दुवा
2. डसवसाभिसितेना इयं
3. कुभा खलतिक[7]पवतसि
4 दिना आजीविकेहि

III

1. लाज पियदसी एकुनवी
2. सतिवसाभिसिते जलघो
3. सागमथात[8] मे इयं कुभा
4. सुपिये[9] ख [लतिक] [पवतसि] दि
5. ना [॥]

---

1. Shall be registered.
2. Hultzsch restores विनति (=विज्ञप्ति)
3. Restoration proposed by Hultzsch is evidently on the basis of the dating formula of regnal years.
4. Sk. न्यग्रोधगुहा. This seems to be the name of the cave.
5. Gośāla, contemporary of Buddha and Mahavira, who founded the Ājīvika sect. It has several affinities with Jainism.
6. Here as in the previous inscription the order of the epithet पियदसि and the noun (लाजा) is changed.
7. खलतिक is the name of a hill.
8. Sk. जलघोषागमार्थंदः (=for shelter from the advent of the rainy season).
9. सुप्रिय (=pleasant).

B. INSCRIPTIONS OF DAŚARATHA

1. CAVE EDICTS NO. I, II & III : NAGARJUNI HILL

Prov. : Nagarjuni Hill, Gaya Dist., Bihar;
Date : c. 232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Buhler, *Ind. Ant.*, XX, p. 364;
Lüders, *List*. Nos. 954–56

Text

I

1. वहियक [ा][1] कुभा दषलथेन देवानंपियेना[2]
2. आनंतलिय[3] अभिषितेना [आजीविकेहि]
3. भदंतेहि[4] वाष[5]-निषिदियाये निषिठे[6]
3. आ–चंदम षूलियं [॥]

II

1. गोपिका[7] कुभा दषलथेना देवा [न] ' पि
2. येना आनंतलिय अभिषितेना आजी
3. विके [हि] [भद] तेहि वाष–निसिदियाये
4. निसिठा आ चदम षूलियं [॥]

III

1. वडथिका[8] कुभा दषलथेना देवानं
2. पियेना आनंतलियं अ [भि] षितेना [आ]
3. [जी] विकेहि भदंतेहि वा [ष निषि] दियाये
4. निषिठा आ चंदम षूलियं [॥]

---

1. वहियका (= Sk. वाह्यका, external) seems to be the name of the cave.
2. Ordinarily it should precede दषलथेन. Fleet thought that it referred to Asoka and translated.........'immediately after being anointed by the beloved of gods (Asoka).
3. Sk. आनन्तर्यं (= without gap).
4. An honorific derived from Sk. भवद्. Some suggest that it is derived from महान्त.
5. Sk. वर्षा.
6. Sk. निसृष्टा (= formally given away).
7. Name of the cave.
8. Name of the cave, Sk. वटवृक्षिका.

CHAPTER III

A. INSCRIPTIONS OF THE ŚUṄGA AGE

1. BARHUT BUDDHIST PILLAR INSCRIPTION

Prov. : Barhut (Nagaud), Madhya Pradesh;
Date : 2nd Cent. B. C.
Lang. : Prakrit *Scr.* : Brāhmī
Ref. : Hultzsch, *Ind. Ant.*, XIV pp. 138 ff. and XVI p. 227.
Cunningham, Stupas of Bharhut, pp. 128 ff.

Text

1. सुगनं[1] रजे रञो गागीपुतस विसदेवस
2. पौतेण गोतिपुतस[2] आगरजुस[3] पुतेण
3. वाछिपुतेन धनभूतिन कारितं तोरनां[4]
4. सिला कंमंतो च उपंण[5] [॥]

2. BESNAGAR GARUDA PILLAR INSCRIPTION

Prov. : Besnagar (Madhya Pradesh)
Date : Regnal yr. 14, c. 2nd. Cent. B. C
Lang. : Prakrit (influenced by Sanskrit); **Scr.** : Brāhmī.
Ref. : Vogel, *Acrh. Sur. Ind.* A. R. 1908–9, p. 126;
Bhandarkar. *J. B. B. R. A. S.*, XXIII, p. 104

---

1. According to Cunningham and Mitra सुगनं stands for स्रुघ्नराज्ये 'in the kingdom of Śrughna.'
2. This word was equated with कौत्सीपुत्रस्य.
3. Cunningham and Mitra equated it with Sk. अगराद्युतस्य.
4. Hultzsch तोरण (Ind, Ant. XXI p. 227).
5. Hultzsch उपनो (Ind. Ant. XXI p. 227).

Text

I

1. [दे] व देवस वा [सुदे] वस गरुडध्वजे अयं
2. कारिते इ [अ] हेलिओदोरेण भाग
3. वतेन दियस पुत्रेण तखसिलाकेन
4. योन-दूतेन [आ] गतेन महाराजस
5. अंतलिकितस उप [ं] ता सकास रञो
6. [का] सी पु [त्र] स[1] [भ] ागभद्रस[2] त्रातारस[2a]
7. वसेन च [तु] दसेन[3] राजेन वधमानस[4] [॥]

II

1. त्रिनि अमुत पदानि [इअ] [सु] अनुठितानि
2. नेयति [स्वगं] दम चाग अप्रमाद[5] [॥]

3. AYODHYA STONE INSCRIPTION OF DHANADEVA

Prov. : Ayodhya, Fyzabad Dist., U. P.;
Date : 1st. Cent. A. D.
Lang. : Sanskrit (corrupt); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : D. R. Sahni, *Ep. Ind.* XX; p 57; J. D. Ratnakar, Nāgarī-Prachāriṇī-Pattrikā, V, Part I pp. 99–104. G. H. Ojha, ibid., p. 201. ff; K. P. Jayaswal, *J. B. O. R. S.*; X, pp. 202–8.

Text

1. कोसलाधिपेन द्विरश्वमेधयाजिनः सेनापतेः[6] पुष्यमित्रस्य[7] षष्ठेन कौशिकी

---

1. Bloch and others read कौसीपुत्र. Vogel कासीपुत्र.
2. It is a translation of the Greek word 'Soteros' found on Indo-Greek coins. Very possibly Heliodoros was responsible for the draft of the record.
3. Read °सेन
4. Bhandarkar वासिना मस [दे] से नह्नराजे नवम ( ) मा (नुमा) (मनाय).
5. Cf. दमस्त्यागोऽप्रमादश्च एतेष्वमृतमाहितम्, M. B. XII.V. 43, 22.
6. Mahābhāṣya and Mālavikāgnimitra refer to his horse-sacrifice. The latter styles him even as सेनापति.
7. Sanskrit usage would require पुष्यमित्रात् but the language of the record is influenced by Prākrit

पुत्रेण धन (देवेन)[1]
2. धर्मराज्ञा[2] पितु: फल्गुदेवस्य केतन[3] कारितं [॥]

4. BHATTIPROLU CASKET INSCRIPTION

Prov. : Bhattiprolu, Krishna, Dist., Madras Pres ;
Date : 2nd Cent. B. C.
Lang. : Prakrit; **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler. *Ep. Ind.*, II, pp. 323 ff.

Text

Casket No. I

कर पितुनो च कुर मा [तु] च कुरप सिव [प] च मजुसं
पणति फाळिग समुगं च बुध सरिराणं
निखेतु [॥] बनव पुतप कुरप पपीतुकप मजुप [॥]
उततो पिगह पुतो काणीठो [॥]

B. POST-ŚUṄGA INSCRIPTIONS OF INDIAN RULERS

1. HATHIGUMPHA INSCRIPTION OF KHARVELA

Prov. : Hathigumpha, near Bhuvaneshwar, Orissa,
Date : 1st Cent. A. D.
Lang. : Prakrit (allied to Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Indian Studies*, III, p, 13; Fleet, *J. R. A. S.*, 1910, 242 ff.; K. P. Jayaswal, *J. B. O. R. S.*, III, pp. 424 ff.; IV, p, 364 ff.; XIII, p. 221 ff.; XIV, pp. 150 ff ; K. P. Jayaswal and R. D. Banerji. *Ep, Ind*, XX, p. 72 ff.

Text

1. नमो अरहंतान [।] नमो सव सिधानं [॥] ऐरेण[4] महाराजेन महामेघ-

---

1. We may have it धनदेवेन, as the father's name फल्गुदेव makes the possibility a little clear. Apparently he was the local ruler of Ayodhya

2. Read धर्मराजेन. 3. निकेतन.

4. Two different Sanskrit forms of this epithet have been suggested as ऐलेन and आर्येण. The former appears to be more apt, which means 'belonging to the Aila family.'

वाहनेन[1] चेति[2] राज व [ं] स वधनेन पसथ सुभ लखनेन चतुरंत लुठ [ण] गुण उपितेन कलिंगाधिपतिना सिरि खारवेलेन

2. [प] दरस वसानि सीरि [कडार] सरीरवता कीडिता कुमार कीडिका [॥] ततो लेख रूप गणना-ववहार विधि विसारदेन सव विजावदातेन नव वसानि योवरज [पा] सासितं [॥] संपुंण चतुवीसति वसो तदानि वधमानसेसयो वेनाभिविजयो[3] ततिये

3. कलिंग राज वसे पुरिस युगे महाराजाभिसेचन पापुनाति [॥] अभिसितमतो च पधमे वसे वात विहत गोपुर पाकार निवेसन पटि-संखारयति कलिंगनगरिखिबी [र] [।] सितल तडाग पाडियो च बंधापयति सवूयान प [टि] संथपनं च

4. कारयति पनति [सि] साहि सत सहसेहि पकतियो च रंजयति [॥] दुतिये च वसे अचितयिता सातकनि[4] पछिम दिस हय गज नर रध बहुलं दंडं पठापयति [।] कन्ह[5]बेंण गताय च सेनाय वितासिति[6] असिकनगरं [॥] ततिये पुन वसे

5. गंधव वेद बुधो दप नत गीत वादित संदसनाहि उसव समाज कारापनाहि च कीडापयति नगरिं [॥] तथा चवुथे वसे विजाधराधिवासं अहतपुवं कलिंग पुव राज [निवेसितं]...... ......वितध म [कु] ट............च निखित छत

6. भिंगारे [हि] त-रतन सपतेये सव रठिक भोजके पादे वंदापयति [॥] पंचमे च दानी वसे नंद राज ति वस सत[7] ओ [घा] टितं तनसुलिय वाटा पणाडिं नगर पवेस [य] ति सो........[।] [अ] भिसितो च [छठे वसे] राजसेयं[8] संदसयंतो सवकर वण

7. अनुगह अनेकानि सत सहसानि विसजति पोर जानपदं [॥] सतमं च वसं [पसा] सतो वजिरघर..........स मतुक पद........[कु] म........[।]..........अठमे च वसे महता सेन [।]...... .. .. गोरधगिरिं

---

1. It is a family *viruda* like Sātavāhana.
2. Two readings चेति (= चेदि) and चेत (= चैत्र) are proposed. The former is a better one.
3 Barua proposed वधमान-सेसयोवेनाभिविजयो.
4 शातकर्णि I of the Andhra–Sātavāhana family.
5. Jayaswal and Banerjee read कन्ह.
6. Jayaswal proposed वितासित.
7. Sk. त्रिवर्षशत = 300 years. Some propose त्रि + वर्षशत = 103 years which is wrong
8. राजसूय. Some propose राजैश्वर्यं.

8. घातापयिता राजगहं उपपीडपयति [।] एतिन [।] च कंमपदान स [ं] नादेन ·················सेन वाहने विपमुंचितु मधुरं अपयातो पवरा [ज] [डिमित (दियुमेत)][1] ·········यद्दति·········पलव·········
9. कपरुखे हय गज रथ सह यति सव घरावास ·········सव गहणं च कारयितुं ब्रम्हणानं ज [य] परिहारं ददाति [।] अरहत·········· ··
[नवमे च वसे]···········
10 ···········महाविजय पासाद कारयति अठतिसाय सतसहसेहि [॥] दसमे च वसे दंड संधी सा [ममयो] भरधवस पठानं मह [?] जयनं ···········कारापयति [॥] [एकादसमे च वसे]···········प [ा] यातानं च म [नि] रतनानि उपलभते
11. ···········पुवं राजनिवेसितं पीथुंड गदभनंगलेन कासयति [।] जन [प] द भावनं च तेरस वस सत कत भि [ं] दति त्रमिर दह संघात[2] [।] बारसमे च वसे··· ········ [सह] सेहि वितासयति उतरापध राजानो···········
12. म [ा] गधानं च विपुलं भयं जनेतो हथसं गंगाय पाययति [।] म [ाग] ध [ं] च राजान बहसतिमित[3] पादे वंदापयति [।] नंदराज[4] नीत[5] च का [लि] ंग-जिन सनिवेस···········अग मगध वसुं च नयति [॥]
13. ···········[क] [ं] जठर [लखिल] [गोपु] राणि सिहराणि निवेसयति सत विसिकनं [प] रि हारेहि] अभुतमछरिय हथी निवा [स] परिहर···········हय हथि रतन [मानिकं] पंडराजा········· [मु] त मनि रतनानि आहरापयति इध सत [सहसानि]
14. ···········सिनो वसीकरोति [।] तेरसमे च वसे सुपवत विजय चके कुमारीपवते अरहते (हि) परिखिन सं [सि] तेहि [6]कायनिसीदियाय यापूजावकेहि राज भितिनि चिन वतानि वास [ा] [सि] तानि

---

1. It is a most controversial reading. Those who read डिमित, identify it with Demetrios, son of Euthedemos and push back खारवेल in the first quarter of the second century B. C. There appear to be four letters which may be read दि उ मे त (=Diomedes, one of the later Greek kings in India).
2. Jayaswal read त्रमिर-देप-संघात (=confederacy of the Tamil countries).
3 Sk. बृहस्पतिमित्र ; but he cannot be identified with पुष्यमित्र on the ground that बृहस्पति is the presiding deity of the पुष्या नक्षत्र.
4. महापद्मनन्द, who according to the Purāṇas was a great conqueror.
5 Barua proposed नन्दराज-जितं.
6. Barua read कायं = Sk. कल्य = Pali कल्ल (= healthy or sound).

पूजानुरत उपा [सग खा] रवेलसिरिना जीवदेह [सयि] का परिखाता [॥]

15. ....सकल समण सुविहितानं च सव दिसानं ञ [नि] नं तपसि इ [सि] न संघियनं अरहतनिसीदिया समीपे पाभारे वराकार समुथापिताहि अनेकयोजनाहिताहि............ सिलाहि............

16. ....चतुरे च वेडुरिय गभे थंभे पतिठापयति पानतरीय सत सहसेहि [।] मु [खि] य कल वोछिनं च चोय [ठि] अंग सतिक [ं] तुरीय उपादयति [।] खेम राजा स वढ राजा स भिखु राजा धम राजा पस [तो] सुनं [तो] अनुभव [तो] कलानानि

17. ....गुण विसेस कुसलो सव पासंड पूजको सव दं [वाय] तन सकार कारको अपतिहत चक वाहनबलो चकधरो गुतचको पवतचको राजसिवसू कुल विनिश्रितो महाविजयो राजा खारवेलसिरि [॥]

2. NANAGHAT CAVE INSCRIPTION OF NĀGANIKĀ

Prov. : Nanaghat, Bombay Pres. **Date** : Early 1st Cent. B.C.
Lang. : Prakrit; **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, Arch. Sur. *West Ind.*, v, pp. 60 ff.

Part I (left wall)

1. [सिधं ।][1] .....नो धंमस नमो इंदस नमो संकंसन वासुदेवानं चद सूरानं[2] [महि] मा [व] तान चतुनं चं लोकपालानं यम वरुन कुबेर वासवानं नमो [॥] कुमारवरस व [द] सिरिस[3] र [ञो]
2. ......[वी] रिस सूरस अप्रतिहत चकस दखि [नप] ठ [पतिनो] ...[4]
3. [मा] .....[घाला] य महारठिनो अगिय कुल वधनस · सगर गिरिवर वल [या] य पथविय पधम वीरस वस......य व अलह (संतठ)..... सलसु ..महतो मह.. ..
4. सिरिस......भारिया देवस पुतदस वरदस कामदस धनदस [खद] सिरि मातु सतिनो सिरिमतस च मातु [य] सीम ....
5. वरिय...। [न] ागवर दयिनिय मासोपवासिनिय गह तापसायचरित ब्रह्मचरियाय दिख वत यंञ सुंडाय यञा हुता धूपन सुगंधा य निय..

---

1. Bühler's restoration is ओं (or सिधं) नमो प्रजापतिनो धमस.
2. Bühler चंद सूरान.   3. Usually read as वेदि.
4. The suggested restoration is सातकणिसिरिस पुतस मातुय नायनिकाय. Sarkar prefers सिमुक सातवाहनस वंसवधनस० to avoid the duplication of Nayanika's name;

6. रायस···[य] ञेहि यिठं [।] वनो । भगाधेय यंञो द [खि] ना दिना गावो वारस १० (+) २ असो च १ [।] अनारभनियो यंञो दखिना धेनु ·····

7. ······दखिनायो दिना गावो १००० (+) ७०० हथी १०······

8. ······स···मसतरय[1] [व] ासछठि २०० (+) ८० (+) ९ कुभियो रुपामयियो १० (+) ७ भि ·····

9. ······रिको यञो दखिनायो दिना गावो १०००० (+) १००० असा १०२० पस [पको] ··· ····

10. ·········१० (+) २ गमवरो १ दखिना काहापना २०००० (+) ४००० (+) ४०० पसपको काहापना ६०००।[2] राज [सूयो यंञो] ·········सकटं

Part II (right wall)

11. धंञगिरि तंस पयुतं सपटो १ असो १ असरथो १ गावीनं १०० [।] असमेधो यंञो[3] बितियो [यि] ठो दखिनायो [दि] ना असो रुपाल [का] रो १ सुवंन ······ नि १० (+) २ दखिना दिना काहापना १०००० (+) ४००० गामो १ [हठि] ········[दखि] ना दि [ना]

12. गावो[4] सकदं धंञगिरितस ··· · ··पयुत ·······[।] ेवायो यंञो······ १० (+) ७ [धेनु]·········ो ेवाय·········सतरस

13. · · ··१० (+) ७ अच··· ··न····· लय···· ·पसपको दि [नो]······ [दखि] ना दिना सु······पीनि १० (+) २ अ (?) सो[5] रुप [लं] कारो १ दखिना काहाप [ना] १००००······ ··२

14. ··· ········गावो २०००० [।] [भगल] दसरतो यञो यि [ठो] [दखिना] [दि] ना [गावो] १००००। गर्गातिरतो यञो यिठो [दखिना] ···· पसपको पटा ३०० । गवामयन यंञो यिठो [दखिना दिना] गावो १००० (+) १०० ।···· ····गावो १००० (+) १०० पसपको काहापना······पटा १०० [।] अतुयामो यञो···;··

15. ··· ···· [ग] वामयनं य [ञो] दखिना दिना गावो १०००० (+) १०० । अंगिरस [ा] मयन यंञो यिठो [द] खिना गावो १००० (+) १०० । त·· · ··;··· [दखिना दि] ना गावो १००० (+) १०० । सतातिरतं यंञं··········१००· ·······[।] ·····[य] ञो दखिना ग [ा] [वो] १००० (+) १०० [।] अंगिरस [ति] रतो यंञो यिठो [दखि] ना गा [वो] · ·· [।]

---

1. Sarkar would have it मव.
2. Bühler takes it to indicate '√'.
3. Buhler omits यंञो in his transcript.
4. Indraji reads after गावो the figure 6000.
5. Buhler takes it as तेस.

16. ....[गा] वो १००० (+) २ [।] छन्दोमप [व] मा [नतिरत] दखिना गावो १००० । अं [गि] र [सतिर] तो य [भो] [यि] टो द [खिना] ... [।] ... ...रतो यिठो यञो दखिना दिना... ...[।]... तो यंञो यिठो दखिना .... [।] .. ..यञो यिठो दखिना दिना गावो १००० ।

17. ....न स मय... ..... दखिना दिना गावो....... .त...... ..[।] [अं] गि [रसा] मयनं छवस ..... [दखि] ना दिना गाव १०००...... [।] ... [दखिना] दिना गावो १००० । तेरस..... अ..... .[।]

18. .... [।] तेरसरतो स ... छ ....[अ] ग दखिना दिना गावो [।] . .....दसरतो म ....[दि] ना गावो १०००० । उ .... १०००० । द.. ... ..

19. ... .[यं] ञो दखिना दि [ना]............

20. ....[द] खिना दिना.. ....

3. NASIK CAVE INSCRIPTION OF GAUTAMĪPUTRA ŚĀTAKARṆI

Prov. : Nasik, Bombay Pres.

Date : 2nd cent. A. D ; regnal year 18.

Lang. : Prakrit **Scr.** : Brāhmi

Ref. : Senart, *Ep. Ind.* VIII, pp. 71 ff.; Buhler, *Arch. Surv. West India*, VI, pp. 104 ff.

Text

(East wall of the Veranda in Cave No. 3)

1. सि [धं] [॥] सेनाये [वे] जयं[1] [ति] ये विजय-खधावारा [गो] वधनस बेनाकटक[2]-स्वामि गोतमिपुतो सिरि सदकणि
2. आनपयति गोवधने अमच वि[ण्हु] पालितं[3] [।] गामे अपर कखडि [ये] [य] खेतं अजकालकियं उसभदातेन भूतं निवतन

---

1. Senart takes it to be a city which corresponds to modern Banavasi in North Kanara Sarkar's preference as an epithet of सेनां becomes clear with next line.
2. बेनाकटक was probably situated on the river *Benra, in the Nasik* district. The river Benta can hardly be identified with Waingarga or Fenganga.
3. Senart : पालित

3. समानि वे २०० एत अम्हखेत निवतग सतानि ये २०० इमेस पवजितान तेकिरसिग[1] वितराम [।] एतस चस[2] खेतस परिहार
4. वितराम अपावेसं[3] अनोमस अलोण खा [दकं][4] अरटसविनयिकं सवजातपारिहारिक च [।] ए [ते] हि नं[5] परिहारेहि परिह [र] हि [।]
5. एते चस खेत परिहा [रे][6] च एथ निबधापेहि [।] अवियेन आणतं [।] अमचेन सिवगुतेन छतो [।] महासामियेहि उपरखितो [।]
6. दता पटिका सवछरे १० (+) ८ वास पखे २ दिवसे १ [।] तापसेन कटा [॥]

4. NASIK CAVE INSCRIPTION OF GAUTAMĪPUTRA ŚĀTKARṆI

Prov. : Nasik, Bombay Pres.

Date : 2nd Cent. A. D.; regnal year 24.

Lang. : Prakrit ; **Scr.** : Brāhmī

Ref. : Senart, *Ep. Ind.*, VIII, p. 73; Buhler, *Arch. Surv. West India*, IV, pp. 105 ff.

Text

1. सिद्धं [॥] गोवधने अम [च]स सामकस[7] [दे] यो [रा] जा णितो[8] [।]
2. रञो गोतमिपुतस सातकणि [स[9]] म [हा] देवीय[10] च जीवसुताय राजमातुय वचनेन गोवधने[11] [अम] चो[12] सामको अरोग वतव [।] ततो एव च
3. वतवो [।] एथ[13] अम्हेहि पवते तिरण्हुम्हि अम्ह धमदाने लेणे पति-वसतानं[14] पवजितान भिखून गा[मे] कखडीसु पुव खेत दत [।] त च खेत

---

1. It is a mistake for तरसिकानं (त्रैरश्मिकानां, of those residing on the त्रिरश्मि hill.

2. Read एतस च. 3. Senart : अपवेस. 4. Senart : खादक.

5. Senart has it as म. 6. Senart : परिहार.

Note—B denotes Buhler and I Bhagwanlal Indraji in the readings.

7. B and I समकस. 8. I : राजनितो ; Buhler राजणि.

9. I has सातकणिस. 10. B has देविय. 11. I has गोवधन.

12. This restoration is due to Senart. But B and I do not mention this च.

13. B has पठ. 14. I and B have—सतान.

4. [न] कमते[1] [।] सो च गामो न वसति [।] एव[2] संति य[3] दानि एथ नगर सीमे राजकं खेतं[4] अम्ह[5]-सतक ततो एतेस[6] पवजितान भिखूनं तेरण्हुकानं दद [म]

5. खेतस निवतण सतं १०० [।] तस च खेतस परिहार वितराम अपावेस अनोमस अलोण-खादक-अरठ-सविनयिक सव-जात-पारिहारिक च[7] [।]

6 एतेहि न परिहारेहि परिहरेह[8] [।] एत चस खेत परीहा [रे[9]] च एथ[10] निबधापेय[11] [।] अवियेन[12] आणत [।] पटिहा (र)-रखिय लोटाय छतो[13] लेखो[14] [।] सवछरे २० (+) ४

7. वासान[15] पखे ४ दिवसे पचमे[16] ५ [।] सुजिविना[17] कटा [।] निबधो[18] निबधो सवछरे[19] २० (+) ४ गिम्हान पखे २ दिवसे १० [॥]

5. NASIK CAVE INSCRIPTION OF GAUTAMĪ BALAŚRĪ

Prov. : Nasik, Bombay Pres.

Date : 2nd cent. A. D ; regnal year 19.

Lang : Prakrit **Scr.** : Brāhmī

Ref. : Senart, *Ep. Ind.*, VIII pp. 60 ff.; *Arch. Surv. West Ind.*, IV, pp. 180 ff.

Text

1 सिधं[20] [॥] रञो वासिठीपुतस[21] सिरिपुळुमायिस सवछरे[22] एकुनवीसे १० (+) ९ गीम्हाणं[23] पखे बितीये २ दिवसे तेरसे १० (+) ३ राजरञो गोतमी पुतस हिमव [त] मेरु

2. मंदर-पवत-सम-सारस असिक-असक[24]-मुळक-सुरठ-कुकुरापरंत-अनुप-

विदभ भाकरावंति-राजस विझ छवत पारिचात[1] सग्ह (सह्य)-कण्हगिरि मचसिरिटन-मलय महिद्

3 सेटगिरि चकोर पवत-पतिस सवराज [लोक]-म[ ]डल पतिगहीत सासनस दिवसकर [क]र विबोधित-कमलविमल सदिस वदनस तिसमुद-तोय पीत-वाहनस पटिपू[ ]ण चद मडल ससिरीक

4 पियदसनस वर वारण विकम चारु-विकमस भुजगपति भोग पीन वाट[2] विपुल दीघ सुद[र] भुजस अभयोदकदान किलिन निभय-करस अविपन मातु-सुसूसाकस[3] सुविभत तिवग-देस कालस

5 पोरजन निविसेस सम सुख-दुखस[4] खतिय दप-मान मदनस सक यवन पल्हव निसूदनस धमोपजित-कर विनियोग-करस कितापराधे पि सतु जने अ-पाणहिसा-रुचिस दिजावर कुटुब विवध

6 नस खखरात[5] वस[6] निरवसस करस सातवाहनकुल यस पतिथापनकरस सव-मडलाभिवादित-च [र] णस विनिवतित चातुवण-सकरस[7] अनेक समरावजित सतु-सघस अपराजित विजयपताक सतुजन-दुपधसनीय[8]

7 पुरवरस कुल पुरिस परपरागत विपुल राज सदस आगमान[9] [नि] लयस सपुरिसान असयस सिरी [ये] अधिठानस उपचारान[10] पभवस एककुसस एक धनुधरस एक सूरस[11] एक बम्हणस राम

8 केसवाजुन भीमसेन-तुल-परकमस[12] छण-घनुसव[13] समाज कारकस नाभाग [14]नहुस जनमेजय सकर-य[या]ति रामाबरीस-सम-तेजस अप रिमितमखयमचितमभुत पवन गरुळ[15] सिध यख राखस विजाधरभूत[16] गधव चारण

9 चद दिवाकर नखत गह विचिण-समरसिरसि जित रिपु-सघस नागवर[17]

---

1 B रिचात, 2 I and B पीनवट 3 I सुसुस

4 Constitutionally and morally an Indian king was regarded as the servant of the subjects He was not entitled to have his perosnal likes and dislikes Cf

प्रजासुखे सुखी राजा तद्दुःखे यश्च दुःखित ।
स कीर्तियुक्तो लोकेऽस्मिन् प्रेत्य स्वर्गे महीयते विष्णु संहिता 3 70

also Artha Sāstra Bk I chap 19 16:

प्रजासुखे सुखं राज्ञः प्रजानां च हिते हितम् ।
नात्मप्रियं हितं राज्ञः प्रजानां तु प्रियं हितम् ।

also जनसङ्गानपग्गहा हितसुख of Aśoka edicts

5 Sk क्षहरात 6 B वस 7 Senart चातुवण सकरस

8 B पधससनीय 9 I मान 10 I चारान

11 B omits एक सूरस in his transcript 12 B परक्रम

13 I छणगयनुस 14 B न भाग 15 I गरुळ

16 I भूत 17 I णागवर B नग

त्रिधा गगनतलमभिविगाढस कुल-विपु [लसि]रि-करस सिरि सातकणिस मातुय महादेवीय[1] गोतमीय बलसिरीय सचवचन-दान-खमाहिसा-[2]निरताय तप-दम-निय

10. मोपवास-तपराय राजरिसिवधु [3]सदमखिलमनुविधीयमानाय कारित देयधम [केलासपवत[4]]-सिखर-सदिसे-[ति]रण्हु-पवत-सिखरे विम [ान[5]] वर-निविसेस-महिढीकं लेण [।] एत च लेण महादेवी महाराज-माता महाराज-[पि] तामही[6] ददाति निकायस भदावनीयान[7] भिखु-सघस[8] [।]

11. एतस च लेण [स] चितण[9] निमित महादेवीय अयकाय सेवकामो पियकामो च ण [ता] ⊕ ⊕ ⊕ ⊕ [दखिणा] पथेसरो[10] पितु-पतियो धमसेतुस [ददा] ति गामं तिरण्हु पवतस अपर-दखिण-पसे-पिसाजिपदक[11]-सव-जात-भोग-निरठि [॥]

6. NASIK CAVE INSCRIPTION OF VĀSIṢṬHĪPUTRA PULUMĀVI

Prov. : Nasik, Bombay Pres.

Date : 2nd cent. A. D.; regnal year 22.

Lang. : Prakrit **Scr.** : Brāhmī

Ref. : Senart, *Ep. Ind.* VIII, pp. 65 ff.; No. 3; Buhler, *Arch. Surv. West Ind.*, IV, p. 110, No. 19.

Text

1. सिद्धम् । नवनर-स्वामी वासिठी-पुतो सिरि पुळुमावि [आ] नपयति गोवधने आमच[12]

2. सिवखदिल य अ [ढेहि] सव १० (+) ९ गि प २ दिव १० (+) ३ धनकट समनेहि यो एथ [पवते[13]] तिर [ण्हुम्हि[14]] ……म धं [म] सेतुस [ले] णस पडिसंथरणे [दत] अखय [नीवि[15]] हेतु एथ गोवधनाहारे दखिण-मगे गामो सुदिसणा[16] भिखुहि देवि-लेण वासीहि

---

1. B : देविय
2. I : हिंसा.
3. B : वधू सदम.
4. This restoration is due to Bühler.
5. B and I restored it.
6. I : पतामह
7. B : —निया; B and I : —वान नि.
8. I : संघस.
9. B : चितना.
10. B : पठिसरी.
11. B : पिसाची
12. I and B : अमच.
13. This restoration is due to I.
14. I and B restored it.
15. I and B restored it.
16. B : सदसना.

निकायेन भद्रायनियेहि [प] निगच[1] दतो[2] [।] एतस दान-गामस सुदिसन [स] परिवरके एव गोवधन [हारे] पुव-मगे।

3. गाम[3] समलिपद् ददाम[4] [।] एस त महू-भट्टरकेन[5] ओदेन[6] धम-सेतुस लेणस पटिसंथरणे अखय-निवि-हेतु[7] गाम सामलिप [द] [भिखुहि देवि] लेण [वासीहि] [निका] येन[8] भद्रायनियेहि[9] पति [ग] ह [ओ] धप [पे] हि [।] एतस च गामस सामलि [पदस भिखुहल परिहार]

4. वितराम अपा [ये] स अनोमस अ [लो] गखादक - अरटसविनविक मवभात पारिहारिक च [।] एतेहि न परिहारेहि परिहोहि [।] एत च गाम समलिपद् प [रि] हारे च एथ निवधापेहि सु [दिसन] गामस च [।] सुदिसना [स] विनिब [ध] कारेहि अणता [।] महासेनापतिना मेधुनेन······ ······ना हुनो [।] वटि [का] ······केहि ··· ······सो [।] दता पटिका सव २२ गि पखे ❀ दिव ७ [।] ❀ तकणिना[10] कटा [।] गोवधन वाधवान[11] का [सुकाये[12]] विण्हु-पालेन[13] स्वामि वणन[14] णत [।] नम[15] भगत-सपति[16]-पतपस जिनवरस बुधस [॥]

7. BADVA SACRIFICIAL PILLAR INSCRIPTION OF THE MAUKHARĪS

Prov. : Baḍva, Kotah, Rajasthan;

Date : Kṛta year 295 = 238 A. D.

Lang. : Prakrit influenced by Sanskrit **Scr.** : Brāhmī

Ref. : A. S. Altekar, *Ep. Ind*. XXIII, p. 52.

Text

सिद्धं । क्रितेहि[17] २००+९०+५ फ [।] ग्गुण[18] शुकस्य[19] पक्षे दि०

---

1. I : पतिखप; B : पटिखय. 2. B : दता.
3. I and B : गामो. 4. I and B : ददिम.
5. I : महा······; I and B :—कल. 6. I : ओदान.
7. B :—हेता. 8. I भिखुहि देवी लेणवा (मे हि निका) येन.
9. —I - पनियेहि; B : पनिषहि. B : त (······मि) खुहि लेग वासेहि निका) येन.
10 I 7 सातकणिना; B : सा···कनेसेन.
11. B : वधवन. 12. I : कासुकाषम; B : फेमरये.
13. B : विन्हु; वेण्हु. 14 I : सामि वणनणत; B : सामि वननानत.
15. I and Senart नमो. 16. I : मग (व) तस B : भगतस.
17. कृतै.. 18. Correct form फाल्गुन. 19. Read शुक्रस्य.

भ्रिमहासेनापतेः[1] मौखरेः[2] बल्पुत्रस्य[3] बलवर्द्धनस्य यूपः। त्रिरात्र संमितस्य दक्षिण्यं[4] गवां सहस्र[5] [१०००]।

8. NANDASA SACRIFICIAL PILLAR INSCRIPTION OF THE MĀLAVAS.

Prov. : Nandasa Vill. Sahārā Dist. Udaipur, Rajasthan.
Date : Kṛta 282.
Lang. : Sanskrit. **Scr.** : Brāhmī, Rajasthana.
Ref. : A. S. Altekar. *Ep. Ind.*, XXVII p. 252ff.

Text

1. सिद्धम्। कृतयोर्द्वयोर्वर्षशतयोर्द्व्यशीतयोः २०० ८० [२ चैत्र पूर्णमासीं] (स्या) मस्यांपूर्व्वायां महता स्वशक्तिगुणगुरुणा पौरुषेण प्रथम चन्द्रदर्श [नमिव मा] [लव गण विषयमवतार]

2. यित्वैकषष्टिरात्रमतिसत्रमपरिमितधर्म्ममात्र समुद्रस्य (स्य) पितृ पैतामहि (ही) म्धुरमात्रस्य (स्य) सविपुलं द्यावापृथिव्योरन्तरमनुत्तमेन [यशसा] [स्वकर्म संपाद्या विपुलां मनु]

3. षगतामृद्धिमात्मसिद्धिं विनात्यमायामिव सत्रभूमौ सर्व्वकामौघधारां वसोर्द्धारमिवदनाह्यणासि वैश्वानरेषु हुत्वा महेन्द्र प्रजापति महर्षि विष्णु [स्थानेषु कृतावकाशस्य पापनि]

4. निरवकाशस्य सितसभावस्य तडाक कूपदेवायतन यज्ञ दान प्रजा विपुल पालन प्रसन्नपुराणं (णं) राजर्षि धर्म पद्धती (ति) सतत कृतममनु गमन निश्च [यस्य स्वगुणातिशय विस्तरैर्मनु]

5. निर्व्विशो (से) षमिव भुवि मनुष्यभावं यथा यथार्थमनुभवत इक्ष्वाकु प्रथित राजर्षिवंशे मालववंशे प्रसूतस्य जनयन्तेन पु [प्र] भ्रा [भा] प्र [?] वर्द्धनपौत्रस्य जयसोमपुत्रस्य सोगिने [गु] श्री (?) सोमस्यानेक शत गोसहस्र]

6. दक्षिणा। वृषप्रमत्त श्रृङ्ग विप्रदष्टविषयभृत यूपसकट तीरो (रे) पुष्कर प्रतिलम्भमूते स्वधर्ममेतौ महा [तडाके यूप प्र] तिष्ठा कृता [।]

---

1. श्रीमहासेनापते. 2. मौखरे. 3 बल्स्य पुत्रस्य.
4. दक्षिणां or दाक्षिण्यम्. 5. सहस्र (स्र).

9 NAGARAJUNIKONDA INSCRIPTION OF VIRAPURUSADATTA

Prov Nagarjunikonda Hill, Guntur, Madras Pres

Date · 3rd cent A D ; regnal year 6.

Lang Prakrit; **Scr.** · Southern Brāhmī

Ref · Vogel, *Ep Ind* XX, pp.16 ff.

Text

1 सिध [॥] नमो भगवतो देवराज-सकतस सुपबुध बाधिनो[1] सवञुनो

2 सव सतानुकंपकस जित राग दोस मोह विपमुतस महागणि-वसभ

3. [गं] धहथिस संम-सं [बुध] स धातुवर-परिगहितस [।] महाचेतिये-महाराजस

4 विरुपखपति महासेन-परिगहितस हिरण-कोटि-गोसतसहस-हलस-

5 तसह [स]-दायिस सवथेसु अपतिहतसंकपस वासिठिपुतस इखाकुस

6 सिरिचातमूलस सोदरा भगिनि रञो माढरीपुतस सिरि विरपुरिसदतस

7. पितुछा महासेनापतिस महातलवरस वासिथी-पुतस पूकीयानं कदसिरि [स]

8. भरिया समण बमण[2]-कपण-वनिमक दीनानुगह वेलामिक-दान-पटि-

9. भागधो[3]-छिन-धार-पदायिनि सव-साधु-वछला महादानपतिनि महातलवरि खदसागरनक-माता

10. च [ा]तिसिरि अपनो उभयकुलस अतिछितमनागतवटमानकान परिनामेतुनं

11 उभय-लोक-हित-सुखावहथनाय च अतनो च निवाण-सपति सपादके

12 सव-लोक हित-सुखावहथनाय च इमं खंभ पतिथपितं ति [।]

13. रंञो सिरि वीरपुरिसदतस सव ६ वा प ६ दि १० [॥]

C. INSCRIPTIONS OF THE FOREIGN DYNASTIES

1 NASIK CAVE INSCRIPTION OF USAVADĀTA

Prov. Nasik, Bombay Pres ,

Date Ist cent. A. D , regnal year 42.

Lang. . Prakrit, **Scr.** : Brāmhī

Ref. · Senart. *Ep Ind*. VIII, pp 82 ff., No. 12.

---

1. Vogel बोधिनो 2 Vogel बम्हण. 3. Vogel परिभागधो.

Text

1. सिधं [॥] वसे ४० (+) २ वेसाखे मासे राञो[1] खहरातस खत्रपस नहपानस जामातरा दीनीकपुत्रेन उषवदातेन संघस चातुदिसस इमं लेण[2] नियातितं [।] दत चानेन[3] अखय निवि काहापण सहस्रा

2. नि त्रीणि ३००० संघस चातुदिसस ये इमस्मिं लेणे वसांतान[4] [ं] भविसंति चिवरिक कुशाणमूले[5] च [।] एते च काहापणा प्रयुता गोवधनं वाथवासु श्रेणिसु [।] कोळीक निकाये २००० वृधि पडिक शत अपर कोलीक[6] निका

3. ये १००० वधि पा [दू[7]] न [प] डिकशत [।] एते च काहापणा [अ] पडिदातवा वधि भोजा [।] एतो चिवरिक सहस्रानि बे २००० ये पडिके सते [।] एतो मम लेणे वसवुथान भिखुनं वीस [।] य एकीकस चिवरिक बारसक [।] य सहस्र प्रयुतं पायुन पडिके शते अतो कुशान

4. मूल [।] कापुराहारे च गामे चिखलपद्रे दतानि नाळिगेरान मुल सहस्राणि अट ८००० [।] एत च सर्वं स्रावित[8] [नि] गम सभाय निबध[9] च फलकवारे चरित्रतो ति [।] भूयोनेन दतं वसे ४० (+) १ कातिक शुधे पनरस पुवाक वसे ४० (+) ५

5. पनरस नियुतं भगवता [ं] देवानं ब्राह्मणानं च कार्षापण सहस्राणि[10] सतरि ७००० प [ं] चत्रि [ं] शक सुवण कृता दिन सुवर्ण[11] सहस्रणं[12] मूल्य [ं][13] [॥]

6. फलकवारे चरित्रतो ति [॥]

2. NASIK CAVE INSCRIPTION OF UṢAVADĀTA

Prov. : Nasik, Bombay Pres.
Date : 1st cent. A. D ; regnal year 45.
Lang. : Prakrit **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Senart, *Ep. Ind.*, VIII, pp. 78 ff. No. 10.

---

1. B : रञो.
2. I and B : लेग.
3. I : दता नेन; B : दत चनेन.
4. I and B : वसातान.
5. I : कुशण मूले.
6. B : कोलिक.
7. I and B : पादुन.
8. I : मावित.
9. I : नीबध.
10. I : सहस्राणि.
11. I : सुवर्ण.
12. I : —श्रार्ण; B : —स्रणं.
13. I : मुल्यं; B : मूलं.

Text

1. सीद्धम[1] [॥] राज्ञः क्षहरातस्य क्षत्रपस्य नहपानस्य जामात्रा दीनीक-पुत्रेण उषवदातेन त्रि-गोशत-सहस्रदेन नद्या बार्णासायां सुवर्णदान-तीर्थंकरेण देवता [।] भ्यः ब्राह्मणेभ्यश्च षोडश ग्रामदेन अनुवर्षं ब्राह्मण-शतसाहस्री-भोजापयित्रा

2. प्रभासे पुण्यतीर्थे ब्राह्मणेभ्यः अष्टभार्याप्रदेन[2] भरुकछे दशपुरे गोवर्धने शोर्पारगे च चतुशालावसध-प्रतिश्रय-प्रदेन आराम-तडाग[3]-उदपान करेण इबा-पारादा-दमण-तापी-करबेणा-दाहनुका-नावा-पुण्य-तर-करेण एतासां च नदीनां उभतो तीरं सभा-

3. प्रपाकरेण पींडीतकावडे[4] गोवर्धने सुवर्णमुखे शोर्पारगे च रामतीर्थे चरक पर्षभ्यः ग्रामे[5] नानंगोले द्वात्रीशत-नाळीगेर-मूल-सहस्र-प्रदेन[6] गोवर्धने त्रीरश्मिषु पर्वतेषु धर्मात्मना इदं लेण[7] कारितं इमा च पोढियो[8] [॥] भटारका अञातिया च गतोस्मि वर्षा रतुं मालये [हि] रुधं उतमभाद्रं[9] मोचयितुं [।]

4. ते च मालया प्रनादेनेव अपयाता उतमभद्रकानं[10] च क्षत्रियानं सर्वे परिग्रहा कृता [।] ततोस्मि[11] गतो पोक्षरानि [।] तत्र च मया अभिसेको कृतो त्रीणि च[12] गोसहस्रानि दतानि ग्रामो[13] च [॥] दत च [ा] नेन क्षेत्र [ं] ब्राह्मणस वाराहि-पुत्रस अश्विभूतिस हथे कीणिता मुलेन[14] काहापण-सहस्रेहि चतुहि ४००० यो स-पितु-सतक नगरसीमायं उतरापरा [यं] दीसाय[15] [।] एतो मम लेने वस

5. तानं[16] चातुदीसस[17] भिखु-संघस मुखाहारो भविसती [॥]

3. JUNAR CAVE INSCRIPTION OF THE REIGN OF NAHAPĀNA

Prov. : Junar, Poona Dist., Bombay Pres.

Date : 1st cent. A. D., regnal year. 46.

Lang. : Prakrit **Scr.** : Brāhmī

Ref. : Burgess and Buhler, *Arch. Surv. W. Ind.* IV, p. 103

---

1. Some read सिद्ध. 2. cf Kūrma-Purāṇa II, 39, 79. 3. B : तदाग.
4. I : पिंडी. 5. B : ग्राम. 6. B : सह प्रदेन.
7. I and B : लेण. 8. B - पोधिपो. 9. B : भद्र.
10. B : ...... कानं. 11. B : कृता ततोऽस्मि. 12. B : तीणि गोसहस.
13. B : गामो. 14. I and B : मूले. 15. I : दिसा.
16. I and B—तान. 17. I :—तुदिस.

Text

1. [राञो] महखतपस सामि नहपानस[1]
2. [आ[2]] मतस वछ सगोतस अयमस
3 [दे] [पवम] च (पो) दि मटपो च पुनथय वसे ४० (+) ६ कतो [॥]

4 ANDAU STONE INSCRIPTIONS OF THE REIGN OF RUDRADĀMAN I

Prov. : Andau, Khavda, Kuch.

Date : 2nd cent A D , Śaka year 52 = 130 A D.

Lang. : Sanskrit influenced by Prakrit **Scr.** Brāhmī

Ref. : R. D Banerji, *Ep. Ind* , XVI, pp 23 ff

Text

No. (I)

1. [राज्ञो] [चाष्ट] नस य्सामोतिक पुत्रस राज्ञो रुद्रदामम जयदाम पुत्रस
2. व [र्षे] [द्वि] प [ं] च [ा शे] [५०] (+) २ फगुण बहुलस [द्वि] तिय-वारे [२[3]] मदनेन साहिल-पुत्रेन [म] गिनिये जेष्ठवीराये
3 [सी] हि [ल धि] त ओपशति-सगोत्राये[4] लष्टि उथापित [॥]

(No II)

I. [राज्ञो चाष्ट] नस य्सामोतिक
2 पु [त्र] स राज्ञो [रु] द्र दामस
3 जयदाम-पुत्रस वर्षे द्वि प [ं]
4 [चा] शे ५० (+) २ फगुण-बहुल
5 द्वितीय-वारे २ ऋषभदेवस
6 सीहिल-पुत्रस ओपशति सगोत्रस
7 भात्र [ा] [मदने] न [सीहि] ल-पुत्रेन
8 लष्टि उथापित [॥]

---

1 Buhler नहपानस 2 Buhler अमात्यस

3 Banerjee R D reads व explaining it to denote बहुल, Luders finds here a symbol for 16.

4 Banerjee gives भगोनाए in the footnote which Sarkar could not mark. B = Bühler; I = Bhagwanlal Indraji

(No. III)

1. राञो चाष्टनस य्स [I] मोतिक-पुत्रस राञो रुद्रदामस जयदाम-पुत्रस वर्षे द्विपंचाशे ५० (+) २
2. फगुग-बहुलस द्वितिय वा २ यशद्तायें-सीहमित धीता शेनिक-सगोत्राये शामणे रिये
3. मद्नेन सीहिल-पुत्रेन कुटुविनिये [लष्टि] उथाविता [॥]

(No. IV)

1. र [ा] ञो चाष्टनस य्सामोतिक-पु [त्र] स [राञो]. रु [द्रदामस] ज [य] दा [म]-
2. पुत्र [स] वर्षे ५० (+) २ फगु [न]-बहुलस [द्वितिय]-वारे २
3. ऋषभदेवस श्रेष्ट्दत-पुत्र [स] ओपश [ति]-गो [त्र] स
4. पि [त्रा (तिन)] श्रेष्टदतेन श्राम [णे] रेन लष्टि उथापित [॥]

5. GIRNAR ROCK INSCRIPTION OF RUDRADĀMAN I

Prov. : Girnar, Saurāṣṭra ; **Date** : Saka year 72=150 A. D.
Lang. : Sanskrit **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Buhler, *Ind. Ant.*, VIII, pp. 257 ff, ; Kielhorn, *Ep. Ind.*, VIII, pp. 42 ff.

Text

1. सिद्धं [।] इदं तडाकं[1] सुदर्शनं गिरिनगराद [पि[2]] ॐ ॐ······ [मृ] [त्ति]कोपल-विस्तारायामोच्छ्रय-नि:सन्धि-बद्ध-दृढ-सर्व्व-पाळीकत्वात्प-र्व्वत-पा-
2. द-प्रतिस्पर्द्धि-सुश्लि [ष्ट]-[बन्धं]······[व] जातेनाकृत्रिमेण सेतुबन्धे-नोपपन्नं सुप्रतिविहित-प्रनाली-परीवाह-
3. मीढविधानं[3] च त्रिस्क [न्ध]······नादिभिरनुग्र [है] महत्युपचये वर्त्तते [।] तदिदं राज्ञो महाक्षत्रपस्य सुगृही

---

1. B and Prinsep have तडाक.
2. B and I have गिरि नगरा (द्वि-पाद-स्म); B however in the foot note stated that the reading राद्वि is very improbable. Kielhorn, with undoubted confidence reads the letter द्वि as द; गिरिनगर the 'hill-city' was the earlier name of the town of Junāgarh.
3. Dr Bhagwanlal Indraji and Bühler take मीढ to be synonymous with गोमूत्रक and the expression means the outline of which runs in curves like a stream of bovine urine But Keilhorn says that the

4 त नाम्न स्वामि चष्टनस्य पौत्र [स्य] [राज्ञ क्षत्रपस्य सुगृहीतनाम्न स्वामि जयदाम्न] पुत्रस्य राज्ञो महाक्षत्रपस्य गुरुभिरभ्यस्त नाम्नो रु[द्र]दाम्नो वर्षे द्विसप्ततित[मे] ७० (+) २

5 मार्ग्गशीर्ष बहुल प्र[ति[1]] [पदि] ... सृष्टवृष्टिना[2] पर्ज्जन्येन एकार्णवभूतायामिव[3] पृथिव्यां कृताया गिरेरूर्जयत[4] सुवर्णसिकता[5]

6 पलाशिनी प्रभृतीनां नदीनां अतिमात्रोद्वृत्तैर्व्वेगै सेतुम [यमा] णानुरूप प्रतीकारमपि गिरिशिखर तरु-तटाट्टालकोपतल्[प]-द्वार शरणोच्छ्रय विध्वंसिना युगनिधन सदृ

7 श परम घोर-वेगेन[6] वायुना प्रमथि[त]-सलिल विक्षिप्त जर्ज्जरीकृताव [दी][र्णं] [क्षि]ताश्म वृक्ष-गुल्म-लताप्रतान[7] आ-नदी [त] लादित्युद्घाटितमासीत् [।] चत्वारि हस्त-शतानि वीशदुत्तराण्यायतेन[8] एतावत्येव [वि]स्ती[र्णं] न

8 पञ्चसप्तति[9] हस्तानवगाढेन भेदेन निस्सृत सर्व्व तोय मरु-धन्व-कल्पम तिभृश दु[र्द[10]] [।] [स्य]र्थे मौर्यस्य राज्ञ चन्द्र[गु]

---

word मीढविधान forms part of the बहुव्रीहि समास which commences with सुप्रतिविहित and therefore either of मीढ or मीढविधान by itself must denote something that was provided for the lake as chains According to him माढ is identical with the Pali मीळ्ह meaning excrements used also in the same sense in the *Lalitavistara*. This word therefore means arrangements made to guard against foul matter or impurities

1 B has पति but Kielhorn प्रति

2 I and B have सुश्रिष्ट

3 For the notion of earth being converted into one ocean cf अथ स महते क्रुद्ध कतुमेकार्णवं जगत् Ramayana V 49 20

4 This denotes the mountain now called गिरनार

5 This is represented by mod. सोनरेखा

6 Read वेगेन

7 Read—तानम् आ० —

8 Kielhorn विंशत्यु—

9 Kielhorn सप्तति

10 Kielhorn's suggestion is दुर्दर्शनमासीद्, followed by two or three words introducing the next sentence

[स] [स्य] राष्ट्रियेण[1] [वै] श्येन[2] पुष्यगुप्तेन कारितं अशोकस्य मौर्यस्य [कृ] ते[3] यवनराजेन तुष [1] स्फेनाधिष्ठाय[4]

9\. प्रण [1] लीभिरल [ं] कृत [ं] [।] [त] त्कारित [या] च राजानुरूप-कृत विधानया तस्मिन् [भे] दे दृष्टया प्रनाड्या[5] वि [स्तृ] त से [तु] ‥ णा आ गर्भात्प्रभृत्यवि[ह] त-समुदि [त रा] ज लक्ष्मी धारणा-गुणतस्सर्व-वर्णैरभिगम्य रक्षणार्थं पतित्वे वृतेन [आ] प्राणोच्छ्वासात्पुरुषवधनिवृत्ति-कृत[6]-

10 सत्यप्रतिज्ञेन अन्य [त्र] संग्रामेष्वभिमुखागत-सदृश-शत्रु प्रहरण वितरण त्वाविगुण रि [पु] ‥त[7]-कारुण्येन स्वयमभिगतजन-पदप्रणिपति [ता] [यु] ष-शरणदेन दस्यु-व्याल-मृग रोगादिभिरनुपसृष्टपूर्व-नगर निगम-

11\. जनपदानां स्ववीर्य्यार्जितानामनुरक्त-सर्व्व प्रकृतीनां पूर्व्वापराकरावन्त्य नूपनीवृदानर्त-सुराष्ट्र-श्व [भ्र-मरु-कच्छ-सिन्धु सौवी] र-कुकुरापरांत-

---

1 Dr Hemachandra Raychoudhuri takes this epithet to be equivalent to Imperial High Commissioner He suggests that राष्ट्रिय who finds no mention either in the Arthaśāstra or Asoka's edicts was probably identical with the राष्ट्रपाल who drew the same salary as Kumāra or princely viceroy of royal blood Some scholars have proposed its technical meaning as king's brother-in-law, as it is found used in the same sense in some Sanskrit plays But it seems better to take the word in the etymological sense ie 'one who is appointed to rule a province or a district (राष्ट्रेऽधिकृत)'

2 Vaiśyas according to Varāhamihira are a people of the western division (See Ind Ant Vol XXII P 192)

3 The original has ते Dr Bhoudaji proposed चैत्र Indraji ? तेन Keilhorn कृते.

4 Indraji and Buhler तुषास्पेन Keilhorn तुषास्फेन (cf Fleet in Ind Anti XXII P 195)

5\. Indraji has प्रणाड्या, Buhler प्रनाड्या

6 Dr Bhandarkar took this expression to indicate that Rudradāman had regained the kingdom of Mālwā and Kāthiawād wrested from his father or grand father by गौतमीपुत्र शातकर्णि (Ind Anti, 1918 P 154) This is substantiated by his title महाक्षत्रप aquired by himself and not inherited Again in this inscription he is said to be the lord of the countries (L. 11) which were formerly in the possession of Gautamiputra Sātakarni as the Nāsik Inscription shows (Ep Ind VIII, P 60 Lüders list No 1123)

7 I and B suggest धृत

निपादादीनां समग्राणा सत् प्रभावाद[यावत्प्राप्तधर्मार्थ][1]-काम-विषयाणां विषयाणां पतिना सर्व्वक्षत्राविष्कृत

12 वीर शब्द जा [तो] त्सेकाविधेयानां यौधेयानां प्रसह्योत्सादकेन दक्षि णापथ-पते स्सातकर्णेर्द्विरपि नीर्व्याजमवजीत्यावजीत्य सम्बन्धा[वि] दूर [त] या अनुत्सादनात्प्राप्त-यशसा [माद्] [मा] [स] विजयेन भ्रष्टराज प्रतिष्ठापकेन यथार्थ हस्तो

13 च्छ्रयार्जितोर्जित धर्मानुरागेन[2] शब्दार्थ-गान्धर्व्व न्यायाद्यानां[3] विद्यानां महतीनां पारण धारण विज्ञान प्रयोगावाप्त विपुल-कीर्त्तिना तुरग-गज-रथ चर्य्यासि चर्म नियुद्धाद्या ति परबल लाघव सौष्ठव क्रियेण अहरहर्दान मानान

14 वमान शीलेन स्थूललक्षेण[4] यथावत्प्राप्तैर्वलि शुल्क-भाग[5] कानक[6] रजत वज्र-वैडूर्य[7] रत्नोपचय विष्यन्दमान-कोशेन स्फुट-लघु मधुर चित्र कान्त शब्द समयोदारालङ्कृत[8] गद्य पद्य [काव्य विधान प्रवीणे]न प्रमाण मानो मान स्वर गति वर्ण्ण सारसत्वादिभि[9]

15 परम लक्षण व्यञ्जनैरुपेत-कान्त मूर्त्तिना[10] स्वयमधिगत महाक्षत्रप नाम्ना नरेन्द्र क[न्या[11]] स्वयंवरानेक माल्य प्राप्त दाम्न [ा] महाक्षत्रपेण रुद्रदाम्ना वर्षसहस्राय गो ब्रा[ह्म] [ण] [र्थं] धर्म्मकीर्त्तिवृ द्ध्यर्थं च अपीडयि [त्वा] कर विष्टि

---

1 This restoration is due to Keilhorn Buhler proposed य (थेप्सिता वाप्त–सव) काम

2 Keilhorn —रागेण

3 शब्दार्थ may be taken to denote the two Sciences of शब्द i e grammar and अर्थ ie Science of Polity (अर्थशास्त्र) If taken as one word it will mean 'grammar including lexicography This word has been found used in the latter sense (cf शब्दार्थ-न्याय लोकज्ञ कवि Fleet C I I (III) P 35)

4 It may be taken to mean bounteous generous cf स्थूललक्षो बहुप्रदः (हलायुध II 210)

5 बलि = tax probably identical with कर शुल्क = tolls and dues भाग = king s grain share the usual one sixth

6 Read कनक 7 Indraji and Buhler have वैडूर्य

8 These are the characteristics of Vaidarbha style as explained by Dandin (Kāvyādarśa chap I 41—94)

9 Kielhorn has सत्त्व 10 Indraji मूर्तिना

11 कान्या was originally engraved

16 प्रणयक्रियाभिः[1] पौरजानपदं जनं स्वस्मात्कोशान्महता धनौघेन अनति-
महता च कालेन त्रिगुण-दृढतर-विस्तारायामं सेतुं विधा [य स] र्वत
[टे] ····· [सु] दर्शनतरं कारितमिति [।] [अस्मि] न्नर्थे
17. [च] महा [क्ष] त्रप [स्य] मतिसचिव-कर्मसचिवैरमात्य[2]-गुण
समुद्युक्तैरप्यति-महत्वाद्भेदस्यानुत्साह-विमुख-मतिभि [:] प्रत्याख्या-
तारम्भं
18. पुनः सेतुबन्ध-नैराश्याद् हाहाभूतासु प्रजासु[3] इहाधिष्ठाने पौरजानपद-
जनानुग्रहार्थं[4] पार्थिवेन कृत्स्नानामानर्त-सुराष्ट्राणां पालनार्थंन्नियुक्तेन
19. पह्लवेन[5] कुलैप-पुत्रेणामात्येन सुविशाखेन यथावदर्थ-धर्म-व्यवहार-दर्शनै-
रनुरागमभिवर्द्धयता शक्तेन दान्तेनाचपलेनाविस्मितेनार्य्येणाहार्य्येण
20. स्वधितिष्ठता धर्म-कीर्त्ति-यशांसि भर्तुरभिवर्द्धयतानुष्ठित [मि] ति । [।]

6. TAXILA COPPER PLATE INSCRIPTION OF PATIKA

Prov. : Taxila, W. Punjab;
Date : Year 78 (of an unknown era)
Lang. : Prakrit; **Scr.** : Kharoṣṭhī
Ref. : Buhler. *Ep. Ind.*, IV, pp. 55 ff., Konow; *C. I. I.*, II, I, p. 28.

Text

1. [संवत्स] रे अठसततिमए २० (+) २० (+) २० (+) १० (+) ४ (+) ४ महरयस मह्तस [मो] गस[6] प [ने] मस मसस दिवसे पंचमे ४ (+) १ एतये पूर्वये चहर [स][7]

---

1. कर = tax; विष्टि = forced labour; प्रणयक्रिया has been taken by Dr. Bhagwanlal Indraji to denote a tax like mod. प्रीतिदान (cf. Kautilya's A. S. V II). Keilhorn suggests 'offerings or contributions which nominally were voluntary but which people feel contrained to make to please some body, Mr K. G. Sarkar takes it in the technical sense of 'benevolences' or emergency tax

2. मतिसचिव is the धीसचिव of अमरकोश = Counsellor; कर्मसचिव = Executive Officer.

3. Keilhorn has प्रजास्व त्र; 4. Indraji आर्थं .

5. Some writers take the Pahlavas or Pallavas as foreign Persians or Parthians. Others are of the opinion that they are an indigenous class formed in Southern India.

6. This word has been restored by Dowson

7. Bhagwanlal Indraji and Konow have छहरत; but Buhler has it as

2. चुक्सस[1] च क्षत्रपस लिअको कुसुलुको नम तस पुत्रो [पति को] तखशिलये नगरे [।] उतरेग प्रचुदेशो क्षेम नम [।] अत्र
3. [इे] ये[2] पतिको अप्रतिठवित भगवत शकमुनिस शरिरं [प्र] [तिथ] [वेति][3] [सं] घरम च सर्व-बुधन-पुयए मत-पितरं पुयय [ंतो]
4. क्षत्रपस स-पुत्र-दरस अयु-वल-वधिए भतर सवं [च] [ञतिग] -[बं]धवस च पुययतो [।] महदनपति पतिक सज उव [झ] ए [न]
5. रोहिणिमित्रेण य इम [मि] संघरमे नवकमिक [॥]
6. पतिकस क्षत्रप लिअक [॥]

7. TAKHT-I-BĀHĪ STONE INSCRIPTION OF GONDOPHERNES

Prov. : Takht-i-Bāhī, near Mardan, in Yusufzai;
Date : Regnal year 26, 103 (of an unknown era)
Lang. : Prakrit **Scr.** : Kharoṣṭhī
Ref. : Sten Konow, *Ep. Ind*. XVIII, p. 282; *C. I. I.* II, I, p. 62.

Text

1. महरयस गुदुव्हरस वष २० (+) ४ (+) १ (+) १
2. संव [त्सरए] [ति] शतिमए १ (×) १०० (+) १ (+) १ [+] १ वेशखस मसस दिवसे
3. [प्रठमे] [पुने] (च) [इ] ले पचे बलसमिम [बो] यणस
4. [परि] वर शध-दण स-पुअस केणमिर (स) बोअणस
5. पहुंण[4] कप ⊛ ⊛ ⊛ ⊛ ⊛ स पुअए [।] मदु
6. -पिदु पुअए [॥]

' क्षहर but accepts the former as not absolutely impossible In this case it would mean, Ksaharata and Ksatrapa of चुक्सस.

1. Probably it corresponds to mod Chach N. W. of Taxila
2. This has been restored by Bühler. 3. Dowson restored it.
4. Boyer पमसुन, he takes it as a proper noun, the name of a prince, Konow reads पहुंण and takes it to be a Kharosthi word which means 'the Kapisī prince' as suggested by Mr Levi (J. A. cciii 1923 p 52).

8. KALWAN COPPER-PLATE INSCRIPTION

Prov. : Kalwān, near Taxilā, W. Punjab
Date : Year 134 (of an unknown era)
Lang. : Prakrit; **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Sten Konow, *Ep. Ind.*, XXI, p. 259.

Text

1. संवत्सरये[1] १ (×) १०० (+) २० (+) १० (+) ४ अजस[2] श्रवणस मसस दिवसे त्रेविशे २० (+) १ (+) १ (+) १ इमेण क्षुणेण चंद्रभि उअसिअ
2. ध्रंमस महवनिस धित भद्रवलस भय छडशिलये शरिर प्रइस्तवेति गहथू
3. थमि सघ अदुण नंदिवढणेण महवतिण सघ ,पुत्रेहि शमेण सइतेण च धातुण[3] च
4. ध्रमए सघ प्लपप्रहि[4] रजए इद्रए य[5] सघ जितणंदिण शमपुत्रेण अपरि- एण य स [वं] स्ति
5. वभण परिग्रहे रठ णिकमो पुयइत सर्व-स्वत्वण[6] पुयए [।] णिवणस प्रतिअए होतु [॥]

9. MATHURA LION CAPITAL INSCRIPTION OF THE RIEGN OF RANJUVULA

Prov. : Mathura, U. P.; **Date** : C. 1st. century A. D.
Lang. : Prakrit; **Scr.** : Kharosthī
Ref. : F. W. Thomas. *Ep. Ind.*, IX, pp. 141 ff.; Sten Konow, *C. I. I.*, II. 1. p. 48.

Text

1. महक्ष [त्र] पस रजुलस
2. अग्रमहेषि अयसिअ
3. कमु [स] अ[7] धित्र[8]

---

1. Konow : थस्ये.
2. There are two interpretations—(a) it is अयस = Azes an Indoscythian king and (b) it is a Prākrit form of आषस्य ie. the first of the two Śrāvaṇas.
3. Konow : धितुण.
4. Konow : प्णुवपहि.
5. Read च.
6. Sarkar सयरियण च.
7. Konow reads कमुइअ.
8. Thomas धिये.

4. सर्वोस्तस युवरञ
5. मत्र[1] नद्दिअकस [ए][2]
6. सध मत्र अबुहोल [ए]
7. पित्रमहि पिश्प्रसिअ[3] भ्र
8. त्र हयुअरन सध हन खि [अ][4]
9. अनेउरेन होरक ए[5]
10. रिवरेन इम्र प्रदुवि प्रत्रे
11. श्रे निसिमे शरिर प्रत्रिटविस्रो[6]
12. भक्षवत्रो शकमुनिस बुधस
13. सकिहिरयस रथ [अ] मुसवित
14. थुव च सघरम च चतु[7]
15. दिशस[8] सघस सर्व
16. स्तिवस्तन[9] परिग्रहे [॥]

10. MATHURA VOTIVE TABLET OF THE REIGN OF ŚODĀSA

Prov. : Mathura, U. P ; **Date** : Year 72 (A. D 15. ?)
Lang. : Prakrit **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.*, II., p. 199; *Ep. Ind.*, IX, pp. 243–244.

Text

1. नम आहतो वर्धमानस[10] [।]
2. स्व [ा] मिस महक्षत्रपस शोडासस सवत्सरे ७० [11](+) २ हेम

1. Thomas मन. 2. Konow नद दिपकस (तपे). 3 Thomas पिश्पक्षिय.
4. Konow explains हन to be the daughter of Hayoura.
5. Lüders and konow took होरक to be होरमुर्ने, a skythic translation of दानपति
6. Thomas : प्रतिष्ठवितो. 7. Thomas : चतु.
8 Thomas : दिशेस. 9. Thomas : सिवसन.
10. वर्धमान is another name of Mahāvīra, the 24th तीर्थंकर.
11. Once much controversies centred round this date. Rapson took it 40 (C H. I I P. 575), Buhler suggested 40 or 70, but later he was definite about the latter (Ep. Ins. IV p. 55) and gave up the former. Now most scholar agree that the figur is to be read as 70.

[ं] स मासे २ दिवसे ९ हरितिपुत्रस पालस भयाये समन [न] स [।] विकाये[1]

3 कोशिये अमोहिनिये सहा पुत्रेहि पालघोषेन पोठघोषेन धनघोषेन आर्यवति[2] [प्र]तिथापिता [।] प्रिय[3] ⊛ ⊛ ⊛

4 आयवति[4] अरहत पूजाये [॥]

11 SARNATH BUDDHIST IMAGE INSCRIPTION OF KANISHKA

Prov Sarnath, Varanasi Dist., U. P.

Date Year 3 (23 A D)

Lang Sanskrit-influenced Prakrit, **Scr** Brāhmī

Ref. Vogel, *Ep Ind* VIII, pp 173 ff.

Text

1 महाराजस्य कणिष्कस्य स ३ हे ३ दि २० (+) २
2 एताये पूर्वये भिक्षुस्य पुष्यबुद्धिस्य सद्धयेवि
3 हारिस्य भिक्षुस्य बलस्य त्रेपिटकस्य
4 बोधिसत्वो छत्रयष्टि [च] प्रतिष्ठापितो
5 वाराणसिये भगवतो च[ं]कमे सहा मात [।]
6 पितिहि सहा उपद्ध्यायाचर्येहि[5] सद्धयविहारि
7 हि अंतेवासिकेहि च सहा बुद्धमित्रये त्रेपिटिक-
8 ये सहा क्षत्रपेण[6] वनस्परेन खरपल्ला[7]
9 नेन च सहा च च [तु] हि परिषाहि सर्वसत्वन
10 हितसुखार्थं [॥]

---

1 It has been restored by Bühler

2. Buhler आर्यवती

3 Bühler प्राय म

4 Buhler आर्यावती.

5 Vogel उपद्ध्यायाचेरेहि.

6 Kshatrapa is taken to be from old Persian क्षत्रपावन meaning a provincial governor The relation between क्षत्रप and महाक्षत्रप is very like that between Indian Rājan and Yuvarāja ruling simultaneously

7 Vanaspara was a Kshatrapa Kharapallāna seems to be a Mahākshatrapa but his being a क्षत्रप is not absolutely impossible.

12. MATHURA STONE INSCRIPTION OF HUVISHKA

Prov Mathura U P **Date** Year 28 (C A D 148)
Lang Sanskritized Prakrit **Scr** Brāhmī
Ref Sten Konow, *Ep Ind* XXI, pp 60 ff., K P Jayaswal, J B O R S XVIII p 4 ff

Text

1 सिद्ध [ं][1] सवत्सरे २० (+) ८ गुर्प्पिये दिवसे १ अय पुण्य
2 शाला प्राचिनीकन सरुकमान पुत्रेण खरासले
3 र पतिन वकन-पतिना अक्षयनीवि दिन्न [।] [।] ततो[2] वृ [द्धि]
4 तो मासानुमासं शुद्धस्य चतुर्दिशि पुण्य-शा [ला]
5 य ब्राह्मणशत परिविषितव्य [।] दिवसे दिव [से]
6 च पुण्य-शालाये द्वार मुले धारिये साध सक्तना[3] [ ] आ
7 ढका ३ लवण[4] प्रस्थो १ शक्त[5] प्रस्थो १ हरित कलापक
8 घटक [।] ३ मल्लक [।] ५ [।] एत अनाथ [।] नां[6] कृतेन द [त्तव्य]
9 बभुक्षितन पिपसितनं[7] [।] य चत्र पुण्य त देवपुत्रस्य
10 षाहिस्य हुविष्कस्य[8] [।] येषां च देवपुत्रो प्रिय तेषामपि पुण्य
11 भवतु [।] सर्वाये[9] च पृथिवीये पुण्य भवतु [।] अक्षय निवि[10] दिन्ना
12 [र] ाक श्रेण [ी] ये पुराण शत ५०० (+) ५० समित कर श्रेणी
13 [ये च] पुराण शत ५०० (+) ५० [।]

---

1 We have here a crescent like stroke with an appendage in the middle which occurs in two other Brāhmī inscriptions. Bühler explained this sign to be a stop which is according to him very like one used after the first edict of the Kalsi version of Asokan inscription. Konow however suggested the possibility of the sign denoting final m.

2 Read ततो

3 Konow सक्तूनां

4 Read लवण

5 Some read शक्तु

6 Konow अनाथानां

7 Konow बुभुक्षितानां पिपासितानां

8 It looks almost like षुविष्कस्य

9 Konow सर्वाये

10 Konow नीवि अक्षय नीवि was a permanent endowment not to be withdrawn only the interest was to be enjoyed

13. ARA STONE INSCRIPTION OF KANISHKA II

Prov. : Ara, near Attock, W. Punjab;
Date : Year 41 (C. A. D. 161)
Lang. : Prakrit **Scr.** : Kharoṣṭhī
Ref. : Sten, Konow, *Ep. Ind.*, XIV, p. 143; *C. I. I.*, II, I, p. 165, R. D Banerji, *Ind. Ant.*, 1908, pp. 58 ff.

Text

1. महरजस रजतिरजस देवपु [त्रस] [क] इ [स] रस[1]
2. व [सि] ष्प[2]-पुत्रस कनिष्कस[3] सवत्सरए एकचप [रि][4]
3. [शए][5] सं २० (+) २० (+) १[6] जेठस मसस दिव [से] १ इ
   [शे] दिवस-क्षुणमि ख [दे]
4. [कुपे] दषष्हरेन[7] पोषपुरिअ पुत्रण मतर पितरण पुय [ए]
5. [हि] रंणस[8] सभयं [स] [स] पुत्रस अनुग्रहर्थए सर्वं [स्प] ण
6. जति [षु] हृतए[9] [।] इमो च लिखितो म [षु] ‥ ‥[॥]

---

1. This is the combination of Indian, Parthian, Chinese and Roman titles.
2. Konow and Lüders : वझेष्प; Banerji वसिष्पः
3. Smith identified this Kanishka with Kanishka I and explained away the possibility of two Kanishkas, Luders and Konow recognise two and this veiw seems plausible.
4. Sk. : एकचत्वारिंशे.
5. Konow : शए.
6. Konow : दि० २० ४ १.
7. Konow : दष्पन्ह्रेण, sometimes read दष्पन्हीतेन, दषभेरन.
8. Konow : अलगस
9. Konow : हितये.

CHAPTER IV

INSCRIPTIONS OF THE GUPTA AGE

A. INSCRIPTIONS OF IMPERIAL GUPTAS

1. PRAYAGA STONE PILLAR INSCRIPTION OF SAMUDRAGUPTA

Prov. : Allahabad Fort, U. P. **Date** : C. 350 A. D.
Lang. : Sanskrit ; **Scr.** : Northern Brāhmī
Ref. : Fleet, *C. I. I.*, III , I, pp 6 ff.

Text

1. ······कुल्यैः····· स्वै ·· ·तस······
2. [यस्य] ·············· ···· [॥] [1]
3. ······पुं व·············
4. [स्फु] रद्धं ·········क्षः स्फुटोद्ध [ं] सित······प्रवितत······[॥] [2]
5. यस्य प्र [ज्ञानु] षङ्गोचित सुख मनसः शास्त्र त [त्त्व] र्थं भर्त्तुः······ स्तब्धो······· नि ·········नोच्छृ··········[।]
6. [स] त्काव्यश्रीविरोधान्बुध[1]गुणित-गुणाज्ञाहतानेव कृत्वा [वि] द्वल्लोके (ऽ) वि [ना] [शि] स्फुटबहुकविता-कीर्त्तिराज्य भुनक्ति [॥] [3]
7. [आ] र्यो हीत्युपगुह्य भाव-पिशुनैरुत्कर्णितैः रोमभिः सभ्येषूच्छ्वसितेषु तुल्य कुलज म्लानाननोद्वीक्षि [त] ः [।]
8. [स्ने] ह व्यालुलितेन बाष्पगुरुणा तत्त्वेक्षिणा चक्षुषा यः पित्राभिहितो नि [रीक्ष्य] निखि [लां] [पाह्येव] [मुर्व्वी] मिति [॥][2] [4]

---

1. This refers to the usual war between goddess of prosperity (श्री) and. of poetry (सरस्वती) cf परस्परविरोधस्य यस्य राज्ये कवेश्च का।
संगतं श्रीसरस्वत्योरपि येन प्रवर्तितम् ॥
(Bhagari Stone Inscription of Chandella Madanvarman, Ep Ind. I. p. 209.)

2. This verse is generally assumed to refer to the selection of Samudragupta as an heir-apparant in the tense atmosphere prevailing in the court (Fleet, C. I. I. vol. III p 12. N. I,); perhaps an indication to the many rivals to the throne possibly hinted

9. [ह]ष्ट्वा कर्माण्यनेकान्यमनुजसदृशान्य [द्भु] तोद्भिन्नहर्षा भ[ा] वैरास्वादय [न्तः]............[के] चित् [।]

10. वीर्योत्तप्ताश्च केचिच्छरणमुपगता यस्य वृत्ते (ऽ) प्रणामे (ऽ) प्य [र्ति] [ग्रस्तेषु]................ [॥] [5]

11. सङ्ग्रामेषु स्वभुजविजिता नित्यमुच्चापकाराः श्वः श्वो मान प्र....... ..[।]

12. सन्तोषोत्तुङ्गैः स्फुट-बहु-रस-स्नेह-फुल्लैर्म्मनोभिः पश्चात्तापं व .....म [ा] स्य [त्] हसन्त [म] [॥] [6]

13. उद्वेलोदितबाहुवीर्य्यरभसादेकेन येन क्षणादुन्मूल्याच्युत-नागसेन-ग...... ....[।]

14. दण्डैर्ग्राहयतैव कोतकुलजं पुष्पाह्वये क्रीडता सूर्य्ये नित्य............तट ....[॥] [7]

15. धर्म्म-प्राचीरबन्धः शशि-कर-शुचयः कीर्त्तयः सप्रताना वैदुष्यं तत्त्वभेदि प्रशम..... कु...य.....मु......तार्त्थम् [।]

16 [अध्येयः] सूक्तमार्गः कवि-मति-विभवोत्सारणं चापि काव्यं को नु स्याद्यो (ऽ) स्य न स्याद्गुणमति [वि] दुषां ध्यानपात्रं य एकः [॥] [8]

17. तस्य विविध-समर-शतावतरण-दक्षस्य[1] स्वभुज-बल[2]-पराक्रमैकबन्धोः-पराक्रमाङ्कस्य[3] परशु-शर-शङ्कु-शक्ति-प्रासासि-तोमर-

---

at by the opposite reactions of the royal announcement. It has accordingly been suggested that Samudragupta's brothers rebelled against him and put Kācha, the eldest on the throne (A. B. O. R. I. IX 83); V. A. Smith J. R. A. S. 1893 p 85.

For the different views about the identification of Kāch see Allan Cat. of Indian Coins, Gupta Dynasty p. CX; R D. Banerjee, The Age of Imperial Guptas p. 213, Ibid, pp. 9–10; D. R. Bhandarkar, Mālaviya Commemoration Volume pp 24–5; M. Krishnamachari, A History of Classical Sanskrit literature, Introduction pp cii–iii.; P. L Gupta I. N. S. I. Vol V pp. 33–36; also pp. 149–50. According to Dr. R C Majumdar the view that Chandragupta I abdicated the throne in favour of his son Samudragupta is also not unlikely and is possibly hinted at even in (Fleet C. I. I. III No 4). Gupta-vakātaka Age p 126–7.

1. Cf. the legend on some of Samudragupta's gold coins समरशतवितत विजयो-जित दिव जयति.

2. Cf. Supra. L. II.

3. पराक्रम is takan to be his title just as विक्रम was of his son Chandragupta II. This title is met with on his coins of Standard Type (Allen Cat. G. Coins p. 1 ff, also व्याघ्र-पराक्रम, Ibid p 17; अश्वमेध-पराक्रम ibid p. 21).

18 भिन्दिपाल न [।] राघ वैतस्तिकाघनेक प्रहरण विरूढाकुल व्रग शताङ्क शोभासमुदयोपचित-कान्ततर वर्ष्मण

19 कौसलकमहेन्द्र-माह [।] कान्तारकव्याघ्रराज-कौरालकमण्टराज-पैष्टपुरक महेन्द्रगिरि कौट्टूरकस्वामिदत्तैरण्डपल्लकदमन काञ्चयकविष्णुगोपावमुक्तक

20 नीलराज-वैङ्गेयकहस्तिवर्म्म-पालक्ककोग्रसेन–दैवराष्ट्रककुबेर–कौस्थलपुरक धनञ्जय[1]प्रभृति सर्व्वदक्षिणापथराज ग्रहण मोक्षानुग्रह-जनित प्रतापो न्मिश्र-माहाभाग्यस्य

21 रुद्रदेव-मतिल-नागदत्त चन्द्रवर्म्म-गणपतिनाग नागसेनाच्युत-नन्दि-बल वर्म्माद्यनेकार्य्यावर्त्तराज प्रसभोद्धरणोद्वृत्तप्रभावमहत परिचारकीकृत सर्व्वाटविक-राजस्य

---

1 कौसल is obv ously South Kosala महाकान्तार (cf Mbh II. 31 12 13) a w ld tract of मध्यप्रदेश includ ng port ons of Ganjam and V zagapattam (G Ramdas I H Q 1 4 684) as far as Nachnā in the Ajayagarh state (Sm th J R A S 1914 3?0) See also B C Law H st Geog of An Ind a p 171 कौराल s ident fe d by R. Barnett w th mod V llage Korāda in South Ind a (Cal Rev F le 1924, 263 n) Can t be Karala the Kanarese form of Cherala पिष्टपुर is the same as P t āpuram (S I I I pp 53 62 cf E In XII p 97) occurs n Ep Ind. XIII pt III July 1935 p 97 also Ep Ind XXIII 57 कोट्टूर s dent f ed with Ko hoor 12 m les S E of महेन्द्रगिरि in Ganjam Another कोट्टूर s sugges ed at the foot of the hills in the V zaga patam d str ct (Vizagapatam D s r ct Gazet eer to 137) एरण्डपल्ल is ident f ed by fleet w th Erandol in East Khandesh and by Dubreu l w th Erandapall a town n the Ganjam d str ct G Rāmdās (I H Q Vol I p. 683) has suggested its ident f ca t on with Yend pall r n V zagapattam or Endapall in Ellore Tāluk (Ray Chaudhury p 11 H I 5th ed. p 540 I G H Vol VI pt III pp 402 3) काञ्ची s same as काञ्चीपुर or mod Conjeevaram For deta l see B. C. Law H st Goeg of An Ind a p 161) वेंगी s dent f ed w th Pedd–vegī a v llage near Ellore n Godavari d str ct (E Ind XXV pt I Jan 1939 p 45 E Ind. IX p 59) पालक is same as पालक्कड has been placed by Allan and G Ramads in the Nellore dis r ct B. C Law s ncl ned to ident fy w th Palakaluru n the Gun ur d strict (H st Geography p 179) for देवराष्ट्र = महाराष्ट्र (See Raychaudhury P H A Q 5th ed p. 540 N 6) for कौस्थलपुर = कुशस्थली (द्वारिका) (Ib d N 6)

22. समतट[1]-डवाक[2]-कामरूप-नेपाल-कर्त्तृपुरादिप्रत्यन्त-नृपतिभिर्म्मालवार्जु-
नायन-यौधेय माद्रकाभीर[3]-प्रार्जुन-सनकानीक-काक-खरपरिकादिभिश्च[4]
सर्व्वकर-दानाज्ञाकरण-प्रणामागमन-

23. परितोषितप्रचण्डशासनस्य अनेक-भ्रष्टराज्योत्सन्न-राजवंश-प्रतिष्ठापनोद्भूत-
निखिल-भु [व] न [विचरण शा] न्त-यशसः दैवपुत्रषाहिषाहानुषाहि
शकमुरुण्डैः सैंहलकादिभिश्च

24. सर्व्वद्वीप-वासिभिरात्मनिवेदन-कन्योपायनदान-गरुत्मदङ्क-स्वविषयभुक्ति-

---

1. Cf. Sam-mo-ta-cha of Hiuen Tsang (Beal. Budhist Records of the Western World, 199) so called because the rivers in it had 'flat and level banks of equal height on both sides' (C. A. G. I. ed by S. N. Majumdar p. 720), it Comprises modern district of Tipperah, Noakhali, Sylhet (I A. S B 1515 pp 17-18) with its capital Karmānta, identified with Baḍ-Kāmta (Dey, Goegraphical Dictionary p. 175; I A. S. B. 1914 p. 47) Bhaṭṭasali, Sculpturs in the Dacca Museum p. 6).

2 Not yet satisfactorily identified. For identification see. K. L. Barua (Early History of Kāmarūpa p. 42 n.), Raychaudhury P. H. A. I. 5th ed. p 456. Note. 4, B C. Law, Historical geography of ancient India p. 216, D. R Bhandarkar I. H. Q. Vol. I. p. 267.

3. Corresponding roughly to mod. Sialkot (I. H. Q. p. 258, I. A. S. B 1922 p. 237); आभीर is the same as the Abiria of the Periplus and the Goegraphy of Ptolemy, comprising however Indus Valley and Western Rajputana (cf. Ind. Ant. III. 226 f). प्रार्जुन (mentioned also in Kautilya's Artha. p. 194) is placed by V. A. smith (I. R. A. S. 1897. p. 892) in Narsinghpur district of Madhya Pradesh, by Dr. Bhandarkar Narsighgarh in C. I. (I. H. Q Vol I. p. 258.), खर्परिक, according to Bhandarkar (I. H. Q. Vol. I) were probably identical with खर्पर of Pathāgarh inscription (Ep Ind. XII 46).

4. Fleet, V. A. Smith and Allen split it into three different titles दैवपुत्र, षाहि and षाहानुषाहि, denoting three different princes D. R. Bhandarkar takes the whole expression to correspond with the full royal insignia दैवपुत्र-महाराज-राजातिराज of the later great Kushaṇas

24 [स्व] प्रान्तरेष्वपि विचिन्त्य परिभ्रमन्ति [॥] [6]
25 [स्त] [म्भ] स्वभोगनगरैरिकिणा[1]-प्रदेशे [।]
26 [स] स्थापितस्स्वयदास परिमिद्धृद्मात्यंम्[2] [॥] [7]
27 .. घो नृपतिराह यशा [।]
28. .... [॥] [8]

3 MATHURA PILLAR INSCRIPTIONS OF CHANDRAGUPTA II

Prov Mathura, U P ;
Date Regnal year 5, G E. 61 (= 380 A D),
Lang Sanskrit influenced by Prakrit **Scr** N W Brahmi
Ref D R Bhandarkar, *Ep Ind* XXI, pp 8 ff

Text

1 सिद्धम् [।] भट्टारक महाराज [राजाधि] राज श्री समुद्रगुप्त स
2 [त्पु] त्रस्य भट्टारक म [हाराज] [राजाधि] राज श्री चन्द्रगुप्त
3 स्य विज [य] राज्य संवत्स [रे] [प] ञ्चमे [५] कालानुवर्त्तमान-सं
4 वत्सरे एकषष्ठे ६० (+) १ [प्र] थमे शुक्लदिवसे प
5 ञ्चम्यां[3] [।] अस्यां पूर्व्वा [यां] [भ] गव [त्कु] शिकाद्दशमेन भगव
6 त्पराशराच्चतुर्थेन [भगवत्क] पि [ल] विमल शि
7 ष्य शिष्येण भगव [दुपमित] विमल शिष्येण
8 ... [..] ... [ण] [स्व] प [ण्या] प्यायन निमित्त
9 . . . . .
10
11 . .
12 . . . . . .

---

1 नरिकिन is the same as the mod परण
2 D C. Sarker reads गुरुहरणा—
3 D C. Sarker is inclined to read पञ्चमे, but पञ्चम्यां seems to be correct as it refers to तिथि
4 D R. Bhandarkar restores गुरुप्रतिमायुतौ The representation apparently shows as if उपमित and कपिल were standing each with 1 figa on head.
5 Read प्रतिष्ठापितौ

13. णां परिग्रहमिति[1] मत्वा विशङ्क [ं] [पू] जा पुर
14 स्कार [ं] परिग्रह-पारिपाल्य [कुर्य्या] दिति विज्ञप्तिरिति [।]
15. यश्च कीर्त्यमिद्रोहं कुर्य्यं [ा] द [श्चा] भिलिखित [मुप] र्य्यधो
16. षा[2] [स] पञ्चभिमंह [ा] पातकैरुपपातकश्च संयुक्तस्स्यात् [।]
17. जयति च भगवा [न्दण्ड][3] रुद्रदण्डो (ऽ) ग्र [गा] यको नित्य [ं] [।]

4 UDAYAGIRI CAVE INSCRIPTIONS OF CHANDRAGUPTA II

NO. 1

Prov. : Udayagiri hill, near, Bhilsa.

Date : G. E. 82 (=401 A D.)

Lang : Sanskrit. **Scr.** : Box-headed Southern Brāhmī,

Ref. : Fleet, *C. I. I*, III. (No. 10), pp. 25; ff. 35 (No. 11)

Text

1. सिद्धम्[4] ॥ संवत्सरे ८० (+) २ आषाढ मास शुक्लैकादश्याम्[5] परम-भट्टारकमहाराजाधि (राज)[6] श्री चन्द्र [गु] प्त-पादानुद्ध्या तस्य
2. महाराज छगलग-पौत्रस्य महाराज विष्णुदास-पुत्रस्य सनकानिकस्य महा [राज] ॐ ॐ लस्यायं दे [यधर्म्म][8] : ।

---

1 D C Sarkar reads परिग्रहः इति, but the reading परिग्रहमिति seems to be correct

2 Bhandarkar reads उच्छिन्द्यात or some such word after षा

3 Ibid भगवान्दण्ड स.

4 Dr Buhler (Ind. Ant Vol X p 273) takes it as a nominative case, at the commencement of inscriptions Dr Fleet, however, thinks it to be a remnant of some such phrase as सिद्धम् भगवता, analogous to the जितम् भगवता. (For detail see C. I. I Vol III. p 25 N 4)

5 Read : कादश्यां.

6 This is an unnecessary punctuation mark.

7 सनकानिक seems to be the name of some tribe, as cf Allahābad Pillar Inscription of Samudragupta L. 22

8 Buhler and Bhagwanlal Indraji (A S W Ind vol IV p 83) render it as meritorious gift, or benefaction, Dowson (I R A S N S Vol p 184) as 'votive offering, Monier Williamin his Sanskrit Dictionary as the duty of giving, charity, or beneficence,

UDAYAGIRI CAVE INSCRIPTION OF CHANDRAGUPTA II

NO. 2

Prov. : Udayagiri, **Date** :
Lang. : Sanskrit, **Scr.** : Northern Brāhmī
Ref. : G. Cunningham *Arch. Surv. Ind.* *Vol. X p. 57ff.*, Hultzsch *Ind. Ant. Vol. VI;* Fleet. *C. I. I.*, Vol. III; Bhandarkar's List. No. 1541.

Text

सिद्धम् [॥]

1. यद [ं] तज्ज्योतिरर्काभमुर्व्यां [म्भा] ⊛ ⊛ .... ⊛[1] [।]
⊛ ⊛ ⊛ व्यापि चन्द्रगुप्ताख्यमद्भुतम् [॥] [1]

2. विक्रमावक्रयक्रीता दास्य-न्यग्भूत-पार्थिव [।] [।]
⊛ ⊛ ⊛ [स] न संरक्षा[2] धर्म्म ⊛ ⊛ ⊛ [॥] [2]

3. तस्य राजाधिराजर्षेरचि [न्त्यो] [ज्ज्वल क] [र्म्म] णः [।]
अन्वय-प्राप्त-साचिव्यो व्या [पृत सन्धि वि] ग्रह [:] [॥] [3]

4 कौत्सश्शाव इति ख्यातो वीरसेनः कुलाख्यया [।]
शब्दार्थ-न्याय-लोकज्ञ × कविः पाटलीपुत्रकः [॥] [4]

5. कृत्स्न-पृथ्वी-जयार्थेन राज्ञैवेह सहागतः[3] [।]
भक्त्या भगवतश्शम्भोर्गुहामेतामकारयत् [॥] [5]

5. MEHRAULI IRON PILLAR INSCRIPTION OF CHANDRA [GUPTA II]

Prov. : Mehrauli, near Qutub Minar, Delhi.
Date : C. 413 A. D.
Lang. : Sanskrit **Scr.** : N. W. Brāhmī
Ref. : Fleet, *C. I. I.*, III ,No. 32; pp. 141 ff.

---

1. D. C. Sarkar's conjecural restoration is ० मुर्व्यां भाति निरन्तरम् । दिवा विभावरी-व्यापि० ॥
2. Ibid. यस्य शासन-संरक्षा धर्मस्य वसुन्धरा ।
3. Probably here is the hint to western victorious expedition, also suggested by the abrupt end of the coinage of the western Ksatrapas, between 388–397, and also by Chandragupta II's issues of similar design

Text

1. य [स्यो] द्वर्त्तयतः प्रतीपमु [र] सा शत्रूंसमेत्यागतान्वङ्गेष्वाहव[1]-वर्त्तिनो (ऽ) भिलिखिता खड्गेन कीर्त्ति [र्भु][2] जे [।]
2. तीर्त्वा सप्त मुखानि येन [स] म [रे] सिन्धोर्ज्जिता [वा] ह्लिका[3] यस्याद्याप्यधिवास्यते जलनिधिर्व्वीर्य्यानिलैर्द्दक्षिणः [॥] [1]
3. [खि] न्नस्येव विसृज्य गां नरपतेर्गामाश्रितस्येतरां मूर्त्या[4] कर्म्म-जिता-वनि गतवतः कीर्त्या[5] स्थितस्य क्षितौ [।]
4. शान्तस्येव महावने हुतभुजो यस्य प्रतापो महान्नाद्याप्युत्सृजति प्रणा-शितरिपोर्य्यत्नस्य शेषः क्षितिम् [॥] [2]
5. प्राप्तेन स्वभुजार्जितञ्च सुचिरञ्चैकाधिराज्यं क्षितौ चन्द्राह्वेन[6] समग्रचन्द्र [स] दृशीं वक्त्रश्रियं बिभ्रता [।]
6. तेनायं प्रणिधाय भूमि-पतिना भावेन[7] विष्णौ[8] मतिं प्रांशु[9]र्विष्णुपदे गिरौ भगवतो विष्णोर्ध्वजः स्थापितः [॥] [3]

---

1. वङ्गेषु : in the Vanga country. For the exact location of Vanga, see B. C. Law, Hist. Geog pp. 59, 267–9
2. Cf महरण–विरूढाकुल–व्रण–शताङ्क–शोभासमुदयो of Allahabad Pillar Inscription of Samudragupta.
3. J. Prinsep, वाह्लिका; Bhau Daji, वाल्हिका. Fleet is certain that अक्षर is ह्लि and not ल्हि. This country has been sought to be identified with the region now known as Balkh. According to the Rāmāyaṇa (Kiṣkindhā Kāṇḍa, 44 V. 13) the Vāhlikas are associated with the people of the north, and should be identified with the Bactrians occupying the country near Arachosia in Ptolemy's time (Ind. Ant. 1884 p 408). Some identify it with वाहीक in the Panjab on the basis of Mbh VIII. 44, VV. 7 and 41 (see. P. V. Kane's Comm. Volume, Poona, Art. No 64) But the correct reading seems to be वाह्लिक and not वाहीक.
4. Read : मूर्त्या. 5 Ibid कीर्त्या.
6. For different identifications of Chandra see K P. Jayaswal. J B O. R S. Vol. XIII. P. 39; S. K. Ayangar Jour. Ind Hist. 1–3; Bhandarkar Ind Cult. Vol. III. p. 571; Sri D. Sharma. Ind Culture. Vol. V p. 206–8; G R. Sharma I. H Q 1945. Vol 21, 22; R. C. Majumdar J. R. A. S. B. Vol. 9 1943, & D C. Sirkar, Select Inscriptions, P 275 n. 2.
7. Fleet reads भावेन 8. Read विष्णौ 9. Read प्रांशु

6 KARAMDANDA STONE LINGA INSCRIPTION OF THE REIGN OF KUMARAGUPTA I

Prov Karamdanda Fyzabad Dist, U P,
Date G E 117 (=436 A D)
Lang Sanskrit **Scr** Northern Brahmi
Ref. Sten Konow, *Ep Ind* X, pp 71 ff

Text

1 नमो महादेवाय । म [हाराजाधिराज श्री] [चन्द्रगुप्त पादा]
2. नुध्यातस्य चतुरुदधि[1]-सलिलास्वादित य [शसो] [महाराजा]
धिराज श्रीकुमारगुप्तस्य विजयराज्य संवत्स [र] शते सप्तदशोत्त [रे]
4 कार्त्तिक मास दशम दिवसे (ऽ) स्यां दिवसपूर्वायां [च्छान्दोग्या चार्य्यवि][2] वाजि
5 सगोत्र कुरम [ा] र [च्या] भट्टस्य पुत्रो विष्णुपालितभट्टस्तस्य पुत्रो[3] मह [ा] र [ा]
6 अधिराजा[4] श्रीचन्द्रगुप्तस्य मन्त्री कुमारामात्यशिखरस्वाम्यभूत्तस्य पुत्र
7 पृथिवीषेणो महाराजाधिराज श्रीकुमारगुप्तस्य मन्त्री कुमारामात्यो (ऽ) न
8 न्तरं च महाबलाधिकृत[5] भगवतो महादेवस्य पृथिवीश्वर इत्येव समाख्यातस्या
9 स्यैव भगवतो यथाकर्त्तव्य धार्म्मिककर्म्मणा पाद शुश्रूषणाय भगवच्छै
10 लेश्वरस्वामि महादेव पादमूले आयोध्यक नानागोत्रचरण तप
11 स्वाध्याय मन्त्र सूत्र भाष्य प्रवचन-पारग भारद्विजमद देवद्रोण्या
12

7 DAMODARPUR COPPERPLATE INSCRIPTION OF THE REIGN OF KUMRAGUPTA I

Prov Damodarpur, Dinajpur Dist Bengal
Date G E 124 (=444 A D)
Lang Sanskrit **Scr** Northern Brahmi
Ref. R G Basak, *Ep Ind* XV, p p 130 ff

---

1 Read चतुरुदधि 'four oceans' This is a conventional description

2 Probably it shows that individual Upanishadas were specialised.

3 Read पुत्रो

4 Read महाराजाधिराज

5 कुमारामात्य seems to be an executive officer महाबलाधिकृत (Ep Ind. XXV P 52 f D C Sirkar ibid XXVI) was perhaps the designation of the commander-in-chief in the Gupta period Under him were a number of महासेनापतिs whose subordinates seem to have been दण्डनायकs

Text

1. सम्व[1] १०० (+) २० (+) ४ फाल्गुण[2] दि ७ परमदैवत परमभट्टारक महाराज [ा]
2. धिराज श्री कुमारगुप्ते पृथिवीपतौ तत्पाद-परिगृहीते पुण्ड्रवर्द्ध[3] [न]
3. भुक्तावुपरिक[4] चिरातदत्तेनानुवलवानक कोटिवर्ष[5]-विषये च त-
4. न्नियुक्तक कुमारामात्य वेत्रवर्मन्यधिष्ठानाधिकरणञ्च नगरश्रेष्ठि
5. धृतिपाल सार्थवाहबन्धुमित्र प्रथमकुलिकधृतिमित्र प्रथम का [य]
6. स्थशाम्बपाल पुरोगे संव्यवहरति यतः ब्राह्मण कर्प्पटिकेण[7]
7. विज्ञापित (ं) अर्हथ ममाग्निहोत्रोपयोगाय अप्रदाप्रहत-खि
8. ल क्षेत्र [ं] शश्वदाचन्द्रार्क्क तारक भोज्ये [त]
9. या नीवी धर्म्मेण दातुमिति एवं दीयतामित्युत्पन्ने सिनी[9] दीना [राण्यु]
10. पसंगृह्य यतः पुस्तपाल रिशिदत्त जयनन्दि विभुदत्तानामवधा
11. रणया डोङ्गाया उत्तर पश्चिणदेशे[11] कुल्यवापमेकम् दत्तम् [॥]

---

1. Read संवत्सरे.
2. Read फाल्गुन.
3. पुण्ड्रवर्द्धन is identical with the Pun-na-fa-tan-na of Yuan Chwang. It is the same as Paundravardhana i. e the country where the Paundras or Paundakas flourished. The Paundrakas are mentioned several times in the great epics; They are once linked with the Vangas and the Kirātas (सभा० XIII, 58 4) and with the Utkalas, Mekalas, Kalingas and Āndhras (वन० LI. 1988 ; भीष्म० IX, 366, द्रोण० IV, 122) The city of पुण्ड्रवर्द्धन has been identified by Gen. Cunningham with Mahāsthān or Mahāsthāngarh, 7 miles from the modern town of Bogra. This भुक्ति comprised the Bogra-Rajshahi–Dinajpur region of Bengal and the river Karatoyā probably separated this भुक्ति from the most easterly kingdom of Prāgjyotisha or Kāmarūpa in Assam.
4. Read भुक्तावुपरिक ।
5. Same as Jain Kodivansa, or Kodivansiya, (आवश्यक निर्युक्ति, १३०५). It probably included the whole or a part of Dinajpur district; Bānagrāma, mod. Bāngarh, was its chief town. Dongā, a village of this viṣaya (L. 11) existed in the sub-division of हिमवच्छिखर according to the Damodarpur grant of the time of Budhagupta and Jayadatta (Ep. Ind. XV 138 ff).
6. Read वर्म्मण्यधिष्ठान.
7. Read केन.
8. Read कुल्यवापेन,
9. Read श्रेणि.
10. Read ऋषिदत्त
11. Read उत्तर पश्चिमोद्देशे.

12. स्वदत्तां परदत्तम्वा[1] यो हरेत वसुन्धराम् [।]
13. स विष्ठायां क्रिमिर्भूत्वा पितृभि सह पच्यतेति [॥] [।]

8. MANDASOR STONE INSCRIPTION OF BANDHUVARMAN

Prov. : Mandsor, Madhya Pradesh.
Date : M. E. 493 and. 529 (=436 and 473 A. D.)
Lang. : Snskrit **Scr.** : Southern Brāhmī
Ref. : Fleet. *C. I. I.*, III. pp. 790 ff., Bhandarkar list No. 6, Sirkar. S. I. Vol. 1 288. ff.

1. [सिद्धम् ॥]
[यो] [वृत्यर्थं] मुपास्यते सुरगणै [रिसद्धैश्च] सिद्धयर्थिभिद्धर्यानैकाग्र परैर्ध्येयविषयैर्मोक्षार्थिभिर्योगिभिः । भक्त्या तीव्रतपोधनैश्च मुनिभिश्शाप-प्रसाद-क्षमै र्हेतुर्यो जगतः क्षयाभ्युदययोः पायात्सवो भास्करः । [।] 1 तत्व[3]ज्ञानविदो (ऽ) पि यस्य न विदुर्ब्रह्मर्षयो
2. यो (ऽ) भ्युद्यता
ः कृत्स्नं यश्च गभस्तिभिः प्रवसृतः पुष्णाति लोकत्रयम् । ग [न्ध] र्व्वामर-सिद्ध-किन्नर-नरैस्संस्तूयते (ऽ) भ्युत्थितो भक्तेभ्यश्च ददाति यो (ऽ) भिलषित तस्मै सवित्रे नम. । [।] 2 यः [प्र] त्यहं प्रतिविभात्युदयाचलेन्द्र-विस्तीर्ण्ण-तुङ्ग-शिखरस्खलितांशुजाल. [।] क्षीवाङ्गना[4]-
3. जन-कपोल-तलाभिताम्र
ः पायात्स वस्सु [कि] रणाभ [रणो] विवस्वान् । [।] 3 कुसुमभरानततरुवर देवकुल सभा विहार रमणियात्[5] । लाट[6] विषयान्नगावृत

---

1. Read दत्तां वा.
2. Read कृमिर्भूत्वा पितृभिः सह.
3. Read तत्त्व.
4. Dr. Bühler renders it "woman, reddened with the intoxication of wine etc." cf. Harsacharita P. 212.
5. Read रमणीयात्.
6. Same as लाटदेश of Ghatiyālā Inscription of the Pratihāra king Kakkuka (Ep. Ind IX), and Rewah Stone Inscription of Karna (Ep Ind. XXIV Pt III July 1937 P. 110); लाट राष्ट्र Pali lāḍa rattha—दीपवंश P. 54 ; महावंश P. 60. According to some Lāta was southern Gujrāta ; to Bühler it is Central Gujrāta, with Broach as its chief city., It comprised the collectorates of Surat, Broach, Kheda and parts of Baroda (N. L. Dey. Geographical Dictionary)

शैलान्नगतिप्रथितशिल्पाः । [।] 4 ते देश-पार्थिव गुणापहृताः प्रकाश
मध्वादिजान्यविरलान्यसुखा

4. न्यपास्य ।

जातादरा दशपुरं[1] प्रथमं मनोभि
रन्वागतास्ससुत-बन्धु-जनास्समेत्य ॥
मत्तेभ गण्ड-तटविच्युत दान-बिन्दु
सिक्तोपलाचल सहस्र विभूषणायाः [।]
पुष्पावनम्र-तरु-षण्ड-वतंसकाया
भूमेःपुरन्तिलक-भूतमिदं क्रमेण ॥ [6]
तटोत्थवृक्षच्युत

5. नैक पुष्प

विचित्र-तीरान्त-जलानि भान्ति ।
प्रफुल्त[2] पद्माभरणानि यत्र
सरांसि कारण्डव-संकुलानि ॥ [7]
विलोल-वीची-चलितारविन्द
पतद्रज' पिञ्जरितैश्च हंसैः ।
स्व-केसरोदार-भरावभुग्नैः
क्वचित्सरांस्यम्बुरुहैश्च भान्ति । [।] [8]
स्व-पुष्प[3]-भारावनतैर्नगेन्द्रै र्मद

6. प्रगल्भालि[4]-कुल-स्वनैश्च ।

अजस्रगाभिश्च पुराङ्गनाभि
र्वनानि यस्मिन्समलंकृतानि ॥ [9]
चलत्पताकान्यबला-सनाथा
न्यत्यर्थशुक्लान्यधिकोन्नतानि ।
तडिल्लता-चित्र सिताभ्र कूट
तुल्योपमानानि गृहाणि यत्र[5] ॥ [10]

---

1. Mentioned in the Bṛhat Saṁhitā (ch. XIV 20), identified by Fleet (C. I. I. vol III, 79 n 2) with Mandasor in eastern Mālwā in Gwalior state. According to some it was in western Mālwā not far from Ujjain (Gazeteer of the Bombay Presidency, 1883, Nāsik, P. 636) ; cf also Kādambari, (Bombay ed, P. 19)
2. Read प्रफुल्ल.
3. Cf. पुष्पावनम्र (L. 4. v. 6)
4. The same idea is expressed in L. 18 (v. 32, L. 2); also L. 22 (v. 41. 1) of this inscription.
5. This is very like the description of the palaces of Alakā in Meghadūta (उत्तर मेघ० V. 1) :

कैलास-तुङ्ग-शिखर प्रतिमानि चान्या
न्याभान्ति दीर्घ वलभी
7. नि सवेदिकानि ।
गान्धर्व्व-शब्द-मुखरानि[1] निविष्ट चित्र
कर्म्माणि लोल-कदली वन-शोभितानि ॥ [11]
प्रासाद-मालाभिरलंकृतानि
धरां विदार्य्येव समुत्थितानि ।
विमान-माला सदृशानि यत्र
गृहाणि पूर्णेन्दु करामलानि[2] ॥ [12]
यद्भात्यभिरम्य-सरिद्द्वयेन[3] चपलोर्म्मिणा समुपगूढ [।]
8. रहसि कुच-शालिनीभ्यां प्रीतिरतिभ्यां[4] स्मराङ्गमिव ॥ [13]
सत्य [क्षमा] दम-शम-व्रत-शौच-धैर्य्य-
[स्वाध्या] य-वृत्त-विनय स्थिति बुद्ध्युपेतैः ।
विद्यातपोनिधिभिरस्मयितैश्च विप्रै
र्य्यद्भ्राजते ग्रहगणै × खमिव प्रदीप्तैः ॥ [14]

विद्युत्वन्तं ललितवनिताः सेन्द्रचाप सचित्राः
संगीताय प्रहतमुरजाः स्निग्धगंभीरघोषम् ।
अन्तस्तोयं मणिमयभुवस्तुङ्गमभ्रंलिहाग्राः
प्रासादास्त्वां तुलयितुमलं यत्र तैस्तैर्विशेषैः ॥

1. Read मुखराणि.
2. The comparision of the houseswith the Devavimānas is frequently found in the Epics, more so in the Kāvyas. प्रासादमालाभिरलङ्कृतानि धरां विदार्य्येव समुत्थितानि is comparable with a verse in Kalidasa's Raghuvaṁśa (XII 70). :

स सेतुं बन्धयामास प्लवगैर्लवणाम्भसि ।
रसातलादिवोन्मग्नं शेषं स्वप्नाय शार्ङ्गिणः ॥

Also in Māgha's शिशुपालवध II, 33.

मध्ये समुद्रं ककुभः पिशङ्गीर्या कुर्वती काञ्चनवप्रभासा
तुरंगकान्तामुखहव्यवाहज्वालेव भित्त्वा जलमुल्ललास ।

Here "is comparision of the houses with something to be found" in the deep or in the nether world

3. Read सरिद्द्वयेन.
4. प्रीति and रति are the two beautiful wives of Kāmadeva; the idea of rivers being looked upon as the beloved is met with frequently in the Kāvyas. See *Subandhu's Vāsavadattā*, p 162.1. 1-2; also Bṛhatsaṁhitā, XII-6.

अथ समेत्य निरन्तरसङ्गतै

रहरह प्रविजृम्भित

9 सौहृदा [।]

नृपतिभिस्सुतवत्प्रतिम [।] निता

प्रमुदिता न्यवसन्त सुखं पुरे ॥ [15]

श्रवण [सु] भग [ ] ध [ा] नुर्व्वे [द] दृढ परिनिष्ठिता

सुचरित शतासङ्गा × कथिद्विचित्र कथाविद ।

विनय निभृतास्सम्यग्धर्म्म प्रसङ्ग परायणा

× प्रियमपरुष पथ्य चान्ये क्षमा बहु भाषितु ॥ [16]

10 केचित्स्वकर्म्मण्यधिकास्तथान्यै

र्व्विज्ञायते ज्योतिममात्मवद्भिः[1] ।

[अद्यापि] चान्ये समर प्रगल्भा

[× कु] र्व्वन्त्यरीणामहित प्रसह्य । [।] [17]

प्राज्ञा मनोज्ञ वधव प्रथितोरुवंशा

वंशानुरूप चरिताभरणास्तथान्ये ।

सत्यव्रता प्रणयिनामुपकार दक्षा विस्रम्भ

11 [पूर्व्वं] मपरे दृढसौहृदाश्च ॥ [18]

विजित विषय-सङ्गैर्द्धर्म्म-शीलैस्तथान्यै

[र्मृ] दुभि [रधि] क स [त्त्वैर्ल्लोकयात्रा] मरैश्च ।

स्व कुल तिलक भूतैर्मुक्तरागैरुदारै

रधिकमभि [वि] भाति श्रेणिरेव प्रकारै ॥ [19]

तारुण्य-कान्त्युपचितो (ऽ) पि सुवर्ण्ण हार

ताम्बूल-पुष्प विधिना सम

12 [लङ्कृ] तो (ऽ) पि ।

नारी-जन प्रियमुपैति न तावदग्र्यां[2]

यावन्न पट्टमयवस्त्र [यु] गानि धत्ते ॥ [20]

स्पर्श [वता वर्ण्णा] न्तर विभाग चित्रेण नेत्रसुभगेन [।]

यैस्सकलमिद क्षितितलमलङ्कृत पट्टवस्त्रेण ॥ [21]

विद्याधरी रुचिर पल्लव-कर्ण्णपूर

वातेरिता [स्थिर] तर प्रविचिन्त्य

13 [लो] क ।

मानुष्यमर्थं निचयाश्च तथा विशाला

[स्ते] षा शुभा [म] ति [रभूद] चला ततस्तु [॥] [22]

चतु [स्समुद्रान्त] विलोल मेखला

सुमेरु कैलास बृहत्पयोधराम् ।

1 Read ज्योतिष

2 Read तावदग्र्या < अग्री = Secret place

वनान्त वान्त स्फुट पुष्प हासिनीं
कुमारगुप्ते पृथिवीं[1] प्रशासति ॥ [23]
समानधीश्शुक्रबृहस्पतिभ्यां
ल्लामभूतो भुवि
14. पार्थिवानां ।
रणेषु यः पार्थसमानकर्मा
बभूव गोप्ता[2] नृप विश्ववर्म्मा ॥ [24]
दीनानुकंपनपरः कृपणार्त्त-वर्ग-
सन्ध [ा] प्रदो (ऽ) धिकदयालुरनाथ-नाथः ।
[क] ल्पद्रुमः प्रणयिनामभयं प्रदश्च
भीतस्य यो जनपदस्य च बन्धुरासीत् ॥ [25]
तस्यात्मजः स्थैर्य्य नयोपपन्नो
ब [न्धु] प्रियो
15. बन्धुरिव प्रजानां ।
बंध्वर्त्ति-हर्त्ता नृप बन्धुवर्म्मा
द्विड्दृस-पक्ष-क्षपणैक [द] क्षः ॥ [26]
कान्तो युवा रण-पटुर्विनयान्वितश्च
राजापि सन्नपसृतो न मदैः स्मयाद्यैः ।
शृङ्गारमूर्तिरभिभात्यनलंकृतो (ऽ) पि
रूपेण य × कुसुमचाप इव द्वितीयः ॥ [27]
वैधव्य-तीव्रव्यसन-क्षतानां
16. स्मित्वा[3] यमद्याप्यरि-सुन्दरीणां ।
भयाद्भवत्यायतलोचनानां
घनस्तनायासकरः प्रकम्पः ॥ [28]
तस्मिन्नेव क्षितिपति व्रिषे[4] बंधुवर्म्मण्युदारे
सम्यक्स्फीतं दशपुरमिदं पालयत्युन्नतांसे ।
[शि] ल्पावाप्तैर्द्धन-समुदयैः पट्टवा [यैरु] दारं
श्रे [णी भूतै] र्भवनमतुलं कारितं
17. दीप्तरश्मे. ॥ [29]
विस्तीर्ण-तुङ्ग-शिखरं शिखरि प्रकाश

1. Read पृथिवीं. For the identification of Kumāragupta (I or II ?) see Mr. Pannalal's article in Hindustan Review June 1918, Mr. Banerjee, Annals of the Bhandarkar Oriental Institute Vol. I. P. 79 ; Diskalkar, J. B R. A. S. vol (N. S.) P. 176.

2. This word seems to have been used in the technical sense in ancient India, meaning governor.

3 Read स्मृत्वा 4. Ibid. वृषे

मभ्युन्नतेन्दुमल-रश्मि-कलाप [गौ] र ।
यद्भाति पश्चिमपुरस्य[1] निविष्ट-कान्त
चूडामणि-प्रतिसमन्नयनाभिराम ॥ [30]
रामासनाथ [र] चने दरभास्करांशु
वह्नि प्रताप-सुभगे जललीनमीने ।
चन्द्रांशु हर्म्यतल-
18 चन्दन-तालवृन्त-
हारोपभोग[2] रहिते हिम-दग्ध-पद्मे[3] ॥ [31]
रोद्ध्र प्रियंगुतरु-कुन्दलता विकोश
पुष्पा [सव] प्रमु [दि] तालि कलाभिरामे ।
काले तुषार-कण-कर्कश-शीत-वात
वेग प्रनृत्त लवलीनगणैकशाखे ॥ [32]
स्मरवशग तरुणजन वल्लभाङ्गना विपुल कान्त पीनोरु
19 स्तन जघन घनालिङ्गन निर्भर्त्सित-तुहिन हिम पाते[4] ॥ [33]
[मा] लवानां गण स्थित्या या [ते] शत चतुष्टये ।
त्रिनवत्यधिके (ऽ) ब्दानामृतौ[5] सेव्य घनस्तने[6] ॥ [34]
सहस्यमास-शुक्लस्य प्रशस्ते (ऽ) ह्नि त्रयोदशे ।
मङ्गलाचार विधिना प्रासादो (ऽ) य निवेशित ॥ [35]
बहुना समतीतेन
20 कालेनान्यैश्च पार्थिवै ।
व्यशीर्यतैकदेशो (ऽ) स्य भवनस्य ततो (ऽ) धुना ॥ [36]
स्वयशो [वृद्धये[7] सर्व्वमत्युदा] रमुदारया ।
संस्कारितमिद भूय [श्रेण्या] भानुमतो गृह ॥ [37]
अत्युन्नतमवदात नभ (   ) स्पृशन्निव[8] मनोहरैश्शिखरै[9] ।
शशि भान्वोरभ्युदयेष्वमलमयूखायतन
21 भूत ॥ [38]
वत्सरशतेषु पञ्चसु विंशत्यधिकेषु नवसु चाब्देषु ।

---

1 Read पश्चिमपुरे
2 Read भोग.
3 Th s is comparable with Ritusamhāra V 3
न चन्दन चन्द्रमरीचिशीतल न हर्म्यपृष्ठ शरदिन्दुनिर्मलम् ।
न वायव सान्द्रतुषारशीतला जनस्य चित्त रमयन्ति साम्प्रतम् ।
4 The idea of vv 33-34 resemble R usan hāra v 9
पयोधरै कुङ्कुमरागपिञ्जरै सुखोपसेव्यैर्नवयौवनोष्मभि ।
विलासिनीभि परिपीडितोरस स्वपन्ति शीत परिभूय कामिन ।
5 Read मृतौ.
6 Fleet reads स्वने others स्तने
7 Read वृद्धये.
8 Fleet reads नभ स्पृशतीव—
9 Read मनोहरै शि—

यातेष्वभिरम्य [तप][1] स्यमास-शुक्ल-द्वितीयायां ॥ [39]
स्पष्टैरशोकतरु-केतक-सिन्दुवार-
लोलातिमुक्तकलता-मदयतिकानां[2] ।
पुष्पोद्गमैरभिनवैरधिगम्य नून
मैक्यं विजृम्भितशरे हरपूत-देहे[3] ॥ [40]
22. मधुपान-मुदित मधुकर-कुलोपगीत-नगनैक[4]-पृथुशाखे ।
काले नव-कुसुमोद्गम-दन्तुर-कांत-प्रचुर-रोध्रे[5] ॥ [41]
शशिनेव नभो विमलं कौ [स्तु] भ मणिनेव शार्ङ्गिणो वक्षः ।
भवनवरेण तथेदं पुरमखिलमलंकृतमुदारं ॥ [42]
अमलिन-शशि-
23 लेखा-दंतुरं पिङ्गलानां
परिवहति समूहं यावदीशो जटानां ।
वि [कच[6] क] मल-मालामंस-सक्तां च शार्ङ्गी
भवनमिदमुदारं शाश्वतन्तावदस्तु ॥ [43]
श्रेण्यादेशेन भक्त्या च कारितं भवनं रवेः ।
पूर्वा चेयं प्रयत्नेन रचिता वत्सभट्टिना ॥ [44]
24. स्वस्ति कर्तृ-लेखक-वाचक-श्रोतृभ्यः ॥ सिद्धिरस्तु ॥

JABALPUR PLATES OF MAHĀRĀJA HASTIN

Prov. : Between Rewa and Śatna, M. P.
Lang. : Sanskrit ; **Scr.** : Brāhmī
Ref. : *Ep. Ind.* Vol. XXVIII, pp. 264–267.

Text

First Plate

1. ॐ नमो महादेवाय । स्वस्ति सप्तत्युत्तरेब्दशतैक (के) गुप्तनृप-
2. राज्यभुक्तौ महाज्येष्ठसांव (संव) त्सरे फाल्गुण (न) मासशुक्लपक्ष-
पञ्चम्यां

---

1. तपस्य < फाल्गुन.
2. Fleet reads मदयन्तिकानां.
3. Fleet corrects it as पूत.
4. Read नगैक.
5. The description of spring season in Indian literature as making ready the weapons for Kāma is usually met with, Cf Kumāra-Sambhava, III, 27.

सद्यःप्रवालोद्गमचारुपत्रे नीते समाप्तिं नवचूतबाणे
निवेशयामास मधुर्द्विरेफान्नामाक्षराणीव मनोभवस्य ॥

6. Fleet suggests विकच.

3. अस्यान्दिवसपूर्व्वायां नृपतिपरिव्राजककुलोप (त्प) न्नेन महाराज-
देवाढ्यप्रण-
4 प्ता (प्त्रा) महाराजप्रभञ्जननप्त्रा श्रीमहाराजदामोदरसुतेन गोसहस्र
5 हस्त्यश्वहिरण्यानेकभूमिप्रदेन गुरुपितृमातृपूजातत्परेणात्यन्तदेवबा
6 ह्मणभक्तेन नैकसमरशतविजयिना स्ववन्शा (वंशा) मोदकरेण श्रीमहाराज-
7 ...
8 ...
9 ...
10 देवास्यदत्तशर्म्म-मनोरथ-अग्निदत्त ती शर्म्म-रुद्रदत्त विशाखदत्त
11 भौनविष्णुस्वामि पुनरपि विष्णुदेव स्वातिगन्धघोषा (षो) धानमधूक
12 गवा भगवक सपल्लिक घो (वी) थिकापल्लिकसमते (समेत) ताम्र-
हारीसृष्ट सोद्र-
13 ङ्ग सोपरिकर अचाटभटप्रावेश्यो चो [रवर्ज] समधूक [1]

Second Plate

14 पश्चिमदक्षिणेन मधूकगर्त्तिकासिहानक उत्तरेण शाल्मली माल
15 पूर्व्वेण वगधाहिका विश्वाटदेहिको च दक्षिणापूर्व्वेण आम्रगर्तमधूकग-
16 र्त्तिका समग्रमित्येवं न केनचिदस्मत्कुलोत्थेन मत्पादपिण्डोपजीविना च
17 को (का) लो (ला) न्तरेष्वपि व्याघातो न [2] कार्य्यं एवमाज्ञप्ते योन्यथा
कुर्य्यात तमहं दे-
18 हान्तरगतोपि महतावध्यानेन निर्द्दहेय। उक्तं च भगवता परमर्षिणा वेद-
19 व्यासेन व्यासेन [।।] पूर्व्वदत्तां द्विजातिभ्यो यत्नाद्रक्ष युधिष्ठिर
[।।] महिम्मर्हिमतां
20 श्रेष्ठ दानाच्छ्रेयोन (नु) पालन (नम्) ॥ बहुभिर्व्वसुधा भुक्ता राजभि
सगरादिभि [।।] य-
21 स्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तदा फल (लम्) ॥ आस्फोटयन्ति पितर
प्रवर्गा (ल्ग)-
22. न्ति पितामहा [।।] भूमिदाता कुले जात स नस्रात (ता)
भविष्यति (ती) ति ॥ लिखित
23 वत्सग्रामात्यप्रनप्त्रा भोगिकनरदत्तनप्त्रा भोगिकरविदत्तपुत्रेण
24 महासान्धिविग्रहिकसूर्य्यदत्तेन [।।] दूतको नागसिंह

Seal[3]

श्रीहस्तिराज्ञ (जस्य)

---

1 The read ng of l nes 12 and 13 seem to be as follows 12 गर्त्ति
कामगवद्दिशु (श्णु) पल्लिकागोधिकापल्लिक (का) समवेता (तो) प्रहारोति
सृष्ट सोद्रङ्ग सोपरिकर अचाटभटप्रावेश्यचौरवर्ज्जं समधूक मन्त्राधाद्य [।]

2 This na is superfluous

3 Th s is upside down

KAHAUM STONE PILLAR INSCRIPTION OF SKANDAGUPTA.

Prov. : Kahaum, Distt. Deoria U. P.

Date : G. E. 141. (=460 A. D.).

Lang. : Sanskrt. ; **Scr.** : N. E. Brāhmī

Ref. : Fleet. *C.I.I.*, III., pp. 65. *Ind., Ant.* Vol. X. p. 125 ff.

Text

सिद्धम् ॥

1. यस्योपस्थान-भूमिर्न्नृपति-शत-शिरः पातवातावधूता
2. गुप्तानां वन्शजस्य प्रविसृत-यशसस्तस्य सर्व्वोत्तमर्द्धेः [।]
3. राज्ये शक्रोपमस्य क्षितिप-शतपतेः स्कन्दगुप्तस्य शान्ते[1]
4. वर्षे त्रिन्शद्दशैकोत्तरक शततमे ज्येष्ठ मासि प्रपन्ने [।] [1]
5. ख्याते (ऽ) स्मिन्ग्रामरत्ने ककुभ इति जनैस्साधु-संसर्ग-पूते ।
6. पुत्रो यस्सोमिलस्य प्रचुर-गुण-निधेर्भट्टिसोमो महा [त्मा] [।]
7. तत्सूनू रुद्रसोम (ः) पृथुल-मति-यशा व्याघ्र इत्यन्यसंज्ञो ।
8. मद्रस्तस्यात्मजो ऽभूद्द्विज-गुरु-यतिषु प्रायशः प्रीतिमान्यः [।] [2]
9. पुण्य-स्कन्धं स चत्रे[2] जगदिदमखिलं संसरद्वीक्ष्य भीतो
10. श्रेयोर्थं भूत-भूत्यै पथि नियमवतामर्हतामादिकर्तॄन्[3] [।]
11. पञ्चेन्द्रां[4] स्थापयित्वा धरणिधरमयान्सन्निखातस्ततो (ऽ) यम्
12. शैल-स्तम्भः सुचारुर्गिरिवर-शिखराग्रोपमः कीर्तिकर्त्ता [॥] [3]

JUNAGARH ROCK INSCRIPTIONS OF SKANDAGUPTA

Prov. : Junagarh, Saurashtra.

Date : G. E. 136, 136 and 138 (=455 and 457-58 A. D.)

Lang. : Sanskrit. **Scr.** : Southern Brāhmī

Ref. : Fleet *C. I. I.* III, pp. 50 ff.; Bhandarkar List No. 1276. Sirkar, *S. I.* pp 299. ff.

---

1. Fleet renders "in the tranquil reign of Skandagupta".
2. Read चक्रे
3. literally 'originator'. According to Bhagawanlal Indraji the meaning of the word is "Jain Tirthankaras"
4. पञ्चेन्द्रा means five images of Indra. This meaning has been given by Bhagwanlal Indraji. In the context it means, images of five Tirthaṅkaras.

Text

Part I

1 सिद्धम् [॥]
श्रियमभिमतभोग्यां नैककालापनीतां
त्रिदशपति-सुखार्थं यो बलेराजहार ।
कमलनिलयनायाः शाश्वतं धाम लक्ष्म्याः
2 स जयति विजितार्त्तिविष्णुरत्यन्त जिष्णुः ॥ [1]
तदनु जयति शश्वत्[1] श्रीपरिक्षिप्तवक्षा
स्वभुज जनित वीर्यो राजराजाधिराजः ।
नरपति
3 भुजगानां मानदर्पोत्फणानां
प्रतिकृति गरुडा [ज्ञां] निर्विषी [ं] चावकर्त्ता ॥ [2]
नृपति-गुण निकेत स्कन्दगुप्त पृथुश्री
चतुरु[2] [दधि जल] न्तां स्फीत पर्यन्त-देशाम् ।
4 अवनिमवनतारिर्यः चकारात्मसंस्था
पितरि सुरसखित्व प्राप्तवत्यात्मशक्त्या ॥ [3]
अपि च जित [मे] व तेन प्रथयन्ति यशांसि यस्य रिपवो (s) पि [।]
आमूलभग्नदर्पा नि [र्वचना[3]] म्लेच्छ[4] देशेषु] ॥ [4]
5 क्रमेण बुद्ध्या निपुणं प्रधार्य
ध्यात्वा च कृत्स्ना-गुण दोष हेतून् ।
व्यपेत्य सर्व्वान्मनुजेन्द्र पुत्रा
लक्ष्मीः स्वयं य वरयाञ्चकार[5] ॥ [5]
तस्मिन्नृपे शासति नैव कश्चि
द्धर्मादपेतो मनुजः प्रजासु ।
6 आर्त्तो दरिद्रो व्यसनी कदर्यो
दण्ड[6] न वा यो भृशपीडित स्यात् ॥ [6]
एवं स जित्वा पृथिवीं समग्रां
भग्नाग्र दर्पा [न्] द्विषतश्च कृत्वा ।

---

1 Read शश्वच्छ्री 2 Read श्रीश्चतु—

3 K. B. Pathaka suggests निवसन्ता

4 The word म्लेच्छ is used here in connection with the Hunas

5 This verse is generally taken to refer to the Skandagupta's acquiring throne by dint of his arms after a fratricidal war. See F Fleet G In No 13. In this case मनुजेन्द्रपुत्रा may refer to disappointed princes.

6 Read दण्ड्यो

सर्व्वेषु देवेषु विधाय गोप्तृन्[1]
संचिन्तया [मा] स बहु प्रकारम् ॥ [7]
स्यात्को (ऽ) नुरूपो
7. मतिमान्विनितो[2]
मेधा स्मृतिभ्यामनपेतभावः ।
सत्यार्जवौदार्य नयोपपन्नो
माधुर्य-दाक्षिण्य यशोन्वितश्च ॥ [8]
भक्तो (ऽ) नुरक्तो नृ [विशे] ष युक्त
सर्व्वोपधाभिश्च विशुद्धबुद्धि ।
अनृण्यभावोपगतान्तरात्मा[3]
सर्व्वस्य लोकस्य हिते प्रवृत्तः ॥ [9]
8. न्यायार्जने (ऽ) र्थस्य च कः समर्थ
स्यादर्जितस्याप्यथ रक्षणे च
गोपायितस्यापि [च] वृद्धि हेतौ
वृद्धस्य पात्र-प्रतिपादनाय[4] ॥ [10]
सर्व्वेषु भृत्येष्वपि संहतेषु
यो मे प्रशिष्यान्निखिलान्सुराष्ट्रान् ।
आं ज्ञातमेकः खलु पर्णदत्तो
भारस्य तस्योद्वहने समर्थ ॥ [11]
9. एवं विनिश्चित्य नृपाधिपेन
नैकानहोरात्र गणान्स्वमत्या ।
यः सन्नियुक्तो (ऽ) र्थनया कथंचित्
सम्यक्सुराष्ट्रावनि-पालनाय ॥ [12]
नियुज्य देवा वरुण प्रतीच्यां
स्वस्था यथा नोन्मनसो बभूवु [:] [।]
पूर्व्वेतरस्यां दिशि पर्णदत्तं
नियुज्य राजा धृतिमांस्तथाभूत् । [।] [13]
10. तस्यात्मजो ह्यात्मज-भाव-युक्तो
द्विधेव चात्मात्मवशेन नीतः ।
सर्व्वात्मनात्मेव च रक्षणीयो

1. Read गोप्तृन् , literally 'protectors', but used in the technical sense meaning a governor or a feudatory prince Cf बभूव गोप्ता नृपविश्ववर्मा, Mandasor Inscription of Bandhuvarman L 14, see Fleet. G Inscriptions No 18 P. 82.

2. Read—विनीतो.

3. Read—त्मा.

4. Cf. Arthaśāstra, chap. 4.6, अलब्धलाभार्था लब्धपरिरक्षिणी रक्षितविवर्धनी वृद्धस्य तीर्थेषु प्रतिपादनी च. These are the functions of दण्डनीति or king who symbolises Dandaniti.

नित्यात्मवानात्मज कान्तरूपः । [।] [14]
रूपानुरूपैर्ललितैर्विचित्रैः
नित्य[1] प्रमोदान्वितसर्वभावः ॥
प्रबुद्धपद्माकरपद्मवक्त्रो
नृणां[2] शरण्यः शरणागतानाम् । [।] [15]

11. अभवद्भुवि चक्रपालितो (ऽ) साविति नाम्ना प्रथितः प्रियो जनस्य ।
स्वगुणैरनुपस्कृतैरुदा [रै] ः पितरं यश्च विशेषयांचकार । [16]
क्षमा प्रभुत्वं विनयो नयश्च
शौर्यं विना शौर्यंमह [।] र्चनं च ।
दाक्ष्य[3] दमो दानमदीनता च
दाक्षिण्यमानृण्यम [शू] न्यता च । [।] [17]
सौंदर्यमार्येतर·निग्रहश्च[4]
अविस्मयो धैर्यमुदीर्णता च ।

12. इत्येवमेते (ऽ) तिशयेन यस्मि
न्नविप्रवासेन गुणा वसन्ति । [।] [18]
न विद्यते (ऽ) सौ सकले (ऽ) पि लोके
यत्रोपमा तस्य गुणैः क्रियेत ।
स एव कारत्स्न्येन गुणान्वितानां
बभूव नृणामुपमान भूत । [।] [19]
इत्येवमेतानधिकानतो (ऽ) न्या
न्गुणान्प [री] क्ष्य स्वयमेव पित्रा ।
यः संनियुक्तो नगरस्य रक्षां
विशिष्य पूर्वान्प्रचकार सम्यक् । [।] [20]

13. आश्रित्य विर्यं[5] [स्वभु] ज[6] द्वयस्य
स्वस्यैव नान्यस्य नरस्य दर्पं ।
नोद्वेजयामास च कंचिदेव
मस्मिन्पुरे चैव शशास दुष्टः[7] । [।] [21]
विस्रम्भमल्पे न शशाम यो (स्मिन्)
काले न लोकेषु सनागरेषु ।
यो लालयामास च पौरवर्गान्
[स्वस्येव] पुत्रान्सुपरीक्ष्य दोषान् । [।] [22]
संरंजयां च प्रकृतीर्बभूव

---

1 Read विचित्रैर्नित्य

2. Read नृणां

3 Fleet दाक्ष्यं (?).

4. Read निग्रहश्चाविस्मयो; Sircar is inclined to put here ह्यविस्मयो, but अविस्मयो also suits the metre.

5. Read वीर्यं

6. Fleet, स्वभुज (?)

7. Read दुष्टान्

पूर्व्वैरिमतामापन्न-मान-शूनैः ।
14. निर्यन्त्रणान्योन्य-गृह-प्रवेशै (:)
संवर्द्धित-प्रीति-गृहोपचारै । [।] [23]
ब्रह्मण्य-भावेन परेण युक्तः
[शु] क्ल.[1] शुचिर्द्दानपरो यथावत् ।
प्राप्यान्स काले विषयान्सिषेवे
धर्मार्थयोश्चा (प्य) विरोधनेन । [।] [24]
[यो ··· – ˘ – – – ˘ ˘ ···[2] पर्णदत्ता]
त्स न्यायवानत्र किमस्ति चित्रं । ।
मुक्ता-कलापाम्बुज-पद्मशीता
च्चन्द्रात्किमुष्णं भविता कदाचित् । [।] [25]
15. अथ[3] क्रमेणाम्बुद-काल आग [ते]
[नि] दाघ-कालं प्रविदार्य तोयदैः ।
ववर्ष तोयं बहु सततं चिरं
सुदर्शनं येन बिभेद चात्वरात् । [।] [26]
संवत्सराणामधिके शते तु
त्रिंशद्भिरन्यैरपि षड्भिरेव ।
रात्रौ दिने प्रौष्ठपदस्य षष्ठे
गुप्त-प्रकाले[4] गणनां विधाय । [।] [27]
16. इमाश्च या रैवतका[5] द्विनिर्गता [:]

1. Fleet शक्लः ; Sircar शुक्ल·
2. Sircar's suggestion to restore is यो (ऽ) जायताम्माद् खलु पर्णदत्तात् ?
3. अथ in Fleets transcript.
4. Bhaudaji suggests गुप्तस्यकाले; प्र before काल is inappropriate, though प्रकाल may be taken in the sense of era.
5. Raivataka is a hill mentioned in Mbh, Ādi Parva ccxix 7903–17; in Dohad stone Inscription of Mahamuda, Ep Ind XXIV, P. V. Jan. 1938. P. 216; Jaunpur Inscription of Iśānavarman C I. I Vol III., Bṛhatsaṁhitā XIV. 19. Pargiter identifies it with the Bendā hills in Halan. (Vol X pp. 289 ff.) Fleet has identified it with one of the two hills at Girnār and not with Girnār proper, C I. I vol III P. 44 n 11; I A. VI P. 239, B. C Law identifies it with the Girnār hill. For further details see (B C Law: Some Jain Canonical Sūtras pp. 181–82). It is to be noted that this hill was also known as Ūrjayat, otherwise known as Ūjjantgiri (Kap Copper Plate of Keḷadi Sadāśiva Nāyaka (Ep. Ind XXIV Pt. V. Jan. 1938); Ūrjayat, Lüders' list No. 965).

पलाशिनीयं सिकता[1] विलासिनी ।
समुद्रकान्ता चिरबन्धनोषिता
पुनः पतिं शास्त्रयथोचितं ययुः ॥ [28]
अवेक्ष्य वर्षागमजं महोद्भ्रमं
महोदधेरूर्जयता प्रियेप्सुना ।
अनेकतीरान्तजपुष्पशोभितो
17 नदीमयो हस्त इव प्रसारितः ॥ [।] [29]
विषाद्य [माना] [खलु] [सर्वतो] [ज] ना [ ]
कथं कथं कार्यमिति प्रवादिनः ।
मिथो हि पूर्वापररात्रमुत्थिता
विचिन्तयां चापि बभूवुरुत्सुकाः ॥ [।] [30]
अपीह लोके सकले सुदर्शनं
पुमा[3] हि दुर्दर्शनतां गतं क्षणात् ।
18 भवेन्नु सो (ऽ) म्भोनिधि[4] तुल्यदर्शनं
सुदर्शनं — [॥] [31]
वने स भूत्वा
विभुः परां भक्तिमपि प्रदर्श्य ।
धर्मं पुरोधाय शुभानुबन्धं
राज्ञो हितार्थं नगरस्य चैव । [।] [32]
19 संवत्सराणामधिके शते तु
त्रिंशद्भिरन्यैरपि सप्तभिश्च ।

[गुप्त] [प्रकाले] [नय] शास्त्र[5] वेत्ता[6] ।
विश्वो[7] (ऽ) प्यनुज्ञात महाप्रभावः । [।] [33]
आज्यप्रणामैः विबुधानथेष्ट्वा
धनैर्द्विजातीनपि तर्पयित्वा ।
पौरांस्तथाभ्यर्च्य यथार्हमानैः
भृत्यांश्च[9] पूज्यान् सुहृदश्च दानैः । [।] [34]

---

1 The river सिकता is the same as one of the rivers mentioned in the Junagarh Inscription of Rudradaman see l. 5–6 सुवर्णसिकतापलाशिनीप्रभृतीनां नदीनां। Fleet and others have taken सिकता-विलासिनी as an adjective of पलाशिनी. It is possibly the same as the river सुवर्णरेखा which flows at the foot of Girnar hill.

2 Read कार्यमिति.

3 Ibid पुमान्

4 Fleet भाम्भोनिधि

5 It is Fleet's restoration.

6 Fleet वेत्ता

7 Read विश्वै

8 Ibid मैविष्णु—

9 Ibid मानैर्भृ—

20. ग्रैष्मस्य मासस्य तु पूर्वप [क्षे]
...... [प्र] थमे (ऽ) ह्नि सम्यक् ।
मासद्वयेनादरवान्स भूत्वा
धनस्य कृत्वा व्ययमप्रमेयम् । [।] [35]
आयामतो हस्तशतं समग्र
विस्तारतः षष्टिरथापि चाष्टौ ।

21. उत्सेधतो (ऽ) न्यत् पुरुषाणि [सप्त]
...... [ह] स्तशतद्वयस्य । [।] [36]
बबन्ध यत्नान्महता नृदेवा
न [भ्यर्च्य] सम्यग्घटितोपलेन ।
अजातिदुष्टप्रथित तटाकं
सुदर्शनं शाश्वतकल्पकालम् । [।] [37]

22. अपि च सुदृढसेतु प्रान्तविन्यस्तशोभ
रथचरणसमाह्वक्रौञ्चहंसासधूतम् ।
विमलसलिल...... ......
भुवि ....द [ने] (ऽ) र्कः शशी च । [।] [38]

23. नगरमपि च भूयाद्वृद्धिमत्पौरजुष्ट
द्विजबहुशतगीतब्रह्मनिर्नष्टपापं ।
शतमपि च समानामीति दुर्भिक्ष [मुक्तं]
.... [॥] [39]
[इति] सुदर्शनतटाकसंस्कारग्रन्थरचना समाप्ता ॥

Part II

24 दृप्तारिदर्पप्रणुदः पृथुश्रियः
स्ववङ्शकेतो-[1] सकलावनीपतेः ।
राजाधिराज्याद्भुत[2]पुण्य [कर्मणः]
... . [॥] [40]
. ...
... . [।]
द्वीपस्य गोप्ता महतां च नेता
दण्डस्थि [ता] नां

25. द्विषतां दमाय । [।] [41]
तस्यात्मजेनात्मगुणान्वितेन
गोविन्दपादार्पितजीवितेन ।
....
. .. . [॥] [42]
.... र्घ

1. Read वंश 2. Ibid राजाधिराजा—

विष्णोश्च पादकमले समवाप्य तत्त्व ।
अर्थव्ययेन
26. महता महता च काले
नागरजनं सभावनपौरजनेन तेन । [।] [43]
चक्र बिभर्त्ति रिपु······ ········
······ ·· ·· ············[।]
···························

तस्य स्वतंत्रविधिकारणमानुषस्य । [।] [44]
27. कारितमवक्रमतिना चक्रभृतः चक्रपालितेन[1] गृह ।
वर्षशते (ऽ) ष्टात्रिंशे गुप्तानां काल [क्रमगणिते [॥] [45]
······················

·········· ········ ···[।]
[म] र्थमुच्छ्रितमिवोर्जयतो (ऽ) चलस्य
28. कुर्वत्प्रभुत्वमिव भाति पुरस्य मूर्ध्नि ॥ [46]
अन्यच्च मूर्द्धनि सु······ ·····
········· ···················[।]
· ···· · ···· स्वविहंगमार्गं
विभ्राजते·· ··· ··············[॥] [47]

12. BHITARI STONE PILLAR INSCRIPTION OF SKANDAGUPTA

Prov. : Bhitari near Saidapur, Dist. Ghazipur. U. P.
Date : 455-67 A. D.
Lang. : Snskrit. **Scr.** : Northern Brāhmī.
Ref. : Fleet *C. I. I* III, Bhandarker. List. No. 1549. Jour. Beng. As. Soc. Vol. VI p. 1 ff.; *J, B. B. R. A. S.* Vol. X p. 59 ff. *J. B, B. R, A. S.* Vol. XVI p. 349 ff.

Text

[सिद्धम ॥]
1. [सर्व्व] रा [जो] च्छेत्तुः पृथिव्यामप्रतिरथस्य चतुरुदधिसलिल [।] स्वादितयशसो धनदवरुणेन्द्र [।] न्तकस [म स्य]
2. कृतान्तपरशोः न्यायागत [।] नेकगोहिरण्य [को] टिप्रदस्य चिरो [त्स] न्नाश्वमेधाहर्त्तुर्महाराजश्रीगुप्तप्रपौत्र [स्य]

1. Read भृथक—

3. महाराजश्रीघटोत्कचपौत्रस्य महाराजाधिराजश्रीचन्द्रगुप्तपुत्रस्य लिच्छवि-
दौहित्रस्य महादेव्यां कुम [ा] र [दे] व्या-

4. मुत्पन्नस्य महाराजाधिराजश्रीसमुद्रगुप्तस्य पुत्रस्तत्परिगृहीतो महा
देव्यान्दत्तदेव्यामुत्पन्नः[1] स्वयं चाप्रतिरथः

5. परमभागवतो महाराजाधिराजश्रीचन्द्रगुप्तस्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातो
महादेव्यां ध्रुवदेव्यामुत्पन्नः परम-

6. भागवतो महाराजाधि [रा] जश्रीकुमारगुप्तस्तस्य प्रथितपृथुमति
स्वभावशक्तेः
पृथुयशसः पृथिवीपतेः पृथुश्रीः [।]

7. पि [तृ] प [रि] गतपादपद्मवर्त्ती
प्रथितयशाः पृथिवीपतिः सुतो (ऽ) यम् [॥] [1]
जगति भु [ज] बलाद्यो[2] गुप्त वङ्शैक[3]वीरः
प्रथितविपुल

8. धामा नामतः स्कन्दगुप्तः [।]
सुचरितचरितानां येन वृत्तेन वृत्त
न विहतममलात्मा तान [धीदा] विनीतः [॥] [2]
विनय

9. बलसुनीतैर्व्विक्रमेण क्रमेण
प्रतिदिनमभियोगादीप्सितं येन ल [ब्ध] ं [।]
स्वभिमतविजिगीषाप्रोद्यतानां परेषां
प्रणि

10. हित इव ले [भे [स] ंविधानोपदेशः [॥] [3]
विचलितकुललक्ष्मीस्तम्भनायोद्यतेन
क्षितितलशयनीये येन नीता त्रियामा [।]
समु

11. दित ब [ल] कोशा [न्पुष्यमित्रांश्च[4]] [जि] त्वा
क्षितिपचरणपीठे स्थापितो वामपादः [॥] [4]
प्रसभमनुप [मै] र्व्विध्वस्तशास्त्रप्रतापै
र्व्विन [य स] मु

12. [चितैश्च] क्षान्ति शौ [र्यै] र्न्निरूढम् [।]
चरितममलकीर्त्तेर्गीयते यस्य शुभ्रं
दिशि दिशि परितुष्टैराकुमारं मनुष्यैः [॥] [5]
पितरि दिवमुपे [ते]
विप्लुतां वङ्श[5] लक्ष्मीं
भुजबलविजितारिर्यः प्रतिष्ठाप्य भूयः [।]

---

1. Read महादेव्यां 2. Ibid. बलाढ्यो 3. Ibid वंशैक.
4. Some read 'युद्ध्यमित्रांश्च'. 5 Read वंश.

जितमिति परितोषान्मातरं सास्रनेत्रां
हतरिपुरिव कृष्णो देवकीमभ्युपे[1]

13. [त]: [॥][2] [6]

[स्वै] रं [दैः]...................स्यपतितं वङ्शं प्रतिष्ठाप्य यो बाहु-
भ्यामवनिं विजित्य हि जितेष्वार्तेषु कृत्वा दयाम् [।] नोत्सिक्तो [न]
च विस्मित: प्रतिदिन

14. संवर्द्धमानद्युति·
गीतैश्च स्तुतिभिश्च वन्दकजनो यं [प्रा] पयत्यार्य्यताम् [॥] [7]
हूणैर्य्यस्य[3] समागतस्य समरे दोर्भ्यां धरा कंपिता भीमावर्तकरस्य

15. शत्रुषु शरा... ..... [।]
.... विरचितं प्रख्यापितो [दीप्तिदा] न द्योति "नमीषु
लक्ष्यत इव श्रोत्रेषु शार्ङ्गध्वनिः [॥] [8]

16. [स्व] पितुः कीर्त्ति.............................[।]
....[॥] [9]

---

1. The absence of the name of the mother of Skandagupta coupled with the fact that "goddess of sovereignty, of her own accord, selected him as her husband" (लक्ष्मी स्वयं यं वरयाञ्चकार Junāgarh Rock Inscription of Skandagupta L. 5, v. 6, C. I. I. Vol III P. 50) is taken to mean that his mother was not a royal queen, that he had no legitimate claim to the throne, and that he cleared his way to the throne in a fatricidal war (For the orguments for this hypothesis see J. R. A. S. B XVII 253 ff. and for criticism P. H. A. I. 5th ed. P. 572 ff.)

2. This verse is taken by some to refer to the fatricidal conflict in which Skandagupta came out victorious, betook himself, like Krishna to his weeping mother Devaki. But actually there is not the slightest reference to the fatricidal war ; as a matter of fact the antagonists expressly mentioned were outsiders "the Pushyamitras and the Hunas" (P. H. A. In 5th dl pp. 574–75)

3. Hūnas, also known as Epthalites; Hiung-nu of the Chinese records were a Central Asian tribe; were known to the Indian politics in the days of Vikramāditya, as Kālidas refers to them. They were threatening with their cruel and barbarous atrocities N. W. India. This verse, though mutilated, refers to the severe struggles and victory in them, with the result that for nearly half a century the Gupta empire was immune from their depredations.

[कर्तव्या] प्रतिमा काचित्प्रतिमां तस्य शार्ङ्गिणः [।]
18. [सु] प्रतीतश्चकारेमां य [। यदाचन्द्रतारकम्] [॥] [10.]
इह चैनं प्रतिष्ठाप्य सुप्रतिष्ठितशासनः [।]
ग्राममेनं स विद् [धे] पितु' पुण्याभिवृद्धये [॥] [11]
19. अतो भगवतो मूर्त्तिरियं यश्चात्र संस्थितः [।]
उभयं निर्दिदेशासौ पितुः पुण्याय पुण्यधीरिति [॥] [12]

13. SARNATH BUDDHIST STONE IMAGE INSCRIPTION OF KUMARGUPTA.

Prov. : Sārnath, Varanasi district. U. P.
Date : G. E. 154. (=473 A. D.).
Lang. : Sanskrt. ; **Scr.** : Northern Brāhmī
Ref. : *Arch. Serv. Ind. A: R* p. 124. Sirkar, *S. I.* Vol. I. p. 320 ff.

Text

1. वर्षशते गुप्तानां[1] सचतुः[2]पञ्चाशदुत्तरे [।]
भूमिं रक्षति कुमारगुप्ते मासि ज्येष्ठे द्वितीयायाम् ॥ [1]
2. भक्त्यावर्जितमनसा यतिना पूजार्थमभयमित्रेण [।]
प्रतिमाप्रतिमस्य गुणै [र] प [रे] य [का] रिता शास्तुः ॥ [2]
3. मातापितृगुरुपू [र्वै[3]] : पुण्येनानेन सत्वकायो (ऽ) यं [।]
लभतामभिमतमुपशम ❀ ❀ ❀ ❀ म्[4] ॥ [3]

14. BHITARI SEAL OF KUMARGUPTA II OR III.

Prov. : Bhitari, near Saidpur, Ghazipur district. U. P.
Date : Fifth-six century (?)
Lang. : Sanskrit. **Scr.** : N. Brāhmī of the 5th-6th c. A. D.
Ref. : Fleet, *Ind Ant.* XIX, (1890) p. 225. Hoernle, *A. S. B.* LVIII. Pt. i, p. 89. Sirkar. *S. I.* Vol. I. p. 321.

---

1. Some scholars identify this Kumārgupta with that of Bhitari Seal, and according to some he with Puragupta and Narasimhagupta represents a rival line, side by side one represented by Skandagupta and Budhagupta. These suggestions, though not impossible, are difficult to substantiate.
2. D. C. Sirkar is inclined to rectify the meter by reading सचतु'
3. D S. Sahni पुर्व्वैः पूर्वं ancestors'; Gupte : पूर्वैः
4. Sirkar fills it as: ० मुपशमं हित सुख तदेव भवतु सत्वानाम् ?

Text

1. [सर्व्व] राजोच्छेत्तु ⨯ पृथिव्यामप्रतिरथस्य महाराजश्री [गुप्त] प्रपौ[त्र]स्य महाराजश्रीघटोत्कचपौत्रस्य म [हा]
2. [राजा] धिर [ा] जश्रीचन्द्रगुप्तपुत्रस्य लिच्छ [वि दौहित्रस्य] म [हादे] व्य [ां] [कुमा] रदेव्यामुत्पन्नस्य महाराजाधिराज
3. [श्री] समुद्रगुप्तस्य पुत्रस्तत्परि [गृही] तो म [हादेव्यान्दत्तदेव्या] मुत्पन्नस्वयं च [ा][1] प्रतिरथ ⨯ परमभाग
4. [वतो] [महाराजा] धिराजश्रीचन्द्रगुप्तस्तस्य [पुत्र] स्तत्पाद [ा] नु [ध्या] तो महादेव्य [ां] [ध्रु] वदेव्यामुत्पन्नो म [हा रा]
5. [जाधि] राजश्रीकुमार [गुप्त] स्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्या [तो] महादेव्यामनन्तदेव्यामुत्पन्नो महा [रा]
6. [जाधिरा] ज श्री [पुरगुप्त[2]] स्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्य [ातो] मह [ादेव्यां] श्रीचन्द्रदेव्यामुत्प[3] [न्नो] म [हा]
7. [राजाधिरा]जश्रीनरसिंहगुप्तस्तस्य[4] [पु] त्रस्त [त्पा] दा [नुध्यातो] मह [ादेव्यां] श्रीम [ित्र][5]
8. [देव्या] मु [त्प] न्न ⨯ परमभ [ा] गवतो मह [ाराजाधिरा] ज श्री कुम [ा] र [गुप्तः ॥]

15. SARNATH BUDDHIST STONE IMAGE INSCRIPTION OF BUDHAGUPTA.

Prov. : Sārnath, Varanasi district. U. P.

Date : G. E. 157. (=436 and 476 A. D.)

Lang. : Snskrit **Scr.** : Northern Brāhmī

Ref. : Gupte : *Arch Surv. Ind. A. R.*, 1914-15 pp. 124-25. Sirkar. S. I. Vol I., p. 323.

---

1. Hoernle reads च प्रति रथ.
2. पुरगुप्त is perhaps identical with the king Vikramāditya of Śrāvasti, the father of बालादित्य, patron of वसुबन्धु, and a famous personage of Buddhist traditions (Watters, Yuan Chwang. I. P. 210 ff).
3. Fleet वत्सदेवी. चन्द्रदेवी is read also on Nalanda seal by N. P. Chakravarti (Ep. Ind. XXI P. 77 , A. I. A. R. 1934-35 P 63), and वैन्यदेवी by H. Śastri.
4. नरसिंहगुप्त, is known to have assumed the title बालादित्य (see, Allan op. cit. P 137 f) He was, perhaps according to Huen Tsang, contemporary of Mihirkula, and the builder of a Buddhist monastry in Nalanda. Dr. Raychaudhury identifies Huen Tsang's Bālāditya with Bhanugupta (P. H A. pp. 596-7)
5. Fleet reads मह (लक्ष्मी) देव्या—

Text

1. गुप्तानां समतिक्रान्ते सप्तपञ्चाशदुत्तरे [।]
   शते समानां पृथिवीं[1] बुधगुप्ते प्रशासति ॥ [1]
   [वैशाखमाससप्तम्यां मूले श्यामगते [
2. मया [।]
   कारितामयमित्रेण प्रतिमा शाक्यभिक्षुणा ॥ [2]
   इमामुद्धृत[2]सच्छत्रपद्मास [न विभूषितां ।]
   [देवपुत्रवतो[3] दिव्यो]
3. चित्रवि [न्या] सचित्रितां ॥ [3]
   यदत्र पुण्यं प्रतिमां कारयित्वा मया भृतम [।]
   माता [पित्रो'र्गु] [रूणां च लोकस्य च समाप्तये ॥] [4]

16. DAMODARPUR COPPER PLATE INSCRIPTION OF THE TIME OF BUDHAGUPTA.

Prov. : Damodarpur, Dinājpur District. (Pakistan)
Date : G. E. 163 (=482 A. D.).
Lang. : Snskrit ; **Scr.** : N. E. Brāhmī.
Ref. : R. G. Basak *E. I.* Vol. XV p. 135 f. Sirkar. *S. I.* Vol. I. p. 324. ff.

Text

First Side

1. [सं १००] (+) [६०] (+) ३ आषाढ दि १० (+) २ परमदैवत परमभट्टा [र] क महाराजाधिराजश्रीबुधगुप्ते [पृथि] वीपतौ तत्पाद [परि] गृहीते पुण्ड्र [व][4]
2. [र्द्धन] भुक्तावुपरिकमहाराजब्रह्मदत्ते संव्यवहरति [।] एव [रित [।] पलाशवृन्दकास्तविषयं महत्तराष्टकुलाधि [क]
3. [र] णग्रामिककुटुम्बिनश्च[5] चण्डग्रामके ब्राह्मणपालस्तुदभट्टनिकुटुम्बिनः कुशलमुक्त्वानुदर्शयन्ति [यथैव]

---

1 Sirkar changes it as समानां पृथिवीं शते for metrical difficulty.
2. Gupte reads इमामुद्धृत.
3. Perhaps here is the *reference to the Dhyānī Buddhas.*
4. See supra. 5. Read कुटुम्बिनश्च.

4. [वि] ज्ञापयती नो[1] ग्रामिक[2]नाभको (ऽ) हमिच्छे[3] मातापित्रोस्स्व-
पुण्याप्यायनाय कतिचिद्ब्राह्मणार्य्यान्प्रतिवासयितुं

5. [तद] र्हथ ग्रामानुक्रमविक्रयमर्य्यादया मत्तो हिरण्यमुपसंगृह्य समु-
दयबाह्याप्रद [खिल क्षेत्राणां]

6. [प्र] सादं कर्त्तुमति[4] [।] यतः पुस्तपालपत्रदासेनावधारितं युक्त-
मनेन विज्ञापितमस्त्ययं विक्रय-

7. मर्य्यादाप्रसङ्गस्तद्दीयतामस्य परमभट्टारकमहाराजपा [दे] न पुण्योपच-
यायेति [।] पुनरस्यैव

8. [पत्रदा] सस्यावधारणयावधृत्य नाभकहस्तादीनार[द्वय][5]मुपसंगृह्य
स्थायपाल[6]कपिल श्रीभद्राभ्यायायक [स्य] च समुदय

Second Side

9. *[बाह्याप्रद] [खि] लक्षेत्रस्य कुल्यवापमेकमस्य वायिग्रामकोत्तरपार्श्व-*
स्यैव च सास्य मर्य्यादाया दक्षिणपश्चिमपूर्व्वेण

10. मह [त्त] राधिकरणकुटुम्बिभिः[7] प्रत्यवेक्ष्याष्टकनवकनवकनलाभ्या-
मपविञ्छ्य चतुस्सीमोल्लिङ्ग्य[8] च नागदेवस्य

11. [दत्तं] [।] [तदु] त्तर कालं संव्यवहारिभिर्द्धर्म्ममवेक्ष्य प्रतिपाल-
नीयमुक्तञ्च[9] महर्ष्विभिः [।]
स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेत् वसुन्धरां ।

12. स [विष्टा] यां कृमिर्भूत्वा पितृभिस्सह पच्यते [॥] [1]
बहुभिर्व्वसुधा दत्ता राजभिस्सगरादिभिः [।]
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य

13. तदा फलं [॥] [2]
षष्टिवर्षसहस्राणि स्वर्गे मोदति भूमिदः [।]
आक्षेप्ता चानुमन्ता च तान्येव नरके वसेदिति ॥ [3]

---

1. Basak ' विज्ञापयतीनो, but read—पयति
2. ग्रामिक was the headman of the village. According to Manu (VII. 115. 19) he was the king's representative in the village.
3. Read इच्छये
4. Ibid कर्तुमिति.
5. द्वय seemes to have been omitted at first but inscribed later at the bottom.
6. Read स्थानपाल
7. Read कुटुम्बिभिः
8. Basak—तुष्टिमो. Read सीमा उल्लिख्य
9. Read—नीयम् । उक्तञ्च.

17. ERAN STONE PILLAR INSCRIPTION OF BUDHAGUPTA

Prov. : Sāgar district, Madhya Pradesh.
Date : G. E. 165 (=484 A. D.)
Lang. : Sanskrit **Scr.** : Northern Brāhmī
Ref. : Fleet *C. I. I.* III. p. 89. *Arch Surv. Ind.* Vol. X p. 82. Sirkar. *S. I.* Vol. I. p. 326 ff.

Text

1. जयति विभुश्चतुर्भुजश्चतुरर्ण्णवविपुलसलिलपर्य्यङ्कः [।] जगतः स्थित्युत्पत्तिन्य [यादि][1]
2. हेतुर्गरुडकेतुः [॥] [1]
शते पञ्चषष्ट्यधिके वर्षाणां भूपतौ च बुधगुप्ते ।
आषाढ मास [शुक्ल]
3 [द्वा] दश्यां[2] सुरगुरोर्द्दिवसे । [।] [2]
स १०० (+) ६० (+) ५ [॥]
कालिन्दीनर्म्मदयोर्म्मध्यं पालयति लोकपालगुणै
र्जगति[3] महा [राज]
4 श्रियमनुभवति[4] सुरश्मि चन्द्रेच [।] [3]
अस्यां सम्वत्सरमासदिवसपूर्व्वायां स्वकर्म्माभिरतस्य क्रतुयाजि [नः]
5. अधीतस्वाध्यायस्य विप्रर्षेर्म्मैत्रायणीयवृषभस्येन्द्रविष्णोः प्रपौत्रेण पितु-र्गुणानुकारिणो वरुण [विष्णोः]
6. पौत्रेण पितरमनुजातस्य स्ववंशवृद्धिहेतोर्हरिविष्णोः पुत्रेणात्यन्तभगव द्भक्तेन विधातुरिच्छया स्वयंवरयेव र [ा] ज
7. लक्ष्म्याधिगतेन चतुस्समुद्रपर्य्यन्तप्रथितयशसा अक्षीणमानधनेनानेक-शत्रुसमरजिष्णुना महाराजमातृविष्णुन [।]
8. तस्यैवानुजेन तदनुविधायिन [।] तत्प्रसादपरिगृ [ही] तेन धन्य-विष्णुना च । मातापित्रो[5] पुण्याप्यायनार्थमेष भगवतः ।
9. पुण्यजनार्द्दनस्य जनार्द्दनस्य ध्वजस्तम्भो (ऽ) भ्युच्छ्रितः [।]
स्वस्त्यस्तु गोब्राह्मण- [पु] रोगाभ्यः सर्व्वप्रजाभ्य इति । [।]

---

1. This is suggested for the first time by Dr. Hall, adopted by Fleet, and accepted by D. C. Sirkar
2. Prinsep reads त्रयोदश्याम् which is unacceptable for metrical difficulty.
3. Sirkar : गुणैः र्जगति. 4 Fleet wants to supply तौर्यौ after पूर्व्वायां
5. Sirkar. मात्रा पित्रोः.

18. DAMODARPUR COPPER PLATE INSCRIPTION OF THE TIME OF BUDHAGUPTA.

Prov. : Damodarpur, Dinajpur district, Pakistan.
Date : (C. 476—94-95 A. D.)
Lang. : Sanskrit. **Scr.** : North E. Brāhmī.
Ref. : Basak *E. I.* XV. p. 138 f. Sirkar. *S. I.* Vol. 1, 328 ff.

Text

First Side

1. ··· ···फाल्गुन दि १० (+) [५] परमदैवतपरमभट्टारकमहाराजा-
धिराज श्री बुधगु[1] [प्ते] [पृथिवी][2]-
2. [पतौ] [त] त्पादपरिगृहीतस्य पुण्ड्रवर्द्धनभुक्तावुपरिकमहाराजजय-
दत्तस्य भोगेनानु [वहमा]
3. नके [को] टि [वर्ष] विषये च तन्नियुक्तकेहायुक्तक[3]शण्डके[4] अधिष्ठा-
नाधि करण [ं] नगरश्रेष्ठिरिभु[5]
4. पा [ल] सार्थवाहवसुमित्रप्रथमकुलिकवरदत्तप्रथमकायस्थविप्रपालपुरोगे
षु स [म्य[6]] वहरति
5. अनेन श्रेष्ठिरिभुपालेन विज्ञापितं हिमवच्छिखरे कोकामुखस्वामिन'
श्चत्वारः कुल्यवापाः [श्वे] तव-
6. राहस्वामिनो (ऽ) पि सप्त कुल्यवापाः अस्मत्पुण्यापित्तयो[7] पुण्याभि-
वृद्धये डोङ्ग्राग्रामे[8] पूर्व मया
7. अप्रदा अति[9]सृष्टकास्तद्हन्तरहैवसामीप्यभूमौ तयोराद्यकोकामुखस्वामि-
श्वेतवराह
8. स्वामिनोर्ना [म] लिङ्गमेक देवकुलद्वयमेतत्कोष्ठिकाद्वयञ्च कारयितुमिच्छा-
म्यर्हथ चात्तुना
9. सह [कुल्य] वापान्यधाक्रयमर्यादया दातुमिति [।] यतः पुस्तपाल-
विष्णुदत्तविजय [नन्दि] स्थाणु[10]-
10. नन्दिनामवधारणयावधृतमस्यैतेन हिमवच्छिखरे तयोः कोकामुखस्वामि
श्वेतवरा [ह] स्वामि [नो.]

---

1. Read बुध. This is suggested by Dr. Basak.
2. This is Basak's restoration.
3. Read 'स्थायु-.
4. It may possibly be शण्डक.
5. Sirkar श्रभु.
6. Ibid संव्य
7. Ibid र्दामिना पुण्या'.
8. Ibid ग्रामे.
9. Sirkar suggests सृष्टका तद.
10. Ibid स्थाणु.

11. अप्रदाक्षेत्रकुल्यवापा एकादश दत्तास्तदर्थञ्चेह देवकुलकोष्ठिकाकरणे युक्त [मे]त [द्विशा]

12. [पितं] [क्र]मेण तस्यैवसामीप्यभूमौ वास्तु दातुमित्यनुवृत्त त्रिदी-
नारिक्यकु [ल्य वा]प विक्रय [मर्या]द

Second Side

13. [वा] ... ...

14. ... ...पु [ष्करि]णी पू[र्व्वेण] रिसु [पा]ल पु [ष्करिणी] [दक्षिणेन]

15. ... ...दत्ताः [।] [त]दुत्तरकालं [स]व्यवहारिभिर्द्देवभ-
[क्त्या] नु मन्तव्या[1] [उक्तं] व्यासेन [।]
स्वदत्तां परदत्तां

16. [व्वा[2] यो हरेत्] वसुन्धराम् [।]
स विष्टा [यां] क्रिमि[3]र्भूत्वा पि [तृ]भिस्स [ह पच्यते] [।] [1]
पूर्व्वदत्तां द्विजातिभ्यो

17. [यत्नाद्रक्ष यु]धिष्ठिर [।]
महीं [महीमतां] श्रेष्ठ दा[नाच्छ्रेयो (ऽ)नुपालनं][4] [॥] [२]
[बहु]भिर्व्वसु [धा द]त्ता

18. [राजभिश्च] पुनः पुनः [।]
[य]स्य [य]स्य यदा भूमि [स्तस्य तस्य] त [दा] फलमिति[5] [॥] [3]

19. ERAN STONE PILLAR INSCRIPTION OF THE TIME OF BHANUGUPTA.

Prov. : Eran, Sagar district, Madhya Pradesh.

Date : G. E. (191 = 510 A. D.)

Lang. : Sanskrit **Scr.** : Northern Brāhmī

Ref. : Fleet *C. I. I.* III. p. 92 ff. Sirkar. *S. I.* Vol. I. pp. 335-36.

Text

1. ॐ[6] [॥] संवत्सर शते एकनवत्युत्तरे श्रावणबहुलपक्ष [स]प्त [1] [।]

---

1. Sarkar Read मन्तव्याः उक्तं. 2. Ibid त्तां वा.
3 Ibid कृमिर्भूत्वा. 4. Ibid नम्.
5. Ibid फलम् ॥ इति ॥
6. Fleet ओं ; Sirkar सिद्ध expressed by a symbol.

2. संवत् १०० (+) ९० (+) १ श्रावण ब दि ७ ॥
   ❀ ❀ कल[1] वङ्शादुत्पन्नो[2] ❀ ❀ ❀ ❀
3. राजेति विश्रुतः [।]
   तस्य पुत्रो (ऽ) तिविक्रान्तो नाम्ना राजाथ माधव ॥ [1]
   गोपराज [ः]
4. सुतस्तस्य श्रीमान्विख्यातपौरुषः [।]
   शरभराज दौहित्र' स्ववङ्शतिलको[3] (ऽ) धुना [॥] [2]
5. श्री भानुगुप्तो जगति प्रवीरो
   राजा महान्पार्थसमो (ऽ) तिशूरः [।]
   तेनाथ सार्द्धन्त्विह गोपर [ाजो]
6. मित्रानु [गत्येन] किलानुयातः ॥ [3]
   कृत्वा (च) [यु] द्ध सुमहत्प्रक [ा] शं
   स्वर्गं गतो दिव्य न [रे] [न्द्र कल्पः] [।]
7. भक्तानुरक्ता च[4] प्रिया च कान्ता
   भ [ार्य्याव] ल [ग्न] ानुगता [ग्नि] र [ा] शिम ॥ [4]

20. KHOH COPPER PLATE OF SAṀKSHOBHA.

Prov. : Khoh, Nagoda State, Madhya Pradesh.
Date : G. E. 209 (=529 A. D.):
Lang. : Sanskrit **Scr.** : N. Brāhmī
Ref. : Fleet. *C. I. I.* III. p. 114 f. Sirkar. *S. I.* pp. 374. ff.

Text

First Plate

1. ॐ [॥] नमो भगवते वासुदेवाय [॥] स्वस्ति [॥] नवोत्तरे (ऽ)
   ब्द[5]शतद्वये गुप्तनृपर [ा] ज्यभुक्तौ
2. श्रीमति प्रवर्द्धमानविजयराज्ये महाश्वयुजस [ं] वत्सरे चैत्रमासशुक्ल
3. पक्षस्योदश्य [ा] मस्यां संवत्सर[6]मासदिवसपूर्व्वाया [ं] [।] चतुर्दश-
   विद्यास्थान विदि-

---

1 Ibid प्रसुत्क 2. Sirkar वं —— 3 Ibid स्ववंश

4. According to Fleet this meter has become faulty by the lengthening of च influenced by प्रि after it. But this is inacceptable because of the grammatical rule वर्णसंयोगपूर्वश्च by which vowels may be short before प्र, ह्र and ह्र as also ब्र.

5. Read—ब्द. 6. Ibid संवत्सर.

4. तपरमार्थस्य कपिलस्यव[1] महर्षेः सर्व्वतस्वज्ञस्य[2] भरद्वाजसगोत्रस्य नृपि
5. पि[3]परिव्राजकसुशर्म्मणः कुलोत्पन्नेन महाराजश्रीदेवाढ्यपुत्रप्रनप्त्रा महारा-
6. जश्रीप्रभञ्जनप्रनप्त्रा महाराजश्रीदामोदरनप्त्रा गोसहस्रहस्त्यश्वहिरण्यानेक-
7. भूमिप्रदस्य गुरुपितृमातृपूजातत्परस्यात्यन्तदेवब्राह्मण[4]भक्तस्यानेकसमर-
8. शतविजयिनः साष्टादशाटवीराज्याभ्यन्तरं डभाल राज्यमन्वयागतंममडि-
9. पालयिष्णोरनेक[5]गुणविख्यातयशसो महाराजश्री[6]हस्तिनः सुतेन
10. वर्ण्णाश्रमधर्म्मस्थापनानिरतेन परमभागवतेनात्यन्तपितृभक्तेन स्ववं-
11. शामोदकरेण महाराजश्रीसंक्षोभेन[7] मातापित्रोरात्मनश्च पुण्याभि
12. विद्धये[8] छोड्डुगोमिविज्ञाप्तया तमेव च स्वर्ग[9]सोपानपङ्क्तिमारोपय-

Second Plate

13. ता भगवत्याः पिष्टपुर्याः कारितकदेवकुले वलि[10]चरुसत्त्रोपयो
14. गार्थं खण्डस्फुटितसंस्कारार्थञ्च मणिनागपेठे ओपाणिग्राम-
15. स्यार्द्धं चोरद्रोहकवर्ज्जः[11] ताम्र शासनेनातिसृष्टं [।] तदस्मत्कुलोत्थैः[12]म-
16. त्पादपिण्डोपजीविभिर्व्वा कालान्तरेष्वपि न व्याघातः कार्य्यः [।] एवमाज्ञा
17. स[13] यो (ऽ) न्यथा कुर्यात्तमहं देहान्तरगतो (ऽ) पिमहतावध्यानेन निर्द्दहेय [॥]
18. उक्तं च भगवता परमर्षिणा वेदव्यासेन व्यासेन[14] [।]
पूर्वदत्तां द्विजातिभ्यो
19. यत्नाद्रक्ष युधिष्ठिर [।]
महीम्महिमतां (ं) श्रेष्ठ दानाच्छ्रेयो (ऽ) नुपालनं[15] [॥] [1]
बहुभिः[16]
20. वसुधा भुक्ता राजभिस्सगरादिभिः [।]
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा
21. फलं [॥] [2]
षष्टिं वर्षसहस्राणि स्वर्गे मोदति भूमिदः [।]
आक्षेप्ता चानुमन्ता च तान्ये
22. व नरके वसेत् [॥] [3]
भूमि प्रदानान्ना[17] परं प्रदानं
दानाद्विशिष्टं परिपालनञ्च[18] [।]

---

1. Ibid कपिलस्यैव. 2. Ibid तत्त्व. 3. Ibid नृपति.
4. Ibid मा— 5. Ibid समधिपालयिष्णो. 6. Ibid श्री*
7. Ibid श्री सङ्क्षोभेण. 8. Ibid वृद्धये. 9. Ibid स्वर्ग्ग.
10. Read बलि. 11. Ibid वर्ज्जं, 12. Ibid लोत्थैः
13. Ibid दत्ते. 14. Ibid व्यासेन. 15. Ibid पालनम्—
16. Ibid बहुभिर्व्वसुधा. 17. Ibid प्रदानान्न. 18. Ibid पालनञ्च.

23. सर्वे (ऽ) तिसृष्टा (') परिपाल्य भूमि (')
नृपा नृगाद्याछ्विदिव प्रपन्नाः ॥ [4]
लिखितंघ[1]

24. जीवितनप्पा मुमङ्गदासपुत्रेश्वरीदासेनेति [।] स्वमुखाज्ञा [।]
चैत्र दि २० (+) ८ [।]

21. BASIM COPPER PLATE INSCRIPTION OF VINDHYAŚAKTI II.

Prov. : Basim District. **Date** : Regnal year 37.
Lang. : Sanskrit and Prakrit.
Scr. : Southern Brāhmī of the Box headed variety of the fourth century A. D.
Ref. : (1) D. B. Mahajan and Y. K. Deshpande, *Proc. Ind. Hist. Cong.* Calcutta 1939. p. 349 ff.
(2) D. C. Sirkar. *Ind. H. Q.* XVI. p. 182 ff; XVII p. 110. ff; *S. I.* Vol. I. p. 406

Text

First Plate

[दृष्टम] [॥]
सिद्धम् [॥]

1. वत्सगुल्माद्धर्म्ममहाराजस्य [।] ग्निष्टोम [।] होर्य्यामवाजपेयज्यो [नि]-
2. [ष्टो] मबृहस्पतिसवसाद्यस्कचतुरश्वमेधयाजिनस्सम्राज (ः) वृ-
3. ष्णिवृद्धसगोत्रस्य हारितीपुत्रस्य श्र [ी] प्रवरसेन पौत्रस्य
4. धर्म्ममहार (ा) जस्य श्रीसर्व्वसेनपुत्रस्य धर्म्ममह [ा] राजस्य
5. वाकाटकाना [म्] श्रि[2]विन्ध्यशक्तेर्व्वचनात् नान्दीकडस उत्तरम [ग्गे]

Second Plate, First Side

6. माकालवग्वोप्पकास्सासे आकाराप्पेहेसु अ [म्ह] सन्तका साव्वा (दक्ख नि) चोलनि-
7. युत्ता आणत्तिमहा मेसायमाग्राम्तरल्पुत्ता[3] भागितव्वा [।] आम्हेहि
8. हाणि आयुणो विजयवेजयिके आयुवलवद्धगिके [म्ब] सित-

1. Ibid लिखितम्. 2. Read श्री विन्ध्य. 3. Sirkar कुलपुत्ता.

9. शान्तिवाचने इहामुत्तिके धम्मत्थाणे पुप्फग्गामे आधिब्वणिकचर

10. णस्स आइक । भालन्दायण सगोत्तेसि [मि] तुज्जेसि कापिञ्जल

Second Plate, Second Side

11. सगोत्तेसि । रुद्दज्जेसि । आविट्ठायणसगोत्तेसि । भाद्दिदेवज्जेसि

12 कोसि [क] सगोत्तेसि । देसुज्जेसि । कोसिकसगोत्तेसि । वेण्हुज्जेसि ।

13. कोसीकसगोत्तेसि । विधिज्जेसि । पैप्पलादिसगोत्तेसि पितु-

14. ज्जेसि भालन्दायणसगोत्तेसि चान्दज्जेसि कोसिकसगोत्तेसि जेट्ठज्जे-

15. सि । एवेहि दोहि भालन्दायणसगोत्तेसि बुद्दजेसि कोसिकसगोत्तेसि

Third Plate, First Side

16. माद्दिज्जेसि । कोसिकसगोत्तेसि । सिवज्जेसि । कोसिकसगोत्तेसि

17. हरिण्णजेसित्ति एताण बाम्हणाण भागा ति [ण्णि] २ कोसिकसगोत्ते [सि]

18 रेवतिज्जेसि । भागो । चउत्थोत्ति आचन्दादिच्चकालको अपुव्व द-

19. त्तिय दत्तो । [।] पुव्वराय्णुमते यमे चादुव्वेज्जग्गामसज्जान [।]
परिहारे वित-

20. राम [।] तजया आरट्ठसंविणेयिक । अलवण [क्के] ण्णखातक ।
अ हिरण्ण धा [ण्ण]-

Third Plate : Second Side

21. प्पणयप्पदेय । अपुप्फक्खीरग्गहणि । अपारम्परगोबलिवद्दं

22. अवारसिद्धिक । अधम्मट्टालक । असदपावेस । अखट्टाचोल्लकवेणे-

23. सिक । अकरद । अवद्द । सनिधि । सोपनिधि । सकुतुप्पान्त ।

24. समझमहाकरण । सव्वजातिपरिहारपरिहितञ्च [।] जतो उपरिलि-

25. खित । गामणवादप्पमाग करेला रक्खध रक्खापेधय परिहरध

Fourth Plate

26. परिहरापेधय [।] जो सु [अ] वाधं करेज्ज कतस्स [अ] सुव [म]
णा [नि]

27. निस्स [ए] तेहि । उपरिलिखितेहि । बाम्हणेहि । परिअविते स [रं] एड-

28. निग्गह करेज्जामेत्ति [।] साम्वच्छरं १० (+) ७ हेमन्तपक्ख पट्ठम

29. [दि] व [स] ५ [।] स मुद्दाण्णत्थि [।] दीण्णिनमिमं शासनं रोग-
पत्तिणा

30. वण्डुण[1] इति ॥ सिद्धिरस्तु ॥

---

1. वेण्हु—

22. POONA COPPER PLATE OF PRABHĀVATIGUPTĀ

Prov. : Poona district, Bombay.
Date : Regnal year 13. **Lang.** : Snskrit.
Scr. : Southern Brāhmi of the Nailheaded variety.
Ref. : K. N. Dikshit and K. B. Pathak, *Ep. Ind.* Vol. XV p. 416.

Text

Seal.

वाकाटक ललामस्य
[क्र] म प्राप्त नृपश्रिय (:) [।]
जनन्या युवराजस्य
शासनं रिपु शास [न] (ं) [॥] [।]

First Plate,

दृष्टम् [॥]

1. सिद्धम् [॥] जितं भगवता [।] स्वस्ति नान्दिवर्द्धनादासीद्गुप्तादि रा [जो] [म] ह [राज]
2. श्रीघटोत्कचस्तस्य सत्पुत्रो महाराज श्रीचन्द्रगुप्तस्तस्य सत्पुत्रो
3. (ऽ) नेकाश्वमेधयाजी लिच्छविदौहित्रो महादेव्यां कुमारदेव्यामुत्पन्नो
4. महाराजाधिराज श्रीसमुद्रगुप्तस्तस्य पुत्रस्तत्पाद[1] परिगृहीतः
5. पृथिव्यामप्रतिरथस्सर्वराजोच्छेत्ता चतुरुदधि सलिलस्वादित[2]
6. यशानेकगोहिरण्य कोटी[3] सहस्रप्रदः परमभागवतो महारा
7. जाधिराज श्रीचन्द्रगुप्तस्तस्य दुहिता धारणसगोत्रा नाग कुल सम्भू
8. तायां (ं) श्रीमहादेव्यां (ं) कुबेरनागायामुत्पन्नोभयकुलालंकार भूतात्यन्त भगवद्भक्ता
9. वाकाटकानां महाराज श्रीरुद्रसेनस्याग्रमहिषी युवराज
10. श्रीदिवाकरसेन जननी श्रीप्रभावतिगुप्ता सुप्रतिष्ठाहारे

Second Plate,

11. विलवणकस्य पूर्वपार्श्वे शीर्षग्रामस्य दक्षिणपार्श्वे कदापिञ्जनस्यापरपार्श्वे
12. सिद्धिविवरकस्योत्तरपार्श्वे दङ्गुणग्रामे ब्राह्मणाद्यान्ग्राम कुटुम्बिनः कुशल
13. मुक्त्वा समाज्ञापयति [।] विदितमस्तु वो यथैष ग्रामो (ऽ) स्माभि स्व पुण्याप्यायना [र्थं]

---

1. Read सत्पुत्र 2. Ibid, सलिलास्वादित
3. Ibid, कोटि—

14. कार्त्तिक शुक्ल द्वादश्या (ं) भगवत्पाद मूले निवेश्य भगवद्दत्ताचार्य्यं चनालस्वामिने (ऽ) पूर्व्वं
15. दत्त्या उदक पूर्व्वमतिसृष्टो यतो भवाद्भिरुचितमर्य्यादया[1] सर्व्वाज्ञा× कर्त्तव्या (:) [।] पूर्व्वं
16. राज्ञानुमता[2] [ं] अत्र चातुर्व्विद्यमहार परीहारान्वितरामस्तथया[3] भट छत्र प्रावेश्यः
17. अ चारासन चर्म्माङ्गार क्रिराव क्रेणि खानक [:] अ पा (र) म्पर (:) अ [पशु] मेध्यः अ पुष्प क्षीरसन्दोहः
18. स निधिरुपनिधिस्स कृनोपकृप्त.[4] [।] नदेष भविष्यद्राजि[5] भिरसंरक्षितव्य (:) परिवर्द्धं
19. यितव्यश्च [।] यश्चास्मच्छासनमगणयमानस्स्वल्पामप्य श्राबाधा (ं) कुर्य्यात्कारयीत[6] वा
20. तस्य ब्राह्मणरावेदितस्य[7] स दण्ड निग्रहं कुर्य्याम [।] व्यास गितश्चात्र[8] श्लोको भवति [।]
21. स्व दत्तात्पर दत्ता (ं) वा यो हरेत वसुन्धरां [।]
गवा [ं] शत सहस्रस्य हन्तुर्हरति दुष्कृतम् [॥] [2]
22. संवत्सरे च त्रयोदशमे[9] लिखितमिद (ं) शासनम[10] [।]
चक्रदासेनोत्कट्टिनम् [॥]

23. AJANṬĀ CAVE INSCRIPTION OF THE TIME OF HARISEṆA

Prov. : Ajantā (written Ajanthā and pronounced as Ajanta by the local Marāthis. Ourangabad district, Maharashtra.)

Date : C. 6th. Century A. D. **Lang.** : Sanskrit.;

Scr. : Southern Brāhmī of the box-headed variety.

Ref. : Burgess and Bühler, *Arch. Serv. Ind* IV p. 124. ff. *A. C.* Biswas, *Ind. Culture* VII. p. 372 ff. Bhagwan Lal Indraji, *Inscriptions from the Cave Temples of India*, p. 69.

---

1. Read भवद्भिः
2. Ibid राजानुमता
3. Ibid रामः । तथथामटच्छा—
4. Ibid क्लप्तोपक्लप्तः । तदेष ।
5. Ibid राजभिः
6. Ibid कारयेत
7. Ibid ब्राह्मणैः
8. Ibid गीतश्च
9. Ibid त्रयोदशे
10. शासनम्

Text

1. उदीर्ण्णं लोकत्रय दोषवह्नि
निर्व्वापणो........... ......[।]
.., ...[बुद्धम] भिप्रणम्य
पूर्व्वां प्रवक्ष्ये क्षितिपानुपूर्व्वी [म] [॥]

2. महाविमर्द्देष्वभिवृद्धशक्तिः
क्रुद्धस्सुरैरप्यनिवार्य्य [शक्तिः] [।]
[अनन्यसाधा] रण दान शक्तिः
द्विज ≍ प्रकाशो भुवि विन्ध्यश [क्तिः] [॥] [2]

3. पुरन्दरोपेन्द्र सम प्रभावः
स्वबाहुवीर्य्या [र्ज्जि] त [सर्व्वलोकः] [।]
.. ..[यशो] शुकानां
बभूव वाकाटक वंशके [तुः] [॥] [3]

4. रणे [स्व] द्व्युत्थित रेणु जाल
मच्छादितार्क ....[।]
[प्रनष्टसारानखिला] नराती
न्कृत्वाभिवाद प्रवणा [ं] श्चकार [॥] [4]

5 [विनि] [र्ज्जि] तारि [स्सुर] राजकार्य्यं
श्चकार पुण्येषु परं प्रय [त्नम्] [।]
....
.... [॥] [5]
[अरि] नरेन्द्र मौलि विन्यस्त मणि किरणलीढ [क्रमाम्बुजः] [।]

6. प्रवरसेनस्तस्य पुत्रो (ऽ) भूद्विकसन्नवेन्दीवरेक्षणः [॥] [6]
रविमयूख द ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ [।]
[सर्व्वसेनः] प्रवरसेनस्य जित सर्व्वसेनस्सुतो [ऽ] भवत् [॥] [7]

7 [तस्य] पुत्रः पार्थिवेन्द्रस्य प्रश [शा] स धर्म्मेण मेदिनी [म्] [।]
कुन्तलेन्द्र [ं] वि [र्ज्जित्य श्री] [पृ] थिवी [षेणो] [नयवांस्तदा] [॥][8]
प्रवरसे [नस्त] स्य पुत्रो [ऽ] (भू)
त्प्रवरोर्जितोदार शासन
≍ प्रवर

8. ....
.... [॥] [9]
[तस्यात्मज × कामत]......
...........................[।]
..........[म] वाप्य राज्य
मष्टाब्दको य ≍ मशशास सम्य [क्] [॥] [10]

9. [त] स्या [त्मजो] (ऽ) भूद्धरदेव [कल्पो]
[गुणैरतुल्यो] भुवि देवसेनः [।]
यस्योपभोगैर्ल्ललितैर्दिव [मित्यूँ]
[नूं] देवराजस्य .... भू [॥] [11]
पुण्यानुभावात्क्षितिपस्य [तस्य]
10. .... [।]
.... [न्या] य गुणाधिवासो
[मद्रुद्ध] कोशो भुवि हस्तिभोजः [॥] [12]
प्र.............. ⏑ पृथुपीनवक्षा
स्सरोरुहाक्ष ⏑ रुचि
11. [तारिपक्षः] [।]
.... व [हु]
र्दिग्गन्धहस्तिप्रतिमो बभूव [॥] [13]
हितो विनीतः प्रजय [प्रमिक्षो]
[म] नोनुकूलो (ऽ) नुविधानव [र्ती] [।]
[नि] रत्यय
12. ....
.... कश्च [॥] [14]
त [थै] व लोक मुदिताशयस्था
स्सुखेन सम्य [क्प] रिपालनेन [।]
[पितेव] मातेव सखेव नित्यं
प्रियो (ऽ) थिगम्यश्च बभूव
13. [गोप्ता] [॥] [15]
....
.... [द्रव्यम्] [।]
स्वस्यस्समावेश्य स तत्र राजा
[सम] क्त भोगेषु यथेष्ट चेष्टः [॥] [16]
अथ तस्य सुतो बभू
14. [व राजा]
.... [नीतिः] [।]
हरि राम हर स्मरे [न्दु] कान्ति
र्हरिषेणो हरि विक्रम प्रतापः [॥] [17]
स कुन्तलावन्ति कलिङ्ग कोसल
त्रिकूट लाटान्ध्र
15. ....
.... नैष्टैता-
नपि स्वनिर्देश .... [॥] [18]

प्रथितो भुवि हस्तिभोज सूनु
स्सचिवस्तस्य महीपतेर्ब्बभूव [।]
सकल क्षिति ....

16. ....
.... [॥] [19]
.... ज्येष्ठ स्थिर धीर चेता
स्त्याग क्षमौदार्य्य गुणैरुपेत (:) [।]
धर्म्मेण धर्म्मप्रवणश्शशास
देशं यश ऽ पुरायगुणांश्च

17. [दीप्तम्] [॥] [20]
....
मति पुण्यैरुपचयं परं चकार [।]
यत ऊर्द्ध्वमह [स्सहायधर्म्मा]
[परितो लोकगुरौ] चकार कारा [न्] [॥] [21]
आयुर्व्वयो वित्त सुखानि

18. ....
.... लानि [।]
ह [दिस्य] मातापितरावुदारं
न्यवी विशद्धेस्म यतीन्द्र [सेव्यम्] [॥] [22]
सजलाम्बुद [वृन्द संश्रि] ताग्रे
भुजगेन्द्राद्ध्युषिते महीधरेन्द्रे [।]

19. ....
.... श्रीपतिना शरा निकुञ्जे [॥] [23]
गवाक्ष निर्य्यूह सुवीथि वेदिका
[सु] रेन्द्र कन्या प्रतिमाद्यलङ्कृतम् [।]
मनोहरस्तम्भविभङ्ग

20. [भेदुरं]
.... र चैत्यमन्दिर ['] [॥] [24]
म..............तल सन्निविष्ट
वि [शाल] .... मनो [भि] रामं [।]
.... ष्वम्बु महानिधान [']
नागेन्द्र वेश्माद्रिभिर

21. .... [॥] [25]
[फलार्द्द ब्र] सम [श्री] रभा........
.... [।]
ग्रीष्माद्यस्य च विरजोऽगमा [प] रा [द्वं]
सार्व्वं प्रथित सुखोपभोगयोग [म्] [॥] [26]

22. .... [सु] रेन्द्रमन्दिराणा [˙]
रुचिम [न्म] न्दर कन्द............ [।]
....
.. .. [सुखं] यथेप्सित [श्च] [॥] [27]
असम [स्यति] रोचने गिरिर्वि
क

23. .... [काननानि] [।]
वह.... ....
.... [॥] [28]
.................यस्य जनेन नाम
प्रीति प्रसाद विकच प्रणयेन चक्रे [।]
[एतच्च]

24. ....लयनं सुरेन्द्र
मौलि [प्रमोपचित] .. ..हाय [॥] [29]
निवेद्य सङ्घाय... .... [भोग्यं]
सबन्धुवर्गास्स वराहदेवः [।]
नृदेव सौख्यान्यनुभूय

25. . ...
[शरराय] शास्ता सुगत (:) प्रशस्तः [॥] [30]
सान्द्राम्भोद भुजङ्गभोग ....
.... घ मनश्शिलाल कपिलैर्य्यावत्करैर्भास्व (स्क) रः [।]
तावच्छे

26. ....स्सेव्यता
मन्तर्म्मण्डप (ल १) रत्न [मे] तदमलं रत्नत्र [योद्भा] वित [˙] [॥] [31]
विविध लयन सानुस्सेव्यमानो महद्भि
गिरेरय

27. ....ऊः [।]
जगदपि च समस्तन्यस्त दोष प्रहाणा
[द्वि] शतु पदमशोकं निर्ज्वरं शान्तमार्यं [˙] [॥] [32]

24. INDORE PLATES OF PRAVARASENA II

Prov. : Indore
Date : Regnal year 23. **Lang.** : Sanskrit.
Scr. : Southern Brāhmī of box-headed variety of C. 5th century A. D.
Ref. : S. K. Bose, *Ep. Ind.* XXIV. p. 50 ff.

Text

Second Plate : First Side.

1. द [ौ] हित्रस्य गौतमीपुत्रस्य पुत्रस्य वाकाटक [ा] नाम्महार (रा) ज श्रीरुद्रसेनस्य सूनो [:]
2. अत्यन्तम (मा) हेश्वरस्य सत्यार्ज्जवकारुण्यशौर्य्यविक्रमनयविनय-माहात्म्य—
3. धिमत्त्वपात्रगतभक्तित्वधर्म्मविजयित्वमनोनैर्म्मल्यादिगुणसमुदितस्य[1]
4. वर्षशतमभ (भि) वर्द्धमानकोशदण्डसाधनसन्तानपुत्रपौत्रिण [:] युधि-ष्ठिर—
5. वृत्तेर्वाकाटकाना [म्] महाराज श्रीप्रि (पृ) थिविषेणस्य सूण (नो) : भगवतश्चक्रपाणे [:]
6. प्रसादोपार्जितश्रीसमुदयस्य वाकाटकाना [म्) महाराजश्रीरुद्रसेन—

Second Plate : Second Side.

7. स्य सूनो [:] महाराजाधिराज श्रि (श्री) देवगुप्त सुताया [ं] प्रभावतिगुप्तायामुत्पन्न—
8. स्य वाकाटकानाम्महाराजश्रीप्रवरसेनस्य;,वचना [द् ।] गेपुरकमार्ग्गे अस्म—
9. त्सन्तिकास्सर्व्वाद्ध्यक्षनियोगनियुक्ता.[2] आज्ञासंचारिकुलपुत्राधिकृता भटो—
10. श्चाश्च[3] श्रुपितपूर्व्वमयाज्ञयाज्ञापयितव्या[4] [. ।] विदितमस्तु वः
11. यथेहास्माभिरात्मनो[5] धर्म्मायुर्ब्बलैश्वर्य्यविवृद्धिय[6] इहामुत्रहितार्थं
12. वैजयिके धर्म्मस्थाने आरामकस्य उत्तरपार्श्वे कोविदारिकाया [:] पूर्व्व—
13. पार्श्वे मल दतामिति[7]

Third Plate : First Side.

14 कोदाम्यकस्य दक्षिण प [ा] र्श्वे [`] अञ्जणव [ा] टकस्य अपरपार्श्वे विशाखार्य्य वाटक—
15. स्य [आ] रामक च [ा] स्तस्य वाजिकौशिक [सगोत्र विशाखार्य्यपुत्र-गोराढा—
16. र्य्याय गोराड [ा] र्य्य पुत्र मन [ो) रथार्य्याय गोवार्य्याय देवार्य्याय
17. बाप्पार्य्याय च कुमारार्य्याय द्रोणार्य्याय च पु [ं] त्र दत्ता इति कृत्वा
18. यतोस्म (स्मा) भि [:] शासननिबन्धकृत.[8] अपूर्व्वदत्ता (त्या) उदकपूर्व्वमति सृष्टः [।]

1. Read धीमत्त्व—
2. Ibid युक्तका
3. Read भटाश्च—
4. Ibid विश्रुतपूर्व्वया—
5. Ibid यथे—
6. Ibid धर्म्मायुर्ब्बलैश्वर्य्यविवृद्धये
7. Ibid मया दत्तमिति
8. The reading may be—निबन्धकृतः

19. उचिना ['] श्रास्य पूर्व्वराजानुमता [न्] चातुर्व्वैद्यग्राम मर्य्यादा-
न्परिहारित[1]

20. रामः [।] अत्र चाटा (ट) काड्डं वाणिजक चंद्रेण क्रयक्रीतं ग्राम [ो]
स्यो भगवत्पद [म् ।]

Third Plate : Second Side.

21. तद्यथा अकरदायी अभटच्छत्रप्रावेश्य[2] अपरांपरतो (गो) बलिवर्द [:]

22. अपुष्पचि (ची) र स ['] दोहः अचार (रा) सन चमा (र्मा) ङ्गार
[:] अलवणक्लिन्न (ण) क्रेणी खनक [:]

23. सर्व्वविष्टिपरिहारपरिहृ (हृ) तः सनिधिस्सोपनिधिः[3] सक्लि (क्लृ)-
प्तोपक्लि (क्लृ) प्तः

24. आचन्द्रादित्यकालीयः पुत्रपौत्रानुगामी भुञ्जता ['] न केनचि [द्]

25. व्याघातन[4] कर्त्तव्यस्सर्व्वक्रियाभि[5] स ['] रक्षितव्यःपरिवर्द्धयितव्यश्च [।]
यश्चा—

26. स्मच्छासनमगणि (ण) यमाना (नः) स्वल्पामपि परिबाधाङ्कु (कु)
र्यात्कारयेन[6] वा

27. तस्य ब्राह्मणैर्व्वेवि (दि) तस्य सद्रादनिग्रहं कुर्य्यामः (म ।)
अस्मिश्च[7] धर्म्म [ा] धि—

Fouth Plate : First side

28. करणे अतीतानेकराजदत्ता (त्त) सञ्चिन्न (न्त) न परिपालन ['] कृत-
पुराया नुकि (की)—

29. र्त्तन परिहारार्थं ['] न कीर्त्तयामः सकलभियोधपराक्रम[8] (मो)
पजा (जि) तान्वय (र्त्त)—

30. याता (माना) ना ज्ञापयामः एष्यतरकाल[9]प्रभविष्[णु][10]-गौरवाद्‌-
भि[11]पार्थिवा—

31. पयामः [।] व्यासगीतश्चात्र श्लोकः प्रमाणीकर्त्तव्यः ।
स्वदत्ता [']

32. परदत्ता ['] त्वा (वा) यो हरेत वसुन्धरा [' ।]
गवा ['] शतसहस्रस्य हन्तु—

33. :पिबन्ति दुष्कृतं (तम्) [॥]
सवत्सरे त्रयोविंशे वैशाख बहुल पचम्यां [।]

34. आज्ञा स्वयं [।] रज्जुक कोट्टदेवेन लिखितम् [॥]

---

1. Bose मर्य्यादापरिहारान् of Yirodi plates of the same king
2. a Ibid अभटच्छात्र प्रावेश्य
3. Ibid सनिधिस्सोपनिधिः
4. Ibid व्याघातः
5. Ibid क्रियाभिः
6. Ibid कारयेद् वा
7. Ibid अस्मिंश्च
8. Read भियोग
9. Ibid एष्यत्काल
10. Ibid विष्णु
11. Ibid भविष्यान्

THE PALLAVA INSCRIPTIONS OF SEVEN PAGODAS

Prov. : Mahābalipuram, Madras,
Date : C. 7th Century A. D.
Lang. : Sanskrit. **Scr.** : Brāhmī.
Ref. : E.Hultzsch. *Ep. Ind.* X p. 1 ff.

1 Inscription on the 'Dharmarāja-Ratha' at Mahābalipuram

Text

I—First Storey
a—North
No. 1
श्रीनरसिंहः
No. 2
पिधिविसारः[1] श्रीभरः
b—East
No. 3
भुवनभाजन.[2]
c—South
No. 4
[श्री] मेघः त्रैलोक्यवर्द्धनः विधिः
No. 5
अत्यन्तकामः अनेकोभाय.[3]
II—Second Storey
a—North
No. 6
स्थिरभक्तिः मदनाभिरामः विधि [:]
No. 7
श्रीनरसिंहः भुवनभाजनः श्रीमेघ [:] अप्रतिहतशासन [:]
No. 8
कामललितः अमेयमायः सकलकल्याणः
No. 9
नयनमनोहरः धान [:] अतिमान।
b—East

1. Hultzsch पृथिविसारः 2. Ibid भाजनः
3. Ibid अनेकोपायः

No. 10

वामः पराभरः[1]

No. 11

अनुपमः नया [ङ्कु] र [:]

c.—South.

No. 12

ललितः

No. 13

नयनमनोहरः सर्व्वतोभद्रः

No. 14

श्रीनिधिः निरुत्तरः

No. 15

विधिः विभ्रान्तः

d.—West.

No. 16

सत्यपराक्रमः[2] परावरः

III.—Thid Storey.

a.—East.

No. 17

श्री अत्यन्तकाम पल्लवेश्वर गृह(म्‌॥)रणजयः

b.—Ulest.

No. 18

अत्यन्त काम पल्लवेश्वर गृहम्

II.—Inscriptions on the Cave-temple at Saluvaiguppam.

No. 23

1. श्रीमतोऽत्यन्तकामस्य द्विष [द्]—
2. र्प्पापहारिणः [।]
श्रीनिधेः काम—
3. रागस्य हराराधनसंगिनः [॥] [1]
4. अभिषेकजलापूर्णे चित्ररत्नाम्बुजाकरे [।]
5. आस्ते विशाले सुमुखः शिरस्सरसि शंकरः [॥] [2]
6. तेनेदं कारितं शम्भोर्भवनं भूतये भुव [।]
कै—
7. लासमन्दरनिभं भूभृतो मूर्ध्नि तिष्ठता [॥] [3]
भक्तिप्रह्वे—

---

1. Hultzsch परापरः 2. Ibid रराक्रमः

8. ण मनसा भवं भूषणलीलया [।]
दोष्णा च यो भुवन्धत्ते
9. जीयात्स श्रीभरश्चिरम् [॥] [4]
अतिरणचण्डः पतिरवनिभु—
10. जामतिरणचण्डेश्वरमिदमकरोत् [।]
इह गिरितन—
11. याशुहगणसहितो नियतकृतरतिर्भवतु पशुप—
12. तिः [॥] [5]
गुर्व्वीमीशानभक्तिं श्रियमतिशयिनीं दुर्व्वहे मारमुर्व्या
13. निरमामान्यञ्च दर्न समम [लिर] पचण्डाल्वया [यो विभर्ति] [।]
14. स्थाने निर्म्मापितेस्मिन्नि [दितरजसं] यस्यातिना तेन [भ] र्ता
भूतानां—
15. मष्टमूर्त्तिश्चिरमतिरणच [ण्डेश्वरे] यातु निष्ठाम् [॥ 6]
अ [नुप] शील [ः ॥]
16. यदि न विधाता भवतो यदि न हरिर्भवेद्वो न वा स्कन्दः [।]
बोद्धुं क इव
17. समर्थस्संगीतं कालकालस्य ॥ [7] ओं[1]
समरधनञ्जयः संग्रामधीरः ॥ ओं[2] ॥

No 24.

1. श्रीमतोत्यन्तकामस्य
2. द्विषद्दर्प्पापहारिणः [।]
श्रीनि—
3. धेः कामरागस्य हताशध [न] संगि—
4. नः ॥ [1]
अभिषेकजलापूर्णे चित्ररत्ना—
5. म्बुजाकरे [।]
आस्ते विशाले सुमुखः शिरस्सर—
6. सि शंकरः ॥ [2]
तेनेदं कारितं शम्भोर्भव—
7. नं भूतये भुवः [।]
कैलासमन्दरनिभं भूभृतां
8. मूर्ध्नि तिष्ठता ॥ [3]
भक्ति [प्रह्वे] ण मनसा भव[1] भूषण—
9. लीलया [।]
दोष्णा च यो भुवन्धत्ते जीयात्स श्रीभरश्चि—
10. रम् ॥ [4]
अतिरणचण्डः पतिरवनिभुजामतिर—

1. Expressed by a symbol. 2. Hultzsch भवं

11. णचण्डेश्वरमिदमकरोत् [।]
इह गिरितनयागु—
12. हगणसहितो नियतकृतनिर्भरगु पशुपतिः [5]
13. गुर्व्वीमीशानभक्तिं श्रियमतिशयिनीं दुग्धं मारमुच्चीं
निष्ठा—
14. मानयश्च दानं सममतिरणच [ण्डास्य] या [यो वि] श्रुति [।]
स्थाने
15. निर्म्मापितेस्मिन्विदितर [णजयवशानिना ते] न भर्त्ता
भूपाना—
16. मष्टमूर्त्तिश्चिरम [तिरणचण्डे] श्वरे यातु निष्ठाम् ॥ [6]
स्वस्ति ॥

N. 25.[1]

अतिरणचण्डपल्ल [वेश्वरगृहम् ॥]

N. 26.[2]

अतिरणचण्डपल्ल [वेश्वरगृहम् ॥]

26. MAYIDAVOLU PLATES OF ŚIVASKANDAVARMAN

Prov. : Mayidavolu, Krishna district, Madras.
Date : Regnal year 10. **Lang.** : Prakrit.
Scr. : Curious Brāhmī of Southern type of the 4th century A. D,
Ref. : Hultzch. *Ep. Ind.* Vol. VI. p. 84 ff. Sirkar *S. Ins.* Vol. 1 433 ff.

Text

First Plate : First Side.

दिठं [॥]

First Plate : Second Side.

- 1

1. [सिद्धं ॥] [कां] चीपुरातो युवमहाराजो
2. भारद्दाय सगोत्तो पलवानं

1. Above the entrance of the cave-temple.

2. Below No. 25

Second Plate First Side

2

3 सिवख [ ] दवम्मो धमकडे
4 वापत आनपयति [।]

Second Plate, Se oı d Sıde

5 अम्हेहि दानि अम्ह वजयिके
6 [ध] मायु बल वधनिके य[1]

Third Plate F rst Śid-

3

7 बाम्हनान अगिवेस सगोत्तस
8 पुवकोटुजस अगीवस सगोत्तस

Third Plate Second Side

9 गोनन्दिजस अथापतीय[2] गामो
10 [विरिप] र अम्हेहि[3] उदकादिं

Fourth Plate First Side

4

11 सपदतो [।] एतस गामस
12 विरिपरस सव बम्हदेय

Fourth Plate Second Side

13 प [रिहा] रो वितराम [।] अ कोन [ख] ादक
14 अ रग स [वि] नायिकं अ परपरा बलीव[4] [द]

Fifth Plate First Side

5

15 अ भड पवेस अ कूर चोलक
16 विनासि खट [।] सवास [।] एतेहि

Fifth Plate Second Side

17 अनेहि च सव बम्ह
18 देय मजादाय

Sixth Plate First Side

6

19 सव परिहारेहि परिहारितो [।]
20 परिहरथ परिहरापेथ च [।]

---

1 Read च
2 Ib d मधापथीय
3 Om t अम्हेहि
4 Hultzsch बलिवद्द

Sixth Plate : Second side.

21. जो अम्ह सासनं अतिछि
22. तून पीला बाधा करेज्जा[1] [वा]

Seventh Plate : First Side.

7

23. [त] कारापेआ वा तम अम्हो
24. सारीर [ं] सासनं करेजामो [।]

Seventh Plate : Second Side.

8

25. स [ं] वछरं दसमं १० गिम्हा
26. पखो छठो ६ दिवसं पंचमि ५ [।]

Eighth Plate

9

27. आनती सयति दत्ता
28. पट्टिका [॥]

27. GUṆAPADEVA COPPER PLATE INSECRIPTION OF THE TIME OF SKANDAVARMAN

Prov. : Guṇapadeya. Guntur District Andhra State.
Date : **Lang** : Prakrit. and Sanskrit
Scr. : Sourthern Brāhmī of the 4th Century A. D.
Ref. :

Text

First Plate

1

सिद्ध [ं] ॥

1. सिरि विजय खन्दव [म्म] महाराजस्स संवच्छ [रा] रा [।]
2. युवमहाराजस्स भारद्दायस्स[2] प [ल्लवा[3]]
3. णं सिरि विजय बुद्धवमस्स देवी ⊛ ⊛
4. कुर[4] जनवी [चारु[5]] देवी का (?) ⊛ वीय ⊛

---

1. Both Buhler and Hultzsch read ज्जा Sarkar is inclined to regard it as an ordinary form of ज्जे
2. Fleet reads भारद्दायण 3. Ibid पल्लवानं
4. Ibid कुजनवीहा, Hultzsch is in clined to fill the lacuna by (र) दि (व) कुर जनवी
5. चारु in adsent in fleets trnscript

Second Plate, First Side

2

5. राजतलाक हे [हे] पाणिय [कू][1]

6. पादुत्तरे पामे [आ] तुकस्स कसित [व्वं]

7. छेत्तं[2] दाल्हरे कूलिमहातरक देवकुलस्स

Second Plate ; Second Side

3

8. भगवन्नारायणस्स अग्हं[3] आयु बल वद्धनी

9. यं कानून भूमी निवत्तणा[4] चत्तारि ४ अग्हेहि[5]

10. सम्पदत्ता [।] तं नातूण गामेयिका[6] आयुत्ता[7]

11. सव्व[8] [प] रिहारेहि परिहरथ परिहरापेथ[9] [।]

Third Plate

4

12. बहुभिर्व्व [सु] धा दत्ता बहुभिश्च [ानुपा] लिता [।]

13. यस्य यस्य यदा भूमि तस्य[10] [तस्य] तदा फलम् [॥] [1]

14. स्व दत्ता [ं] परदत्त [।] ं वा ये हरत्ति[11] वसुन्धराम् [।]

15. गवां शत सहस्रस्य हन्तुः पिबति दुष्कृतम [॥] [2]

16. आणत्ति रोहग[12] [त] गुत्ता त्ति ॥

28. CHANDRVALLI STONE INSCRIPTION OF MAYNISARMAN.

Prov. : Chandravalli, Chitaldrug, Mysore.

Date : C. 4th century A. D. **Lang.** : Prākrit.

Scr. : Brāhmī of The Southern Class.

Ref. : M. H. Krisna Mys. *Arch.* Surv. A. R. 1929 p. 501
K. P. Jayaswal. History of India 150–350 A. D. p. 220 ff.

---

1. Fleet. राज'''लाच्च (?) पे (?) दे (?) गणिय
2. Ibid छेत्र दाम्गि (?) रे कूमि महा—
3. Ibid अहूमं
4. Ibid निवत्तने
5. Ibid अहू (?) हि
6. Ibid तातूण गामे एका
7. Instead of this Fleet has 200 (?) 80 (?) चर (?)
8. Fleet समय
9. Ibid परिहरट परिहरथ
10. Ibid भूमिः स्थ or भूमिस्तस्य
11. Read यो हरेत
12. Fleet रोहगि गुत्वाचि

Text

1. कदंबाणं मयूरशम्मण विनिम्मिअं
2. तटाकं [कुट[1]] तेकूड[2] अभिर[3] पल्लव पुरि
3. योतिक[4] मऋस्थ [न] सविन्यक[5] पुगड मोकरि [ण] [॥]

29. TĀLGUNDA STONE-PILLAR INSCRIPTION OF THE TIME OF SANTIVARMAN.

Prov. : Talgundu. shimoga distict. Mysore.
Date : C. 455–70 A. D. **Lang.** : Sanskrit.
Scr. : Southern Brāhmī of Boxheaded variety.
Ref. : Bühler *Ind. Ant* XXV p. 276 *Rice. Ep. Carn* Vol. VII p. 200 ff, Keilhorn *Ep. In* VIII p. 319.

Text

सिद्धम् [॥]

1. नमश्शिवाय ॥
जयति विश्वदे [व] म ['] घान निचितैकमूर्त्तिस्सनातनः [।]
स्थानुरिन्दु[7] रश्मि विच्छुरित धुतिमज्जटाभार मण्डनः ॥ [1]
तमनु भूसुरा द्विज प्रवराम्मामगर्यजुर्वेद वादिनः [।]
यत्प्रसादस्त्रायते नित्यं भुवन त्रयं पाप्मनो भयात् ॥ [2]
अनुपदं सुरेन्द्र तुल्य [व] पु × काकुस्थवर्म्मा विशाल धीः [।]
भूपति × कदम्ब सेनानी बृहदन्वय [श्यो] म चन्द्रमा.
2. अथ बभूव द्विज कुलं प्रांशु विचरद्गुणेन्द्वंशु मण्डलम् ॥ [3] [।]
स्यार्यवर्म्मं हारितीपुत्रमृषिमुख्य मानव्य गोत्रजम् ॥ [4]
विविध यज्ञावभृथ पुण्याम्बु नियताभिषेकार्द्र मूर्द्धजम् [।]
प्रवचनावगाह निष्णातं विधिवत्समिद्धाग्नि सोमपम् ॥ [5]
प्रणवपूर्व्वं षड्विधाध्येय नानधर्मानान्तरालयम् ॥
अकृश चातुर्म्मास्य होमेष्टि पशु पार्व्वण श्राद्ध पौष्टिकम् [॥] [6]
3. अतिथि नित्यसंश्रितावसथं सवनत्रयावन्ध्य नैत्यकम् [।]
गृह समीप देश संरुढ विकसत्कदम्बैकपादपम् ॥ [7]
तदुपचारवत्तदास्य तरोस्मानात्य साधर्म्यमस्य तत् [।]
प्रववृते सतीर्थ्यं विप्राणां प्रादुर्य्यतरत द्विशेषणम् ॥ [8]

---

1. M H. Krisna reads द्रुम 2 Ibid भेकूर
3 Ibid आर्भीर 4. Ibid परियात्रिक but his eye-copy has पुरियोतिक
5. Ibid सविन्दक 6. Ibid पुनाट 7. Read स्थाणु

4.

अधिजिगांसु × प्रवचन न्निखिलं[1] घटिकां विवेशाशु तार्किकः ॥ [10]
तत्र पल्लवाश्वसंस्थेन कलहेन तीव्रेण रोषितः [।]
कलियुगे [ऽ]स्मिन्ब्रह्म क्षत्रात्परिपेलवा विप्रता यतः [॥] [11]
गुरुकुलानि सम्यगाराध्य शाखामधीत्यापि यत्नतः [।]
ब्रह्मसिद्धिर्यदि नृपाधीना किमत × परं दु × खमित्यतः [॥] [12]

5. कुश समिदास्तरणाज्य चरु ग्रहणादि दक्षेन पाणिना [।]
उद्वर्हं दीप्तिमच्छस्त्रं विजिगीषमाणो वसुन्धराम् ॥ [13]
यो [ऽ]न्तपालान्पल्लवेन्द्राणां सहसा विनिर्जित्य संयुगे [।]
अध्युवास दुर्गमामटवीं श्रीपर्व्वतद्वारसंश्रिताम् ॥ [14]
आददे करान्बृहद्बाण प्रमुखाद्राजमण्डलात् [।]
एवमेभि × पल्लवेन्द्राणां भ्रुकुटीसमुत्पत्तिकारणैः ॥ [15]

6. स्वप्रतिज्ञा पारणोत्थान लघुभि × कृतार्थैश्च चेष्टितैः [।]
भूषणैरिवाबभौ वल्लवयात्रा समुत्थापनेन च ॥ [16]
अभियुयुक्षयागतेषु भृशं काञ्चीं नरेन्द्रेष्वरातिषु [।]
विषम [दे]श प्रयाण संवेश रजनीष्ववस्कन्दभूमिषु ॥ [17]
प्राप्य सेना सागरं तेषां प्राह्न्वली श्येनवत्तदा [।]
आपदन्तान्धारयामास भुजलग्नमात्र [व्य]पाश्रयः ॥ [18]

7. पल्लवेन्द्रा यस्य शक्तिमिमां लब्ध्वा प्रतापान्वयावपि [।]
नास्य हानिश्श्रेयसीत्युक्त्वा यस्मित्रमेवाशु वव्रिरे ॥ [19]
संश्रितस्तदा महीपालानाराध्य युद्धेषु विक्रमैः [।]
प्राप पट्टबन्धसंपूजां कर पल्लवै × पल्लवैर्द्दर्शिताम् ॥ [२०]
अमरोर्म्मि वल्गितैर्नृत्यदपरार्णवाम्भ × कृतावधिम् [।]
प्रेहरान्तामनन्यसंचरणसमयस्थितां भूमिमेव च ॥ [21]

8. विबुध संघ मौलि संमृष्ट चरणारविन्द षडाननः [।]
यमभिषिक्तवाननुध्याय सेनापतिं मातृभिस्सह ॥ [22]
तस्य पुत्र × कङ्गवर्म्मोग्र समरो [द्धु]र प्रा [ं]शु चेष्टितः [।]
प्रणत सर्व्वं मण्डलोत्क्रिष्ट[2] सित चामरो [द्धू]त शेखरः ॥ [23]
त [स्यु]त × कदम्ब भूमिवधू रुचितैकनाथो भगीरथः [।]
सगरसुतस्य [स्स्व]य कदम्ब कुल प्र [ब्बृद्ध] ज [न्मा]जनाधिपः [॥] [24]

9. अथ नृप महितस्य तस्य पुत्रः
प्रथित यशा रघु पार्थिवः पृथु श्रीः [।]
पृथुरिव पृथिवीम्प्रसह्य यो [ऽ]रीन्
अकृत पराक्रमतस्स्वव [ं]श भोज्याम् ॥ [25]

1. Read निखिलं.
2. Read मण्डलोत्कृष्ट.

प्रनिभय ममोप्याति शखो
दिलम्रित मुख्ो [s] भिमुख द्विषो महृर्तो [।]
श्रुतिपथ निपुण × कविः प्रदाना विविध कला कुशलऽप्रनाथिपश्च ॥ [26]

10. मानास्य चारु मधुरध्द गम्भीर नाद्रो
मोच त्रिवर्गं पटुरन्वयवरमल्श्च [।]
भागीरथिधवलनिर्मलाजलौघः
काकुस्थ इत्यवनि मण्डल पुष्ट कीर्त्तिः ॥ [27]
जयायोसिरसह विग्रहो [s] धिपु दया मध्यवप्रजापालनम्[1]
दीनाभ्युद्धरणं प्रधानदमुभिर्मुध्दद्विजाभ्यर्च्चनम [।]

11. यस्यैताकुलभूषणस्य नृपतेः प्रशोत्तरं भूषणम्[2]
तम्भूपा × खलु मेनिरे सुरसख काकुस्थमत्रागतम् ॥ [28]
धर्म्माश्क्रान्ता इव मृग गण घृणर [।] जिं प्रविश्य
च्छाया सेवा मृदित मनसो निर्वृतिं प्राप्नुवन्ति [।]
तद्वज्ज्यायो विदत गतयो बान्धवास्तानुबन्धाः
प्रापुरशर्म्मा क्व्थित मनसो यस्य मू [लि] प्रविश्य ॥ [29]

12. नानाविध द्रविण सार समुच्चयेषु
मत्त द्विपेन्द्र मद वासित गोपुरेषु [।]
सगीत वल्गु निनदेषु गृहेषु यस्य
लक्ष्म्यङ्गना धृतिमती सुचिरं च रेमे [॥] [30]
गुप्तादि पार्थिव कुलाम्बुरुह स्थलानि
स्नेहादर प्रणय सम्भ्रम केसराणि [।]
श्रीमन्त्यनेक नृपषट्पद सेवितानि
यो (s) बोधयद्दुहितृ दीधितिभिर्नृपार्कः [॥] [31]

13. चन्द्रैव सत्क्षमदीनचेष्ट
शक्तित्रयोपेतमशाम्मनस्थम् [।]
शेषैर्गुणैः पञ्चभिरप्य साद्यथा
स्सामन्त चूडामणयः प्रणेमु ॥ [32]
सयिह भगवतो भवस्यादिदेवस्य सिद्धालये सिद्ध गान्धर्व्व[3] रुयोगर्गैः स्सेविते
विविध नियम होम दीक्षा परैर्भ्रा [ह्म] णै (ः) स्नातकैः स्तूयमाने सदा मन्त्र पार्द्रस्थुनैः [।]

14. सुकृतिभिरवगीयरैरात्मनिश्श्रेयसं प्रेप्सुभिस्प्रातकर्य्यादिभिरथद्रवाक्पर्षिते[4] इदमुरुमल्लोपयोगाधर्यं भूपति × कारयामास काकुस्थवर्म्मा तडाकम [इद] [॥] [33]

---

1. Read पालनं.
2. Ibid. भूषण
3. Read गन्धर्व्व.
4. Ibid. क्षिपर.

तस्यौरसस्य तनय[स्य] विशालकीर्त्तेः
[प]द्म प्रथापर्ण्णगिरा [जिन] भारमूर्त्तेः [।]
श्रीशान्तिवर्म्मनृपतेर्व्वरशासनस्थः
कुब्जस्य काव्यमिदमस्य तले लिलेख ॥ [34]
15. नमो भगवते स्थान कुन्दूर वासिने महादेवाय [।]
नन्दतु सर्व्वं समन्तागतो (ऽ) यमधिवासः [।]
स्वस्ति प्रजाभ्य इति [॥]

E. INSCRIPTIONS OF CENTRAL INDIA

30. MANDASOR STONE PILLAR INSCRIPTION OF YAŚODHARMAN ALIAS VIṢṆUVARDHANA.

Prov. : Mandasor, Madhya Pradesh.
Date : M. E. 589 (= 532 A. D.).
Lang. : Sanskrit ; **Scr.** : Northern Brāhmi.
Ref. : Fleet, *Ind. Ant.* XV. p. 222 ff. Fleet, *C. I. I.* III p. 58-59.

Text

1. सिद्धम् [॥]
स जयति जगतां पतिः पिनाकी
स्मित रव गीतिषु यस्य दन्त कान्तिः ।
द्युतिरिव तडितां निशि स्फुरन्ती
तिरयति च स्फुटयत्यदश्च विश्वम् ॥ [1]
स्वयम्भूर्भूतानां स्थिति लय [समु]
2. त्पत्ति विधिषु
प्रयुक्तो येनाज्ञां वहति भुवनानां धृतये ।
पितृत्वं चानीतो जगति गरिमाणं गमयता
स शम्भूर्भूयांसि प्रतिदिशतु भद्राणि भव [ताम्] ॥ [2]
फण मणि गुरुभार [। क्रा]
3. न्ति दूरावनम्रं
स्थगयति रुचमिन्दोर्म्मण्डलं यस्य मूर्ध्नि [।]
स शिरसि विनिबध्नन्रन्ध्रिणीमस्थिमालां

सृजतु भवसृजो[1] वः क्लेश-भङ्गं भुजङ्गः ॥ [3]
पश्चा सहस्रैः सगरात्मजानां[2]
खात [:]

4. समुल्वां रुचमादधानः ।
अस्योदपानाधिपतेश्चिराय
यशान्सि पायात्पयसां विधाता ॥ [4]
अथ जयति जनेन्द्रः श्री यशोधर्म्म नामा
प्रमदवनमिवान्तः शत्रुसैन्यं विगाह्य [।]
व्रण

5. किसलय भङ्गैर्व्यो (s) ङ्गभूषां विधत्ते
तरुण तरु लतावद्वीर कीर्त्तीर्व्विनाम्य ॥ [5]
आजौ जिती विजयते जगतीम्पुनश्च
प्रख्यात औलिकर[3] लाञ्छन[4] आत्म

6, वङ्शो[5]
येनोदितोदितपदं गमितो गरीयः ॥ [6]
प्राचोनृपान्सुबृहतश्च बहूनुदीचः
साम्ना युधा च वशगान्प्रविधाय येन [।]
नामापरं जगति कान्तमदो दुरापं
राजाधिराज परमे

7. श्वर इत्युदूढम् ॥ [7]
स्निग्ध श्यामाम्बुदाभैः स्थगित दिनकृतो यज्वनामाज्य धूम्रै
रम्भोमेघ्यं मघोनावधिषु विदधता गाढ सम्पन्न सस्याः ।
संहर्षाद्वाणिनीनां कर रभस हृतो

---

1. भवसृज originally means Brahmā, but here it denotes Śiva It is due to later Śaivite enthusiasm for investing their special God with power of creation.

2. The reference here is to the sons of king Sagara, who excavated the bed of the ocean in their search for their father's Aśvamedha-horse.

3. The meaning of this term is not clear. Dr. Fleet infers that it may denote either the hot-rayed (sun) or the cool-rayed moon (*C. I. I.* III P. 151 note 4).

4. It is the technical term for the principal emblem impressed by kings on the copper seals attached to their charters. It is quite distinct from the emblem on dhvajas or banners.

5 Read वंशो

8. ध्यानचूलाङ्कुराग्रा
राजन्वन्तो रमन्ते भुज विजित भुवा भूयसो येन देशाः ॥ [8]
यस्योत्केतुभिरुन्मद् द्विप कर व्याविद्ध लोध्र द्रुमै
रुद्धूतेन वनाध्वनि ध्वनि नदद्विन्ध्याद्रिरन्ध्रैर्बलैः [।] वाले
9. यच्छवि धूसरेण रजसा मन्दाङ्शुमंलक्ष्यते[1]
पर्यावृत्त शिखण्डि चन्द्रक इव ध्यामं रवेर्मण्डलम् ॥ [9]
तस्य प्रभोर्वंशकृतां नृपाणां
पादाश्रयाद्विश्रुत पुण्यकीर्तिः ।
भृत्यः स्व नैभृत्य जिता
10. रि षट्क
आसीद्वरीयान्किल षष्ठिदत्तः ॥ [10]
हिमवत इव गाङ्गस्तुङ्गनम्रः प्रवाहः
शशभृत इव रेवा वारि राशिः प्रथीयान् [।]
परमभिगमनीयः शुद्धिमानन्वयो
यत उदित गरि
11. म्णस्तायते नैगमानाम् ॥ [11]
तस्यानुकूलः कुलजात्कलत्रा
त्सुतः प्रसूतो यशसां प्रसूतिः ।
हरेरिवांशं वशिनं वराहं
वराहदास यमुदाहरन्ति ॥ [12]
सुकृति विषयि तुङ्गं[2] रूढमूलं
12. धरायां
स्थितिमपगतभङ्गां स्थेयसीमादधानम् [।]
गुरु शिखरमिवाद्रेस्तत्कुलं स्वात्मभूत्या
रविरिव रविकीर्तिः सुप्रकाशं व्यधत्त ॥ [13]
बिभ्रता शुभ्रमभ्रंशि स्मार्त्तं वर्त्मोचितं सताम् [।]
न विसंवा
13 दिता येन कलावपि कुलीनता ॥ [14]
धुत धीदीधिति ध्वान्तान्हविर्भुज इवाध्वरान् [।]
भानुगुप्ता[3] ततः साध्वी तनयांस्त्रीनजीजनत् ॥ [15]

---

1. Read मंशु.

2. सुकृति विषयितुंग 'high like the abode of those who have performed good actions'. That heaven is reached by good deeds is a common notion. cf दिव. दुष्कृतोपार्जिताया. and Raghuvaṁśa XVIII 21, द्यौ सुकृतोपलभ्यां; शार्ङ्गधरपद्धति 1072 (See. *Ind Ant* Vol. XX. P. 188).

3. Dr Fleet suggested that she might be a sister of the Gupta emperor Bhānugupta as the coincidence of name and time favour us to do. Brāhmaṇas could marry a Kshatriya girl.

भगवद्द्वैप इवासीत्प्रथमः कार्य्यवर्त्मसु ।
आल
14. वनं बान्धवानामन्धकानामिवोद्धवः ॥ [16]
बहुनय विधि वेधा गह्वरे (ऽ) प्यर्थ मार्गे
विदुर इव विदूरं[1] प्रेक्षया प्रेक्षमाणः ।
वचन रचन बन्धे संस्कृतप्राकृते यः
कविभिरधि
15. तरागं गीयते गीरभिज्ञः ॥ [17]
प्रणिधि दृगनुगन्त्रा यस्य बौद्धेन चाक्ष्णा
न निशि तनु दवीयो वास्त्यदृष्टं धरित्र्याम् [1]
पदमुदयि दधानो (ऽ) नन्तरं तस्य धाम्न
स्स भयमभयदत्तो नाम
16. वि [श्व] स्प्रजानाम् ॥ [18]
विन्ध्यस्यावन्ध्यकर्म्मा शिखर तट पतत्पाण्डुरेवाम्बुराशे
र्गौरीलाङ्गूलैः सहेल प्लुति नमित तरो' पारियात्रस्य चाद्रे' ।
आ सिन्धोरन्तरालं निज शुचि सचिवाध्यया
17. *सितानेक देशं*
राजस्थानीय[2] वृत्या सुरगुरुरिव यो वर्ण्णानां भूतये (ऽ) पात् ॥ [19]
विहित सकल वर्ण्णासङ्करं शान्तडिम्बं
कृत इव कृतमेतद्येन राज्यं निराधि ।
स धुरमयमिदानीं
18. दोषकुम्भस्य सूनु
र्गुरु वहति सदूर्दां धर्म्मतो धर्म्मदोषः ॥ [20]
स्व सुलमनभिवाञ्छन्दुर्गमे (ऽ) ध्वन्यसङ्गो-
धुरम[3]तिगुरुभारां यो दधद्धूर्त्तरथे ।

---

1. विदुर, the younger brother of धृतराष्ट्र and पाण्डु

2. The meaning of this word in Kṣemendra's लोकप्रकाश IV, as given by Dr. Bülher (*Ind Ant.* p. 207) is प्रजापालनार्थं उद्धरति स्थानीय 'he who carries out the object of protecting subjects and shelters them' i. e. viceroy But according to Dr Fleet (*C. I. I.* III p 167 note 1) in denotes an ordinary official in the inscriptions i e line 1 of Māliya grant of महाराज धरसेन II (*C. I. I.* III p 164); line 9 of Deo-Barnark inscription of Jivitagupta (Fleet, *C. I. I.* III P 213) and line 33 of Bhagalpur grant of Nārāyaṇapāla (*Ind Ant* Vol. XV P. 380).

3 असङ्गधुरं Kielhorn takes it as equivalent to अप्रतिबंधा 'meeting with no obstruction' (Cf Mallināth on Raghuvaṁśa III 63)

वहति नृपति वेषं केवलं लक्ष्म मात्रं
19. वलिनमिव विलम्बं कम्बलं बाहुलेयः[1] ॥ [21]
उपहित हित रक्षामण्डनो[2] जाति[3] रत्नै-
र्भुज इव पृथुलोकस्तस्य दक्षः कनीयान् [।]
महदिदमुदपानं खानयामास बिभ्र
20. च्छ्रुति हृदय नितान्तानन्दि निर्दोष नाम्ना ॥ [22]
सुखाश्रेय च्छायं परिणति हित स्वादु फलदं
गजेन्द्रेणारुग्णं द्रुममिव कृतान्तेन बलिना ।
पितृव्यं प्रोद्दिश्य प्रियमभयदत्त पृ-
21. थु धिया
प्रधीयस्तेनेदं कुशलमिह कर्म्मोपरचितं ॥ [23]
पञ्चसु शतेषु शरदां यातेष्वेकान्नवति सहितेषु ।
मालव गण स्थिति[4] वशात्काल ज्ञानाय लिखितेषु ॥ [24]
य
22. स्मिन्काले कल मृदु गिरां कोकिलानां प्रलापा
भिन्दन्तीव स्मर शर निभाः प्रोषितानां मनांसि ।
भृङ्गालीनां ध्वनिरनुवनं भार मन्द्रश्च यस्मि
न्नाधूतज्यं धनुरिव नदच्छ्रूयते पुष्प
23. केतोः ॥ [25]
प्रियतम कुपितानां कम्पयन्बद्धरागं
किसलयमिव मुग्धं मानस मानिनीनां [।]
उपनयति नभस्वान्मानभङ्गाय यस्मि
न्कुसुम समय मासे तत्र निर्म्मापितो (ऽ) यम् ॥ [26]
24. यावत्तुङ्गैरुदन्वान्किरण समुदयं सङ्ग कान्तं तरङ्गै
रालिङ्गन्निन्दु बिम्बं गुरुभिरिव भुजैः संविधत्ते सुहृत्ताम् [।]
बिभ्रत्सौधान्त लेखा वलय परिगतिं मुण्डमालामिवायं
सत्कूपस्तावदा

---

1. बाहुलेयः a bull
2. रक्षामण्डन or रक्षाभूषण is an ornament or armlet worn for protection against evil spirits etc.
3. Killhorn suggested जातिरत्नैः.
4. Fleet takes the word स्थिति to mean स्थापना and renders the expression as by (the reckoning from) the tribal constitution of the Mālavas. Dr Bhandarkar (*Bhand. Com.* Vol. P. 191) takes it as 'usage' and the expression must be translated as according to the usage of the Mālava tribe'.

25. रतामसूत सम रस रवस्क विष्यग्दितात्तु: ॥ [27]
धीमां दक्षो दक्षिणः सत्यसन्धो
ह्रीमांच्छूरो वृद्धसेवी कृतज्ञः ।
बद्धोत्साहः स्वामि कार्येष्ववेदी
निर्द्दोषो (ऽ) यं पातु धर्म्मं चिराय ॥ [28]
उत्कीर्ण्णा गोविन्देन ॥

31. MANDSOR STONE PILLAR INSCRIPTION OF YAŚODHARMADEVA.

Prov. : Mandsor, Madhy Pradesh.
Date : C. 525–35 A. D.
Lang. : Sanskrit ; **Scr.** : Northern Brāhmī
Ref. : Fleet, *Ind. Ant.* Vol. XV. p. 253 ff. *C. I. I.* III. p. 142–148, Kielhorn : *Ind. Anti* XVIII. p. 29 ff.

Text

1. वेपन्ते यस्य भीम स्तनित भय समुद्भ्रान्तदैत्या दिगन्ताः
शृङ्गघातैः सुमेरोर्व्विघटित दृषदः कन्दरा यः करोति [।]
उक्षाणं तं दधानः क्षितिधर तनया दत्त [पञ्चाङ्गुला] ङ्कं
द्राघिष्ठः शूलपाणेः क्षपयतु भवतां शत्रुतेजाङ्सि[1] केतुः [॥] [1]

2. आविर्भूतावलेपैरविनयपटुभिर्ल्लङ्घिताचार [मा] र्गै
र्म्मोहादैदं युगीनैरपशुभरतिभिः पीड्यमाना नरेन्द्रैः ।
यस्य क्ष्मा शार्ङ्गपाणेरिव कठिनधनुर्ज्याकिणा [ङ्क] प्रकोष्ठं [']
बाहुं लोकोपकार व्रत सफल परिस्पन्द[2] धीरं प्रपन्ना [॥] [2]

3. निन्द्याचारेषु यो (ऽ) स्मिन्विनय मुषि युगे कल्पना मात्र वृत्त्या
राजस्वन्येषु पांशुष्विव कुसुम बलिर्न्नाप्रभासे प्रयुक्तः [।]
स श्रेयो धाम्नि सम्राडिति[3] मनु भरतालर्क्क [मान्धा] तृ कल्पे
कल्याणे हेम्नि भास्वान्मणिरिव सुतरां भ्राजते यत्र शब्दः [॥] [3]

---

1. Read तेजांसि. 2 The original appears to be परिस्पन्दि.

3. सम्राट् is the sovereign who rules over kings and has performed the राजसूय sacrifice, a religious ceremony performed at the coronation of a supreme sovereign by the monarch himself and the tributary princes

4. ये भुक्ता गुप्तनाथैर्न सकल वसुधाक्रान्तिदृष्टप्रतापै-
र्नाज्ञा हूणाधिपानां [ं] क्षितिपतिमुकुटाध्यासिनी यान्प्रविष्टा
देशांस्तान्धन्व-शैल-द्रुम गहन सरिद्वीरबाहूपगूढा-
न्वीर्यावस्कन्नराज्ञः स्व गृह परिसरावज्ञया यो भुनक्ति [॥] [4]

5. आलौहित्योपकण्ठात्तलवन[1] गह [नो] पत्यकादामहेन्द्रा[2]-
दागङ्गाश्लिष्ट सानोस्तुहिनशिखरिण[3]ःपश्चिमादापयोधेः [।]
सामन्तैर्यस्य[4] बाहु द्रविण हृत म [दैः] पादयोरानमद्भि-
श्चूडारत्नाशु[5] राजि व्यतिकर शबला भूमि भागाः क्रियन्ते[6] [॥] [5]

6. स्थाणोरन्यत्र येन प्रणति कृपणतां प्रापितं नोत्तमाङ्गं
यस्याश्लिष्टो भुजाभ्यां वहति हिमगिरिर्दुर्गं[7] शब्दाभिमान [म्] [।]
नीचैस्तेनापि यस्य प्रणति भुजबलावर्जन क्लिष्ट मूर्ध्ना
[चू]डा पुष्पोपहारैर्मिहिरकुल नृपेणार्चित [ं] पाद युग्मं [॥] [6]

7. [गा] मेवोन्मातुमूर्ध्वं विगणयितुमिव ज्योतिषां चक्रवालं
निर्देष्टुं मार्गमुच्चैर्दिव इव [सु] कृतोपार्जितायाः स्व कीर्तेः ।
तेनाकल्पान्त कालावधिरवनिभुजा श्री यशोधर्मणायं

---

1. It is another Sanskrit name for modern Brahmaputra.

2. There are two mountains of the same name, one known to the Rāmāyana (किष्किन्धाकाण्ड 41. 18-20, लंका 4-92-94), situated between the *Gangāsāgar Saṁgam* and *Saptagodāvarī* (Cf भागवत पुराण X-79). A portion of Eastern Ghats near Ganjam is still called the Mahendra hill. There is another Mahendra mountain in the Tinnevelly district. According to Pargiter these are two different hills (Pargiter, *Mārkandeya purana* 305 *notes*) while Raychudhuri identifiers the two in Indian Antiquities Pp. 108-109). In this context praśastikāra probably intends the महेन्द्रगिरि of the Tinnevelly district...

3. Same as the Himālayas.

4. सामन्त literally means 'bordering' neighbouring i. e. neighbour, but here a feudatory ruler This word and महासामन्त are of constant occurence in the inscriptions are used in the same technical sense

5. Read रत्नांशु—

6. This verse is a conventional reference to the digvijaya, and gives conventional boundaries of a चक्रवर्ती क्षेत्र.

7. *It is variously known as Hemavat* (Pali Himavata, Himāchala) known to Indian literature from very early times of Rgveda (See B C. law's *Historical Geography of Ancient India*, p. 16)

स्तम्भः स्तम्भाभिराम स्थिर भुज परिघेणोच्छ्रितिं नायितो(ऽ) यः[॥] [7]

8 [श्ला]घ्ये जन्मास्य वङ्शे चरितमघहरं दृश्यते कान्तमस्मि
न्धर्म्मस्यायं निकेतश्चलति नियमितं नामुना लोकवृत्तम् [।]
इत्युत्कर्षं गुणानां लिखितुमिव यशोधर्म्मणश्चन्द्र बिम्बे
रागादुत्क्षिप्त उच्चैर्भुज इव रुचिमान्यः पृथिव्या विभाति [॥] [8]

9. इति तुष्टया तस्य नृपतेः पुण्यकर्म्मणः ।
वासुलेनोपरचिताः श्लोकाः कक्कस्य सूनुना [॥] [9]
उत्कीर्ण्णा गोविन्देन [॥]

32. ERAN BOAR INSCRIPTION OF TORMĀṆA.

Prov. : Eran, Sāgar district, Madhya Pradesa.
Date : Regnal year I.
Lang. : Sanskrit; **Scr.** : Northern Brāhmī.
Ref. : James Prinsep. *J. B. A. S.* Vol. VII. p 631 ff.; Hall, *J. B. A. S.* Vol. XXX p 20. or Fleet, *C. I. I.* III. p. 158 ff.; Bhandarkar's. list. No. 1269.

Text

1. ॐ [॥][1]
जयति धरण्युद्धरणे घन घोणाघात घूर्णित महीध्रः [।]
देवो वराहमूर्तिस्त्रैलोक्य महागृह स्तम्भः[2] [॥] [1]
वर्षे प्रथमे पृथिवी [म्]

2. पृथु कीर्त्तौ पृथु द्युतौ [।]
महाराजाधिराज श्रीतोरमाणे प्रशासति । [।] [2]
फाल्गुन दिवसे दशमे । इत्येवं राज्य वर्ष मास दिनै. [।]
एतस्यां

3 पूर्व्वायाम् स्वलक्षणैर्युक्त पूर्व्वायाम् । [।] [3]
स्वकर्म्माभिरतस्य क्रतुयाजिनो (ऽ) धीत स्वाध्यायस्य विप्रर्षे
र्म्मैत्रायणीय वृषभस्येन्द्र विष्णो प्रपौत्रस्य [।]

---

1 सिद्ध expressed by a symbol

2. This is an allusion to the boar-incarnation of Viṣru, when he plunged into darkness to rescue the earth A similar invocation of Śiva in the first line of the Aihole inscription (*Ind. Ant* vol IX p. 97).

4. पितुर्गुणानुकारिणो वरुणविष्णोः प्रपौत्रस्य पितरमनुजातस्य
स्ववश वृद्धि हेतोर्हरिविष्णो पुत्रस्यात्यन्त भगवद्भक्तस्य
विधातुरिच्छया [।]

5. स्वयंवरयेव राजलक्ष्म्याधिगतस्य चतुः समुद्र पर्यन्त प्रथितयशसः
अक्षीण मान [ध] नस्यानेक शत्रु समर जिष्णोः महार (ा) ज
मातृविष्णोः

6. स्वर्गतस्य भ्रात्रानुजेन[1] । तदनुविधायिना तत्प्रसाद् परिगृहीतेन[2]
धन्यविष्णुना तेनैव [स] हाविभक्त पुण्य क्रियेण मातापित्रोः

7. पुण्याप्यायनार्थमेष भगवतो वराहमूर्त्तेर्जगत्परायणस्य नारायणस्य
शिला[3] प्रा [सादः][4] स्वविष [ये] (ऽ) स्मिन्नैरिकिणे कारितः । [।]

8. स्वस्त्यस्तु गो ब्राह्मण पुरोगाभ्यः सर्व्व प्रजा [भ्य इ] ति [॥]

33. GWALIOR STONE INSCRIPTION OF MIHIRKULA.

Prov. : Gwalior, Madhya Pradesh.
Date : Regnal year 15.
Lang. : Sanskrit ; **Scr.** : Northern Brāhmī.
Ref. : Dr. Rajendralal Mitra, *J. B. A. S.* XXX p. 267 ff.
Fleet, *C. I. I.* III. pp. 161-164.

---

1. Cf the same expression in the line 6 of Eran stone pillar inscription of Budhagupta of the year 165 (Fleet : *C. I. I.* III P 89). Dr. Hall explained this expression in J. B A S Vol XXX p. 139, note, by a passage quoted in St Petersburg Dictionary from Pañchatantra viz.

जातः पुत्रोऽनुजातश्च अतिजातस्तथैव च
अपजातश्च लोकेऽस्मिन्मन्तव्याः शास्त्रवेदिभिः ।
मातृतुल्यगुणो जातस्त्वनुजातः पितुः समः
अतिजातोऽधिकस्तस्मादपजातोऽधमाऽधमः ॥

By those who know the scriptures are to be understood among men as being a जात son or an अनुजात or an अतिजात or an अपजात." A जात is one whose virtues are equal to those of his mother, an अनुजात is equal to his father (in virtues), an अतिजात surpasses that (father), and an अपजात is altogether inferior.

2. A sign follows this word resembling the dagger mark which, according to Fleet indicates the passage तेनैव सहाविभक्त पुण्यक्रियेण should be read here i e just before धन्यविष्णुना

3 Prinsep reads नारायणस्याशीर्ण; Hall नारायणस्य शीर्ण:

Text

1. [ॐ ॥ स्वस्ति ॥][1]
[ज][य] ति जलद् बल[2] ध्वान्तमुत्सारयन्द्भिः
किरण निवह जालैर्व्योम विद्योतयद्भिः [।]
उ [दय][गिरि] तटाग्र [ं] मण्डयन् यस्तुर [ं] गै[3]
चकित गमन खेद भ्रान्त चञ्चत्सटान्तैः [।][1]
उदय [गिरि]

2. ....ग्रस्त[4] चक्रो [ऽ) सिंहर्त्ता
भुवन भवन दीपः शार्वरी नाश हेतुः [।]
तपित कनक वर्णैरंशुभिः पङ्कजान [।]
मभिनव रमणीयं यो विधत्ते स वो (ऽ) व्यात् । [।][2]

3. श्री तोर [माण इ] ति यः प्रथितो
3. [भूचक्र] पः प्रभूत गुणः [।]
सत्यप्रदान[5] शौर्याधेन मही न्यायत [।] शास्ता [॥][3]
तस्योदित कुल कीर्त्तेः पुत्रो (ऽ) तुल विक्रमः पतिः पृथ्व्याः [।]
मिहिरकुलेतिख्यातो (ऽ) भङ्गो यः पशुपतिम ⁂ ⁂ ⁂ [॥][6] [4]

4. [तस्मिन्रा] जनि शासति पृथ्वीं पृथु विमल लोचने (ऽ) र्त्ति हरे [।]
अभिवर्द्धमान राज्ये पञ्चदशाब्दे नृप वृषस्य [।][5]
शशिरश्मिहास विकसित कुमुदोत्पल गन्ध शीतलामोदे [।]
कार्त्तिक मासे प्राप्त गगन

5. [पतौ][नि] र्म्मले भाति । [।][6]
द्विज गण मुख्यैरभिसंस्तुते च पुण्याह नाद घोषेण [।]
तिथि नक्षत्र मुहूर्त्ते संप्राप्ते सुप्रशस्त [दिने] । [।][7]
मातृतुलस्य तु पौत्रः पुत्रश्च तथैव मातृदासस्य [।]
नाम्ना च मातृचेटः पर्व्वं·

---

1. It is a conjectural restoration
2. Fleet : वाल meaning banks of clouds; Sirkar seeks जलदवेला (rainy day) to have been intended.
3. Sirkar रश्मिभिः'''
4. Sirkar's conjectural restoration is उदयगिरिवनान्तग्रस्त.
5. Fleet's suggested त्याग
6. Bhandarkar wants to restore मेने in the lacuna. According to him Mihirkula was the worshipper of Paśupati which seems unlikely in face of the clear appraisement of the sun. Evidently this is an inscription of solar worship. Fleet and Kielhorn believed that the Huna king broke the power of one Paśupati.

6. [त दुर्गं] [र्गु] वास्तव्यः [॥] [8]
नानाधातु विचित्रे गोपाह्वय[1] नाम्नि भूधरे रम्ये [।]
कारितवान्शैलमयं भानोः प्रासाद वर मुख्यम् । [।] [9]
वसता (ं) च गिरिवरे (ऽ) स्मि (न्) राज्ञः

7. ❀ ❀ ❀ [पा] देन [॥] [10]
ये कारयन्ति भानोश्चन्द्रांशुसमप्रभं गृहप्रवरं [।]
तेषां वासः स्वर्गे यावत्कल्प क्षयो भवति [॥] [11]
भक्त्या रवेर्व्विरचितं सद्धर्म्मं ख्यापनं सुकीर्त्तिमयं [।]
नाम्ना च केशवेति प्रथितेन च ।

8. ❀ ❀ ❀ [दि] त्येन [॥] [12]
यावच्छर्वं जटा कलाप गहने विद्योतते चन्द्रमा
दिव्य स्त्री चरणैर्व्विभूषित तटो यावच्च मेरुर्नगः [।]
यावच्चोरसि नील नीरद निभे विष्णुर्व्विभर्त्युज्वलां
श्रींस्तावद्गिरि[2] मूर्ध्नि तिष्ठति
[शिला प्रा] साद मुख्यो रमे [॥] [13]

CHAPTER V

POST-GUPTA INSCRIPTIONS

34. HARAHA INSCRIPTION ĪŚĀNAVARMAN

Prov. : Harha, Barabanki district, U. P.
Date : M. E. 611 (=554 A. D.)
Lang. : Sanskrit; **Scr.** : Northern Brāhmī.
Ref. : Hiranand Sastri, *Ep Ind.* XIV. pp. 115-118.

---

1. This hill is variously called; i गोपगिरि in line 1 of Gwalior inscription of Bhojadeva V. S. 933-876 A. D. (J. B. A. S. Vol XXXI p. 407), ii गोपाद्रि in the lines 4 and 14 of the Gwalior inscription of Mahipāla V. S. 1150-1093 A. D. (In Anti Vol. X. V. P. p. 36-37), iii गोपाल्किेर in line 2 of a Gwalior inscription of V. S. 1161—1104 A. D. (*Ind. Ant.* Vol. XV. p. 202), iv गोपाचल in an inscription of V. S. 1497—1440 A. D. on the pedestal of a colossal figure of Ādināth at Gwalior (J. B. A. S. XXX I. p. 422). Probably गोपाल्किेर is, as Dr Hultzch points out, the source of mod. *Gwālher* or Gwālior.
2. Fleet : श्री मादद्—

ज्याघातभगरूढिरक्तंसभुजा च्याकृष्टशार्ङ्गच्युता-
न्यस्या वाप्य पतत्रिणो रणमखे प्राणानमुञ्च-

16. न्नृप ।
यस्मिन्शासति च क्षितिं क्षितिपतौ जातेव भूयस्त्रयी (।)
तेन ध्वस्तकलिप्रवृत्तितिमिरः श्रीसूर्य्यवर्म्माजनि ॥ [16]
यो बालेन्दुसकान्ति कृत्स्नभुवनप्रेयो दधद्यौवनम्
शान्तः शास्त्रविचारणा-

17. हितमनाः पारङ्गतानाङ्गतः ।
लक्ष्मीकीर्त्तिसरस्वतीप्रभृतयो यं स्पर्धयेवाश्रिता
लोके कामितकामिभावरसिकः कान्तासनो भूयसा ॥ [17]
सद्वृत्तेन कलाकलेपन[1] त्रितावस्प्रवृद्धात्मनो
बाणे—

18. एतावद्वयसितं स्मृतिभुवः कान्ताशरीरध्नतौ (।)
लक्ष्म्या तावदकाण्डभङ्गजमयं त्यक्तम्परापाश्रयम् [।]
यावन्नाविरकारि यस्य सनताकान्त वपुर्व्वेधसा ॥ [18]
लक्ष्मयः पत्युभुव' कुचग्रहभयावेशभ्रम-

19. श्लोपश (।)
येनाकृष्य भुजेन विस्फुरदसिज्योतिः कलासङ्गिना
कान्ता मन्मथिनेव कामितविशा गाढं निपीड्योरसा (।)
प्रायेणान्यमनुष्यसंश्रयकृतं भावं परित्याजिता ॥ [19]
तेनानतोन्नतिकृता

20. मृगयागतेन
दृष्ट्वाद्यमन्धकभिदो भवनं विशीर्णम् [।]
स्वेच्छासमुन्नतमकारि ललाम भूमेः
क्षेमेश्वरप्रथितनाम शशाङ्कशुभ्रम् ।
एकादशातिरिक्तेषु षट्सु शातितविद्विषि ।
शतेषु शरदां

21. पत्यौ भुवः श्रीशानवर्म्मणि ॥ [21]
यस्मिन्कालेऽम्बुवाहा नवगवलरुचः प्रान्तलक्ष्मेन्द्रचापा-
स्तन्वन्त्याशावितानं स्फुरदुरुतडितः सान्द्रधीरं क्वणन्तः ।
वाताश्च वान्ति नीपासवकुसुमचयानम्रमूर्ध्नौ

22. घुनाना—
एतस्मिन्सुक्षम्नुमेघद्युति भवनमदो निर्मितं शूलपाणेः ॥ [52]
कुमारशान्तेः पुत्रेण गर्गराकटवासिना ।
नृपानुरागात्पूर्व्वं[2] यमकारि रविशान्तिना ॥ [23]
उत्कीर्णा मिहिरवर्म्मणा

1. Read स्वनतिरसाव- 2 Read र्व्वं.

35. BANSKHERA COPPER PLATE OF HARṢAVARDHAN.

Prov. : Banskhera, Sahjahanpur, U. P.
Date : 22 of an unspecified era; C. 628 A. D.
Lang. : Sanskrit; **Scr.** : Northern Brāhmī.
Ref. : Buhler, *Ep. Ind.* IV. pp. 208–12.

Text

1. श्रीस्वस्तिमहानौहस्त्यश्वजयस्कन्धावाराद्वर्द्धमानकोट्या महाराजश्रीनरवर्द्धनस्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातश्श्रीवज्रिणीदेव्यामुत्पन्नः परमादित्यभक्तो महाराजश्रीराज्यवर्द्धनस्तस्यपुत्रस्तत्पादानु-
2. ध्यातश्श्रीमदप्सरोदेव्यामुत्पन्नः परमादित्यभक्तो महाराजश्रीमदादित्यवर्द्धनस्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातश्श्रीमहासे [न] गुप्तादेव्यामुत्पन्नश्चतुस्समुद्रातिक्रान्तकीर्त्तिः प्रतापानुरागोप-
3. नतान्यराजो वर्ण्णाश्रमव्यवस्थापनप्रवृत्तचक्र[1] एकचक्ररथ इव प्रजानामार्त्तिहरः परमादित्यभक्तः परमभट्टारकमहाराजाधिराज श्रीप्र [भा] कर [व] र्द्ध [न] स्तस्य पुत्रस्तत्पा [दा]-
4. नुध्यातस्सितयशः प्रतानविच्छुरितसकलभुवनमण्डलः परिगृहीत धनदवरुणेन्द्रप्रभृतिलोकपालतेजास्सत्पथोपार्जितानेकद्रविणभूमिप्रदा- [नसं] प्रीणितार्थिहृदयो-
5. ऽतिशयितपूर्व्वराजचरितो देव्याममलयशोमत्यां श्रीयशोमत्यामुत्पन्नः परमसौगत[2]स्सुगत इव परहितैकरतः परमभट्टारकमहाराजाधिराजश्रीराज्यवर्द्धनः। राजानो युधि दु-
6. ष्टवाजिन इव श्रीदेवगुप्तादयः कृत्वा येन कशाप्रहारविमुखास्सर्व्वे समं संयताः। उत्खाय द्विषतो विजित्य वसुधाङ्कृत्वा प्रजानां प्रियं प्राणानुज्झितवानरातिभवने[3] सत्यानुरोधेन यः। तस्या-
7. [नुजस्त] त्पादानुध्यातः परममाहेश्वरो महेश्वर इव सर्व्वसत्वानुकम्पी

---

1. Read वर्ण्ण...
2. परमसौगत is a Budhist sectarian title. सुगत is one of the epithets of the Budha.
3. Cf. one passage in the Harṣacharita (Cal. ed p 436): गौडाधिपेन मिथ्योपचारोपचितविश्वास मुक्तशस्त्रमेकाकिनं विश्रब्धं स्वभवन एव भ्रातरं व्यापादितमश्रौषीत्. Saṅkarārya commenting on this writes:
   तथा हि तेन शशाङ्केन विश्वासार्थं कन्याप्रदानम् उक्त्वा प्रलोभितो
   राज्यवर्द्धनः स्वगेहे सानुचरो भुञ्जानश्च छद्मना व्यापादितः॥

परमभट्टारकमहाराजाधिराजश्रीहर्षः अहिच्छत्रा[1]भुक्तावङ्गदीयवैषयिक-
पश्चिमपथक स [म्बद्ध] मर्कटसा-

8. गरे[2] [स] मुपगतान्महासामन्तमहाराजदौस्साधसाधनिकप्रमातारराज-
स्थानीय कुमारामात्योपरिकविषयपतिभटचाटसेवकादीन्प्रतिवासिजान-
पदांश्च समाज्ञापय [ति विदित] म-

9. [स्तु] यथायमुपरिलिखितग्रामस्स्वसीमापर्यन्तस्सोद्रङ्गस्सर्वराजकुला-
भाव्यप्रत्यायसमेतस्सर्वपरिहृतपरिहारो विषया [दु] द्धृतपिण्डः पुत्र
पौत्रानुगश्चन्द्रार्कक्षितिसमका-

10. [ली] नो भूमिच्छिद्रन्यायेन मया पितुः परमभट्टारकमहाराजाधिरा-
जश्रीप्रभाकरवर्द्धनदेवस्य मातुर्भट्टारिकामहादेवीराज्ञीश्रीयशोमतीदेव्या
ज्येष्ठभ्रातृपरमभट्टारक-

11. महाराजाधिराजश्रीराज्यवर्द्धनदेवपादानाञ्च पुण्ययशोभिवृद्धये भरद्वाज-
सगोत्रबह्वृचच्छन्दोगसब्रह्मचारिभट्टबालचन्द्रभद्रस्वामिभ्यां प्रतिग्रह-
धर्म्मणाग्रहारत्वेन प्रतिपा-

12. दितो विदित्वा भवद्भिस्समनुमन्तव्यः प्रतिवासिजानपदैरप्याज्ञाश्रवण-
विधेयैर्भूत्वा यथासमुचिततुल्यमेयभागभोगकरहिरण्यादिप्रत्याया एतयो-
रेवोपनेयास्सेवोपस्थान [ञ्च] क-

13. रणीयमित्यपि च ।
अस्मत्कुलक्रममुदारमुदाहरद्भि-
रन्यैश्च दानमिदमभ्यनुमोदनीय ।
लक्ष्मयास्तडित्सलिलबुद्बुदचञ्चलाया
दानं फलं परयशः परिपालनञ्च ।
कर्मणा म-

14. नसा वाचा कर्त्तव्यं प्राणिभिर्हितं ।
हर्षेणैतत्समाख्यातन्धर्म्मार्जनमनुत्तमं [।]
दूतकोऽत्रमहाप्रमातारमहासामन्तश्रीस्कन्दगुप्तः महाक्ष-

---

1. The name is written both as अहिक्षेत्र as well as अहिच्छत्र (serpent's umbrella). The later seems to be the correct form (Cunningham : Anceint Geography, S. N. Majumdar's ed p. 412). It is identified with modern Rāmnagar in the Bareilly District. It was the capital of northern Pañchāla, Kāmpilya being the capital of Southern Pañchāla (For detail see B. C Law, Historical Geography, p. 63 ff ; see also *Ep Ind.* Vol XIV p. 269).
2. This मर्कटसागर is yet unidentified.

पटला[1]धिकरणाधिकृतमहासामन्तम-
15. हाराज [भान] समादेशादुत्कीर्णं
16. ईश्वरोणेदमिति सम्वत् २० २
17. कार्ति वदि १ [।]
18. स्वहस्तो मम महाराजाधिराजश्रीहर्षस्य [॥]

GANJĀM PLATES OF THE RIEGN OF SAŚĀṄKARĀJA.

Prov. : Ganjam,
Date : G. E. 300 (=619 A. D.).
Lang. : Sanskrit ;
Scr. : Nail-headed Brāhmī of the Northern class.
Ref. : Hultzsch *Ep. Ind.* Vol. VI.p. 144 ff.

Text

First Plate

1. ओं[2] स्वस्ति । चतुरुदधिसलिलवीचीमेखलानिलीनायां सद्वीपा—
2. गरपत्तनवत्या[3] वसुन्धरायां गौप्ताब्दे[4] वर्षशतत्रये वर्त्तमाने
3. महाराजाधिराज[5]श्रीशशाङ्कराजे शासति गगनतल—
4. विनि [:] सृतभगीरथावतारिताया हिमवद्गिरेरुपरि-
5. पतनादनेकशिलासंहातविभिन्नवहिःपातालात्तर्ज[6]लौघैः
6. सुरसरित इव विविधतरुवरकुसुमसम्पृक्तशोभयतदा-

Second Plate : First Side

7. न्त विनिपतितजलाशयपयः श [ा] लिमासरितः कुला[7] [य] कण्ठा-
8. द्विजयकोङ्गे[8]दारमहाराजमहासामन्तश्रीमाधवराजस्य प्रियतनयो
9. महाराज यशोभीतस्तस्यापि प्रियसुतुःस्वगुण [म] रीचिनिकर-
10. प्रबोधित[9]शिलोद्भवकुलकमलो विकोशनीलोत्पल-

---

1. अक्षपटलिक is the technical title denoting the keeper of the records : Monier Williams Sanskrit-English Dictionary gives the meaning of the अक्षपटल as a court of law, a depository of legal documents (See Second. ed p 3).
2. Expressed by a seymbol
3. Hultzsch read महीपत गिरि पत्तन वत्यां.
4. Ibid गौप्ताब्दे.
5. Ibid राज श्रीशशाङ्कराजे.
6. Ibid संघात विभिन्न नदिष्यानि तान्तर्जलौघायाः.
7. Ibid कुलोप—
8. Ibid विजयकोङ्गेदान्महा—
9. Ibid —प्रबोधित—

11. प्रतिस्पर्द्धि(र्द्धी) खड्गधारानिशि[1]तनिश्शेषप्रतिहतरिपु[2]-
12. , मलो[3] दीनानाथकृपणवनीपकोपभुज्यमानविभवः स्वभु-
13. जपरिघयुगलोपार्जितनृपश्री [:] कमलविमलस्वर[4]-

Second Plate : Second Side

14.
15.
16
17. त्रिभुवन[7]गुरोऽपादभक्तः परमब्रह्मण्यो[8] महाराजमहाश्वा-
18. मन्तश्रीमाधवराजः कुशली कृष्ण[9]गिरित्रिपयसंबद्ध[10]स्थवल
19. कलयग्रामे वर्त्तमानभविष्य[11]त्कुमारामात्योपरिकरदायुक्तकानन्यांश्च[12]
20. यथाहि[13] पूजयति मानयति च [।] विदितमस्तु भवतामयं ग्रामो-

Third Plate : First Side

21. स्माभिरर्द्धेण[14] मातापित्रोरात्मनश्च पुण्याभिवृद्धये सलिलधारापुर-
22. स्सरेणा[15]चन्द्रार्कसमकालीनास्थय[16]नीयेभरद्वाजसगोत्रायाङ्गि-
23. रसवार्हस्पत्य[17]प्रवराय छरम्परस्वामिने सूर्योपरागे प्रतिपादित [:] ॥
24. उक्तञ्च स्मृतिशास्त्रे ।
बहुर्वसुधा[18] दत्ता राजभिस्सगरादिभिः [।]
25. यस्य यस्य यदा भूमिनस्य[19] तस्य तदा फलं ॥
षष्टिं वर्षसहस्रा—
26. णि स्वर्गे मोदति भूमिदः [।]
आक्षेप्ता चानुमन्ता च तान्येव नरके
27. वसे [त्] ॥
स्वदत्तां परद[20]त्तां वा (।) यो हरेत वसुन्धरा [म् ।]
स विष्ठायां

---

1. Ibid खड्ग धारा ought to come after निशित.
2. In Hultzsch's opinion प्रतिहत ought to have come before (निश्शेष) but there is onthing inconvenient in it.
3. Ibid बलो.
4. Ibid रुचिर—
5. Hultzsch ककुकोदोपधान विन्यस्त वाहोर्बलि चन्द्रोद्योतित—
6. Ibid मेहा.
7. Ibid त्रिभुवन.
8. Ibid ब्रह्मण्यो.
9. According to Hultzsch कृष्णगिरि might be identical with its synonym नीलगिरि which is a name of Jagannath (Puri) in Orissa. (*Ep Ind.* p. 144.)
10 Hultzsch सम्बद्ध.
11. Ibid भविष्यत्—
12. Ibid न्यांश्च.
13. Ibid यथार्हं
14 Ibid र्द्धे—
15. Ibid स्मरणं—
16 Ibid लीनोऽक्षयणीयां—
17. Ibid बार्हस्पत्य
18 Ibid बहु
19 Ibid भूमिस्तस्य
20. Ibid स्वदत्तां परदत्तां वा

Third Plate Second Side

28 [कृमि] र्भूत्वा पितृभिस्सह पच्यते ॥
मा भुत[1] फलशङ्का व [ ] परदत्ते-
29 ति पार्थिव [।] ॥ स्वदाना [त्] फलमानन्त्यं[2] (॥) परद
[त्तानुपालने] ॥
30
31 [प्र] वच्छ्रति ॥

APHSAD STONE INSCRIPTION OF ĀDITYASENA

Prov Aphsad, Nawada Subdivison Gaya d strict, Bihar
Date C 672 A D
Lang Sanskrit, **Scr** Northern Brahmi
Ref Cunningham, *Arch Sur Ind* Vol XV pp 11
Fleet *C I I* III p 200 ff

Text

1 ओम् [॥]
आसीद्दन्तिसहस्रगाढकटको विद्याधरा[3]ध्यासित
स्सद्वंश स्थिर उन्नतो गिरिरिव श्रीकृष्णगुप्तो नृप ।
दृप्तारातिमदान्धवारणघटाकुम्भस्थली सुन्दता
यस्यासव्य रिपुप्रतापजयिना दोष्णा स्फोटन्द्रायितम् ॥ [1]
सकल कलङ्करहित
2 ध्वततिमिरस्तोयधे शशाङ्क इव ।
तस्मादुदपादि सुतो देव श्रीहर्षगुप्त इति ॥ [2]
यो घोरयाकालदृत्तावनतदृढधनुर्भीमबाणौघपाती
भू[4] [त][5] स्वस्वामिलक्ष्मीवसति विमुक्तैरीचित सास्त्रुपात ।
घोराणामा-
3 हवाना लिखितमिव जय श्लाघ्यमाविर्दधानो
वक्षस्युद्दामदर्प्त्रग कटिनकिणग्रथिलेखाच्छलेन ॥ [3]
श्रीजीवितगुप्तोभूत्क्षितीशचूडामणि सुतस्तस्य ।

1 Ib d भूत्फल 2 Ib d नन्तय--

3 The opening verse s a f ne example of pun
विद्याधरा are sem d v ne be ngs here the word also means the learned men सद्वंश born n a good fam ly also good bamboo tree

यो हसवैरिनारीमुखनलिनवनैकशिशिरकरः[1] ॥ [4]

4. मुक्तामुक्तपयः प्रवाहशिशिरास्वुत्तुङ्गतालीवन-
भ्राम्यद्दन्तिकरावलूनकदलीखण्डासु वेलास्वपि ।
श्च्योतत्स्फारतुषारनिर्झरपयः शीतेपि शैले स्थिता-
न्यस्योच्चैर्द्विषतो मुमोच

5. न महाघोरः प्रतापज्वरः ॥ [5]
यस्यातिमानुषं कर्म्म दृश्यते विस्मयाज्जनौघेन ।
अद्यापि कोशवर्द्धन[2]तटाप्लुतं पवनजस्येव[3] ॥ [6]
प्रख्यातशक्तिमाजिषु पुरःसरं श्रीकुमा-

6. रगुप्तमिति ।
अजनयदेकं स नृपो हर इव शिखिवाहन[4] तनयम् ॥ [7]
उत्सर्प्पद्वातहेलाचलितकदलिकावीचि मालावितानः
प्रोद्यद्दूलीजलौघभ्रमितगुरुमहामत्त-

7. मातंगशैलः ।
भीम· श्रीशानवर्म्मक्षितिपतिशशिनः सैन्यदुग्धोदसिन्धु-
र्ल्लक्ष्मीसंप्राप्तिहेतुः सपदि विमथितो मन्दरीभूय[5] येन ॥ [8]
शौर्यसत्यव्रतधरो यः प्रयाग गतो घ-

8. ने ।
अम्भसीव करीषाग्नौ मग्नः स पुष्पपूजित· ॥ [9]

---

1. Cf. दानवाङ्गनामुखाम्भोजलक्ष्मी तुषारेण विष्णुना in the line 2 of Tusam inscription (*C. I. I.* III p. 270).
2. Another mention of the mountain कोशवर्द्धन is in line 17 of the Shergarh (Kota) inscription (*Ind. Ant* vol XIV, P. 46). This mountain is not found mentioned in the Puranic literature or the Rāmāyana.
3. The allusion here is to Hanumān, one of the famous semi-divine Zoomorphic god, who took several famous leaps, one he made from the mainland to Ceylon in order to search Sītā, another *back form Ceylon, a third leap was taken when he went to* Gandhamādan Parvata to obtain 'Sñjīvanī herb'. Which of these leaps is alluded to here is difficult to say
4. शिखिवाहन is a synonym of कार्त्तिकेय or कुमार since he rides on a peacock. Hence the comparison between Rama and Kumārgupta.
5. The allusion is to the churning of the ocean by gods, in which Mandara was utilised as the churning stick and during the process लक्ष्मी sprang up from the sea (see Vishṇu P. 1-9-76, हर्षचरित p. 227)

श्रीदामोदरगुप्तोभूत्तनयस्तस्य भूपतेः ।
येन दामोदरेणेव दैत्या इव हता द्विषः ॥ [10]
यो मौखरेः समितिषूद्ध-
9. तहूणसैन्या-

11]
गुणवद्वि [दृद्वि] ज कन्याना [ं] नानालंकारयौवन-
10. वतीनां ।
परिणायितवान्स नृपः शतं निसृष्टाग्रहाराणां ॥ [12]
श्र [ी] महासेनगुप्तोभूत्तस्माद्वीराग्रणी [:] सुतः ।
सर्व्ववीरसमाजेषु लेभे यो धुरि वीरता [ं] [॥] [13]
श्र [ी] मत्सुस्थितवर्म्मयुद्धविजय-
11. श्लाघापदाङ्कं मुहु-
र्यस्याद्यापि विबुद्धकुन्दकुमुदस्रुण्णाच्छहार [ं] त [ं] ।
लौहित्यस्य तट [े] षु श [ी] तलतल [े] षू त्फ [ु] ल [्ल]
नागद्रु [ु] म-
च्छायासुप्तविबु (द्ध) द्ध [ि] सद्ध [ि] म थुन [ै] : स्फ [ी] तं
यशो गीयते ॥ [14]
वसुदेवा-
12. दिव तस्माच्छ्रीस (े) वन [को] भ [े] दितचरणयुग ।
श्रीमाधवगुप्तोभून्माधव इव विक्रमैकरस [: ॥] [15]
[— — —⏑ श्र] तुरम [्] तो धुरि रण [े] श्लाघावतामग्रण [ी] :
सो (सौ) जन्यस्य निधानमर्थनिध (च)-
13. य स्त्यागो [द्] धुराणा ध (च) र [:] ।
लक्ष्म [ी] स [त्यस] रस्वतीकुलगृह [ं] धर्मस्य सेतुर्दृढः
पूज्यो नास्ति[स] स भ [ू] तल [े] [⏑ ⏑— — —⏑] [–]
सद्गुण [ै :] ॥ [16]
चक्र [ं] पाणितलेन सोप्युदवहत्तस्यापि शार्ङ्ग [ं][1] धनु-
14. र्नशितासुहृदा [ं] सुखाय सुहृदाम् तस्याप्यसिर्नन्दकः ।
प्राप्ते विद्विपतां वधे प्रतिहत [—] तेनाप [— —⏑— — — —
⏑ ⏑—⏑— दरिम [— —] न्याः प्रगेसुर्जनाः ॥ [17]
आजौ मया विनिहता व (ब)
15. लिनो द्विष [त:]
कृत्य [ं] न म [े] स्त्यपरमित्यवधार्य वीरः [।]

1. The discus (चक्र), the bow शार्ङ्ग, and the sword Nandaka (नन्दक) of Vishṇu (Mādhava) have been alluded to here.

श्रीहर्षदेव[1] निज स [ं] गमवाञ्छया च
[— —◡— ◡ ◡— ◡—◡— —] [॥] [18]
य [्] ो मान्व (ध) भूव दलितारिकरीन्द्रकुम्भमुक्तारजः-

16 पटलपांसुलमण्डलाग्रः ।
आदित्येन इति तत्तनयः क्षितीश-
चूडाम [णि] र्गाढ [◡◡—◡ ◡——◡ —] [॥] [19]
[— — —◡ ◡—◡] भागनमरिध्वंसोऽसमासं यशः श्लाघ्यं

17. सर्व्वधनुष्मतां पुर इति श्लाघं [।] परां वि (वि) भ्रती ।
आशीर्व्वाद परम्परा चिरसकृद् [— —◡— —◡— — — —◡ ◡
—◡—◡ ◡ ◡— — —◡] यामासम् [20]
श्रामौ स्वेदस्थलेन स्व-

18. जपटलिस्वया माज्जितो दानपङ्कं
खड्गं क्षुण्णेन मुक्ताशकलसिकनिळ [ा] कृप [— —◡— — —
— — — — — — — — — — मर [त] मात [ं] ग घातं
तद्गन्धाकृष्टसर्पद्ध (द्ध)-

19. हृदयमित्रभात्त (त्त) मसालिजालं ॥ [21]
आव (ब) द्धभीमविकटभ्रुकुटी कठोर-
स [ं] ग्[रण] म [—◡ ◡ ◡— ◡——◡ — ।
— —◡—◡◡] वल्लभमूल्पदानां-
गोष्ठीषु पेश-

20. लतया परिहासशीलः [22]
सत्यमसंश्रुता यस्य मुखोपथ [।] न तापसी ।
प [रि] रहाम [—◡— — — — — — —◡—◡—] [॥] [23]
[— — — ◡—◡—] सकलरिपुव (ब) ल ध्वंसहेतुर्गरी-

21. या-
श्रिश्रिशोरस्पातवातग्रमजनित बहोप्यूर्जितस्वप्रतापः ।
युद्धे मत्तेभ कुम्भस्य [ल ◡ ◡ ◡ ◡— —◡— —◡— — —◡ —]
श्व [ं] तानपद्मयागित वसुमतीमण्डलो लो-

22. कपालः [24]
आजौ मत्तगजेन्द्रकुम्भदलनस्फीतस्फुरद्दोर्युगो-

1. The reference hree is to Harshavardhana of Kanauj. It seems that Mādhavagupta was a feudatory of Kanauj emperor, seeking alliance with him.

2. The belief, to which there are constant allusions in Sanskrit poetry, was that there are pearls to be found inside the foreheads of elephants (*C. I. I.* III. p 207).

ध्वस्तानेक रिपुप्रभाव च [⏑ ⏑ — — —] यशोमण्डलः ।
न्यस्ताशेषनरेन्द्रमौलिचरणस्फारप्रतापान-

23. ज्यो
लक्ष्मीवान्समराभिमानविभवप्रख्यातकीर्तिर्नृपः ॥ [25]
येनेयं शारदिन्दुबिम्बधवला प्रख्यातभूमण्डला
लक्ष्मी संगमवाप्य सुमहती कीर्तिश्चिरं कोपिता ।
याता सा-

24. गापारमद्भुततमा मापन्य वैराद्दो
तेनेदं भवनोत्तम क्षितिभुजा विष्णोः कृते कारितं [26]
तज्जनन्या महादेव्या श्रीमत्या कारितो मठः ।
धार्मिकेभ्य स्वयंदत्तः सुरलो-

25. कगृहोपमः ॥ [27]
शंखेन्दुस्फटिक प्रभा प्रतिसमस्फारस्फुरच्छीकरं
नक्रक्रान्तिचलत्तरङ्ग विलसत्पक्षिप्रनृत्यत्तिमि
राशा खानितमद्भुतं सुतपसा पेपीयमानं

26. जनै-
रतस्यैव प्रियभार्यया नरपतेः श्रीकोणदेव्या सरः [28]
यावच्चन्द्रकला हरस्य शिरसि श्रीः शार्ङ्गिनो वक्षसि
ब्र (ब्र) ह्मास्ये च सरस्वती कृत

27. [— — — ⏑ — — ⏑ —] ।
[भोगे] भूर्भुजगाधिपस्य च तडित्यावद्घनस्योदरे
तावत्कीर्तिमिहातनोति धवलामादित्यसेनो नृपः [29]
सूक्ष्मशिवेन गौडेन प्रशस्तिर्विकटाक्षरा ॥ (।)

28. [— — —] भासिता सत्यधार्म्मिकेण सुधीमता [30]

DEO-BARNARK INSCRIPTION OF JĪVITAGUPTA. II

Prov. : Deo-Barnark or Deva-Barnark Cave,: Varunika Shahabad dist , Bihar.

Date : 695–715 A. D.

Lang. : Sanskrit ; **Scr.** . Northern Brāhmī

Ref. : G. Cunningham. *Arch-Sur. Ind. Ant.* Vol. XVI. pp. 68-73, Fleet, *C. I. I.* III. p. 215 ff.

Text

1. ......[1][न]मः[॥] स्वस्ति शक्तिम्पोपात्तजयशब्दामहानौहा(ह)स्त्यश्वपत्तिसम्भारदुर्निवारजयस्कन्धावारात् गोमतिकोट्टकसमीपवास-
2. [कात्] ....[2][श्रीमाधव] गुप्तस्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातः परमभट्टारिकायां राज्ञ्यां महादेव्यां श्रीश्रीमत्यामुत्पन्नः परमभागवतः श्री आदित्य[3][से]-
3. [नदेवस्तस्य] पु[त्र]स्तत्पादानुध्यातः परमभट्टारिकायां राज्ञ्यां महादेव्यां श्रीकोण्द[े]व्यामुत्पन्नः परममाहेश्वरपरमभट्टारकमहार[ा]ज[ा]-
4. [धिराज परमेश्वर] श्रीद[े]वगुप्तद[े]वस्तस्य पुत्रस्तत्पादानु-ध्यातः परमभट्टारिकारिकाया[ं] राज्ञ्या[ं] महादेव्या[ं] श्रीकमल[4]देव्यामुत्पन्नः परममाहे-
5. [श्वरपरमभट्टारक म]हाराजा[धि]राज परमेश्वर श्री विष्णुगुप्तदेव-स्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातः परमभट्टारिकाया[ं] राज्ञ्या[ं] महा-देव्या[ं] श्री इज्जादे[5][व्या]-
6. [मुत्पन्नः परम............परम] भट्टारकमहाराजाधिराज परमेश्वर-श्रीजीवित[6]गुप्तदेव.[:] कुशली नगरभ[ु]क्तौ वाल्वीवैषयिक-श्रीवा(वो)-
7. ....पञ्चलिका(का) न्तःपातिव[ा] रणिकाग्राम-गोष्ठ[ा] नकुल तलावाटकतूलसीमकर्मकरमया
8. ....तकराजपुत्रराजामात्य[7]महा... ...प्रतिकमहादण्डनायक-महाप्रतीहारमह[ा]सा
9. ....प्रमातृसा..... क[ु]म[ा]रामात्यराजस्थानीयो-परिक... .....धिक चौरोद्धरणिकदाण्डिकद(दा)ण्ड

---

1 Bhagwanlal Indraji suggested here वरुणवासी भट्टारकाय, but as Dr. Fleet rightly suggested, only obout five Aksharas, or at the most six, appear to hawe been destroyed.

2. Dr. Fleet (*C. I. I* III p. 215) suggested that some sectarion title of Mādhavagupta must have been lost here, but there is no room for परमभागवत or परममाहेश्वर in the line.

3. Fleet : आदित्य—   4 Bhagwanlal Indraji. कुमार—

5. Fleet वीज्जा—

6. Bhagawanlal Indraji read सर्पित, but, as suggested by Fleet and also recognised by Gen. Cunningham (*Arch Sur. Ind.* vol. XVI pp. VIII 68), the three aksharas are distinctly Jīvita.

7. Fleet's suggestion is राजामात्य.

10. [पातिक]..................क ......ल्पितवलस्यायतकिशोस्वादक गृ [र] ।
महः......द्......त...यगिङ्का...पतिकर्म॰

11. ....रसक.............. तारम र [प] ाद्रप्रगाद्वोपश्रीत्रिनश्च
प्रतिव [ा] सिनश्च मा [मा] ह्मणोत्तरा [नू] महत्तरक (कु) विपुर॰

12. ....विज्ञापित श्रीवरुणवासि भट्टारक प्रतिव (द्व)
द्धभोजक[1] सूर्यमित्रेण उपरिलिखि॰

13. [त]......... ....ग्रामादि संयुतं परमेश्वरश्रीश्रा (चा) लादित्य॰
देवेन[2] स्वशासनेन भगवश्री[3]वरुणवासिभट्टारक...

14. ....क.........च परिवाहक..............भोजकदन्तमित्रस्य
समापर [र] या यथाकालाध्यासिमिश्च एवं परमेश्वर-

15. श्रीशर्व्वं धर्म्मं ....भोजकरिषि[4]मिश्र..........यतकं एवं
परमेश्वरश्री [म] दवन्तिवर्म्मणा पूर्व्वंदत्तकमवल॰

16. [म्बय] ....एवं मह [ा] रा [जाधिरा] ज परमेश्वर ....
ग्रामनदानेन भोजकदुर्द्धरमित्रस्यानुमो॰

17. [दित]..............तेन भुज्यते [।] तदद्यकिमपि ....एवं.........
मतिमान......आनुपा (मो) दितमिति सर्व्वं समाज्ञापना [।] पुना

18. ....पयु.........................
वरुणवास्यायतनं तदनु दत्तम्.........

19. ....स्यश्च...................
सोद्रङ्गं सोपरिकरं सदशापराधपञ्च..............

20. ....[॥]

NĀLANDĀ STONE INSCRIPTION OF YAŚOVARMADEVA.

Prov. : Nalandā , (Modern Bargaon), Dist.Patna, Bihar.
Date : C. 725 A. D.
Lang. : Sanskrit ; **Scr.** : Northern Brāhmī.
Ref. : Hirānand Śastri. *Ep. Ind.* XX. pp.37–46.

---

1. Monier Williams, in his Sanskrit-English Dictinary explained भोजक to denote 'a class of preists or sun-worshippers, supposed to be descended from the Magas by intermaniage with the women of the Bhoja race. Childers, in his *Pali Dictinary* gives its meaning 'a village head-man'.
2. Is generally identifeid with नृसिंहगुप्त, a later Gupta king.
3. Fleet भगवच्छ्री.
4. Read भोजकऋषि or भोजकर्षि as is the usual form

Text

1. [1]संसारस्थिरव (ब) न्धनाहृतमतिर्मोक्षाय यो देहिनां
कारुण्यात्प्रसभं शरीरमपि यो दत्वा तुतोषार्थिने [।]
सेन्द्रैर्यः स्वशिरः किरीटमकरी घृष्टांघ्रि-
2 पद्मः सुरै-
स्तस्मै सर्व्वपदार्थतत्त्वविदुषे बु (बु) द्धाय नित्यं नमः ॥ [1 ॥]
सर्व्वेषां मूर्ध्नि दत्वा पदमवनिभृतामुद्गतो भूरिधामा
निस्त्रिंशांशुप्रतानप्रदलितनिखिलारातिघो-
3. रान्धकारः [।]
ख्यातो यो लोकपालः सकलवसुमतीपद्मिनी[2]वो (बो) धहेतुः
श्रीमान्भास्वानिवोच्चैस्तपति दिशिदिशि श्रीयशोवर्म्मदेव[3]: ॥ [2 ॥]
तस्यासौ परमप्रसादम
4. हितः श्रीमानुदाराशयः
पुत्रो मार्गपतेः प्रतीततिकिनोदीचीपतेर्मन्त्रिणः [।]
मालादो भुवि मन्दनोरिदमनो यो ब (ब) न्धुमत्यास्सुधी-
र्दीनाशापरिपूरणै-
5. कचतुरो धीरो विशुद्धान्वयः ॥ [3 ॥]
यासावूर्जितवैरिभूप्रविगलद्दानाम्बु (म्बु) पानोल्लसन्
माद्यद्भृङ्गकरीन्द्रकुम्भदलन प्राप्तश्रियाम्भूभुजाम् ।
नालन्दा[4]ह-
6. सतीव सर्व्वनगरीः शुभ्राभ्रगौरस्फुर-
च्चैत्यांशु प्रकरोत्सदागमकलाविख्यातविद्वज्जना ॥ [4 ॥]
यस्यामम्बु (म्बु) धरावलेहिशिखरश्रेणी वि-
7. हारावली
मालेवोर्ध्वविराजिनी विरचिता धात्रा मनोज्ञा भुवः [।]
नानारत्नमयूखजालखचितप्रासाददेवालया
सद्विद्याधरसङ्घ
8. रम्यवसतिर्धत्ते सुमेरोः श्रियम् ॥ [5 ॥]
अत्रास [ज] पराक्रमप्रणयिना जित्वाखिलान्विद्विषो
बा (बा) लादित्यमहानृपेण सकलम्भुक्त्वा च भूमण्डलम् [।]

---

1. Here is a symbol for either 'Oṁ' or Siddham.
2. A type of woman 3 He is यशोवर्मा of कान्यकुब्ज.
4 The designation is certainly 'Nālandā and not Nālanda as it was sometimes supposed to be. The noun ending in short vowel occurs in *C. I. I.* III p 210, Walleser M. The life of Nāgārjuna and Chinese Sources (Hultz Annivesary Volume, Leipzig pp 15; *Budhist Records of the Western World*, pp. 167 etc.)

9. प्रासादः सुमहानयम्भगवतः शौद्धोदनेरद्भुतः
कैलासाभिभवेच्छयेव धवलो मन्ये समुत्थापितः ॥ [6 ॥]
अपि च ॥
न्यच्छुभ्रं यदिन्दुकान्तिन्तुहिनगि-

10. [1]रिशिरः श्रेणिशोभाचिरस्यन्
शुभ्रामाकाशगङ्गान्तदनु मलिनयन्मूकयन्चादिभिन्धून् ।
मन्ये चेतस्य शून्ये भुवन इह वृथा भ्रान्तिरित्याक-

11. लय्य
भ्रान्त्वा क्षोणीमशेषाजितविपुलयशस्तम्भ उच्चैस्स्थितो वा ॥ [7 ॥]
अग्रायाति निवेद्यमाज्यदधिमद्दीपस्तथा भासुर-
श्चानुजातकरेणुमिश्रममल-

12. न्तोयं सुधाशीतलं ।
साध्वी चावयवान्विका भगवते बु (बु) द्धाय शुद्धात्मने
मालादेन यथोन्नवंशयशसा तेनाति भक्त्या स्वयं ॥ [8 ॥]
आदेशात्स्फीतशीलश्रुतधवलधि-

13. यो भिक्षुसङ्घस्य भूयो
दत्तस्तेनैव सम्यग्व (व्व) हुघृतदधिभिर्व्यञ्जनैर्युक्तमं (म) न्नं ।
भिक्षुभ्यस्त्वनुम्यों[2] [च] सुसुरभि चतुर्जातकामोदि नित्यं
नार्ये स [द्धे] त्रिभक्तं पुनरपि

14. विमलं भिक्षुसङ्घाय दत्तम् ॥ [9 ॥]
तेनैवाद्भुतकर्म्मणा निजमिह क्रीत्वा [र्थं] सद्धान्तिका-
न्मुक्त्वा चीवरिकां प्रदाय विधिना सामान्यमेवन्तथा ।
कालम्प्रेरयितुं सुखे-

15. न लयनन्दत्तं स्वदेशश्चिना
तेभ्यो नईरिकावधेश्च[3] परतः शाक्यात्मजेभ्यः पुनः ॥ [10 ॥]
दानं यदेतदमलद्गुणशालिभिक्षु-
पूर्णेन्द्रसेनवचनप्रतिबो (बो) धितेन ।
तेन प्रणीत-

---

1. तुहिनगिरि or snow-mountain is obviously Himālaya.

2. The four fragrant articles are enumerated as (i) Tvak = Bamboo manna (ii) Elā ie. cordemom (iii) Patraka, ie Laurus Cassia and (iv) Nāgakeśare. cf. :—
त्वगेला पत्रकैस्तुल्यैस्त्रिसुगन्धि त्रिजातकम् । नागकेशर-संयुक्तं चतुर्जातकमुच्यते ॥
quoted from the Rājanighanta and the Bhāvaprakāśa in the Śabdakalpadruma.

3. Probably it meant some place for himself, if not his own country. What is the exact significance is not clear.

16. यशसा भुवि निर्म्मलाया
भ्रान्त्या व्यधायि शरदिन्दुनिभाननायाः ॥ [11 ॥]
पित्रोर्भ्रातुः कलत्रस्वसृसुतसुहृदाप्तस्य धर्म्मैकधाम्नो
दत्तं दानं यदेतत्सकलमभिरसेनायुरा-

17. रोग्यहेतोः ।
सर्व्वेषाञ्जन्मभाजां भवभयजलधेः पारसंतारणार्थं
श्रीमत्सम्रो (म्बो) धिकल्पद्रुमविपुलफलप्राप्तये चानुमोद्यम् ॥ [12 ॥]
चन्द्रो यावच्चकास्ति स्फुरदुरुकिरणो लो-

18. कदीपश्च भास्वान्
एषा यावच्च धात्री सजलधिवलया द्यौश्च दत्तावकाशा ।
यावच्चैते महान्तो भुवनभरधुरान्धारयन्तो महीध्रा-
स्तावच्चन्द्रावदाता धवलयतु दिशाम-

19. ण्डलं कीर्त्तिरेषा ॥ [13 ॥]
यो दानत्यागस्य कश्चित्कृतजगद्वधेरन्तरायं विदध्या
त्साक्षाद्वज्रासनस्थो[1] जिन[2] इह भगवानम्बरस्थः सदास्ते ।
वा (बा) लादित्येन[3] राज्ञा प्रदलितरि-

20. पुणा स्थापितश्चैव शास्ता
पश्चानन्त [यं] कर्त्तुंर्गतिमतिविषमान्धर्म्महीनः स यायात् ॥ [14 ॥]
इत्येव शीलचन्द्रप्रथितकरणिकस्वामिदत्तावलम्बां
संद्वात्रां भूमि कृत्वा शुद्धलव-

21. विभवावप्यनालोच्यभारं ।
हृद्यामेतामुदारां त्वरितमकुरुतामप्रपञ्चां प्रशस्तिं
वाग्देवीं किञ्च धातु शिखरितरुफलावाप्तिमुच्चैः करेण ॥ [15 ॥]

JODHPUR INSCRIPTION OF BĀUKA.

Prov. : Jodhpur, Rajasthān.
Date : C. 650 A. D.
Lang. : Sanskrit; **Scr.** : Northern Brāhmī.
Ref. : Munshi Devi Prasad *J. B. A. S.* 1894 pp. 1 ff.;
Dr. R. C. Majumdar, *E. I.* Vol. XVIII, p 87 ff.

Text

1. ओं नमो विष्णवे ॥
य [स्मिन्विश] न्ति भूतानि यतस्सर्गस्थिती मते ।
स वः पायाद्धृषीकेशो निर्गुणस्सगुणश्च यः ॥ [1]
गुणाः पूर्व्व पु (पू) रुषाणां की [र्त्यन्ते] तेन

---

1. वज्रासन is one of the yogic postures.
2. बुद्ध
3. One of the Gupta emperors.

2. पण्डितैः ।
गुणकीर्त्तिरनश्यन्ती स्वर्गवासकरी यतः ॥ [2]
अतः श्रीबाउको धीमा[1] स्वप्रतीहारवङ्शजां[2] ।
प्रशस्तौ लेखयामास श्रीयशो विक्रमान्वितान् ॥ [3]
स्वभाया रा-

3 मभद्रस्य प्रतिहार्यं कृतं यतः ।
श्री प्रतिहारवङ्शो[3]ऽयमतश्चोन्नतिमाप्नुयात् । [। 4]
विप्रः श्रीहरिचन्द्राख्यः पत्नी भद्रा च चत्तृया[4] ।
ताभ्यान्तु [ये सु] ता जाताः [प्रतीहा] रांश्च तान्वि-

4. दुः । [। 5]
बभूव रोहिल्लद्ध्यङ्को वेदशास्त्रार्थपारगः ।
द्विजः श्रीहरिचन्द्राख्यः प्रजापतिसमो गुरुः ॥ [6]
तेन श्रीहरिचन्द्रेण परिणीता द्विजात्मजा ।
[द्वि] तीया चत्तृ-

5. या भद्रा महाकुलगुणान्विता[5] [॥ 7]
प्रतीहारा द्विजा भूता ब्राह्मण्यां ये भवत्सुताः ।
राज्ञी भद्रा च यांसूते ते भूता मधुपायिनः । [। 8]
चत्वार [च्] ात्मजास्तस्यां जाता भूधरणक्ष-

6. माः ।
श्रीमान्भोगभटः कक्को रज्जिलो दद्द एव च । [9]
माण्डव्यपुर[6]दुर्गेऽरिमत्तेभैर्निजभुजार्जिते ।
प्राकारः कारितस्तुङ्गो विद्विषां भीतिवर्द्धनः । [। 10]
अमीषां रज्जिलाज्जातः

7. श्रीमान्नरभटः सुतः ।
पेल्लापेल्लीति नामाभूद्वि [तीयं] तस्य विक्रमैः [॥ 11]
तस्मान्न [रभ] टाज्जातः श्रीमान्नागभटः सुतः [।]
राजधानी स्थिरा यस्य महन्मेडन्तकं पुरं ॥ [12]
राज्ञी श्री-

---

1. R. C. Majumdar reads धीमान्— 2. Ibid. वंशजान्—
3. Ibid वश— 4. Ibid. क्षत्रिया
5. Manusmriti (III 12, 13) allows a Brāhmaṇa to marry non-Brahmana women. (*Ep. Ind* vol XVIII p. 88. Note 3)
6. According to Dr Bhandarkar (*Progress Report. Arch. Surv. W. Circle* 1906-7 p 30) and Dr. R. A Majumdar (*Ep. Ind.* XVIII p 88) this is represented by modern Mandor, five miles to the north of Jodhpur (G. R. A. S. 1894. p 3) where the stone must have been orignially put up

8. जज्जिका देव्या[1]स्ततो जातौ महागुणौ ।
द्वौ सुतौ तातभोजाख्यौ सौ[2]दर्यौ रिपुमर्द्दनौ ॥ [13]
तातेन तेन लोकस्य विद्युच्चञ्चलजीवित ।
बुध्वा[3] राज्यं लघोर्भ्रातु[4] श्रीभोज-
9. स्य समर्प्पित ॥ [14]
स्वयञ्च संस्थितस्तात [:] शुद्धं धर्म्मं [ं] समाचरन् ।
माण्डव्यस्याश्रमे पुण्ये नदीनिर्झर शोभिते ॥ [15]
श्रीयशोवर्द्धनस्तस्मात्पुत्रो विख्यात पौरुषः ।
भूतो नि [ज]-
10. भुजख्यातिः समस्तोद्धृतकण्टकः ॥ [19]
तस्माच्च चन्दुकः श्रीमान्पुत्रोभूत्पृथुविक्रमः ।
तेजस्वी त्यागशीलश्च विद्विषां युधि दुर्द्धरः ॥ [17]
ततः श्रीशिलुको जातः पुत्रो दुर्व्वारविक्रमः [।]
येन
11. सीमा कृता स्थिरा स्रवणीवल्लद[5]शयोः ॥ [18]
भट्टिकं देवराजं यो वल्लमण्डल पालक [ं] : ।
नि [पा] त्य त [स्व] णं भूमौ प्राप्तवान् च्छत्रचिह्नकं [:] ॥ [19]
पुष्करिणी कारिता येन त्रेतातीर्थे च पत्तनं ।
सि-
12. द्धेश्वरो महादेवः कारितस्तुङ्गमंदिरः ॥ [20]
ततः श्रीशीलुकाज्जातः श्रीमान्झोटो वरः सुतः ।
येन राज्यसुखं भुंग्वा[6] भागीर [थ्यां] कृता गतिः । [। 21]
बभूव सत्ववान्तस्मान्निद्धादित्यस्तपोम-
13. ति- ।
यूना राज्यं कृतं येन पुनः पुत्राय दत्तव (वा) न् ॥ [22]
गङ्गाद्वारम्[7] ततो गत्वा वर्षाण्यष्टादश स्थित ।
अन्ते चानशनं कृत्वा स्वर्गलोकं समागतः ॥ [23]
ततोपि श्रीसुतः कक्क
14. पुत्रो जातो महामतिः ।
यशो मुद्गगिरौ[8] लब्धं येन गौडैः समं रणे ॥ [24]
[छन्दो] व्याकरणं तर्कं ज्योतिः शास्त्रं कलान्वित ।
सर्व्वभाषाकवित्वञ्च विज्ञातं सुविलक्षणं । [25]
भट्टि य-

1. R. C. Majumdar reads देव्यास्ततो.
2. Ibid. सो— 3. Ibid. बुद्ध्वा— 4. Ibid. भ्रातु॰
5. Read दे. 6. Read भुक्त्वा 7. हरद्वार
8. मुद्गगिरि is modern Monghyr (मुंगेर) in Bihar

15. वंशे[1]विशुधायाम्[2] तदस्मात्कक्कभूपतेः ।
श्रीमत्पद्मिन्याः महाराज्ञा[3] जातः श्रीबाउक सुत इति ॥ [26]
नन्दावल्लं प्रहृत्या[4] रिपुबलमतुलं भूभृत्पप्रयातं
दृष्ट्वा म-
16. ग्नां[5] स्वपक्ष [।] द्विजनृपकुलजां सत्प्रतीहारभूपां ।
धिग्मूलैकेन तस्मिन्प्रकटितयशसा श्रीमता बाउकेन ।
स्फूर्जन्हत्वा मयूरं तदनु नरमृगा घातिता दे-
17. [ति] नैव ॥ [27]
कस्यान्यस्य प्रभग्न.[6] मत्सचिवमनुज त्यज्य राणसु[7] तंत्रः
केनैकेनातिभीते दशदिशि नु चले स्तम्भ्य[8] धात्मानमेकं ।
धैर्या [त्म] . बद्धाश्वपृष्ठ क्षितिग
18. तचरणेनाभिहस्तेन शत्रुं
छित्वा भित्वा श्मशानं कृतमति [भ] यदं बाउकान्येन तस्मिन् ॥ [28]
नवमण्डल नश्निचये मग्ने हत्वा मयूरमतिगहने ।
तदनु-
19. भूनासितरंगा श्रीमद्बाउकनृसिंघेन[9] ॥ [29]
साट्टोर्ड्ढः प्रग [ल] द्विरक्त[10]-सुधिरैर्व्या [ह] ढ पादाङ्गके-
रेन्त्रै[11]श्चोपरिलिप्त (प्त) तैर्विरचितं शवगृह फेत्का[12]रसत्वाकुलं ।
20. यच्छ्रीबाउकमण्ड [ल] । प्ररचितं प्राक्छत्रुसंघाकुले
तत्संस्मृत्य न कस्य संप्रति भवेत्रासोद्गमश्चेतसि [।] [30]
ननु सम [र] धारायां बाउके नृत्यमाने
हवितनु-
21. शकलान्त्रेष्वेव विन्यस्तपादे ।
हासमिव हि गतास्ते तिष्ठतिष्ठेति गीता-
द्भयगतनृक [.] रंगाश्चित्रमेतत्तदासीत्[13] ॥ [31]
सं० ८९४ चैत्र शु दि ५[14]
22. उत्कीर्णा च हेमकारविष्णुरविस [.] नुना
कृष्णेश्वरेण ॥

---

1. R. C. Majumdar वंशे.   2. Ibid. विशुद्धायाम्

3. Ibid. पद्मिन्याम् महाराज्ञाम्.

4. Ibid. प्रहत्य but Dr. Hirananda Śastri suggested च हत्वा which would better suit the meter.

5. Ibid. मग्नान्स्वपक्षान्द्विज नृप कुलजान्सत्प्रतीहार भूपान्.

6. Read प्रभग्न.   7. Ibid. त्यक्त्वा रागात् तंत्र.   8. Correctly. स्तम्भयित्वा

9. R. C. Majumdar—नृसिंहेन   10. Ibid—प्रगलद्विरल—

11. Ibid.—रन्त्रैर—   12. Ibid. फेत्कारि.

13. Thre is the *figure of a wheel after this word.*

14. There is a figure of शंख.

GWALIOR STONE INSCRIPTION OF MIHIRA BHOJA

Prov. : Sāgar Tal. Gwalior, Madhya Pradesha.
Date : Undated ; C. 880 A. D.
Lang. : Sanskrit ; **Script.** : Northern Brāhmi.
Ref. : Dr. R. C. Majumdar *Ep. In.* XVIII pp. 99–114.
Ann. Rep. Arch. Sur. Ind. 1903–04. pp. 277–85.

Text

1. ओं नमो विष्णवे ॥
शेषाहितलपधवलाधरमागमाभि-
वक्षः स्थलोल्लसित कौस्तुभकान्तिशोणं ।
श्यामं वपु [:] शशित्रिरोचनविम्ब (बिम्ब) चुम्बि (म्ब)-
व्योमप्रकाशमवनाक्षरकद्विषो वः [1]
आत्मारामफलाद्युपार्ज्य विजरं देवेन दैत्यद्विषा
ज्योतिर्व्वीज[1]मकृत्रिमे

2. गुणव [ि] त देवे यदुप्तं पुरा ।
श्रेय·कन्दवपुस्ततस्समभवद्भास्वानतश्चापरे—
मन्विक्ष्वाकु ककुत्स्थ[2] मूल पृथव·[3] क्ष्मापाल कल्पद्रु [ॣ] मा· [2]
तेषां वंशे सुजन्मा क्रमनिहितपदे धाम्नि वज्रेषु घोरं
रामः पौलस्त्यहिंस्रं[4] क्षतविहितसमित्कर्म्मचक्रे पलाशैः ।
श्लाघ्य—

3. स्तस्यानुजोसौ मघवमदमुषो मेघनादस्य संख्ये
सौमित्रिस्तीव्रदण्ड· प्रतिहरणविधेर्यः प्रतीहार[5] आसीत् [3]
तद्वन्शे[6] प्रतिहारकेतनभृति त्रैलोक्यरक्षास्पदे
देवो नागभटः पुरातनमुनेर्मूर्त्तिर्ब्ब [र्ब्बं] भूवाद्भुतं ।[7]

---

1. Read—र्व्वीज— 2. R. C. Majumdar ककुत्स्थ

3. There are a number of kings called Prithus Dr. R. C. Majumdar suggested that Mūla Prithu may be taken to denote the first king of the name viz. the son of Vēna (*Ep Ind.* XVIII p 110 n. 4)

4. Read. हिंस्र.

5. The allusion is to the story described in the Rāmāyaṇa VII–116. (for detail see *Ep Ind.* XVIII p 110–111 N. 5).

6. Read. वंश.

7. Pt. Hirānand वह्नत्; Dr. Bhandarkar वल्च (*Ind. Ant.* 1911 p. 240.

येनासौ सुकृतप्रमाथिब (ल) लनालेच्छा—

4. धिपाक्षौहिणीः

क्षुन्दान स्फुरदुग्रहेतिरुचिरै (रै) र्दोर्भिश्चतुर्भिर्बभौ[1] [4]

भ्रातुस्तस्यात्मजोभूत्कलितकुलयशाः ख्यातकाकुस्थनामा[2]

लोके गीतः प्रतीकप्रयवचनतया[3] कक्कुकः क्ष्माभृदीशः ।

श्रीमानस्यानुजन्मा कुलिशधरधुरामुद्वहन्देवराजो

यन्नेभ्छिन्नोद्दपक्षपितग—

5. ति कुलं भूभृतां संनियन्ता [5]

तत्सूनुः प्राप्य राज्यं निजमुदयगिरिस्पर्द्धिमाल्यप्रतापः

क्ष्मापालः प्रादुरासीन्नतसकलजगद्वत्सलो वत्सराजः ।

यस्यैतास्सम्पदश्च द्विरदमदसुरास्वादसान्द्रप्रमोदाः

पश्चाद्धीरादिपन्त्य[4] प्रणयिजनपरिष्वङ्गकान्ता विरेजुः [6]

ख्या [ताङ्गण्डि][5]—

6. कुलान्मदोत्कटकरिप्राकारदुर्लङ्घतो

यः साम्राज्यमधिज्यकार्मुकसखा[6] संख्ये हठादग्रहीत्

एकः क्षत्रियपुङ्गवेषु च यशोगुर्वीं धुरं प्रोद्वह-

न्निक्ष्वाक [ो] ः कुलमुन्नतं सुचरितैश्चक्रे स्वनामाङ्कितं [7]

आद्यः पुमान्पुनरपि स्फुटकीर्तिरस्मा-

ज्जातस्स एव किल नागभटस्तदाख्यः ।

यत्रा—

7. न्ध्र सैन्धवविदर्भकलिङ्गभूपैः

कौमारधामनि पतङ्गसमैरपाति [8]

य (श) स्यास्पदस्य सुकृतस्य समृद्धिमिच्छु-

र्यः क्षत्रधामविधिबद्धबलिप्रबन्धः[7] ।

जित्वा पराश्रयकृतस्फुटनीचभावं

चक्रायुधं विनयनम्रवपुर्व्यराजत्[8] [9]

दुर्वारवैरिवरवारणवाजिवार-

याणौघसंघट्ट[9]—

---

1. R. C Majumdar बभौ.
2. R. C. Majumdar काकुस्थ
3. Ibid—प्रिय
4. Ibid—आक्षिपन्त्यः
5. Read ख्याता भण्डि०
6. R. C. Majumdar : साम्राज्यमधिज्य—
7. R. C. Majumdar बद्ध बलिप्रबन्धः.
8. Cf. V. 3 of Bhāgalpur copperplate of Nārāyaṇapāla (*Ind. Ant.* Vol. XV p 304 f.) and V. 6 of Khalimpur Copper plate (*Ep. Ind.* Vol. IV p. 243 f).
9. R. C. Majumdar यान—

8. न घोर घनान्धकारं ।
निर्ज्जित्य वज्रपतिमाविरभूद्विवस्वा-
नुद्यन्निव त्रिजगदेकविकासको यः [10]
आनर्त्तमालवकिराततुरुष्कवत्स-
मत्स्यादिराजगिरिदुर्गहठापहारैः ।
यस्यात्मवैभवमतीन्द्रियमाकुमार-
माविर्ब्बभूव भुवि विश्वजनीनवृत्तेः [11]
तज्जन्मा राम—
9. नामा प्रवरहरिबलन्यस्तभूभृत्प्रबन्धै[1]-
रावघ्नन्वाहिनीनां[2] प्रसभमधिपतीनुद्धतक्रूरसत्वान् ।
पापाचारान्तरायप्रमथनरुचिरः सङ्गन[3] कीर्त्तिदारै-
स्त्राता धर्म्मस्य तैस्तैरसमुचितचरितैः पूर्ववन्निर्व्वभासे[4] [12]
अनन्यसाधनाधीनमताप्राक्रान्तदि—
10. ङ्मुखः ।
उपायैस्सम्पदां स्वामी यः सव्रीडमुपास्यत [13]
अर्थिभिर्व्विनियुक्तानां सम्पदां जन्म केवलं ।
यस्याभूत्कृतिनः प्रीत्यै नात्मेच्छा विनियोगतः [14]
जगद्वितृष्णुः स विशुद्धसत्वः
प्रजापतित्वं विनियोक्तुकामः ।
सुतं रहस्य प्रभ सुप्रसन्ना-
स्सूर्य्याद्धवा—
11. पन्मिहिराभिधानं [15]
उपरोधैकसंरुद्धविन्ध्यवृद्धेरगस्त्यतः[5]
आक्रम्य भूभृतां भोक्ता यः प्रभुर्भोज इत्यभात् [16]
यशस्वी शान्तात्मा जगदहितविच्छेदनिपुणः
परित्यक्तो लक्ष्म्या न च मदकलङ्केन कलितः ।
बभूव[6] प्रेमार्द्रो गुणिषु विषयः सूनृत—

---

1. Ibid प्रबन्ध'—
2. Ibid आवघ्नन्
3. Ibid संगन:
4. Ibid निर्व्वभासे.
5. The reference is to the story of Vindhva mountain gradually rising higher and higher in order, to check the daily course of the sun. When requested by the gods the sage Agastya approached the mountain and asked him to bow down in order to give him way to the South. The Vindhya agreed and as the sage never retured, it had to remain in the same position Cf. Mahābhārata, Vana-parva, chap. 104.
6. R. C. Majumdar, वभूव.

12. गिरा–

मसौ रामो याम्ने स्वकृतिगणनायामिह विधेः [17]
यस्याभूत्कुलभूमिभृत्प्रमथनव्यस्तान्यसैन्याम्बुधे[1]–
र्व्यूढा च स्फुटितारिदारनिवहान्हुत्वा प्रतापानले ।
गुप्ता शुद्धगुणैरनन्यगतिभिः शान्तैस्सुधोद्भासिभि–
र्द्धर्म्मापत्यवत्प्रभूतिरपरा लक्ष्मीः पुनर्भू–

13. र्धया [18]

प्रीतैः पालनया तपोधनकुलैः स्नेहाद्गुरूणां गणै–
र्भक्त्या भृत्यजनेन[2] नीतिनिपुणै र्वृन्दैररीणां पुनः ।
विश्वेनापि यदीयमायुरमितं कर्त्तुं स्वजीवैषिणा
मशिषा विदधे विधातरि यथा सम्परपराद्धं याच्यते [19]
अवितथमिद यावद्भिर्यं श्रुते—

14. रनुशासना–

द्भवति फलभाक्कर्त्ता नेशः क्षितीन्द्रशतेष्वपि ।
अधरितकलेः कीर्त्तिर्भर्त्तुस्सतो सुकृतैरमू–
द्विगुरितधियां सम्पद्वृद्धिर्यदस्य तदद्भुतं [20]
यस्य वैरि गृहद्वारान्दहतः[3] कोपवह्निना ।
प्रतापाद्दण्णंमां राशीन्पांसून्दैतुण्यमावभौ[4] [21]
कुमारैव[5] विद्यानां

15. वृन्देनाद्भुतकर्म्मणा ।

य शशासासुरान्घोरान्स्वैनेनारप्रैकवृत्तिना [22]
यस्यानपटले राज्ञः प्रभुत्वाद्विश्वसम्पदः ।
लिलेख मुखमालोक्य भानिलेख्यकरो विधिः [23]
उद्दामतेजः प्रसरप्रसूता शिखेव कीर्त्तिर्युमणि विजित्य ।
जाया जगद्दग्ध—

16. रिधाय यस्य चित्रं रिवदं यजलधीन्स्ततार[6] [24]

राज्ञा तेन स्वदेवीनां यश पुरायाभिवृद्धये ।
अन्त पुरपुरं नाम्ना व्यधायि नरकद्विषः [25]
यावत्क्षमः सुरसरित्प (त्प) सरोत्तरीयं

---

1. Ibid —माम्बुधेर्व्यू—
2. R. C. Majumdar भृत्य –
3. Ibid वृह—
4. Ibid —मावभौ
5. The reference is here to the war between the Devas and the Asuras in which Kumāra was the commander-in-chief of the former with his army of a number of Mātṛikās (Vidyās). Cf. Mahābhārata, Śalyaparva, Chap. 45. (Madras ed.)
6. R. C. Majumdar जलधि—

यावत्सुदुश्चरतपःप्रभवः प्रभावः ।
सत्यश्च यावदुपरिस्थ (ष्ठ) मवस्यशेषं
तावत् पु—
17 नातु जगतीमियमार्य[1]कीर्त्तिः[2] [26]
पातुर्व्विश्वस्य सम्यक्परमुनिमतश्रेयसस्मन्विधाना-
दन्तर्वृत्तिर्व्विवेकः स्थितेव पुरतो भोजदेवस्य राज्ञः ।
विद्वद्वृन्दार्ज्जितानां फलमिव तपसां भट्टधन्नेकसूनु-
र्ब्बालादित्यः[3] प्रशस्तेः कविरिह जगता साकमाकल्पवृत्तेः [27]

BARAH COPPER PLATE INSCRIPTION OF MIHIRABHOJA

Prov. : Barah, Kanpur, distt. U. P.
Date : V. E. 893 (=836 A. D.)
Lang. : Sanskrit ; **Script.** : Northern Brāhmī
Ref. : Hiranand Sastri, *Ep. Ind.* Vol. XIX pp. 15-19.

Text

1. ओं[4] स्वस्ति । श्रीमहोदयसमावासितानेकनौहस्त्यश्वरथपत्ति-सम्पन्नस्कन्धावारात्परमवैष्णवो
2. महाराजश्रीदेवशक्तिदेवस्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातः श्रीभूयिका-देव्यामुत्पन्नः परममाहेश्वरो
3. महाराजश्री [व] त्सराजदेवस्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातः श्रीसुन्दरीदेव्यामुत्पन्नः परम्भगवतीभक्तो[5]
4. महाराजश्री [ना] गभटदेवस्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातः श्रीमतीसटादेव्यामुत्पन्नः परमादित्यभक्तो
5. महाराजश्रीरामभद्रदेवस्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातः श्रीमदप्पादेव्यामुत्पन्नः परम्भगव—

1 Pt. Hirānanda reads अस्य
2. For full discussion on the कीर्त्ति Cf. Fleet *C. I. I.* III, P. 212. note 66.
3. R. C. Majumdar, ब्बालादित्य.
4. Expressed by a symbol
5. We may with Dr. Ṣastri read here and below परम for the sake of uniformity.

6. तीभक्तो महाराजश्रीभोजदेवः ॥ श्रीकान्यकुब्जभुक्तौ ।
श्रीकालञ्जरमण्डलान्त—
7. ⨯ पाति उदु[म्ब]रविषयस[म्ब]द्धवलाकामहारे
समुपगतान्सर्व्वानेव यथास्था-
8. न नियुक्तान्प्रतिवासिनश्च समाज्ञापयति । उपरिलिखितामहारस्स
9. र्व्वायसमेत आचन्द्रार्कक्षितिकालम्पूर्व्वंदत्तदेवमह्लदेयवर्जितः
परमेश्वरश्री—
10. शर्व्ववर्म्मदेवशासनं । महाराजश्रीनागभटदेवानुमतिञ्च दृष्ट्वा
भागञ्च महा-
11. राजश्रीरामभद्रदेवराज्ये व्यवहारिणो वैगुण्यात्किञ्चित्काल
निवर्तं ज्ञात्वा म-
12. या पित्रो ⨯ पुण्याभिवृद्धये । भरद्वाजसगोत्र वाजसनेय-
सब्रह्मचारिभट्टकाच-
13. रस्वाम्यन्वयजब्राह्मणानामन्तरा विच्छेदमयमाणीकृत्य
भागभागक्रमेणैवो-
14. त्सङ्कलित इति विदित्वा भवद्भिस्समनुमन्तव्यः
प्रतिवासिभिरप्याज्ञाश्रवण विधेयै [भूत्वा स] र्व्वा-
15 या एवास्समुपनेया[1] इति ॥ रुद्रटेन प्रयुक्तस्य शासनस्य
स्थिरायतेः । दूतको बालादि-
16. त्योत्र राज्यभट्टारिकासुतः ॥ सम्वत् १०० (×) ८ (=८००)
९०३ (ie. ८९३) कार्त्तिक शु दि ५ निबद्धं ।

SIYADONI STONE INSCRIPTION OF THE TIME OF DEVAPĀLA

Prov. : Siyadoni, Lalitpur Distt. U. P.
Date : 977 V. E. (=1024 A. D.)
Lang. : Sanskrit influenced by Prakrit;
Script. : Nāgari of 11th Century A. D.
Ref. : Kielhorn, *Ep. Ind.* Vol. I. pp. 162-179.

Text

1. ओं ओं नमो भग[व]ते वासुदेवाय ....[प]..........
.... धिरा [ज[2]] ....[दे वपा].........

1. H. Sastri. एवं समु—
2. Dr. Kielhorn has a little doubt in his restoration:—धिराज परमेश्वर श्रीभोजदेव पादानुध्यात परमभट्टारक महाराजाधिराज परमेश्वर श्रीमहेन्द्रपालदेव पादानां as below L. 4.

हाराजाधिराजपरमेश्वर [श्री]—[हेन्द्र] पालदेवपादा [नां]
म [हीप्र]-

2. वर्द्धमानकल्याणविजय—[ज्ये ?] [सं] — —[रस][1] तेषु नवसत-
षष्ट्यधिकेषु श्राव··············सम्वत् १६० श्राव [ण]··········
··········गतासेषमहा [श] ब्दस [हा] सामन्ताधिपति
[श्रीमदु]—[न्द्र ?]······[भु] ज्यमानस्त [स्पादाधिष्ठित]
[व]······ख [कु] ······[को] ष्ठिके श्रीपञ्च [स्था] ··· ·
[क] द्वाविंमतिकल्पितराकयोर्व्वा रे [सतीस्से] का [ले वर्त्त-
माने वार] प्रसु [ख]-

3. सकलस्थानेन संसारस्यानित्यत्वं बुध्वा[2] पुण्ययशोभिवृ [द्ध] ये
स्वकीयतलसीमाप्रतिव [द्धेयं] [पूर्व्वपश्चि] मतो
हस्तद्विसतमात्रं दक्षिणोत्तरतो वा सपादहस्तद्विसत [मात्र] ञ्च
वणिकचण्डुकेन सड्गटसुतेन प्रतिष्ठापित पत्तनस्य
दक्षिणदिग्विभागे पश्चिमाभिमुखश्रीनारायणभट्टारकस्याव-
[लेपनस] म्मा [र्ज्जना] ङ्ग [राग] धूपप्रदीपनैवेद्याद्यर्थं
निवेदितं धर्म्माय मत्वा आचन्द्रार्क्कक्षितिउदधिसमकालिनं
यावच्च कैश्चि [त्परिपन्थना कर्त्त] [व्या] इ [ति]

4. सकलस्थानानुमतेन वा [र] स्वहस्तायेति ॥ छ ॥ मतं केसिआवाह-
स्थितसावाह साक्षिणौ श्रुतें[3] लिखितसाक्षि थी [दु] राच्छड-
पुत्रस्तथा यात्रण गौंदासुतः ॥ लिखित स्थानानुमतेन
करणिकसर्व्वहरिणा भोचुकपुत्रेणेति ॥ छ ॥ परमभट्टारक-
महाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीभोजदेवपादानुध्यातपरमभट्टारक—
महाराजाधिराज परमेश्वरश्रीमहेन्द्रपालदेवपादानां
महीप्रवर्द्धमानकल्यण[4] विजयराज्ये सम्वत्सरस-

5. तेषु नवसत [ष] ष्ट्यधिकेषु चतुरन्वितेषु मार्गसिरमास-
बहुलपक्षतृतीयायां सम्वत् १६४ मार्ग वदि ३ अद्येह
सीयडोणिसमावासितमहाप्रातिहारसमधिगतासेषमहाशब्दमहा-
सामन्ताधिपतिश्रीउन्दभटः ॥ समस्तराजपुरुषान्बोधयति
विदितमस्तु भगवतो[5] अस्मिन् पत्तने नेमकवणिकचण्डुक-
प्रतिष्ठापितविष्णुभट्टारकस्यास्माभि ः परलोकनिश्रेयसार्थं[6]
पुण्ययसोभिवृद्धये यौवनधनजीवितानि नलनीदलगतज-

6. लवतरलतराणि लक्ष्य अक्षयनीवीयं निवेदिता ॥ सीयडोणिसत्कमण्डपि-
कायां प्रतिदिनं पश्चियकद्रम्मसत्कपादमेकं दातव्य तथा दिनं प्रति मुद्र-
यित्वा घृतैका देया ॥ देवस्यावलेपनसम्मार्ज्जनाङ्गरागध[.]पप्रदीपनैवे-

1. Ibid. The restoration is—विजयराज्ये संवत्सरशतेषु.

2. Ibid. बुद्ध्वा.

3. Ibid. Either श्रुते or श्रुतं.

4. Dr. Kielhorn—कल्याण— 5. Ibid. भवतो 6. Ibid. निःश्रेयसार्थं

यावॅमाचन्द्रार्कक्षितिसुदधिसमकालिनं यावपाळनीय कस्मिंश्चित्काले यः कोपि पुरुषः परिपन्थनाबाधाकरोति उत्पादयति स पञ्चमहापातकै[1] लिप्यति स्वहस्तोयं श्रीउन्दभटस्य ॥ छ ॥

7. चक्कुलकन्नापोर्व्वारे वारप्रमुखस्थानेन निवेदिता अक्षयनीमिका ॥ छ ॥ अस्मिन्नेव[2] काले तथा चण्डुकेन सङ्गटसुतेन प्रतिष्ठापितपश्चिमाभिमुख श्रीविष्णुभट्टारकस्य समर्प्पिता वणिक्चण्डुकस्तथा सावमस्तथा माहपा- [दिभि] स्साङ्गटसुतैः स्वकीयस्वकीयच्छाया [आ] त्मीय-अवासनिका उत्तराभिमुखा अस्याभ्यन्तरे उत्तराभिमुखगृहाणि चत्वारि अपसारक सहितानि अवलिप्तसिलाच्छ [दा] नि अवासनिकाया [श्चा] घाटानि लिख्यन्ते [पूर्व्वे]ण र-

8. थ्या दक्षिणेन चण्डुकीयावासनिकाम्बोलिकापातं पश्चिमेन सीयदेवसत्क- अवासनिका उत्तरेण चद्वेल्लिकामर्यादा एवं चतुराघाटचिह्नोपलक्षिता सहदग्मंट्टगोरवलेपनसन्मार्जनधूपप्रदीपनैवेद्यार्थं प्रदत्ता य कश्चित्परि- पन्थना करोति स च महानरकं प्रयाति ॥ मतं चण्डुसावसमाहपानां साङ्गटसुतानामिति ॥ छ ॥ तथा सम्वत्सरशतेषु नवसु पञ्चपञ्चाधिकेषु अश्विनमासे प्रतिपदायां सम्वत् ९५५ अश्वि [न सु] दि १

9. वणिकनागाकेन चण्डुसुतेनापरिमितमूल्येन क्रीत्वा कुम्भकारैर्वैकश्रृ- चाया [न्दू] कलिआकादीनां अक्षयनीमिका देवस्य समर्प्पिता ॥ छ ॥ तथा समस्तकल्लपालानां मध्ये यस्य यस्य सत्कमवमाण्डं नि ८ पवते विक्रयं याति स च सचान्द्रार्क्कं यावद्विग्रहपालसत्कद्रम्मार्द्धिका[3] ताली दातव्या ॥ [4]यत्वश्चित्परिपन्थना करोति स नरकं प्रयाति स्थानीयभूमौ ये भूपे भूता ये भविष्यन्ति कुम्भकारकल्लपालाश्च[5] तैरक्षयनीमिका पालनी-

10. या ॥ छ ॥ तथा वारप्रमुखस्थानसम्बद्धकन्दुकानां पार्श्वात् कन्दुक [ना] द्दूभोइलतिक्कदेगू [प] स [नू] कादीनां पार्श्वात् वणिकनागाकेन चाण्डुसुतेन सन्मार्जनविलेपनधूपप्रदीपनैवेद्यार्थं अपरिमितमूल्येन क्रीत्वा कन्दुकानां प्रतिवराहक्रयविसोपकैकं प्रतिदिन वि १ आचन्द्रार्क्कं यावद्दोकत्वं यः कश्चित्परिपन्थनाबाधामुत्पादयति स च महापातक- पञ्चकैर्लिप्यति ॥ स्वहस्तोयं ४४५४ मिति छ ॥

11. तथा सम्वत्सरशतेषु नव [सु] त सप्त [व] ष्ट्यधिकेषु फाल्गुनमास[6] अमावास्यां सम्वत् ९६७ फाल्गुन वदि १५ सीयडोण्यां वारप्रमुखस्थाने भट्टुभानर सियडोर्व्वारे यथा नेमकवणिकचाण्डुकेन प्रतिष्ठापितश्री- विष्णुभट्टारकपश्चिमाभिमुखमुखाद्दक्षिणदिग्विभागे नेमकवणिकवा-

1. Read —कैर्लि—
2. Ibid. अस्मिन्नेव
3. Dr. Kielhorn—द्रम्मार्द्धिका
4. Ibid. यःकश्चि—
5. Ibid कुम्भकाराः कल्लपालाश्च
6. Kielhorn expects—मासे.

सुदेवेन प्रतिष्ठाप्य श्रीविष्णुभट्टारकं उत्तराभिमुखं महान्तधर्म्मार्थहेतोः पूजापनसन्मार्ज्जनधूपप्रदीपार्थं

12. दोसिहट्टे पूर्व्वाभिमुखावलिप्ताच्छन्ना उवरकसहिता देवस्य समर्प्पिता ॥ अस्याश्चाघाटानि लिख्यन्ते पूर्व्वेण हट्टरथ्या[1] दक्षिणेन वामनसत्कवीथी पश्चिमेन स्वोलिकापर्यंतमुत्तरेण[2] श्रीविष्णुभट्टारकवीथी मर्यादा एवं चतुराघाटविशुद्धा प्रदत्ता ॥ तथा वैस्वान्दर[3] पूजनार्थं वासुदे[वे]न स्वकीयगृहं पूर्व्वाभिमुखं उवरकसहितं प्रदत्तं अस्याघाटानि पूर्व्वेण प्रपञ्चदेविपारकमर्यादा दक्षिणेन

13. वासुदेवगृहभित्ति ~ पश्चिमेन रथ्या उत्तरेण श्रीप्रभवनवीथीमर्यादा एवं चतुराघाटविशुद्धं देवस्य प्रदत्तं यश्चाभिद्रवणविधारणविधारणं करोति स च नरकं व्रजति न संशयः ॥ ० ॥ तथा वणिकचण्डुकेनोपार्ज्जिता प्रसन्नहट्टे उत्तराभिमुखा वीथी अवलिप्ता उवरकसहिता अस्याश्चाघाटानि पूर्व्वेण सुमादित्यस्य वीथी दक्षिणेन भट्टदेवप्रसादसत्कआवासनिकास्वोलीपातं पश्चिमेन चूंभी

14. वीथी उत्तरेण हट्टरथ्या मर्यादा ॥ छ ॥ तथा अपरं चण्डुकेन धाङ्गटसुतेन *पितृपितामहोपार्ज्जितं स्वकीयं दक्षिणाभिमुखं वीथीचतुष्टयं अमीषामाघा* [टा]नि[4] लिख्यन्ते पूर्व्वेण चूंभावीथी दक्षिणेन हट्टरथ्या पश्चिमेन स्वकीयावासनिकाद्वारोद्घमर्यादा उत्तरेण स्वकीयावासनिका मर्यादा एवं चतुराघाटविशुद्धोपलक्षिता[5] *मातापित्रोरात्मनश्च पुण्ययशोभिवृद्धये*[6] परमभक्त्या श्रीविष्णुभट्टारकस्य सा-

15. सनत्वे प्रदत्तं यश्चाभिपरिपन्थनामथा करोति स च महापञ्चपातकै[7] *लिप्यति नरकं व्रजति ॥ ० ॥ तथा* [प्र]हपतिकताम्बूलिककेशवेन सरेश्वरसुतेन पितृपितामहोपार्ज्जितदक्षिणाभिमुखस्वकीयवीथी चतुर्हट्टे अस्याश्चाघाटानि लिख्यन्ते पूर्व्वेण कंसारकवीथी दक्षिणेन हट्टरथ्या पश्चिमेन केशवस्य वीथी उत्तरेण कंदासघूषमर्यादा एवं चतुराघाटविशुद्धं चण्डुप्रतिष्ठापितपश्चि[मा]भि-

16. [मु]खश्रीविष्णुभट्टारकस्य प्रदत्ता आचन्द्रार्कं यावत्पालनीया यश्चाभिपरिपन्थना करोति स च महापञ्चपातकैर्लिप्यति[8] ॥ वीथी इयं सांप्रत पूर्व्वाभिमुखा वर्त्तते ॥ स्वहस्तोयं केशवस्य ॥ ० ॥ तथा नेमकवणिकनागाकेन चण्डुसुतेन दोसिहट्टे उपार्ज्जनां कृत्वा वीथीद्वौ २ पूर्व्वाभिमुखौ अवलिप्तौ उवरकसहितौ अनयोराघाटा लिख्यन्ते पूर्व्वेण हट्टरथ्या दक्षिणेन वासुदेववीथी पश्चिमेन स्वोली [पा]

---

1. Ibid. हट्टरथ्या. See, later in line 14.
2. Ibid. स्वोलिकापातमुत्तरेण.
3. Ibid. वैस्वानर—
4. One may, with Kielhorn expect अमूषामाघाटानि or आघामाघाटानि
5. Kielhorn expects—क्षित here
6. Ibid.—वृद्धये.
7. Ibid.—कैर्लिप्यति.
8. Kielhorn.—कैर्लिप्यति.

17. [त] उत्तरेण रामेवीथी मर्यादा एवं चतुराघाटचिह्नोपलक्षिता श्रीविष्णु· भट्टा [र] कस्य प्रदत्ता मातापित्रोरात्मनश्च पुण्ययशोभिवृद्धये यश्चाक्षि· त्परिपन्थनाबाधा करोति स च षष्टिं वर्ष सहस्राणि षष्टि[1] वर्षशतानि च विष्ठायां जायते कृमिः ॥ ⊛ ॥ तथा नेमकवणिकसीलुकेन महावाचुलेन उपार्जयित्वा[2] वीथी दक्षिणाभिमुखापसरकसहितावलिसाच्छन्ना[3] अस्या· श्चाघाटानि लिख्यन्ते पूर्व्वेण सात्वसवीथी दक्षिणे–

18. न हट्टरथ्या पश्चिमेन श्रीशिवभट्टारकवीथी मर्यादा एवं चतुराघाटविशुद्धं श्रीनारायणभट्टारकस्य धूपप्रदीपनैवेद्यार्थं प्रदत्ता यश्चाक्षिपरिपन्थना करोति स च नरकं व्रजति महापञ्चपातकैर्लिप्यति[4] ॥ ⊛ ॥ तथा सम्व· त्सरनवशतेषु एकोनसप्तत्यधिकेषु माघमासे पञ्चम्यां सम्वत् ९६९ माघ शुदि ५ अद्येह श्रीमत्सीयडोण्यां महाराजाधिराजश्रीभू [र्व] दे[5] · परिभुज्यमाने तत्पादाधिष्ठितलोयुआकादिपञ्चकुल

19. *मण्डपिकायां कौहिकस्थाकः स्थानारोपितभट्टमानसिंहयशोवर्द्धर* *एतस्मि*· न्मे काले वर्त्तमाने [ने] मकवणिकनागाकेन चाण्डूसुतेन समस्तकल्प· पालानां पार्श्वात् अपरिमितमूल्येन क्रीत्वा कल्पपालमहत्तकपञ्चिकः सांत· कस्तथा राहडस्तथा कुराकाकस्तथा जसकरकाश्चीनां समस्तकल्पपालानां सत्कहट्टानामुपरि दत्तश्रीमदादी[6] [वरा] ह पञ्चाशदधिकानि सत्तानि त्रयोदशाङ्के वराहद्र ११५० अ–

20. तोर्थं सुराभाण्डं प्रति मासान्मासं विग्रहतुङ्गीयद्रम्मार्द्धं दातव्यं तथा [हिं] प्रति त्रि १० आचन्द्रार्कक्षितिकालिनं धूपप्रदीपनैवेद्यार्थं श्रीविष्णुभट्टारक· स्य प्रदत्तं यश्चाक्षिदरणविधारणा करोति स च नरकं व्रजति ॥ ⊛ ॥ तथा नेमकवणिकनागाकेन चाण्डूसुतेन मातंगानां पार्श्वादुपार्ज्जित[7] मद् [द] र्म्मार्थहेतो[8] दोसिहट्टे युगकं युगकं प्रति कपर्दकद्वय द्वयं कर दातव्य मातङ्गमौवेश्वोहटाकस्तथा देहलाकस्तथा रउंभाक–

21. स्तथा संकराकस्तथा येश्वराकस्तथा देम्व [टा] कादीनां[9] दोसिहट्टे समस्तयुगानामुपरि अक्षयनीविका प्रदत्ता यश्चोपि परिपन्थना करोति स च नरकं व्रजति ॥ ⊛ ॥ तथा नागाकेन दोसिहट्टे उपार्ज्जिता पूर्व्वाभि· मुखा वीथी अवलिसा उपटकसहितास्याश्चाघाटानि पूर्व्वेण हट्टरथ्या दक्षिणेन भट्टश्रीहरिवीथी पश्चिमेन स्योलीपातं उत्तरेण स्वेुंडिका मर्यादा एवं चतुराघाटविशुद्धा श्रीनारायणभट्टारकस्य स–

22. मर्प्पिता यश्चोपि परिपन्थना करोति स च नरकं व्रजति ॥ ⊛ ॥ तथा नागाकेन चाण्डूसुतेनात्मीयदक्षिणाभिमुखवीथीयं उपटकसहितं श्रीमीप[10]

---

1. Ibid षष्टि वर्ष सहस्राणि षष्टि.
2. Ibid उपार्ज्जयित्वा.
3. The original had—लिसाच्छन्ना. 4. Ibid—र्लिप्यति.
5. Ibid दवे—
6. Kielhorn श्रीमदादि—
7. Kielhorn expects—र्ज्जित्वं. 8. Ibid—हेतोर्नि—
9. The original had—कादिना 10. Dr. Kielhorn expects समुद्रं न आत्मीय

आघाटानि लिख्यन्ते पूर्व्वेण सिवभट्टारकवीथी दक्षिणेन हट्टरथ्या पश्चिमेन
श्रीमाकीयदेववीथी उत्तरेण नागासरकवामनिकास्वोलीपातं एवं चतुरा
घाटचिह्नोपलक्षिता विलेपनसन्मार्जनधूपप्रदीपनैवेद्यार्थं श्रीनारायणभट्टा·
रकस्य समर्पिता

23. यश्चास्यपरिपन्थना करोति स च न [र] कं व्रजति ॥ ७ ॥ तथा
स्थानानुमतेन धारपपद्मयोर्व्वारि नेमकवणिकमाहलेन गोविन्दसुतेन
श्रीवामनस्वामिदेवपश्चिमाभिमुखस्य पितृपितामहोपार्ज्जित[1] उत्तराभि·
मुखा वीथी अवलिता उवटकसहिता अस्याश्चाघाटानि लिख्यन्ते[2] पूर्व्वेण
श्रीगासाकदेववीथी दक्षिणेन स्वोलीपातं पश्चिमेन पुन[3] श्रीगासाकदेव·
वीथी उत्तरेण हट्टरथ्या मर्यादा एव चतुराघाटचिह्नोप–

24. लक्षिता धूपप्रदीपनैवेद्यार्थं प्रदत्ताचन्द्रार्ककालिन यावत् रसांके विग्रह·
पालीयद्रम्मनृभाग[4] सृ १ देवस्य दातव्यं यश्चोपि परिपन्थना करोति
स च नरकं व्रजति ॥ ७ ॥ तथा नागाकीय उपार्ज्जना पूर्वाभिमुखौ
गृहद्वौ अवलितौ अपवरकसहितौ अस्याश्चाघाटानि पूर्व्वेणाकासभोग·
ब्राह्मणं दक्षिणेन वामनगृहभीति पश्चिमेन स्वोलीपातं उत्तरेण च्छेपिढका
मर्यादा एव चतुराघाट–

25. चिह्नोपलक्षिता सन्मार्ज्जनविलेपनगन्धधूपप्रदीपार्थं प्रदत्त[5]त्रिभुवनस्वामि·
देवस्य यश्चास्यपरिपन्थना करोति स च नरकं व्रजति ॥ ७ ॥ तथा
नागाकीयउपार्ज्जनायां उत्तराभिमुख उवटकं ब्रा [ह्म] णताम्बोलिक·
धमाकेन क्रयित्वा महन्तधर्म्मार्थहेतो[6] श्रीउमामहेस्वरस्य प्रदत्तं अस्या·
घाटानि पूर्व्वेण सिवभट्टारकवीथी दक्षिणेन स्वगृहभित्ति[7] पश्चिमेन सिव·
भट्टारकवीथी उ–

26. त्तरेण हट्टरथ्या मर्यादा एवं चतुराघाटविशुद्ध य ७ परिपन्थना करोति
स नरक व्रजति ॥ ७ ॥ सम्वत् ९९५ वैसाख वदि ५ सक्रान्तौ[8] चण्डू·
कीयदेवस्य इह निवासी ताम्बोलिकमहर सवर केसवासुतस्तथा माधव
इच्छूसुत समस्तलोकानां मिलित्वा अक्षयनीमिका प्रदत्ता पर्णपालिकां
प्रति विग्रहद्रम्मविसोवकं विसोवकं प्रदत्तं वि १ आचन्द्रार्ककालिनं
भोक्तव्यमिति[9] ॥ स्वहस्तं सवरमाधवयोः ॥ ७ ॥

27. [त] था सावसकीय दक्षिणाभिमुखा वीथी अवलीता[10] उवटकसहिता
कूलोपसन्ना अस्याघाटानि पूर्व्वेण सीगाकीयदेववीथी दक्षिणेन हट्टरथ्या
पश्चिमेन मील्हवीथी उत्तरेण स्वोलीपातं एवं चतुराघाटविशुद्ध विलेपन·
सन्मार्ज्जनधूपदीपनैवेद्यार्थं त्रिभुवनस्वामिदेवस्य[11] प्रदत्ता यश्चोपि परि·
पन्थना करोति स महापातकपञ्चकैर्लिप्यति[12] ॥ ७ ॥ तथा नागाकीय·
उपार्ज्जना[13] तैलिकवोड्ड तथा नारायणस्तथा ना–

1. Ibid.—पार्ज्जिता. 2. Ibid लिख्यन्ते 3. Ibid पुनः
4. Ibid विभाग वि— 5. Dr. Kielhorn त्रिभुवन 6 Ibid हेतोः
7. Ibid.—भित्तिः 8 Ibid संक्रान्तौ. 9. Ibid भोक्तव्यमिति.
10. अवलिता. 11. Ibid त्रिभुवन—. 12. Ibid लिप्यते. 13. Ibid उपार्ज्जना.

28. गद्देत्रस्तथा महसोणः समस्ततैलिकानां घाणकं घाणकं प्रतिदिनं महन्तधर्म्मार्थहेतोः तैलपलिका प्रदत्ता ॥ ☸ ॥ परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीक्षितिपालदेवपादानुध्यात ॥ परमभट्टार[1] [क] महाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीदेवपालपादानां महीप्रवर्द्धमानकल्याणविजयराज्ये सम्वत्सराणां महस्रैकं पञ्चोत्तरं माघमासशुक्लपक्षपञ्चम्यां सम्वत् १००५ माघ शुदि ५ अद्येह

29. श्रीमत्सीयडोणिपत्तने महाराजाधिराजश्रीनिष्कल्ङ्क[2] ॥ परिभुज्य [मा] ने मण्डपिकायां सीहपादिपञ्चकुल स्थानानुमतेन पाहुदेदेकयोरुपरि सतीदृशे काले वर्त्तमाने श्रेसिट्टे समस्तमहाजनेन एकमतीभूत्वा महान्तधर्म्मार्थहेतोर्व्वणिकविक्रमेन[3] प्रतिष्ठापितश्रीमाइल्लस्वामिदेवस्य प्रदत्त मासात्मास प्रति द्रम्मस्य तृभाग[4] तृ १ देयमिति ॥ ☸ ॥ तथा सूत्रधारजेजपत्तथा विसिआकरस्तथा मलुआकाधता जो [गू]–

30. [क] द्दकादीनां समस्तआहाडसम्बद्धसिलाकूटानां एकमतीभूत्वा श्रीविष्णुभट्टारकस्य भरणं भरणं प्रति विग्रहपालद्रम्मस्य तृभाग तृ[5] १ अचन्द्रार्क्ककालिनं यावल्लोकस्य यश्चाक्षिप्परिपन्थना करोति स च महापातकपञ्चकैर्ल्लिप्यति ॥ ☸ ॥ तथा सम्वत् १००८ माघ शुदि ११ अद्येह श्रीयडोणिपत्तने महाराजाधिराजश्रीनिष्कलङ्कतत्पादाधिष्ठितपुरंदरादिपञ्चकुलं मण्डपिकायां कौशिकमाधव स्थानाधिष्ठितवृद्धिरुपुल्लयोरुपरि

31. इहाधिष्ठाने चन्द्रप्रतिष्ठापितश्रीविष्णुभट्टारकायतने पुरन्दरेण प्रतिष्ठापितपश्चिमाभिमुखश्रीचक्रस्वामिदेवस्य दीपतैलार्थं इह निवासी तैलिकानां केसवस्तथा दुर्गादित्यस्तथा के [शु] त्थाक वज्जोनेक गुण्डिआकादीनां महान्तधर्म्मार्थहेतो[6] घाणकघाणक प्रति तैलपलिका प्रदत्ता यश्चाक्षिप्परिपन्थना करोति स च नरकं व्रजति ॥ ☸ ॥ तथा पूर्व्वसूचित नेमकवणिकचच्चाकेन देदडासुतेन यत्प्रतिष्ठापित श्री [च]–

32. क्रस्वामिदेव [स्य] वणिकमहादित्यनोहलाभ्यां चच्चासुताभ्यां [आत्मीया] वासनिका उत्तराभिमुखास्याभ्यन्तरे उत्तराभिमुखानि[7] गृहाणि त्रीणि ३ अपसरकप्राङ्गणसहितावलितानि अस्याघाटानि पूर्व्वेण रथ्या दक्षिणेन खोलीपातं पश्चिमेन चाण्डूसरकावासनिका उत्तरेण द्वारोष्ठनिष्कासप्र [वे] सक मर्य्यादा एव चतुराघाटचिह्नोपलक्षिता विलेपनसम्मार्जनधूपप्रदीपनैवेद्यार्थं प्रदत्त यश्चाक्षिप्परिपन्थना करोति स च नरक [म]–

---

1. Dr. Kielhorn —स्थानवरम—. 2. Ibid.—लङ्कपरि—.

3. Ibid —विक्रमेण. 4. Ibid.—त्रिभागं त्रि.

5. Ibid—त्रिभागं त्रि १ आच—.

6. Dr. Kielhorn.—हेतोर्घा— 7. Original had उत्तरीभि—.

33. जति ॥ स्वहस्तोयं महादित्यनोहल्ययोः ॥ ⊛ ॥ तथा पूर्व्वसूचितस [म्वत्] ९९१ माघ शुदि १० नगाकः[1] चाण्डुसुमस्तथा [दे] देकस्तथा वालिस्तथा रुद्राक जाजूसुतास्तथा च्छित्तराकः सावासुत एकमनीभूत्वा स्वकीय स्तथा स्वकीयच्छाया महान्तधर्म्मार्थहेतो ० पूर्व्वाभिमुखा अवासनिका-अपसरकप्राङ्गणसहिता अस्याघाटानि पूर्व्वेण निष्कासप्रवेसद्वारोत्कं दक्षिणेन विपयणकहुपसत्कावासनिका पश्चिमेन कविलासक [अवा]-

34. सनिका उत्तरेण सावमसत्कअवासनिका मर्यादा एवं चतुरा [घा] टविशुद्धा अस्याभ्यन्तरे समस्तगृहसमेता समस्तवीथीसमेता च देवस्य प्रदत्ता यश्कोपि वि [घ्न] करोति स चात्मीयपुरुषचयं नरकं नयति यश्कोपि वीथीषु प्रवसति स च गोष्ठिमावितं भाटकं ददाति दायादस्या [धि] कारं नास्ति स्वहस्तोयं नागादेदैवालीरुद्राकादीनां मतं लिखितं सर्व्वह [रि] पुत्रेण रुच्छाकेन ॥ ⊛ ॥ तथा देदैकस्तथा वालीकस्तथा

35. तथा रुद्राक जाजू सुतारेभि[2] प्र [दत्ता] चण्डूप्रतिष्ठापितपश्चिमाभिमुख-श्रीविष्णुभट्टारकस्य चतुष्कहट्टे[3] पश्चिमाभिमुखा वीथी अवलिप्ता उवटक-सहिता कृतोपसक्षा अस्याघाटानि लिख्यन्ते[4] पूर्व्वेण [श्रो] ष्ठीपातं दक्षिणेन श्रोम [च्च] लोहीदेविजगतित्पश्चिमेन हट्टरथ्या उत्तरेण निवरावीथी मर्यदा[5] एवं चतुराघाटविसुद्धा विलेपनसन्मर्जन[6] धूपप्रदीप नैवेद्यार्थं प्रदत्ता [यश्क]-

36. श्चित्परिपन्थना करोति स च नरकं घोरं व्रजति पितृपितामहैस्सह ॥ स्वहस्तोय देदैवालीरुद्राकादीनां सम्मतं लिखित स्वामिकुमारेण सर्व्व-हरिसुतेनेति ॥ ⊛ ॥ सम्वत् १०२५ माघ वदि ९ अद्येह सीयडोणिपत्तने महाराजाधिराजश्रीनिष्कलङ्कपरिभुज्यमाने तत्पादाधिष्ठितकेशवराज्ञादि पञ्चकुलं स्थानानुमतेन पाहूदेदेकयोश्शीरे सतीदमे काले हट्टाधिष्ठाने द-

37. [क्षि] णे दिग्विभागे चाण्डुप्रतिष्ठापितपश्चिमाभिमुखश्रीविष्णुभट्टारक-स्यायतने नेमकजातिवणिकमहादित्यैन पेपेसुतेन प्रतिष्ठापितपूर्व्वाभिमुख-श्रीविष्णुभट्टारकस्य वणिकश्रीधरेण महादित्यसुतेन विलेपनसम्मार्जन पूजापनधूपप्रदीपनैवेद्यार्थं श्रीमदादीवराहद्रम्मस्य[7] पादैक प्रदत्त एतदर्थे मासान्मास प्रति दीयमानं पञ्चियकद्रम्मैकं साम-

38. [नं] लिखितं अङ्क पद्र १ एतदर्थे [मा] च वीथी [नागासत्का] दक्षिणाभिमुखा उवटकसहिता कृतोपसक्षा भोगाधिना तिष्ठति अस्या-

---

1. Ibid नागाकः चाण्डू—
2. Dr. Kielhorn. रुद्राको जाजूसुता एभिः
3. Ibid —हट्टे.
4. Ibid (अस्या आघाटानि) लिख्यन्ते
5. Ibid मर्यादा.
6. Ibid.—सन्मार्जन—, better—सम्मार्जन—.
7. Dr. Kielhorn. श्रीमदादि—.

घाटानि लिख्यन्ते पूर्व्वेण श्रीशिवभट्टारकवीथी दक्षिणेन हट्टरथ्या पश्चि-
मेन सीमुकवीथी उत्तरेण ओणीपात मर्यादा एवं चतुराघाटविशुद्धा अरथा
वीथ्या मोचापनकाले अपरवीथी अनुरूपा[1] सामने लिखाप्य मोक्तव्या
आचन्द्रार्क-

39. विंशिकादिनं यावद्रो [ऽयं] यच्छति [स्वधाबाधा] [ददाति]
स च महान्तं नरकं व्रजति मतं विधिर महादित्यसुतस्य लिखितं कर-
णिकश्रीयशर्मणा[2] स्वामिकुमारसुतेनेति ॥ ॐ ॥ ओं ओं नमो गणपतये ।

पान्तु वो गणनाथस्य हस्ताग्रेऽयमपयः ।
विघ्नं रेणुं धितेः धिग्नं विन्दुभिर्मन्दरा इव ॥

योसौ [च] प्राम धात्रीं गिरिकुहरसरित्सागरानूपरम्यां पादेनैकेन
कृत्स्नां वलिच्छलनव[3]–

40. [दा] स्मूर्त्ति [मास्था] य [इ] त्वा ।
स्वर्गं [स्वधाम[4]] साकं पवनप [थ] गणैर्मां [नुचन्द्र] महाप्रवैः
मोभ्याम्निविक्रमो च [स्तृ[5]] तयपदपथो यस्य देवैश्च लब्ध.[6] ॥
महोद्यामरायश्रीं मनुष्येन्द्रेण धीमता ।
रायकं नाम नगरं ब्राह्मणेभ्यो[7] ददे किल ॥
रायकभट्टा इति ते ख्यातिं प्राप्ता महीतले ।
दातारः शत्रुजेतारो विद्वांसो सुबहुश्रुताः[8] ॥
तेषां म—

41. नीतकुलसंततिसुप्रसूति-
श्चारित [चा] रघनधैर्ययुतो च [शि] ष्टः ।
शिष्टहर्षजनकः स कलौ [वभूव[9]]
सद्भावभावपरिभावितचित्तवृत्तिः ॥
शुभ्रास्तद्[क्यैर्भ] यनैर्विरा [जि] ता-
त्कैलासशृङ्गादिव गुह्यकाधिपः ।
द्रव्यङ्गृही [त्वा] किल मानुयानकान्
केनापि कार्येण चराशिहागतः ॥
तेना [स्मि] न्नगरीन्द्रकंदरमुखे दृष्टो नृपः शिहव[10]–
[स्त्री] मद्रामकुले [भ]—

---

1. Ibid अनुरूपा. 2. Original had—शर्मणा. 3. Ibid वलि—
4. Dr. Kielhorn, स्वर्गं (स्वधाम ?). 5. Ibid. वहिन—.
6. Ibid. लब्धः. 7. Ibid. मान्द्—. better ब्राह्म.
8. Ibid. सुबहु—. 9. Ibid. बभूव. 10. Ibid. सिह—

42. दर्प्पशमनप्रो [द्] तगुंजारवः ।
गत्वा कौतुकपूरितान्तरगतो राज्ञः समीपंवस-
[स्त्री] मन्तं हरिराजमाहवह [रे] रामाय पूजामनु ॥
तस्यात्मजः ख्यातगुणोपपन्नो दामोदरो नाम [ज] गत्प्रसिद्धः
सोमारतां वीक्ष्य हिरण्यजीवात्स्मारापयामास गृहं मुरारेः ॥
ग्रावाणपुंजैरिव सिद्धकोरिमन्सोपानमाहृत्य ग [तोन्त]—

43. रिक्षम् ।
शृङ्गं हिमाद्रेरिव वानरेण [आ] नीय [मु] क्तं [ल] वणाब्धिबंधात्[1] ॥
ये [नाभू] च्चिजबाहुपञ्जरपृहद्गुप्त्याशुना[2] रोदसी
स्मयोद्भूतदैन्यकटुकठिनच्छेदोद्गम [च्छो] गितैः ।
ख्याता [य] स्य वसुन्धरा करवरैर्द्दीता पवित्रीकृता
तस्यार्च्या प्रविवेस[3] लक्षणवतीं श्रैविक्रमीयां शुभाम् ॥
मोरानीपार्ज्जुनाश्रैत्यांगनव[4] [रि] चि—

44. सैरताळमालामधूकै—
[र्श्चा] रङ्गया राजजंब्वा[5] फलभरमितैर्दाडि [मीमातुलुंगैः] ।
[जातीने] वालजालैर्व्विकसितसुमनोमल्लिकामञ्जरीभिः
पुष्पै [र्व्व] न्यप्रधानैः सम [श] नरुचिरै राजितं वृक्षषण्डैः ॥
प [सनात्पूर्व्वमारामं] मंदाकि [न्या] दिगुत्तर [म ।]
ददौ स नित्यपू [जार्थ] न्तस्मै सत्कारसिद्धये ॥
विप्रकीयगृहपश्चिमभा [गा]—

45. देवभूमिनिल [यात्पु] रतश्च ।
दक्षिणेन वणिजो[6] निजरथ्या उ [त्तरे] ण ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ [पश्चात्] ॥
[त] स्य.......... प्रतिमासं.. ....[लो] द्रवानाम् ।
दोष.. ..... [मं] डपिकायामप्यदं [का] किणीं—[दिने दिने] ॥
....[हारिकां प्रति] वराटकै [कां] ? ' देव्याः '
.... .. 'गार [ध्या] .. ..कगृहं १ वसन्तमह [त्त] कहट्टे [व]—

46. गि [स]..........महत्तकहट्टे...........पुर [तो] र [थ्या]
स्तु...... ... ॥—[जा] ⏑ पूरि ⏑ ⏑ – [रयशः] पताका
– – ⏑ – [रणमुखे दि] दिवं प्रयातः । तस्या] त्मजेन
वरविप्रजनादिदुग्मो दामोदरेण ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ – – ॥ ❀ ॥

---

1. Dr. Kielhorn —ब्धिबन्धात्.
2. Ibid. बाहुपंजरवृह—.
3. Ibid प्रविवेश.
4. Ibid—नाम्नै-
5. Ibid जम्बा.
6. Original had वणिजो णिजो, but the second णिजो is struck out.

44. CHANDRAVATI PLATE OF CHANDRADEVA.

Prov. . Chandravati, Varanasi district, U. P.
Date : V. Samvat 1184 (= 1081 A. D.).
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgarī.
Ref. : Sten Konow, *Ep. In.* IX. 303.

Text

1. ओं स्वस्ति ॥ अकुण्ठोत्कण्ठवैकुण्ठ-कण्ठपीठलुठत्करः ।
संरम्भः सुरतारम्भे स श्रियः श्रेयसेस्तु वः ॥
आसीदसी (शी) तद्यु-

2. तिवंस (श) जात [क्ष्मा] पालमालासु दिवं गतासु ।
साक्षाद्विवस्वानिव भूरिधाम्ना नाम्ना यशोविग्रह इत्युदारः ।
तत्सुतोभून्म (न्म) हीचंद्र-

3. श्च [ं] द्रधामनिभं निजं ।
येनापारमकूपारपारे व्यापारितं यशः ॥
तस्याभूत्तनयो नयैकरसिक क्रांतद्विषन्मंडला (मंडलो)
विद्ध[1]स्तोद्धत-

4. धीरयोधतिमिरः श्रीचंद्रदेवो नृपः ।
येनोदारतरप्रतापस (श) मिताशेषप्रजोपद्रवं श्रीमद्गाधिपुराधिराज्य-
मसम दोर्विक्र-

5. मेणार्जितं ॥
तीर्थानि काशिकुसि (शि) कोत्तरकोश (स) लेन्द्र (-)
स्थानीयकानि परिपालयताभिगम्यः (म्य) ।
हेमात्मतुल्यमनिस (शं) ददता द्विजेभ्यो

6. येनांकिता वसुमती शतस (श) स्तुलाभिः ॥
स च परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्च (श्व) र परममाहेस्व (श्व)
रःनिजभुजोपा [र्] जितश्री का-

7. न्यकुब्जा (ब्जा) धिपत्य श्रीचंद्रदेवो विजयी ॥ वाचन पत्तलायां वृहा-
ग्रामामे निवा [सिनो निखिल] जनपदानुपगतानपि च राजराज्ञी
युवरा-

8. जमंत्रिपुरोहितप्रतीहार सेनापति भांडागारिकाक्षपटलिकभिषक (षग्)-
नैमि [त्तिकांतःपु] रिकदूतकरितुरगपत्तनाकरस्थानगो [कु]-

1. Konow विध्वस्त—.

9. राधिकारिपुरुषानाज्ञापयत्या (य) त्यादिशति च यथा विदितमस्तु भवतां
यथोप [रिलिखि] त ग्राम [:] सजलस्थलः सलोहलवणाकरः सम-

10. [त्स] याकरः सगर्त्तोषरः समधूकाम्रवनवाटिकातृणयूतिगोचरपर्यंतः
सोर्द्धो [र्ध्वा] धश्चतुराघाटविशु (शु) द्धः स्वसीमापर्यन्तः [संवत्]-

11. ११४८ कार्त्तिक सुदि............अद्येह सौ (शौ) रि नारायणं समीपे
स्नात्वा विधिवन्मंत्रदेवमु (मु) नि मनुजभूतपितृगणांस्तर्पयित्वा ति-

12. मिरपटलपाटनप [टु म] हमम (सम) [. ष्युरोचि] षं समभ्यर्च्य
त्रिभुवन[1] शासुर्वासुदेवस्य पूजां, विधाय प्रचुरपायसेन हविषा हविर्भुजं
[हु] त्वा-

13. मातापित्रोरात्मन [श्च] पुण्यय (य) [शोभिवृद्धये] वसिष्ठगोत्राय।
वसिष्ठैकप्रवराय अणरुधपौत्राय वर [१] हस्वामिपुत्राय। वरुणेस्वय
(शर)-

14. स (श) र्म्मणे ब्रा (ब्रा) ह्मणाय गोकर्ण (र्णं) कुशलतापूतकरतलो-
दकेनास्माभिः आचंद्रार्कं यावन्व (च्छा) सनीकृत्य प्रदत्तः। मत्वा
यथादीयमानभागभो-

15. गकरप्रवणिकरतुरुष्कदंड कुमरगद्दिआणकप्रभृतिसमस्ता [न्] नियताऽ-
नियतादायानाज्ञा ( ) विधेयीभूय दास्यथ-

16. इति ॥ भवंति चात्र पौराणिका [:] श्लोकाः ॥ ॥
भूमिं यः प्रतिगृह्णाति यश्च भूमिं प्रयच्छति।
उभौ तौ पुण्यकर्म्माणौ नि-

17. यतौ स्वर्ग (र्ग) गामिनौ ॥
सं (शं) खं भद्रासनं च्छत्र[2] वराश्वा (श्वा) वरवारणाः।
भूमिदानस्य चिह्नानि फलम (मे) तत्पुरंदर ॥
षष्टि (ष्टिं) वर्षसहस्रा-

18. णि स्वर्गे वसति भूमिदः [।]
आच्छेत्ता चानुमन्ता च तान्[य]ेव नरकं (के) वसेत् ॥
स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेद्व (त व) सुंधरां।
स विष्टायां कृमिर्भूत्वा

19. पितृभिः सह मज्जति ॥
वारिहीनेष्वरण्येषु शुष्ककोटरवासिनः।
कृष्णसर्प्पाश्च (श्च) जायते देवब्र (ब्र) ह्मस्वहारिणः ॥
न विषं वि [ष] मित्या-

20. हु [:] ब्र (ब्र) ह्मस्वं विषमुच्यत (ते)।
विषमेकाकिनं हंति ( ) ब्र (ब्र) ह्मस्वं पुत्रपौत्रिआकं (पुत्रपौत्रिकं) ॥

---

1. The engraver originally engraved त्रिभुवम, but corrected it.

2. Konow, छत्रम्

गामिकाम् स्वर्णमे[1]कं भूमेरप्येकमंगुलं ।
हरं (हरन्) नरकमाप्नोति यावदा-

21. भूतस [ं] प्लवं ॥
तडागानां सहस्राणि अश्वम [े] धसतानि[2] च ।
गवां का (को) टि प्रदानन (नेन) भूमिहर्त्ता न सुध्यति (शुध्यति) ॥
ब (ब) हुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः च (स) ग-

22. रादिभि [ः] ॥ (।)
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ॥
यानीह दत्तानि पुरा नरे [न्] द्रै [ः]
दानानि धर्म्मार्थय[3]सस्कराणि [।]
नि [र्माल्यवान्त प्रति]-

23. मानि तानि
को नाम साधुः पुनराददीत ॥ ॥
लिखीतमिदं[4] ताम्रपटक [ं] ठक्कुरश्रीमहणेद ॥

45. SARNATH INSCRIPTION OF KUMARADEVI.

Prov. : Sarnath, Varanasi district, U. P.
Date : Middle of the 12th century, A. D.
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgarī.
Ref. : Sten Konow, *Ep. Ind.* IX, pp. 319–328.

Text

1. ओं नमो भगवत्यै आर्यवसु[5]धारायै ॥
समवतु वसुधारा धर्मपीयूषधारा-
प्रशमितबहुविश्वोद्दामदुःखोरुधारा ।
धनकनकसमृद्धिं भूर्भुवः स्व.[6] किरन्ती
सद्-

2. विलजनदैन्यान्याशयन्ती जगन्ति ॥ [1]
नैत्रैरुत्कण्ठितानां चरणमुपनयंश्चारु चन्द्रोपलाना-
म्मानग्रन्थिम्विभिन्दन् सह कुमुदवनीमुद्रया मानिनीनाम् ।
दुग्धन्दुग्धेश्वरेणा [मृ]-

1. Ibid. गामेकां स्वर्णमेकं च. 2. Konow अश्वमेधशतानि च.
3. Ibid. धर्मार्थयशस्—. 4. Ibid. लिखितमि—
5. वसुधारा is a Buddhist goddess. 6. Konow स्वः

3. तनिकारकैर्भावयन् कामदेवं
कान्तोयं कौमुदीनां स जयति जगदालोकदीपप्रदीपः ॥ [2]
यशो तस्य नमस्यपौरुषजुषि प्रस्फारकीर्त्तिस्थिति
द्राक् शौचेन सु [राप]–

4. गामद्भुपि प्रत्यर्थिलक्ष्मीरपि ।
वीरो वल्लभराजनामविदितो मान्यः स भूमीभुजां
जेतासीत्पृथुपीठिकापतिरतिप्रौढप्रतापोदयः [3]
छिक्कोरवंशकुमुदोदयपूर्ण–

5. चन्द्र
श्रीदेवरक्षित इति प्रथितः पृथिव्याम् ।
पीठीपतिर्गजपतेरपि राज्यलक्ष्मीं
लक्ष्म्या जिगाय जगदेकमनोहरश्रीः ॥ [4]
तस्मादास पयोनिधेरिव विधु–

6. र्लावण्यलक्ष्मीविधु–
र्नेत्रानन्दसमुद्रवर्द्धनविधुः कीर्त्तिद्युतिश्रीविधुः ।
सौजन्यैकनिधिः स्फुरद्गुणनिधिर्गाम्भीर्य·वारान्निधि–
र्हम्मीद्भुतनिधिः स च[ण्ड]म–

7. निधिः शास्त्रैकविद्यानिधिः ॥ [5]
दीनानामभिवाञ्छितैकफलदः प्रत्यक्षकल्पद्रुमो
दृप्यद्वैरिगिरीन्द्रभेदनविधौ दुर्वारवज्रश्च यः ।
कान्तान [।] स्मद–

8. नज्वरोपशमने सिद्धौषधीपल्लवो
बाहुर्यस्य बभूव भूतलभुजामन्तश्चमत्कारिणः ॥ [6]
गौडेऽद्भुतभटः सकाण्डपटिकः क्षत्रैकचूडामणिः
प्रख्यातो[1]

9. मह्णाङ्गपः क्षितिभुजाम्मान्योभवन्मातुलः ।
स (तं) जित्वा युधि देवरक्षितमधात् श्रीरामपालस्य यो ।
लक्ष्मीं निर्जितवैरिरोधनतया देदीप्यमानोदयाम् ॥ [7]
कन्या महण–

10. देवस्य तस्य कन्येव भूभृतः ।
सा पीठी[2]पतिना तेन तेनैवोढा स्वयम्भू (भु) वा ॥ [8]

---

1. Konow प्रख्यातो.

2. Konow suggests that "Pīṭhī or Pīṭhikā is synonymous with Pīṭha" and is therefore possible that Pīṭhī is identical with Pīṭhāpuram (*Ep. Ind.* IX, p. 322). For other variants of Pīṭhāpura or Pīṭhāpurī Cf. *Ep. Ind.* IV p. 37, 357, N. 4

ख्याता शङ्करदेवीति तारेव करुणाशया ।
व्यजेष्ट क्ष्मभृतां ख्याता दानोपमेन या ॥ [9]
ध–

11. पनि कुम[1]रदेवी दन्त देवीव ताभ्यां
शारदमलसुधाङ्शो[2]श्चारलेखेव रम्या ।
दुरितजलधिमध्याल्लोकमुद्धर्तुकामा
स्वयमिह करुणार्त्ता तारिणीवावतीर्णा ॥ [10]

12. यान्वेधाः प्रविधाय शिल्परचनाचातुर्यदर्पं स्फुटा–
चन्द्रकेण जितस्तुषारकिरणो ह्रीणः स स्वस्थोभवत् ।
रात्राद्युत्तममातनोति मलिनो जातः कलङ्कीतत–
स्त–

13. स्याः सुद (सुन्द) रिमा स विस्मय[3]करो वाच्यः मिमस्मा[4]दृशैः ॥ [11]
चित्रस्रग्ध्वजकुरङ्कमवधूबन्धस्फुरद्रागुराम्
बिभ्राणा तनुमम्पदभ्रविलसत्कान्त्याभिकान्तश्रिया ।

14. खेलत्क्षीरसमुद्रमान्द्रलहरीलावण्यलक्ष्मीमुपं
मोपं शैलसुतामदृश्य दधती सौभाग्यगर्वेण सा ॥ [12]
धर्माद्वैतमतिर्गुणाहितरतिः प्रारब्धपुण्याचिति–

15. र्दीनोद्धारधनिर्मनङ्गजगतिर्नेत्रा (त्रा) भिरामाकृतिः ।
वात्सल्यस्तनति[5]जनोदितनुतिः कारुण्यकेलिस्थिति–[6]
निस्थश्रीवपनिः कृतार्थविहृतिः स्फायद्गुणाहंकृ

16. तिः ॥ [13]
जगति गहडवाले वश्रव (वं) शे प्रसिद्धे–
जनि नरपतिचन्द्रश्चन्द्र (मा) नामा नरेन्द्रः ।
यदसहनृपाणाङ्कामिनीवाष्पवाहैः (हैः)
शिशितरमिदमासीद्यामुन (नं) तू (नू) नमम्भः ॥ [14]
तू–

17. पनिमदनचन्द्रश्चण्डभूपालचूडा–
मणिरजनिमनस्माद्बिभ्रदेकातपत्र [म्] ।
धरणितलमनध्य प्रौढतेहो (जो) नलश्री
श्रियमपि च मघोनः स्वश्रियाधो दधानः ॥ [15]
वाराण–

18. सी भुवन रक्षणदक्ष एको
दुष्टात्तुरुष्कसुभटादवितुं हरेण ।
उक्तो हरिस्स पुनरत्र बभूव तस्माद्

---

1. Read. कुमार देवी 2 Read. सुधांशो–. 3. Konow विस्मय–.
4 Ibid मस्मादृशैः 5 Ibid –नतिर्व. 6. Ibid.–स्थितिर्नि.

गोविन्दचन्द्र इति प्रथिताभिधानः ॥ [16]
यस्याः कामदुहां कणा-

19 नपि पयःपूरस्य पातु[1] न ते चित्रं
प्रागलभन्त याचकमनः सन्तोषनित्यव्ययात् ।
त्यागैर्यस्य महीभूज[2] प्रमुदिते तद्याचकानाश्रये
स्वच्छन्दाहितनित्यनिर्भरपयः-

20 एनीगसवैगसते ॥ [17]
यद्विद्वेषिमहीभुजां पुरवरे प्रभ्रष्टहारावली-
व्याधारतन्मृगपाशबन्धमनसा [3]गह्णन्तिनैवभ्रमात् ।
व्याधाः स्रस्तसुवर्णकुण्डलमहिभ्रान्त्या

21. तद्दूरयायते-
दंष्ट्रैर्द्रागपसारयन्ति च भयप्रोत्कम्पिहस्तव्रजः ॥ [18]
यस्योत्सवविरोधिभूपतिपुरप्रासादपृष्ठोपरिभ्रश्यप्रस्फुरदुग्रशष्पकवलभ्या-
लोलवाजि-

22. व्रजः ।
आदित्यस्त्वभवत्स मन्थररथश्चन्द्रोपि मन्दोभवत्
भा[4]समासविहङ्[5]लोमहरिण रक्षन् पतन्तन्ततः ॥ [19]
अहह कुमरदेवी तेन र [ा] ज्ञा प्रसिद्धा
त्रि (ति) जगति

23. परिणीता श्रीरिवेहाच्युतेन ।
प्रविलसद्वरोधे तस्य राज्ञोङ्गनानां
नियतममृतरश्मेर्लेखिका तारकासु ॥ [20]
वी[6]हारो नवखण्डमण्डलमहीहारः कृतोयन्तया

24. तारिण्या वसुधारया अनु वपुर्विभ्राणयालंकृतः ।
यं दृष्ट्वा प्रविचित्रशिल्परचनाचातुर्य्यसीमाश्रयं
गीर्वाणैः सुदृश [श्र] विस्मयमगाद्द्रागिवश्वकर्मापि सः । (॥) [21]
श्रीधर्मचक्रजि-

25. नशासनसन्निबद्धं
सा जम्बुकी सकलपत्तलि[7]वाप्रभूता ।
तत्ताम्रशासनवर (रं) प्रविधाय तस्यै
दत्वा तथा शशिरवी भुवि यावदास्ताम् ॥ [22]
धर्माशोकनराधिपस्य समये श्रीध-

---

1. Konow. पातुं. 2. Ibid. भुज — 3. Read. गृह्णन्ति.
4. Ibid. भवद्भास —. 5. कुहलोमहरिण 6. Read. विहारो.
7. Konow. पत्तलिका—.

26. म(मं) चक्रो जिनो
धारक् सत्यथरचितः पुनरयञ्चक्रे ततोऽप्यद्भुतम् ।
वीहा[1]रः स्थविरस्य तस्य च तथा यत्नाद्यदङ्कारित-
स्तस्मिन्नेव समर्पितश्च वसतादाचन्द्रचण्डद्युति ॥ [23]
सत्कीर्तिश्च-
27. रिपालयिष्यति जनो य कश्चिदुर्वीतले
मा तस्याङ्घ्रियुग प्रणामपरमा यूयं जिनाः साक्षिणः ।
तस्याः कश्चिदनिश्चितो यदि यशोव्यालोपकारी खल·
स पापीयसमा-
28. श्रु शासति सुमस्ते लोकपाला· क्रुधा ॥ [24]
एकस्तीर्थिकवादिवारणघटासङ्घट्टकण्ठीरवः
साहित्यो [कु] ठलाञ्छनोऽरुणगिरिर्योऽष्टभाषाकवि ।
ख्यातो वङ्गमहीभुज[2]
29 -प्रणयभू श्रीकुन्दनामाकृती
तस्याः सुन्दरवर्णगुम्फरचनारम्यां प्रशस्तिं व्यधात् ॥ [25]
एषा प्रशस्तिरुत्कीर्णा वामनेन तु शिल्पिना ।
राजावलस्य साधयन्द्धाने प्रवरोत्तमे ॥ [26]

46. KAMOULI COPPER PLATE OF GOVINDACHANDRA.

Prov. : Kamouli, near the confluence of the Varunā and the Ganga at Varanasi, U. P.
Date · V. S 1182 (= 1125-26 A. D)
Lang. : Sanskrit **Script.** Nāgari
Ref. : F. Kielhorn, *Ep. Ind.* Vol IV, pp. 99 ff.

Text

1. ओं स्वस्ति ॥
अकुण्ठोत्कण्ठवैकुण्ठकण्ठपीठलुठत्कर· ।
संरम्भ सुरतारम्भे स श्रियः श्रेयसेऽस्तु व ॥ [1]
आसीदशीतद्युति वंश जात-
2. क्ष्मापालमालासु दिवङ्गतासु ।
साक्षाद्विवस्वानिव भूरिधाम्ना नाम्ना यशोविग्रह इत्युदारः ॥ [2]
तत्सुतोऽभून्महीचन्द्रश्चन्द्रधामनिभन्निज-

1. Better विहारः, but this spoils the metre. 2. Konow भुज·,

3. म् ।
येनापारमकूपारपारे[1] व्यापारितं यशः ॥ [3]
तस्याभूत्तनयो नयैकरसिकः क्रान्तद्विषन्मण्डलो
विध्वस्तोद्धतधीर (र) योधतिमिरः

4 श्रीचन्द्रदेवो नृपः ।
येनोदारतरप्रतापशमिताशेषप्रजोपद्रवं
श्रीमद्गाधिपुराधिराज्यमसमन्दोर्विक्रमेणार्जितम् ॥ [4]
तीर्थानि का-

5. शिकुशिकोत्तरकोसलेन्द्र-
स्थानीयकानि परिपालयताभिगम्य ।
हेमात्मतुल्यमनिशन्ददता द्विजेभ्यो
येनाङ्किता वसुमती शत-

6. शस्तुलाभि: ॥ [5]
तस्यात्मजो मदनपाल इति क्षितीन्द्र-
चूडामणिर्विजयते निजगोत्रचन्द्रः ।
यस्याभिषेककलशोल्लसितैः पयोभिः
प्रक्षा-

7. लितं कलिरजःपटलन्धरित्र्याः ॥ [6]
यस्यासीद्विजय प्रयाणसमये तुङ्गाचलोच्चैश्चल-
न्माद्यत्कुम्भिपदक्रमासमभरभ्रश्यन्मही-

8. मण्डले ।
चूडारत्नविभिन्नतालुगलितस्त्यानासृगुद्भासितः
शेषः पेषवशादिव क्षणमसौ क्रोडे निलीनाननः ॥ [7]

तस्मादजाय-

9. त निजायत बा (बा) हुवल्लि-
ब (ब) न्धा [व] रुद्ध नवराज्यगजो नरेन्द्रः ।
सान्द्रामृतद्रवमुचां प्रभवो गवां यो
गोविन्दचन्द्र इति चन्द्र इवा-

10. म्बु (म्बु) राशेः ॥ [8]
न कथमप्यलभन्त रणक्षमांस्तिसृषु दिक्षु गजानथ वज्रिणः ।
ककुभि बभ्रमुरभ्रमुवल्लभप्रतिभटा इव यस्य घ-

11. टागजाः ॥ [9]
सोयं समस्तराजचक्रसंसेवितचरणः परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वर
परममाहेश्व [र] निजभुजोपार्जि-

12. त श्रीकान्यकुब्जा (ब्जा) धिपत्य श्रीचन्द्रदेवपादानुध्यात परमभट्टारक
महाराजाधिराजपरमेश्व (श्व) र परममाहेश्वर श्रीमदनपा-

---

1. Originally—परे seems to have been engraved.

13. ल्लदेवपादानुध्यात परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वर परममाहेश्वरा-
श्वपति (ति) गजपतिनरपतिराजत्रयाधिप-

14. ति विविधविद्याविचारवाचस्पति श्रीमद्गोविन्दचन्द्रदेवो विजयी हल्दोय
पत्तलायां महसोणमौ अ ग्रावा (म) निवासिनो मि (नि)-

15. खिलजनपदानुपगतानपि [च] राजराज्ञीयुवराजमन्त्रिपुरोहितप्रतीहार-
सेनापति भाण्डागारिकाक्षपटलिकभिषग्ने (नै) मित्तिकान्तःपु-

16. रिक दूत करितुरगपत्तनाकरस्थानगोकुलाधिकारि पुरुषां[1]श्चाज्ञापयति
चो (बो) धयत्यादिशति च यथा विदितमस्तु भवतां यद्बो (यो)परि-

17. लिखितग्रामः सजलस्थलः सलोहलवणाकरः समत्स्याकरः
सपर्ण्णाकरः सगर्त्तोषरः स मधूकचूतवनवाटिकाविटपतृण यूति-

18. गोच [र] पर्यन्तः सोर्द्ध [वा] धश्चतुराघाटविशुद्धः स्वसीमापर्यन्तः
सवत् ११८२ माघ सुदि १५ स (श) नौ श्रीमद्प्रतीहार समावासे
सोमग्र-

19. हण पर्व्वणि गङ्गायां स्नात्वा विधिवन्मन्त्रदेवमुनिमनुजभूतपितृ-
गणांस्तर्प्पयित्वा तिमिरपटलपाटनपटु (टु) महसमुष्णरोचिष-

20. मुपस्थायौषधिपतिशकलशेखरं समभ्यर्च्य त्रिभुवनत्रातुर्व्वासुदेवस्य
पूजां विधाय हविषा हविर्भुजं हुत्वा मातापित्रोरा-

21. त्मनश्च पुण्ययशोभिवृद्ध (द्ध) ये कुशलतापूतकरतलोदकपूर्व्वमस्माभि-
र्व्व (र्व्व) त्सुलगोत्राय व (व) त्सुलाघमर्षण-
विश्वामित्र त्रि [प्र] वरा-

22. य दीक्षित श्रीपुरुषोत्तमपौत्राय दीक्षित श्रीवील्हापुत्राय
महापुरोहित श्रीजागूश[2]र्म्मणे आचन्द्रार्कं शासनीकृत्य (त्य)-
प्रदत्तो (त्तो)

23. मत्वा यथादीयमानभागभोगकर प्रवणिकरकूटकप्रभृति-
समस्तादायानाज्ञाविधि (धे) यीभूयदास्यथ ॥ भवन्ति चात्र पुण्यश्लो-

24. काः ॥
भूमिं यः प्रतिगृह्णाति यश्च भूमिं प्रयच्छति ।
उभौ तौ पुण्यकर्म्माणौ नियत स्वर्गगामिनौ ॥
शङ्ख भद्रासनं च्छ (छ) त्रं वराश्वा व-

25. र वारणाः ।
भूमिदानस्य चिह्नानि फलमेतत्पुरन्दर ॥
सर्व्वानेतान्भाविनः पार्थिवेन्द्रान्भूयोभूयो याचते रामभद्रः ।
सत्म [ा] न्योय धर्म्म-

26 सेतुर्न्नृपाणां
काले काले पालनीयो भवद्भिः ॥

1. Kielhorn पुरुषानाज्ञा—.
2. Kielhorn—शर्मणे.

ब (ब) हुभिर्व्वसुधा दत्ता राजभिः सगरादिभिः ।
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य त-
27. दाफलम् ॥
स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेत वसुन्धरां ।
स वि [ष्ठ] यायां कृमिर्भूत्वा पितृभिः सहमज्जति ॥
श्रीवास्तव्यकुलो-
28. त्पन्न कायस्थोवहणसूनुना ।
लिखितस्ता¹म्रपट्टोयं श्रीठणेन नृपाज्ञयेति ॥ छ ॥ छ ॥

47. BANARAS COPPER PLATE GRANT OF GOVINDCHANDRA

Prove. : Varanasi, U. P.
Date. : V. S. 1162 = 1105 A. D.
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgarī of the 12th century. A. D.
Ref. : Arther Venis, *Ep. Ind.* II, pp 359–61.

Text

1. ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
अकुण्ठोत्कण्ठवैकुण्ठकण्ठपीठलुठत्करः ।
संरम्भः सुरतारम्भे स श्रियः श्रेयसेस्तु वः ॥ [1]
वंसे² गाहडवालाख्ये बभूव विजयी नृपः ॥
2. महीयलसुतः श्रीमाञ्चन्द्रनामागसन्निभः ॥ [2]
याते श्रीभोजभूपे वि³बुधवरवधूनेत्रसीमातिथित्वं
श्रीकर्णे कीर्त्तिशेषं गतवति च नृपे क्ष्मात्यये जायमाने ।
3. भर्त्तारं यं धरित्री त्रिदिवविभुनिभं प्रीतियोगादुपेता
त्राता विश्वस्य पूर्व्वं समभवदिह स क्ष्मापतिश्चंद्रदेव.⁴ [4]
तस्मादभूद्रिपुदिलापतिदन्तिसिंहः
क्षोणीपति-
4. र्मदनपाल इति प्रसिद्धः ।
येनाक्रियन्त वसुधा:⁵ समरप्रबन्धा.⁶
सञ्चलितप्रहतशत्रुकबन्धबन्धाः⁷ ॥ [4]

1 Ibid.—ताम्र—. 2. A. Venis. वंशे. 3. Ibid. विबुध.
4. Ibid. चन्द्रदेवः 5 Ibid. वसुधाः 6. Ibid. प्रबन्धाः
7. Ibid. कबन्धबन्धाः

तस्मादजायत नरेश्वरवृन्दवंद्य[1]–
पादारविंदयुगलो ज्व–

5. लितप्रतापः ।
क्षोणीपतीन्द्रतिलको रिपुराज[2]भंगी
गोविन्दचन्द्र इति विश्रुतनामकीर्त्तिः ॥ [5]
तिष्ठतो यस्य दोःस्तम्भे मत्तसौर्यैकदन्तिनः ।
धनुर्गुणकिणश्रेणी म–

6. दराजीव लक्ष्यते ॥ [6]
संवत्सहस्रैके द्विपञ्चाशदुत्तरशताभ्यधिके कार्त्तिकशीर्ण[3]मास्ये
भौमे दिनेऽङ्केपि संवत् ११५२ सुदि ५[4] भौमे अद्येह
श्रीमद्विष्णुपुरावासितश्री–

7. विजयकटके सकलकल्मषक्षयकारिण्यां गंगायां[5] स्नात्वा ॥
यथाविधानं मंत्रदेवऋ[6]षिमनुष्यभूतपितृंस्तर्पयित्वा । सूर्यं
भट्टारकं संपूज्य । भगवन्तं महेश्व[7]–

8. रं समभ्यर्च्य । विश्वाधारं वासुदेवं समाराध्य । मंत्रपूतं[8]
भुतवह[9] हुत्वा । पंचा[10]लदेशे जीआवतीपत्तलायां वसियाग्रामे[11]
समस्तविषयपार्श्व[12]वर्त्तिसमस्त–

9. महत्तमजनपदान्सं[13]बोधयति समाज्ञापयति ॥ यथा ग्रामोयं
मया स्वसीमातृणयूतिगोचरपर्यन्तः सजलस्थलः साम्रमधूकः
सगर्त्तोषरपाषाणः स–

10. नदीवनलोहलवणाकरः सदशापराधदण्डः साकाशपातालः
स्वसीमाचतुराघाटविशुद्धान्वः पूर्वदत्तदेवब्राह्मणवर्जितः ।
नलिनीदलगतजल[14] ।

11. लवतरलतरं प्राणिना[15] जीवित विज्ञाय । करिकलभकर्णाग्रविलसितचपलां
लक्ष्मीं विलोक्य । जलबुद्बु[16]दाकारं यौवनं परिज्ञाय ।
कदलीदण्डव–

12. त् संसारमसारतरं[17] समाकलय्य ॥ साथिवदेशनिर्गताय

---

1. Ibid.—वृन्दवन्द्य पादारविन्द— 2. A. Venis. रिपुराजमञ्जी गोविन्दचन्द्र
3. Ibid. पौर्णमास्यां 4. Ibid. १५ instead of ५.
5. Ibid. गङ्गायां 6. Ibid. मन्त्रदेव ऋषि मनुष्यभूतपितृंस्तर्पयित्वा
7. Ibid. महेश्वर 8. Ibid. मंत्र— 9. Ibid. हुतवह—
10. Ibid. पञ्चाल— 11. Ibid. ग्रामे. 12. Ibid पार्श्ववर्ति—
13. Ibid. सम्बोध. 14. This sign of punctuation is superfluous.
15. A. Venis. प्राणिनां जीवितं 16. Ibid. बुद्बुदा. 17. Ibid. तरं.

वाजसनेयसाखोमृगाय वधुलगोत्राय वधुल[1] अघमर्षणविश्वामित्र
त्रिपवराय ॥

13 दीक्षितनागानद[2]पौत्राय दीक्षितपुरवामपुत्राय [3]यजुर्वेदविधानलिनीविका
सनप्रत्यक्षभास्कराय दीक्षितवीरहाकाय ।
श्रद्धाविशुद्धमनसा

14 महाराजपुत्रश्रीमद्गोविन्द[4]चन्द्रदेवेन कुशपूतहस्तोदकेन कार्त्तिक्यां निमित्ते
सम्यगाज्[5]यास्मै ब्राह्मणायां[6] मातापित्रोरात्मनश्च
यश पुण्यवि

15 वृद्धये चन्द्रार्कोदधि क्षितिपवनाम्बराणि यावत् शासनीकृत्य
प्रदत्त । मत्वा यद्दीयमानभागभोगकरप्रवरवधविंशति-
दुष्वयाकेरे तुरु-

16 ष्कदण्डप्रभृतिसर्व्वादायान[8] तत् सर्वमस्मै निवेदनीय[9]॥ ये पालयन्ति
महीभृतो मम कुले किं वा परस्मिन्पुर[10]स्तेषामेव मयाञ्जलिर्विरचिता
नादय-

17 सत् क्रियत् पूर्व्वामाप्रमपि स्वधर्म्मनिरता इस सदा पालयना[11]
वायुर्वोरयति तस्यति प्रतिपन श्रुत्व मुनीना वच ॥ [7]
अत्राप पौराणिका -

18 श्लोका ॥
भूमि[12] य प्रतिगृह्णाति यश्च भूमिं प्रयच्छति ।
उभौ तौ पुण्यकर्म्माणौ नियत स्वर्गगामिनौ ॥ [8]
योर्चित प्रतिगृह्णाति ददात्यर्चि-

19 तमेव वा ।
तावुभौ गच्छत स्वर्गं नरक तु विपर्यये ॥ [9]
बहुदि[13]र्वसुधा भुक्ता राजभि सगरादिभि ।
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा-

20 फल[14] ॥ [10]
यानीह दत्तानि पुरा नरेन्द्रैर्दानानि धर्म्मार्थयशस्कराणि ।

---

1 Ibid. वप्पुल
2 Ibid नन्द
3 Ibid यजुर्वे
4 Ibid गोविन्दचन्द्र
5 Ibid सम्यगाहृया—
6 Ibid ब्राह्मणायपि
7 Ibid चन्द्रार्कोदधि क्षिति पवनाम्बराणि
8 A Venis —यान्
9 Ibid निवेदनीयम्
10 Ibid परस्मिन्पुरस्तेषामेव मयाञ्जलिर्विरचितो नान्यमस्मात् किंचित् ।
11 Ibid भवधर्म्म इव पालयनां
12 Ibid भूमिं
13 Ibid बहुभि—
14 Ibid तस्य फलम्

निर्म्माल्यवन्त[1]प्रतिमानि तानि को नाम साधुः पुनराददीत ॥ [11]
अस्मत्कुलं पर-

21. मुदारमुदाहरद्भिरन्यैश्च[2] दानमिदमच ।[3] शुमाद्नीय ।
लक्ष्म्यास्तडित्सलिलबुद्बुद[4]दचञ्चलाया दानं फलं परयश परिपालन[5]धज-
यलमदासन-

22. छत्र चरारवा दरवारेणा[6] ।
भूमिदानस्य चिह्नानि मसं ❀ ❀ [7]पुरंदर [13]
स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेत वसुंधरां ।
स विष्टायां [8]कृमिर्भूत्वा पितृभिः स

23. ह मज्जति ॥ [14]
प्रतीहारगौन[9]मरक जागूकश्च पुरोहित. ।
जननी राल्हदेवी च वाल्हणश्च महत्तकः ॥ [15]
एतेषां समत्ति प्राप्य सम्यग्लिखित-

Reverse

24. वानिङ्क्ष ।
नाम्ना विजयदासाख्यः शासनं राजसम्मतम् ॥ [16]

48 KHAJURAHO STONE INSCRIPTION OF CHANDELLA YAŚOVARMAN.

Prov : Khajuraho, M. P.
Date. · V. E. 1011 (953-54 A. D)
Lang : Śanskrit **Script.** Kutila Devanāgarī.
Ref. : Keilhorn, *Ep. Ind* Vol. 1. pp. 122-135.

Text

1. ओं नमो भगवते वासुदेवाय ॥
दधानानेकां यः किरिपुरुषसिं [होमय] अप

1. Ibid —वात्ति— 2 A Venis —मन्यैश्च.
3 Ibid —मिदमस्मदनुमोदनीयम् 4 Ibid. लक्ष्म्या and चञ्चलाया.
5. Ibid परिपालनश्च. 6 Ibid. तत्र मदासनं छत्र चराचा चरवारेणा·
7. A. Ven : restores फलं स्वर्गे पुरन्दरः
8. Ibid. हरेत वसुन्धराम् । स विष्ठायां कृमिर्भूत्वा । 9. Ibid —गौरमश्च

1. त [दा] कारोच्छेद्यां तनुमसुरमुख्यानजवरात् ।
जघान श्रीनुप्रान्ज (अ) गति कपिलादीनवतु वः
स वैकुण्ठः कण्ठध्वनिचकितनिःशेषभुवनः ॥ [1]
पायासुर्वं (र्वं) लिवन्च (ञ्च) नव्यतिकरे देवस्य विक्रान्तयः
सद्यो विस्मितदेवदानवनुतास्तिस्रस्त्रि [लो] की

2. हरेः ।
यासु ब्र (ब्र) ह्मविलीर्णमर्घसलिलं पादारविन्दच्युतं
धत्तेद्यापि जगत (त्त) यैकजनकः पुण्यं स मूर्द्धा हरः ॥ [2]
देवः पातु स वः पयःकणभृति व्योम्नीव ताराचिते
दैत्याविष्मणला[1]च्छने दिविसदः सत्यज्य सर्व्वानपि ।
तस्मिन्नञ्जनशैलभित्तिविपुले वक्ष [:] स्थले यस्य ताः
पेतुर्मन्दरसङ्गसंभ्रमचलल्लक्ष्मीकटाक्षच्छटाः ॥ [3]
गंभीरो-

3 म्बु (म्बु) धयः शशांकरुचिमान्भास्व [ग्व] तापोज्व (ज्ज्व) लो
धीरो धात्रि महान्महीधरवरः कल्पद्रुमास्त्यागवान् ।
आकल्पाद्विकल्पनिर्म्मलगुणग्रामाभिरामः[2] प्रभु-
स्त्य मु (मू) त यदि कश्चित्पुनरभूत्तुल्यो यशोवर्म्मणः ॥ [4]
प्रधानादव्यक्तादभवदविकारादिह
महानहंकारस्तस्मादजनि जनितोपग्रहगणः ।
ततस्तन्मात्राणि प्रभव-

4. मलभ[3]न्त क्र [म] वशा-
दथैतेभ्यो भूतान्यनु भुवनमेभ्य प्रवर्तते ॥ [5]
इहाद्यो विद्यानां कविरखिलकल्पस्थुपरतौ[4]
परः साक्षी देवस्त्रिभुवनविनिर्माणनिपुणः ।
स विश्वेषामीश [:] स्मितकमलकिञ्जल्कवसति-
र्मंहिम्ना स्वेनैव प्रथममथ वेधाः प्रभुरभूत् ॥ [6]
तस्माद्विश्वसृजः पुराणपुरुषादाम्नायधाम्नः कव-
यँभूवन्मु-

5. नयः पवित्रचरिताः पूर्व्वे मरीच्यादयः ।
तत्रात्रिः सुषुवे निरन्तरतपस्तीव्रप्रभावं सुतं

---

1. Kielhorn लाञ्छने.
2. Originally the akshara भा was omitted and is engraved above the line.
3. The original had—लमन्त
4. The two letters were originally omitted and are engraved above the line.

चंद्रात्रेयमकृत्रिमोज्व (ज्ज्व) लतरज्ञानप्रदीपं मुनिं ॥ [7]
अस्ति स्वस्तिविधायिनः स जगतां निःशेषविद्याविद्-
स्तस्यात्मोपनताखिल [श्रु] तिनिधेर्व्वंशः[1] प्रशस्तास्पदं ।
यत्राभून्न पराक्रमेण लघुता नो चाटुकारोद्धति-
र्नोत्पथ्यंतरसा-

6. रता न च फलप्राप्ति [:] स्वयायात्मनः ॥ [8]
शस्तप्राणगुणमनसां सर्वसंपत्पदाना-
मुद्युक्तानां कृतकृतयुगाचारपुण्यस्थितीनां ।
तत्रत्यानाममलयशसां भूभुजां का प्रशंसा
येषां शक्तिः सकलधरणीध्वंसने पालने वा ॥ [9]
तत्र स्वप्रसुवर्ण्णसारनिकषग्रावा यशश्चन्दन-
क्रीडालंकृतदिग्वधु-

7. रिन्दुवदनः श्रीनन्नुकोभून्नृपः ।
यस्यापूर्व्वपराक्रमकमनमसि शेषविद्वेषिणः
सम्भ्रान्ताः शिरसावहन्नृपतयः शेषामिवाज्ञां भयात् ॥ [10]
यस्यानंदितवंदिवृंदरचितस्तोत्रक्रियाप्रक्रमा-
त्संक्रान्तश्च (स्य) द्वुर्वैरिवर्गजयिनः कंदर्पकल्पाकृतेः ।
नाम श्यामतनूभृतां मृगदृशां सद्यो विधत्ते पदं
स्वान्तेषु

8. द्विषतां च राजिषु च (ब) लाद्भूकम्पमभ्यागतं ॥ [11]
तस्मादभूद्वाजिपराजितारेः श्रीवाक्पतिर्व्वाक्पतितुल्यवाचः ।
यस्यामला भ्राम्यति भानुभाभिः सहैव लोकत्रितये[2]पि कीर्त्तिः ॥ [12]
यस्यामलोच्छलनियच्च (ज्ज) किरातयोषि-
द्गुगीततद्गुणकलस्वनिरम्यसानुः ।
क्रीडागिरिः शिखरनिर्झरवारिपातझात्का-

9. रताण्डवितकेकिगणः स विन्ध्यः ॥ [13]
तस्माद्विस्मयधाम्नः धीरा[3]ब्धेश्चन्द्रकौस्तुभौ यद्वत् ।
ज्ञायात्मसंभवभूतां जयशक्तिविजयशक्तिश्च ॥ [14]
तयोर्द्वयोरप्यमितप्रतापदवाग्निदग्धाहितकाननानि ।
कर्माणि रोमांचभुवः समेताः समूर्द्धकम्पं क्षितिपा [:] स्तुवन्ति ॥ [15]
तत्रानुजन्मा तनयं राहिलाख्यमजीजनत् ।
निनाद-

1. Kielhorn—र्व्वंशः.
2. The original had—त्रितयोपि
3. The original had—धीरोद्धे— Kielhorn suggested धीराब्धे—.

10. रिद्गतां यान्ति यश्चिन्त्य[1] निशिद्विषः ॥ [16]
श्रीमद्भास्वद्रसि (सु) चि क्षयद्युसंपादिताग्रश्रिये
ज्यानिर्घोषघपट्टपदे क्रमपरसंरोध (रुध) [यो] धितंत्रि ।
मध्यान्तः समराध्वरेमतिहृतक्रोधाग्निज्योतीपि [ते]
[वे] रोदर्चिषि यः पशूनिव कृती मन्त्रैर्जुहाव द्विषः ॥ [17]
श्रीहर्षभूपमथ भूमिभृतामरिष्टः[2]
सोसूत कल्पतरुकल्पमन-

11. घप्रसव (स्व): [।]
अद्यापि यस्य सुविकासियशःप्रसून-
गन्धाधिवाससुरभीणि दिगन्तराणि ॥ [18]
यत्र श्रीश्च सरस्वती च सहिते नीतिक्रमो विक्रम-
स्तेजः सत्व (त्त्व) गुणोच्च (ज्ज्व) लं परिगता कान्तिश्च नैसर्गिकी ।
सन्तोषो विजिगीषुता च विनयो मानश्च पुण्यात्मन-
स्तस्यानन्तगुणस्य विस्मयनिधेः किन्नाम वस्तु स्तुमः ॥ [19]
श्रीरुद्रधर्मापराधे मधुरिपु-

12. चरणाराधने यः सतृष्णः
पापालापेनभिज्ञो निजगुणगणनाप्रक्रमेष्वप्रगल्भः ।
शून्यः पे (पै) शून्यवादेनृतवचनसमुच्चारणे जातिमूकः
सर्व्वैरेवं स्वभावप्रथितगुणतया नाम [कः स्तू] यतेसौ ॥ [20]
सोनुरूपां सुरूपाङ्ग- कल्पुकाख्यामकुण्ठधीः [।]
सवर्णा[3]म्विविनोवाह चाहमानकुलोद्भवां ॥ [21]
यस्याः पतिव्रतगुणामधिरोढुमी-

13. शा
नारुन्धती गुरुतरामभिमानिनीति ।
पत्युः समीहितविधानपरापि साध्वी
कार्श्यन्तया परमगादतिलज्जितेव ॥ [22]
गौडक्रोडालतासिस्थलितखसव (ब) लः कोशलः कोशलानां
नश्यत्कश्मी (श्मी) रवीरः शिथिलितमिथिलः कालवन्मालवानां ।
सीद [त्सा] वद्यचेदिः कुरतनु मरुसंगरो गूर्जराणां
तस्मात्तस्यां स जज्ञे नृपकुल-

14. तिलकः श्रीयशोवर्मराजः ॥ [23]
स दाता राधेयः स च शुचिवचाः पाण्डुतनयः
स शूरः पार्थोपि प्रथितमहिमानः किमपि ते ।
व्यतीताः किं मू (मू) गो यदि पुन [रि] ह स्युः स्वचरिते

1. Ibid. य विचिन्त्य. 2. Kielhorn—तां वरिष्ठः.
3. Kielhorn. सवर्णां वि—

[द्वि] या नाम्नी (श्री) कुर्युर्वंदनमवलो [क्यै] नमनुना ॥ [24]
अस्तमातरि तत्र भूभृति नर्ता कलेशाय शाम्यतः
कामं दातरि सिद्धकेलिसुमनस्तस्याय कल्पद्रुमाः [।]
विवेशः पर-

15. म (मा) र्थवृद्धिविधुरस्वान्तो विलासी स चे-
दास्ये तस्य सर्तोन्दुरुत्पलवनमीत्यै स्वामुत्सवे ॥ [25]
यस्योद्योगे व (ब) लानां प्र [स] रति रजसि व्याप्त [भे] दो [न्तराले]
स्वः सिन्धुर्ध्वं (र्द्ध) दरोधाः पिहितरुचिरभूत्सानुरादर्शरम्यः ।
स [म्य] ग्देवेन्द्रदन्ती मुदमथित वियत्साभ्रमालोक्य हन्माः[1]
सोत्कण्ठास्तत्पुरासीत्सयनदयाशानी भूमितानूनशत्रो ॥ [26]
अन्योन्याव (ब)-

16 द्धकोपद्विपकलहमिलद्दन्तदण्डाभिघात-
प्रोद्यज्वला (ज्ज्वा) लाकलापप्रसृतहुतभुजि ज्याघनध्वानभीमे ।
पीतासृक्का (क्पानी) परुषः प्रमदक [लकल] हादरो [द्र महासे]
धीरं भी [सेव लक्ष्मीः समाशि] रसि यं सं [भ्रमा] दालि [लिङ्ग] ॥ [27]
उत्तुङ्गाञ्जनशैलसन्निभचलन्मत्तद्विपेन्द्रस्थित-
क्रुध्यद्दुर्द्धरधन्विमार्गणगणप्रारब्ध (ब्ध) रक्षाक्रिय ।
विध्यानक्षितिपालमौ-

17. लिरचनाविन्यस्तपादाम्बु (म्बु) जं
सव्येसत्त्यव (ब) लं व्यजेष्ट गतश्रीर्यश्चेदिराज हठात् ॥ [28]
छत्रच्छायाकलुषवपुषः कान्तिमद्दू [र] मि [न्दो]-
र [न्या] यत्र [स्फुरि] तविधुरा [स्तु] न्दरं भारवि [न्दात्] ।
य [स्या] – – ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ – – – ⏑ – [थार्द्रवृत्ते]
संभ्रान्ताभिः कथमपि मुख वीक्ष्य वैरिप्रियाभिः ॥ [29]
गङ्गानिर्झरघर्घरध्वनिभयभ्राम्यत्तुरङ्गमजाः
सद्य सुप्तविबु (बु) द्धकेस-

18 रिरवत्रस्यत्करीन्द्राकुलाः ।
यत्सैन्यैः प्रतिकल्पपादपमुमाल्लूनप्रसूनोच्चयाः
प्रालेयाचलमेखलाः कथमपि [क्रा] न्ताः वा [मेहिजये] ॥ [30]
उच्च [प्रा] कारभि [त्तिभि] स [म] मद [शिखिकुर] – – [जिना]द
– – [रय] – ⏑ – – क्षुध [रय] तुरगप्रासवेगान्तराय. ।
यस्मिन्मध्यन्दिने व्यात्तरविरतुहिन नीलकण्ठाधिवास
ग्रमाह क्रीडया यस्तिलकमिव भुवः

19. किञ्च कालञ्जराद्रि ॥ [31]
आदायप्रहणाद्गमणिडत महावीरघनप्रक्रिये-
रा वा (बा) ह्वाद विलुप्तसत्य [समये] रा पा [णि] पीडाविधेः ।

1. Kielhorn—हन्ता.

अथान्तार्यिवि [तोपणं] पूर्णविमवैस्त [येप्सिता] कांचि [भि]-
[र्दूरोत्कर्षकथाकृतोच्च] पुलकैर्यः साधुभि [:] स्तूयते ॥ [32]
[नि] न्दामुपै [मि] पुरुषान्तरसङ्गमेन
[शान्ति] च जातु सततभ्रमणक्रमेण ।
यस्यातिपौरुषनिरस्तमनुष्यभावे
लोके स [मु]-

20 [द्गत] कीर्त्तिरनिन्दितैव ॥ [33]
एकैवोवाह लोकेस्मिन्पुत्रजन्मोन्नतं शिरः ।
कञ्चुका येन धीरेण देवकीव मधुद्विषा ॥ [34]
कौ [यौं] दार्यनयादिनिर्म्म [लगु] णग्रामाभिरा [मं यशो]
[यस्या] शेष [विशुद्ध] ना [यति] लक [क्षा] य [न्तिमि] द [च्छि] यः ।
[तस्य स्तोत्रम] मिथमर्दन [र] वे [:] स्पष्टप्रकाशीकृत-
त्रैलोक्यस्य सहस्रसंख्यमहसो दीपप्रदानोपमं ॥ [35]
क्रोधोद्वृत्तान्तकभ्रुकुटिल-

21 पटल (ण) चण्डकोदण्डयष्टि-
ज्याघातस्फारघोरध्वनिचकितमनःसंभ्रमभ्रान्तचक्षु ।
स्पष्टं नष्टेषु दूरं क्वचिदपि रिपुषु चक्रने [लो] स्तु (स्तु) राशे-
र्य [स्यौज] न स्य [रंसीद्भुवन] [वि] जयि [नश्चण्डदो] र्दण्डक-
[ण्डू] : ॥ [36]
यो लब्ध [मं] नृप [ते]. शारदिन्दुकान्त-
माख्यातुमिच्छति यशाप्रस [रं] वचोभिः ।
दीपप्रभापरिचयेन विमुग्धबु [द्धि]-
र्मध्यन्दिने दिवमनाथमुदीक्षतेसौ ॥ [37]

22. यत्राक्राम्यत्क्रमानसव [च] ल्गियाक्रमयोगापत-
त्पृथ्वीलंघनलब्ध [वध] लाघवकचच्छेदी पदं वामनः ।
लोकालोकशिरःशतप्रतिहतज्योतिर्विवस्वांश्च य-
स्तस्य क्रामति तन्निशाकर [महा] श्चांस्प [र्द्धि शुभ्रं] यशः ॥ [38]
[धी] रो दिग्विजयेषु केलिसरसी [न्ती] मवता [पं द] ध-
च्चिरशेषद्विपरक्तयोमयतटीविन्यस्तसेनाभरः ।
मज्जन्मत्तकरीन्द्रपंकिलजला श्रीलक्ष्मवर्मा-

23. मिध-
श्चक्रे यादसमः कलिन्दतनया जह्नोः सुता च क्रमात् ॥ [39]
आस्थानेषु महीभुजां मुनिजनस्थाने सतां सङ्गमे
ग्रामे पामरमण्डलीषु वणिजां वीथीपथे चत्वरे ।
[अ] स्यान्यस्य [गतं] कथासु [निलये] र -[रात्रौ] कलां विस्मया-
च्चिरं [तद्गु] णकीर्तनैकमुखराः सम्यक् सर्वे जनाः ॥ [40]

यस्यान [ने] शरदुत्पलशसि प्रसङ्गे
कोप स्यनक्ति हृदयस्यमरिप्रिया-

24. र्णा ।
सिंदूरभूषणविवर्जितमास्यपद्म-
मुत्सृष्टहारवलय कुचमण्डल च ॥ [41]
तेनैतच्चारु चामीकरकलसलसद्व्योम धाम व्यधायि
भ्राजिष्णु र्यांशुवशध्वजपट [पटलं] दोलितं [भोज] वृन्दं ।
दैत्याराते स्तुषारक्षितिधरशिखरस्पर्द्धि वर्द्धिष्णुरागा-
दृष्टे यात्रासु यत्र त्(त्रि)दिवव्रतनयो विस्मयन्ते समेताः ॥ [42]
कैलाशा (सा) द्भोट[1]नाथ: सुहृदिति च ततः की-

25 रराजः प्रपेदे
साहिस्तस्मादवाप द्विपतुरगब (च) लेनासु हेरम्ब (म्ब) पालः ।
तत्सूनोर्देवपालात्समय इयप [ते] प्राप्य निन्ये प्रतिष्ठां
वैकुण्ठं कुण्ठितारि: क्षिति [धरनि] लक श्रीयशोवर्मराजः ॥ [43]
श्रीधङ्ग स्वभुजसमाधितमहीनिर्व्याजराज्यस्थिति-
रतस्माद्भास महादधेरि व विधु सूनुर्जनानन्दकृत् ।
युद्धे मस्यद्रातिवर्गसुभटप्रस्तूयमानस्तुति-
र्नि-

26 त्यं नम्र (म्र) महीपमौलिगलितस्रक्पूजितांघ्रिद्वयः ॥ [44]
आकालञ्जरमा च मालवनदीतीरस्थिते[2] भास्वतः
कालिन्दीसरितस्तटादित इतोप्या चेदिदेशाव [धेः ।]
[आ तस्मादपि] विस्मयैकनिल [या] ग्गोपाभिधानाद्गिरे[3]-
र्यं शास्ति क्षि [ति] मायतोर्जितभुजश्यापारलीलार्जि [तां ॥ [45]
यस्त्यागविक्रमविवेककलाविलास-
प्रज्ञाप्रतापविभवप्रभवश्चरित्रात् ।
चक्रे कृती

27 सुमनसां मनसामकस्मा-
दस्मात्कालकलिकालविरामशङ्कां ॥ [46]
शब्दा (ब्दा) नुशास (स) नविदा पितृमान्यवास्त
देवेन माधवकवि स इमां प्रशस्ति ।
यस्यामलं [कवि] यशः कृतिनः कथासु

1. Read—भूत.

2. Kielhorn suggested—स्थितार्द्दास्वत The vowel of the letter ते must have been struck out

3. गोपाद्रि is the hill fort in Gwalior and occurs in inscriptions found in this vicinity.

रोमाञ्चकञ्चुकञ्जुष' परिकीर्त्तयन्ति ॥ [47]
संस्कृतभाषाविदुषा जय [गु] ण [पुत्रे] ण कौतुका [ल्लिखि] ता ।
रुचिराक्षरा प्रशस्ति' करणिकजद्देन गौडेन ॥ [48]
पानाद्–

28. मिपतिः पृथ्वी श्रयोघर्म्म [:] प्रवर्द्धतां ।
नन्दन्तु गोद्विजन्मान [:] प्रजा प्राप्नोतु निर्वृतिम् ॥ [49]
सम्वत्सरदशशतेषु एकादशाधिकेषु सम्वत् १०११ उत्कीर्णा चेयं रु
[पका] र .... । श्रीवि [नायक]–
पालदेवे पालयति [वसु] धां वसुधातिं [ष] ग [ता]
निर्द्वन्द्व [वै] रि [भ' ।] नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॥
नमः सवित्रे ।

49. KHAJURAHO STONE INSCRIPTION OF DHANGADEVA RENEWED BY JAYAVARMADEVA.

Prov. : Khajuraho, (M. P.)
Date. : V. S. 1059 (=1001-2 A. D.);
renewal V. S.11 73 (= 1115 A. D.).
Lang. : Sanskrit. **Script.** · Nāgari.
Ref. : Captain Bent. J. B. A. S. VIII pp 159-184; Kielhorn. *Ep. Ind* Vol. I pp. 137-147.

Text

1. ओं नमः शिवाय ॥
विश्वविकटवटानामजायमानाय बीजभूताय ।
रुद्राय नमः पालनविलयकृते नि क्रियायापि ॥ [1]
तूर्णं घूर्णन्ति यत्र गोत्रगि (रि) न्वरिव्यूहः समूहः पत्र–
स्यत्पावर्त्तितमूर्त्तिरार्त्तविरतं कुर्व्वत्ककुप्कुम्भिनाम् ।
सद्योभोव्यवधिप्रभूतवसुधाव (ब) न्धः कव (ब) [न्धी] कृत–
द्व–

मां जानीहि महेश्वरं स्फुटमिदं वक्ष्येप्यभावादिति
प्रेयस्या परिहासतो विहसित शंभोः शुभायास्तु वः ॥ [3]
पशुपतिवदनच्छद्मनि कृतवसतिः पद्मसद्मनि स-

3. दा या ।

जयति विलक्षणरूपा सु (शु) भ्राभा भारती भ्रमरी ॥ [4]
गिरिशशिरसि यच्छुन्हस्तमिन्दोः कलायां
मुहुरमलमृणालीग्रासगृध्नु शिसु (शु) त्वे ।
जयति विधुतमूर्द्धाकल्लोलांधु (शु) जेन
स्मितकुपितमृडानीताडितो नागवक्त्रः ॥ [5]
निजोपज्ञप्रज्ञाप्रमरपरिविस्फारमुकुरे
पदार्थानां सार्थः प्रतिफलति

4. येषामवितथः ।

गिरौ ग्रामो येषामधरमधिशेते स्वयमय
नमस्तेभ्यः सद्वर्षितिलकितभगद्भ्यः किमपरम् ॥ [6]
कल्पान्ते किल कवल समखिल स्वोतावबद्ध भुवं
शून्यं वीक्ष्य सिसृक्षतो जगदभूद्र [द्रा] दमुष्योनिलः ।
तत्राभूदनलोनलाजलमभूद्ग्गाजास्मोधाज्जले
ज्वालामालि हिरण्म (राम) य महदभूदंड विभोर्ब्र (ब्रं)ह्मण ॥ [7]
तदंडभांडखडाभ्यां

5. द्यां भुवं विदधे धिया ।

ब्र (ब्र) ह्मा ब्र (ब्र)ह्मनिधीन् पुत्रान् मरीच्यत्रि [त्र] मुखान्मुनीन् ॥ [8]
मध्ये तेषां प्रकृततमयां मानसानां मुनीनां
श्रीमानत्रिः प्रथितमहिमा नेत्रपात्रे प्रसूतम् ।
यस्य ज्योति पटलजटिलं मंडलं वन्द्यमिन्दो-
श्चन्द्रात्रेयः समजनि मुनिस्तस्य पुत्रः पवित्रः ॥ [9]
दूरापास्तसमस्तसंशयविपर्यासप्रकामोज्व (ज्ज्व) ल-
ज्ञानालोकविलो-

6. किताखिलजगत्सर्गापवर्गस्थितेः ।

सर्वज्ञप्रतिमस्य त [स्य] कृतिनः कारुण्यपुण्यात्मनः ।
पारं गन्तुमनन्तनीपमहसः को वा महिम्नां क्षमः ॥ [10]
नीरध्रो निर [धो] निसर्गतरलः तारो [न] राज्यान्तरो
निर्मर्यादः पृथुलासमभागसुभगः पर्वस्वखर्वस्थितिः ।
आमल फलितोप्यमेवितविपत्क्रूरारिदावाग्निना
न म्लानिं गमितस्ततः समभवद्वंशोयम-

7. स्यद्भुतः ॥ [11]

आचंद्र चंद्रात्रेयवंस (श) जा क्षितिभुजः क्षितिम् ।-
ओचयन्त्यत्र तद्दोर्दडदर्पदिमानोत्रितेजसा ॥ [12]

ये पूर्व्वेष पविनिर्मितक्षितितला. सत्कर्मस [र्गं] प्रियाः ।
प्राणप्रार्थनयाप्य खिन्नमनसः पर्याप्तमर्थव्रताः ।
निःसिंदूरितदुर्व्विनीतव (ब) लवत्सा (त्सा) मन्तसीमन्तिनी-
सीमान्ताः[1] पृथिवीभुजो विजयिनस्तेभ्योखिलेभ्यो नमः ॥ [13]

8. कालेनेह महावंशे प्रशंशा (सा) प्रांशुरंशुमान् ।
मुक्तामणिरिव श्रीमाह्लन्नुकोभून्महीपतिः ॥ [14]
तेन विक्रमधनेन धन्विना कामता युधि वधाय विद्विषाम् ।
धुन्वताधनुरधिज्यमर्ज्जुनं स्मारिता दिवि विमानगामिनः ॥ [15]
तस्मादुदारकीर्त्तेरजनि जनानंद सुंदरः श्रीमान् ।
तनयो विनयनिधानं वाक्पतिरिव वाक्पतिः क्षितिपः ॥ [16]
विद्यावदा-

9. तहृदयेन हृदि प्रजानामातंकशंकुमकलंकितविक्रमेण ।
तेनापनीय नयनिर्म्मललोचनेन सं (कोचिनाः पृथुककुत्स्थ (त्स्थ)-
कथार्थकंथा. ॥ [17]
तस्य क्षमातिलकस्य लोकतिलकः पृथ्वीपतेर्भूपतिः
स श्रीमान्विजयो जयाय जगतां जज्ञे कृतज्ञः सुत. ।
यस्योदात्तमतेः प्रसूतिसमये धाम्नां

10. महिम्नां निधेः
सानंदं सुरसुन्दरीभिरवनौ क्षिप्ताः सलाजाः स (स्र) जः ॥ [18]
किन्नरीभिरधिकंधरं सलीराकलय्य भुजयास्य भूभुजः ।
काकलीकलमगीयत स्फुरत्प्रोथमुत्पुलकमुज्ज (ज्ज्व) लं यशः ॥ [19]
विनयनतसुमित्रापत्यसंवाहिताङ्घ्रिः
प्रवरहरिचमूभिः क्रान्तपर्यन्तभूमिः ।
सुहृदुपकृति-

11. दक्षो दक्षिणाशां जिगीषुः
पुनरधित पयोधेर्व (र्ब) न्धवैधुर्यमर्यः ॥ [20]
तस्मान्नृपतिसमुद्रादुदपादि नरेंद्रचंद्रमाः सूनुः ।
श्रीराहिलनामा विहततमा[2] वदिना [म्यु] दयः ॥ [21]
प्रसन्ने तत्र भूपाले प्रसरच्चित्रमानवः ।
मा [थं] वन्तोर्यिनां वा [सा] : सरोषे द्विषदाल्याः [22]
कोशपानमसिधा (धा) रयोषि-

12. तां नाभिभूतजनरत्नमपद्दां ।
पक्षपातमिदुद्धभूभृतः प्रापुरस्य न सुहृत्सभासदः ॥ [23]
तस्मात्तीव्रप्रतापज्वलनकवलितोत्ताल भूपालमूला-

1. Kielhorn—सीमन्ताः.

2. The original had विद्विततमा but altered to विहततमा.

[न्मू] लाच्छीलद्रुमाणामनणुगुणगणालंकृतेः कीर्त्तिभर्त्तुः ।
श्रीहर्षोरिहृपंञ्चरहरणमणिः क्षीणनिःशेषदोषः
सन्तोषाय प्रजानामज-

13. नि निजभुजाक्रान्तविश्रान्तकीर्त्तिः ॥ [24]
य इष्ट्वैव कृपाणपाणिमकृत व्यापार भा [रं] युधि
क्रोधाक्रान्तविलोचनो (नो) त्पलदलभ्रूभंगभीमाननम् ।
उत्साहो हृदयाद्भुजं करतला [द्धा] वो मुखात्कीर्त्तयो
दिग्भ्यः साध्वसवेपमानवपुषां नष्टाः परेषां क्रमात् ॥ [25]
तेनाच्युतेन भीमेन व (ब) लेन कृतवर्म्म-

14. णा ।
समुद्रपरिखा पृथ्वी पुरी सू (शू) रेण रक्षिता ॥ [26]
अपवधात्रीधररक्षणक्षमः सदैव दोषाकर सगभंगुरः ।
बहि[1]कुलक्रूरभुजंगसंगमस्तिरस्करोति स्म स तूर्णमर्णवम् ॥ [27]
दूरा [पा] स्तप्रवरतुरगैर्दूरमुक्तातपत्रै-
र्दूरापातैः सपदि शिरसा [शा] सनं धारयद्भिः ।
तस्य द्वारि द्विरदमदनिः[2]स्वेदपंको-

15. क्रिताधो
मेधा (वा) हेतोः प्रणतिरपमैराशि (मि) त भूमिपालैः ॥ [28]
वृत्तोज्ज्व (उज्व) ला गुणाधारा महार्घा हृदयंगमा ।
हारावलीव तस्यासीत्कंचुकेलि प्रियोत्तमा । (॥) [29]
वर्ण्णं [:] स्वर्ण्णरुचिर्विलोचनयुगं नीलं सचंद्रोपलं[3]
पाणिः शो [ण] मणिद्युतिः सचरणो दन्तच्छदो विद्रुमः ।
सद्यः सु (शु) क्ति विमुक्तमौक्तिकतल-

16. स्वच्छ [न्च (च्छ) वे] तो यतः
क्षीररत्नं भुवनैकभूषणमभूत्तेनेयमेका सती ॥ [30]
तस्यास्तस्य स्मरणविहिताघौघविध्वंसनाया :
सत्तीर्थायाक्षिदशसरितः शान्तनोः पुण्यकीर्त्तेः ।
धर्म्माधारः क्षितिरि सुनरां साधुरिद्धप्रभावो
भीष्मो य (य) द्वत्समजनि सुतः श्रीयशोवर्म्मदेवः ॥ [31]
तस्य विप्रचरणप्रणामजं

17. शैशवे शिरसिजश्रितं रजः ।
अल्पकालपलिताकृति व्यधात्संध्यायधिककामनीयकं ॥ [32]
एकस्मै याचमानाय द्विजाय प्रददौ शिविः ।
यावदर्थिजनं प्रादात्कोटिं कोटिमसौ नृपः ॥ [33]
भंतु भूमिलिताल्लिकेन सदसि व्यस्तासने (ने) नामितुं

1. Kielhorn. बहिष्कृत. 2. Ibid. निस्यन्द. 3. Ibid. स चन्द्रोपलं.

गंतुं पत्रपुरःसरेण चरणैः स्थातुं च नीचैश्चि–

18. रम् ।
भवतु जीव जयादिशेति नियमं कर्त्तुं विनीतात्मना
तस्मिनाजनि (नि) शाङ्केन जयिनि प्रासादिदं मि (शि) वितं ॥ [34]
भिस्यो (स्यो) दितेंदुभुजगाधिपधाम नित्य–
मानंदि कुंदकुसुमं गगनांगणं च ।
तेनाद्भुतं द्वयमिदं यशसा (सा) स्यधायि
धा [श्री] तलं सि (नि) वसुधाधवलस्वचित्रम् ॥ [35]
संभवति

19. भुवि मनुष्यः ससाकूपारपारदृश्वापि ।
न पुनरिह तस्य नृपतेर्गुणसागरपारगः कश्चित् ॥ [36]
गांधारी भजना प्रदृष्टशकुनिस्वामप्रियाँ प्रेयसीं
भीष्मद्रोणकृपाश्रयकर्णसुख[1]दाम्याकर्ण्य संमूर्च्छिता ।
[भो] धर्म्मप्रभव विरोधितवता प्राप्यापि वंशक्षयं
[स] प्रासा धनराष्ट्रता [सु] सुह–

20. दा विद्वेषिणैरप्यद्भुतम ॥ [37]
कष्टारवष्टिसहस्रसूनु[2]भिरसूनुत्सृज्य खातः कृत–
स्तत्पौत्रप्रमुखैः पुनस्त्रिभिरसावंभोभिरापूरितः ।
वृत्तान्त सगरस्य सागरविधावाकर्ण्य तूर्णं सुधीः
स्पर्द्धावानधिकं व्यधत्त तत्पौर्वै (र्वे) वर्त्तं तडागार्णवम् ॥ [38]
यस्येदं सा (शा) रदेन्दुद्युति [ख][3] रसि (शि) खरप्रख्य (ख्या)नच [भ्र]–
चक्रा–
च [क्रं रच] चमु–

21. स्यादृप्य (न) यति रथं सारथिः सप्तसप्तेः ।
यत्कुंभः भा (शा) तकुम्भस्तुहिनगिरिसि (शि) रस्युदिव (स्य) वि (वि)–
स्वा (स्वा) चकंतर्क
कुर्व्वन्नास्ते समस्तास्तुनमसुररिपोर्व्वेस्म (श्म) वैकुण्ठमूर्त्तेः ॥ [38]
महावंस (श) समुत्पन्ना [धारि] णावनी ।
नर्म्मदेवाभवद्देवी पुण्या तस्य महीपतेः ॥ [4]
सदानसूया त्रिहिनागसेप्यसा–
वरुंधती–

22. जीवितमप्युपासिता ।
च (व) भौ मदान्धाद्भयस्यनिन्दिता

1. The original had मुखादा, but altered to सुखदा.

2. *Originally* सूनि, *altered to* सूनु.

3. The original had ख़ु, but altered to ख.

मदालसाभूच्च पुनः कथंचन ॥ [41]
सा देवी नरदेवदेवाधिपतेः स (श) चीव सच्चरित्रं (त्रं) ।
तस्मादसूत पुत्रं जयंतमिव [धं] गमग्रमुचम् ॥ [42]
यशोदानन्द [भाक्ष] के पूतनामा रणक्रिया
जातो वृष्णिकुले कंस रिपो[1] च्छेत्ता नरोत्तमः ॥ [43]
तस्या [स-

23. मुत्थि] त क्रोधान्नृसिंहात्सबलाधिनः ।
हिरण्यकशिपुप्राणत्राणं चक्रे न केनचित् ॥ [44]
देवालोकय कोशलेश्वरमितस्तूर्णं समाकर्ण्यता-
मादेशः क्रथनाथ सिंहलपते नत्वा ब (व) हिः स्थीयताम् ।
त्वं वि [ज्ञा] पय कुन्तलेन्द्र यदुने दत्त्वोत्तरीयांचलम्[2] ।
तस्यास्थानगतस्य

24. वेत्रिभिरिति व्यक्तं समुक्तं वचः ॥ [45]
का त्वं कांचीनृपतिवनिता का त्वमन्ध्राधिपत्नी
का त्वं राढापरिवृढवधूः का त्वमंगेन्द्रपत्नी [।]
इत्यालापाः समरजयिनो यस्य वैरिप्रियाणां
कारागारे सजलनयनेन्दीवराणां व (ब) भूवुः ॥ [46]
का त्वं कस्य किमर्थमत्र भवती प्राप्ता शशांकोज्व (ज्ज्व) ला
मिद्धा-

25. कीर्त्तिरहं दु (बु) धैकसुहृदः श्रीधंगपृथ्वीपतेः ।
भ्रांत्वा विश्व (श्व) मशेषमागतवती स्फारीभवत्कौतुका
लोकालोकमहामहीध्रसि (शि) खरश्रेणिस्थितं वीक्षितुं ॥ [47]
मरकतमयं तुंगं लिंगं यदर्चितमीश्वरं
त्रिदशपतिना तस्माल्लब्ध्वं (ब्धं) प्रसाद्य किरीटिना ।
तदवनितलं तेनानीतं युधिष्ठिरपूजितं
जयति

26 जगति श्रीधंगेन प्रणम्य निवेषि (शि) तं ॥ [48]
वेस्म (श्म) न्यस्म (श्म) मयरत्नेन भूपालेन प्रतिष्ठितः ।
द्वितीयो द्योतते देव क्लेशापाम (शा) हरो हरः ॥ [49]
तेनायं स (श) रदभ्रसु (शु) भ्रसि (शि) खरः श्रीधंगपृथ्वीभुजा
प्रासा (सा) दस्त्रिदशप्रभोर्भगवतः सं (शं) भोः समुत्तम्भितः ।
यस्याभ्रंकषकालधौतकलशप्रान्तस्थलस्थं (स्थ) ध्वजो
मेरोः सृं (शृ)-

27. गमतुंगमेव मनुते वीक्ष्यमाणोरुणः ॥ [50]
मग्ना भयस्य नूनं शिविस (रा) रोषु कृतसमावेशाः ।

1. Kielhorn रिपोश्छेत्ता. 2. Kielhorn.—चलं.

स्वयमेव विश्वकर्म्मा तोरणरचनामिमां चक्रे ॥ [51]
जयति त्रिकूटो [ध] टेय हाटककोटीरत्नेन तुलयित्वा ।
अतुलेन तुलापुरुषाः स (श) तशो (शो) विश्राणितास्तेन ॥ [52]
षट्कर्म्मा [भि] रता[1] रताः परहिते संसु (शु)द्धवंस (शा) द्भुता-

28. मारब्धा (ब्धा) ध्वरधूमधूम्रवपुषोप्येकान्ततो निर्म्मलाः ।
तेनैते धनधान्यधेनुवसुधादानेन संमानिताः
सौधेषु स्फटिकाद्रिकूटविकटेष्वारोपिता ब्रा (ब्रा) ह्मणाः ॥ [53]
ब्र (ब्र) ह्मसु ब्र (ब्र) ह्मकल्पेषु येष्वेकत्र निवासिषु ।
दक्षिणेन तुषाराद्रिं कल्पग्रामोपरोभवत् ॥ [54]
रक्षितस्था क्षितिमंसु (शु) रासि (शि) रस (श) मामेतामनन्यापतिं

29. जीवित्वा स (श) रदां स (श) तं समधिकं श्रीधंगपृथ्वीपतिः ।
रुद्रं सुद्रितलोचनः स हृदये ध्यायन्ज (ज्ज) पन् जाह्नवी[2]-
कालिन्द्योः सलिले कलेवरपरित्यागादगान्निर्वृतिं ॥ [55]
धर्म्माधिकारमनुभा (शा) सति सा (शा) स्रतोत्र-
भिवे सतां स्फुरितधामनि धर्म्मंसु (शु) [द्धौ] ।
श्रीमद्यशोधरपुरोधसि वेधसीव
सिद्धिं जगाम जगतीपतिश्रीसितैरेषा ॥ [56]
तार्क्कीकः प्र-

30. वरसाश्रवंस (श) जन्मा
श्रीनंदनः कविरभूत्कविचक्रवर्त्ती ।
तस्यात्मजः समजनि श्रुतपारदृश्वा
श्रीमांस्तपोधिकव (ब) लोव (ब) लभद्रनामा ॥ [57]
सूनुः सूनृतगीर्गिरींद्रमहिमा भ [द्रस्य] तस्याभव-
न्नृपालैर्भुवि पूजितांह्रिरनघ साहित्यरत्नाकरः ।
श्रीरामो रमणीयसू (सू) क्तिरचनाचातुर्यधुर्यः कृती
तेनेयं विहिता प्रशस्तिर [चना]

31. भ [क्त्या] स्यै शूलिनः [58]
न संकीर्ण्णा वर्ण्णाः क्वचिदिह न मात्राच्युतकलुषाः
स्थिताः कायस्थेन प्रथितकुलशीलोज्व (ज्ज्व) लधिया ।
यशःपालेनायं विदितपदविद्येन लिखितः प्रशस्ते
विन्यास (स) ः कृतयुगसमाचारस (स) दृशः ॥ [59]
विज्ञानविश्वकर्मा धर्म्माचारेण सूत्रधारेण ।
त्रिपु (पु) रुषा [मि] धेन विदधे प्रासा (सा) द[3] प्रमथनाथस्य ॥ [60]
पाषाणपृथ्वी स-

1. The Original had रताः रताः
2. Kielhorn, पञ्जाह्नवी
3. The original had प्रशारः.

32. पृथ्वीधरनगरनगा दत्तमुद्रा समुद्रै-
यावद्भ्राजिष्णुरुष्णद्युतिरयममृतस्यंदनः शीतरस्मि (श्मि) : ।
यावद्ब्रम (द्ब्रह्म) ह्मांडभांडस्थितिरियमथवा स्यान्नुतां स्थाणवीयः
प्रासा (सा) दस्तावदेष प्रजतु नरपतेर्हंसकैलासहासः ॥ [61]
लिपि [शा] सवि [धि] ज्ञेन प्राज्ञेन गुणसा (शा) लिना ।
सिंहेनेयं समुत्कीर्ण्णा सद्वर्णा रूपसा (शा) लि [नी] ॥ [62]
संवत (त्) १०५९ श्रीलज्जू-

33. र सा [ह] के राजश्री [धं] गदेवराज्ये देवश्रीमरकतेश्वरस्य
प्रस (श) स्तिः सिद्धा ॥
वास्वालोपमहीभृतो भगणिता मत्तद्विपर्ता[1] पदै-
र्द्रीताः संगरसंगमं [गु] रुगिपुत्रस्य श्रियाश्रकैः ।
दिग्भित्तीर्जयवर्म्मदेवनृपतिः कीर्य्यक्षरैर्यो लिख-
त्सेनालेखि पुनः प्रशस्तिरमलैरेवाक्षरैः क्ष्माभुजा ॥ [63]
विद्वद्भिर्जयपशस्ती (श्री)-

34. दकिरणोमूर्त्यादराद्वंदितो
गौडः प्रोज्झितदुष्कराणि कुमदाकोशाणि सर्पांकरः ।
कायस्थो जयवर्म्मदेवनृपतेरीशस्य वि (बि) [भ्र] त्कलाः
माहिल्यावु (बु) धिवं (बं) धुरुदततमो ऽत्यक्तनिर्यपुतिः ॥ [64]
संवत् ११७३ वैसा (शा) ख शुदि ३ शुक्रे ॥

50. VARANASI COPPER PLATE INSCRIPTION OF KARṆADEVA.

Prov. : Old fort, Varanasi, U. P.

Date. : Chedi Era. 793. = 1042-43 A. D.

Lang. : Sanskrit. *Script.* : *Nāgarī of about 11th century, A.D.*

Ref. : Kielhorn, *Ep. Ind.* Vol. II, pp. 297-310.

Text

First Plate

1. ओं [॥] ओं नमः सि (शि) वाय ॥
निर्गुणं व्यापकं नित्यं सि (शि) वं परमकारण (णम्) ।
भावग्राह्यं परं ज्योतिस्तस्मै सद्म (द्ब्र) ह्मणे नमः ॥ [1]

---

1. Dr. Kielhorn.—द्विपानां.

यद्वेध[1]स्थितमध्य [यं] प-

2. रमपि ओ (ज्यो) तिश्च (श्रि) दं सु-
(सू) प्रमम् ।

सूर्याह्वयस्य च [भा] स्वरप्रभृतयो यस्य स्फुरद्यूर्म्मयः [।]
सर्व्वज्ञान [म] यो च (ब) भूव भगवांस्तस्मान्मनुर्म्मोवसो
यस्मात्सृष्टिरभूदि [य] [सु]-

3. णवर्त्ता श्रीपुचिमिषा ततः । (॥) [2]
देवः श्रीकार्त्तवीर्यः क्षितिपतिरभवन्नृपण (ण) भूतधाऽया
हेलोल्लिसाद्रिवि (वि) म्यतुहिनगिरिसुतास्ले (श्ले) षसन्तोषि-
तेम (श) म्[।]

क्षोदण्डा-

4. काण्डसेतुप्रतिगमितमहापूररेवाप्रवाह-
व्याधीतस्य (स्य) च पूजागुरुजनितरुषं रावण यो बबन्ध[2] । (॥) [3]
यस्य भ्रूभ (भ) [ङ्ग] भीता ददति नृपतयः[3] क्लि [ष्ट] -

5. माबे प्रतिपं
आ के (के) लास (सा) स्सहेलं हरवृषभसमुत्खातसृं (शृ) गाप्रभित्तेः ।
आ च[4] प्राच, समुद्रात्सुरसरिदतुलस्थूलमुक्तावलीका-
दाम्भोधेर्द्दक्षिणाच [स्फु]-

6. रदतुलमणेः सेतुसीमन्तभाजः । (॥) [4]
तद्वन्सप्रभवा[5] नरेन्द्रपतयः ख्याता [:] क्षितौ हैहया-
स्तेषामन्(न्व) यभूपण (ण) रिपुमनोविन्यस्ततापानलः ।
धर्म्मध्यानध-

7. नान् (नु) सधितमुखः सरवास[6] [सो] सौच (ख्य) कृ
क्मियास (न्स) र्व्वगुणाङ्कितप्रभुतया श्रीमानभू[7]कोक्कलः । (॥) [5]
सम्यक्सा (श्शास्त्रविचारणा प्रतिदि [न] धर्म्माय योगाय च
दृष्टा-

8. पूर्त्तपरोपकारकृतये यस्यार्थं सक्तो (क्ता) मतिः ॥ (।)
आनृण्या (ण्या) धिगमाय दानविरति' सहस्र (स्रा) पुष्टैस्तथा
ज्ञाना (न्तु) भ्यासवसान्म[8]मुमुक्षुपदवीमंते च यः प्राप्तवान् । (॥) [6]
भोजे प-

---

1. Kielhorn यद्वेधास्थित:
2. Ibid बबन्ध Cf. (*Ep. Ind* Vol. I p. 263. Verse 9,).
3. Ibid ददति नृपतय. क्लिष्टभावे प्रतापान्
4. *Kielhorn*. च 5 *Ibid*. तद्वंश— 6. Ibid. सारवत्ता
7. Ibid. श्रीमानभूत् को— 8. Ibid. वशान्मुमुक्षुपदवी—

9 [शुभ] राज्ञे श्रीहर्षे (र्षे) चित्रकूटभु (भू) पाले ।
स (श) क्रगणे च रा [ज्ञ] नि यस्यासीदभयदः पाणिः । (॥) [7]
सचिमिवेन्द्र[1] [:] कमलामुपेन्द्रो नगेन्द्रकन्यामिव चन्द्रमौलिः ।
चन्देल्लवंशप्रभवा[2]

10 सुशिला नट्टादेवी स तु[3] पर्ज्जनैषित् ॥ [8]
उद्दामदर्प्पद्विपतो जयन्तं क (कं) दर्प्पमापि (पी) न धनस्तनीनाम्
अन्तीजनस्य स्थितये जनस्य नर्या महास (शा) क्तिध [रं] कु-

11. मारम् । (॥) [9]
नाम्ना प्रसिद्धो भुव (च) नत्रयेपि
प्रसिद्धपूर्व्वो (र्व्वो) धवल' स राजा ।
वोढु (ढुं) धुरं यो गुरुहारहा यो
उन्यानुपेन्द्राङ्क [हा] र चकार ॥ [10]
एकैक (कं) ददता भुजङ्गमनि-

12. स (श) स्व (स्वं) जीवित (तं) रक्षता
भक्ष्यार्थं (र्थं) गरुडाय नागपतिना त्यक्तार उन्मीलित ।
चारित्राय ददो (दौ) जलं सुरपतिर्गाच्छुल [ह] क्षमामृतौ
वन्धासा (था) भुवनत्रयैष्यसमसु [दौ]-

13. चित्त (त्य) भूसे पदं ॥ [॥]
किम्वापरेण[4] ।
होहिन्ति पुत्थ व (ब) से पुरिसा पहहृयगावदमहन्था [।]
हुअ हाविउण खेणं पालीण[5] परिग (ग्ग) हो गहिओ ॥ [12]
तस्सु (स्सू) नुः क्यात-

14. कर्मादिगिमकरनिभामानु (बा) हुर्महात्मा
भूमेभ (र्भ) र्त्ता व (ब) भूव चलरिपुनृपतिर्व्वो (र्व्वो) ककर्ण सु [ज] न्मा ।
यं सद्वृत्तानुरागात्कुलनृनय (यु) गाचारमास (श्रि) त्य जात-
स्त्य-

15. त्कान्योन्योपमर्द्द स्थिरत्वमतिरथास्तारिवर्गाश्रि (स्त्रि) वर्गः । (॥) [13]
धन्योऽस्य दान (न) रथिरेव रिपुर्द्दसा (शा) र्पो
यस्याभवत्किमपर समरोत्सवाय ।
भूमङ्ग [भ] ग्नसकलद्विपतो-

16. विगरमा-

---

1. Kielhorn शचीमिवेन्द्र
2. Ibid. वंशप्रभवा' सुशीला
3. Ibid. देवी स तु पर्य्यणैषीद्
4. Ibid. किं वा परेण
5. पालि is a synonym of दिश् (see. Ep Ind. Vol. II P 306 n. 87).

मात्मानमाहवरसादिति यः सुसोच[1] ॥ [14]
सत्यव्रतैकनिरतस्य युधिष्ठिरस्य
तस्यानुय (ज) : प्रथितधा (मा) हुव (व) ल्लो व (ब) भूव ।
दुर्योधनारिव (व) लवि (वी) रवधे (धै) कध-

17. न्वी
पार्थोपरः कलियुगे युवराजदेवः (॥) [15]
मु (भू) मारसमरस (वसु) तिप्र [ण] यिनीमालस्य (स्य) माम-
स्तन (नु)
कुर्व्वाणः समरेपि नाग (क) पयगानागच्छतो विद्धि [च] ॥ (1)
विरुधा-

18. तां भुवि भूरिमार्गगमनासुखैर्द्रुहिणीं
यः मात्मारपरमेश्व (श्व) र [:] ममभवात्स्यविप (विश)
वाराधनात् ॥ [16]
तस्मादभूल्लक्ष्मणराजदेवः
पुण्यौ (ण्ये) रर्जनाना (नां)

19. जनितव्ययवरयः ।
आ (अ) वाप्य यं धर्म्ममिव क्षितीस (शं)
चिराय लेभे जनता सुखानि ॥ [17]
यः सत्यस्य निधिः श्रि (श्रि) यां च सरणिः साम्रा च धाम्ना [च] यो
यो दाता च दयालु-

20. रेव च पदं कीर्त्तेस्च (श्च) नीतेश्च (श्च) यः ।
तस्यासीत्परमेव दूषणकण [:] कारुन्य (ण्य) पुण्यात्मनः
पात्रापात्रविवेचनं न यदभूत्सर्व्वस्वदानेष्वपि ॥ [18]
श्रीस (श) ङ्कर गणदेव-

21. स्ततोभवत्सकलभुवनतलतिलकः ।
सा (सा) सति वसुधां यस्मिन्पलायित (तं) क्वापि कलिनापि ॥ [19]
असौनिस्त्रिंसता[2] यत्र वक्रत्वं पलितागमे [।]
रथचक्रे (षु) चारि-

22. त्वं वायो [यौ] स्वच्छन्दचारिता [॥] [20]
तस्यानुयो (जो) मु (भू) द्युवराजदेवः
पतिः क्षितेः च [श्र] कुलप्रसु (सू) तिः ।
यस्यासिधाराजलधौत मु (मू) र्त्ते-
रिव (श्रि) रं स्थिरासि (सी) च (च) पलापि लक्ष्म[3] [॥] [21]
अर्थि-

---

1. Kielborn शुशोच 2. Kielborn निस्त्रिंशता 3. Ibid. लक्ष्मी

23 सा [र्थो] वधिस्थाय सेस सूरतयावधि ।[1]
यम (शा) सा (सो) धर्म्मंरासे (शे) स्व (श्च) नावधिर्यस्य भूपते (॥)[23]
श्रीसास्यतोयायत्त[2] यातकीर्त्ति
कोकल्लदेवो यस्त्वधिकनाथ ।
ज (य) न्मण्ड-

24 लाग्रो रिपुमण्डलानि
पुरो दधातीति यथार्थम (ना) न्द (न्द) (॥) [23]
नम्र कार्मुकवत् कृत नियमित तूणीरवत्पृष्ठत ।
काष्ठासु क्षणमात्र [क] ल्पविहित [भ्रा] न्तरादादण्डवत् [।]

25 कृत्वा सा [म] परिच्छदेन रहित सम्यक [रे] स्थापित-
मन्त्रणामखेल कुल नरपति [यिथेम] येनासिवत्[3] (॥) [4]
कक्कलभूपादथास्तसकल [का] णो [ध] पदं-
धा-[4]

26. रथाङ्कितद्वारगो (गौ) रगुणभूर्गाङ्ग[5]देवाभूत् ।
यस्याभ्यायत कवल रणमुखे कोपये (वे) यक्रोमेसर ।
स्तत्रैव[6] प्रतिविवि [म्ब] पुरभूदालाव [र] स [न्मुख] [॥] [25]

27 भगुनेशोजल्पेलेति चाते यदिह दुर्ज्जंस[7] ।
लक्ष्म्या तदधुना भो [ग] दिव्यमादाय सद्गु ॥ [26]
क्यात [।] सत्यतथा स धमतनय [8] स्यागेन वि (वे) रोच-

28 नि
सोयेनेद्रसुर न चैतदमवास [स्य] गता [वे] तसि[9] ।
एकस्मिन्नितय कलो समनिक[10] गांगेयदेवे नृपे
[क] स्ता रिरिवत[11] [मि] व तेर-

---

1 Ibid शौर्य द्युत्जयावधि

2 Ibid श्रीमांस्तस्मोभ्यायत धातकीर्ति कोकल्लदेवो यद्यधिकनाथ (भगुणदेति) Mir

3 Restored stanza—

'नम्र कार्मुकवत्कृत नियमित तूणीरवत्पृष्ठत
काष्ठासु क्षणमात्र कृतविहितभ्रान्त च दोर्दण्डवत् ।
कृत्वा साधुपरिच्छदेन रहित सम्यक्करे स्थापित
शत्रूणामखिल कुलं नरपतिश्रेष्ठेन येनासिवत् ।

4 Restorat on by M r

श्री कोकल्लनृपान्वाततकल्मषोणीश्वर [श्रीयुत]

The last three letters restored conjecturally

5 Kielhorn — गांगेयदेवो भवत् 6 Ibid. मरस्तत्रैव प्रतिबिम्बित पुनरभूत्—

7 Ib d भगुपितोय लोकेति स्यातं यदि ह दुर्यश 8 Ibid गतवरस्यागेन

9 Ib d शौर्य्यैर्न्द्र सुतो न चेदमवसराय मतं भोदति 10 Ibid कलौ समनिके

11 Ib d कृता निक्षिप्यमेव तेरियं पूर्वं यथोक्ता भुवा

Second Plate

29. विनयं पूर्यं[1] पे(प)योजा मृ(मृ)गाः ॥ [27]
तस्यात्मजः कर्णो द्भवावतीर्णः
कर्णः पृथिव्या (व्यां) प्रथे (थि) तप्र (प्र) भावः ।
यस्यासिसे (वे) कय (श्र) यणा (दृष्टि) प-

30. रिमर्द प्रहृष्टद्विरुमिव्रवर्गैः ॥ [28]
यत्कीर्तिप्रसरा दूरं प्रसरन्त्या दिने दिने ॥ (।)
स (स) ह्माण्डमण्डपाभोगः स्वल्पतामुपनीयते ॥ [29]
स्वयं समु-

31 त्तुङ्गपयोधिसार्यप्रचिकितमात् ।
कोपे (प्ये) च भूषण (णं) भूमेर्भ्रमः कथम (प्य) पायवः ॥ [30]
स (सा) न्निप्रमै (यै) कमे (नि) लयस्य गुणाकरस्य
धर्मात्मनः

32. स्तुतिपदं किमिहास्ति कि (किं) चित् ।
आस्या (शा) स्यते परमिदं कृतिभिः सदै (दै) व
राजन्वती वसुमती भवते (तै) व भूयात् ॥ [31]
तदे (दे) वं गुणगणालंकृत-

33. स (श) रीरः [स्वमा] या गमसाधावित श्रीमद्विजयक[टा][2]परमभट्टारक-
महाराजाधिराज परमेस्व (श्व) रश्रीवाम [दे] वपादानुध्याय (त)
परमभट्टा-

34. रकमहाराजाधिराजपरमेश्व (श्व) र परममाहेश्व (श्व)-
रत्रि (त्रि) कलिङ्गा (ना) धिपतिश्रीमत्कर्णदेव [।] कुश (श)-
ली महादेवी महाराजपु [त्रा] महामं-

35. त्रि [णो] महामात्यामहासन्धिविग्रहिका महाधर्माधिकरणिका
महाक्षपटलिका महाकरणिका स (म) हाप्रतीहारो महाममतो (त्तो)

36 महाप्रमातारो महाश्व (श्व) साधनिको महा [भा] ण्डागारिको
महाध्यक्ष एतानन्यांश्च (श्च) कीर्तितांकीर्तिता(नां)श्च[3]यथार्हं मानयति
बो (बो) धयति समाज्ञापयति विदित-

37. म [स्तु] भवता (तां) यथा [इत्याथा] काशि [भुक्ति] न्त
[र्ग] त [सु] लिग्राम. साम्र (म्र) मधूकः सगर्तस्थलजलोपरः सर्व्वा-
कराद्य [नि] प्रभृतिसमुप-

38. तिसमेतस्च (श्च) तुराघ (घा) टसीमापर्यन्त.[4] । वेमालग्राम-
विनिर्गताय कौसिकगोत्राय[5] । औदल्देव[6]वराजवित्वामित्रत्रि-

1. Read. पूर्वे.
2. Kielhorn कटकान्तरम्
3. Ibid. कीर्तितांश्च
4. The sign of a punctuation is superfluos.
5. Kielhorn. कौशिक-
6. Ibid. औदल देवरातवैश्वामित्रत्रि-

39. प्रवराय वाजसनेयसा (शा) ग्वाय। मदृमन(ण)त्रे वा [म] ननप्त्रे नारायणपुत्राय पण्डितश्रीनिस्व (श्व) रूपाय। इहैव पितुः श्री-

40. मद्गाङ्गेय देवस्यसंवत्सरे[1]श्राद्धे फाल्गुनव (ब) हुलपक्ष द्वितीयायां स (श) नैस्च (श्च) रवासरे वेण्यां स्नात्वा भगवंनं (वन्तं) देवं (व) देवं[2] त्रिलोचन-

41. मस (श) नदा (सं) भारप्रकल्पिनपंचोपच (चा) र [प्र] पंचेन परया भक्त्या समभ्यर्च्चासमस्त (श्र) द्र (द्ध) या स्ना (श्रा) द्धं विधायोभयभोगेन सा (शा) स [न] त्वेन[3] संप्रदत्तः। अतः श्रीमत्क-

42. र्ण्णदेवपादा [:] सुसीग्रामनिवासिनः समस्तजनपदान्समादिस (शं) ति विदितमस्तु भवता (तां) यथा ग्रामोयं[4] स्माभिः सा (शा) सनत्वेन प्रदत्त इति मत्वा

43. भाग-भोग-कर-हिरण्य-दण्डादायका[5]सोत्पत्तिप्रभृतिसमस्तराजप्र-त्यादाय (या) अस्योपन (ने) य्या[6] इति [त] तदपचिकीर्षया मध्ये घातेन [।] पि न

44. गन्तव्यमिति ॥ अभ्यर्थना ॥
सर्व्वानेताभा (न्भा) विना राजपुत्रा
भू (न्भू) यो भूयो याचिते रामभद्रः।
सामान्योय (यं) धर्म्मसेतुनृ (र्नृ) पाणा (णां)
काले का-

45. ले पालनीयो भवद्भिः (॥) [32]
व (ब) हुभित्र (र्व) सुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः।
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम्। (॥) [33]
अस्मिन्वन्से[7] द्वि [या]-

46. पि यस्चा (श्चा) न्यो नृपतिर्भवेत्।
तस्यापि हस्तलग्नोहं सा (शा) सनं न व्यक्रमेत् ॥ [34]
यानीह दत्तानि पुरा नरेन्द्रै-
र्दानानि धर्म्मार्थयस (श) स्कराणि।

47. नृमा[8]ल्यवान्तप्रतिमानि तानि
को न (ना) साधुः पुनराददीत् ॥ [35]
धस्व (श्व) मेव (ध) सहस्रेण राजसु (सू) य सहनेन[9] च [।]
गवां का (को) टिप्रदानेन भूमिह-

1. Ibid. संवत्सरश्राद्धे-
2. Ibid. देवदेव
3. Ibid. शासनत्वेन संप्रदत्तः
4. Ibid अयमस्माभिः
5. Ibid दाया करोत्पत्ति
6. Ibid. नेतव्य:-
7. Kielhorn. अस्मिन्वंशे द्वितीये (?) द्विकोपि—Mir.
8. Ibid. निर्माल्य-
9. Ibid शतेन

48. र्त्तां न मु (शु) ष्यति । (॥) [36)
सुवर्ण्णमेक (कं) गामे [कां] भूमेरप्येकमङ्गुल (लं) ।
हरन्न [रक] माप्नोति यावदाहुतसम्प्लवं[1] ॥ [37]
संवत् ७९२ फाल्गुनवदि ९ सोमे [॥]

51. GOHARWA PLATE OF KARṆADEVA.

Prov. : Goharava, Manjhanpur Tahsil. Allahabad, U. P.
Date. : V. S. 1047.
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgarī.
Ref. : E. Hultzsche, *Ep. Ind.*, Vol. XI, pp. 139.

Text

First Plate, Second Side.

1. ओं[2] स्वस्ति ॥ ओं ब्रह्मणे[3] नमः ॥
निर्गुणं व्यापकं नित्यं शिवं पर [म] कारणं ।
[भ] ावग्राह्यं परं यो[4]तिस्तस्मै सद्ब्रह्मणे[5] नमः ॥ [1]
शुद्धे हृदयक्षेत्रे वल्लीमिव रोपयन्ति
2. यां मुनयः ॥
मोक्षमहाफलजननी ब्राह्मी[6] स [म्य] गपि सा जयति ॥ [2]
क्षीरोदधेरपरिमेयसुधानिधानमाविर्बभूव[7] भवभूषणमिन्दुरेषः ।
3. अस्मादजायत बुध[8] स किल क्षितीशमाद्य[9] पुरुरवसमाप तनूजरत्नं ॥[3]
इति महति सुधामयू[10]खवंशे नृपतिरजायत मौक्तिकायमानः ॥
4. अलभत भरतस्य चक्रवर्त्ती त्रि[11]भुवनभूषणभूयमेकमेव ॥ [4]
अत्रेदि[12]तोदितकुले जगतीपतीना-
मीशः क्रमादजनि हैहयचक्रवर्त्ती [।]
य-
5. स्य प्रचण्डभुजपंजरमध्यवर्त्ती
कारागृहे[13] धृत इव प्रसभं दशास्यः ॥ [5]
वैरिध्वान्तभिदः सहस्रकरता[14] भूपालचूडामणे-
र्यस्मादद्भुतबाहुव[15]-

---

1. Kielhorn ह्रतसम्प्लवम् 2. Expressed by a symbol. 3. Hultzsch ब्रह्मणे
4. Ibid. ज्योति- 5. Idid. सद्ब्रह्मणे 6. Ibid. ब्राह्मी
7. Ibid. र्बभूव 8. Ibid. बुधः 9. -माद्यं
10. Ibid. मयूख- 11. Ibid. त्रिभुवन- 12. Ibid. अत्रोदितो-
13. Ibid. -गृहे 14. Ibid. -करतो 16. Ibid -बाहुबन्ध

6. न्धविधुरो नक्तंचरग्रामणी[1]
र्हिलोल्लासितबाहुदण्डविहित (:) श्रीकंठशैलोद्धृतिः
प्राग्विक्रान्तम[2]मून्यत स्वयमपि स्वमिन्द्रजालोपमं ॥ [6]
यज्ञाग्नि-
7. धूमैः परितोपितेन्द्रास्तस्मादभूवन्बहवो[3] नरेन्द्राः ।
राज्ये न येषां विरराम वृष्टिर्व्विपक्षनारीनयनाम्बु[4]वाहैः ॥ [7]
वङ्गालभङ्गनिपुणः परि-
8. भूतपा [ण्ड्य] ो लाटेशलुण्ठनपटुर्ज्जितगुर्ज्जरेन्द्रः ।
काश्मीरवीरमुकुटार्च्चितपादपीठस्तेषु क्रमाद[5]जनि लक्ष्मणराजदेवः ॥ [8]
आसीद्यद्धि-
9. जयप्रयाणजनितव्यायामस्वेदोदयो-
न्मज्जनसैनिक[6]गात्रसिंदूरशिरः सिंदूरपूरो [रु] णः ।
खङ्ग[7]तुङ्गतुरङ्गताडितमहाक्षोणी [भृ]-
10. द (ा) म्भोनिधिः
पूर्ण्णो वैरिकठोरकंचदलनास्वसिद्धम्बपूरैरिव[8] ॥ [9]
साहित्यविद्याणल[9]नाभुजङ्गो निःशेषवात्री[10]धरणाय शेषः ।
ततः स
11. जज्ञे जगदेकवंद्यो[11] चेदीन्द्रचन्द्रो युवराजदेवः ॥ [10]
यौवनेन तनौ यस्य प्रतापेनारिमर्द्धसु[12] ।
कुलादिकु [क्षे] ष्वरिभि [श्चि] भिस्तुल्यं पदं (।)
12. दधे ॥ [11]
भूभारक्षमरक्ष[13] श्रुतिप्रणयिनीमाळंव्य[14]मानस्ततुं (।)
कुर्व्वाणः समैरपि नाकपथगानागच्छतो विद्विषां[15] ।
विख्यातां भुवि भूरिमार्गगं[16]-
13. मनामुच्चैर्दधद्वाहिनीं
यः साक्षात्परमेश्वरः समभवत्सम्यक् शिवाराधनात् ॥ [12]
दिक्पर्यन्तशिखा[17]मयूखनिचयः क्ष्मापालचूडामणे-
स्त-
14. स्मादद्भुतविक्रमः क्रमवशात्कोकल्लनामाभवत् ।
चक्रे यद्विजयप्रयाणपणव' स्वर्गाङ्गनास [ङ्ग] मा-
रम्भे मङ्गल्यपूर्यकार्यमहितक्षोणीप-

---

1. Ibid. -णीः । हैलोल्लासितबाहु-
2. Hultzsch ममन्यत 3. Ibid -न्बहवो 4. Ibid-नाम्बुवाहैः
5. Ibid -क्रमा 6. Ibid -योन्मज्जत्सैनिक गात्र सिंधुर
7. Ibid खड्गतुङ्ग- 8. Ibid -कठोर कंठदलनात्वसिन्धुपूरैरिव
9. Ibid -ललना 10. Ibid -धात्री 11. Ibib नगदेकवन्द्यश्चेदीन्द्र
12. Hultzsch -मूर्द्धसु 13. Ibid. -रक्ष् 14. Ibid -मार्ग्यमाण
15. Ibid. विद्विषः 16. Ibid. -मार्गगं 17. Ibid खान-

15. तीनां भूसं[1] ॥ [13]

आसाजये[2] समरसिंधुरगंधरोषा-
धस्योधदायतकराः ककुभां करीन्द्राः [1]
फूत्कार[3]मार्तमिव खेचरनायकस्य
चक्षुः

16. कपोलमधुपध्वनिभिर्निराशाः ॥ [14]
यस्मिन्सुखैकप्रभवे प्रजानां तेजोनिधौ[4] चेतसि वर्त्तमाने ।
त [स्वे][5] परस्मिन्निव योगभाजां निता-

17. न्तमन्तस्तमसा प्रलौ[6]नां ॥ [15

आक्रामद्दूर्ध्वं[7] ब्रह्माण्डसंघट्टस्फुटितं यशः ।
मन्ये यस्येन्दुनक्षत्रताराद्याकारतां गतं ॥ [16]
कारापंजरबद्ध[8]की-

18. रनृपतिर्दोसोन्नलक्ष्मी[9]चयैः
तस्मात्कुन्तलभङ्गभङ्गिरसिको गाङ्गेयदेवोभवत्[10] ।
येनाकारि करीन्द्रकुम्भदलनव्यापारसारात्मना

19. निर्जित्योत्कलमवधिसीम्नि[11] जयस्तम्भः स्वकीयो भुजः ॥ [17]
अगुणज्ञेति लोलेति ख्यातं यदिह दुर्यशः ।
लक्ष्मा[12]स्तदधुना धौतं दिव्यमादाय

,20. सद्वपुः ॥ [18]
अतिमनोरथमर्थिजने धनं दिशति यत्तस्य कल्पतरुस्तरः ।
रिपुयशःकुमुदा[13]करभास्करः सुतमसूत स कर्णनराधि-

21. पम् ॥ [19

आक्रान्तदक्षसामन्तप्रतापप्रसरादिव ।
चरणौ रणशौण्डस्य सोष्माणौ यस्य रेजतु ॥ [20]
स्फुरद्रथां वज्रचक्राभ्यामेक [स्य] ग्रेन ह-

22. स्तयोः ।
बभार[14] या श्रियं सा [ष] ाद्न्द्रोपेन्द्रविजृम्भिनीं[15] ॥ [21]
सूर्द्दो[16]द्धृतधराभारदिक्कुंजरकराय [तौ] ।
आनयतां[17] भुजौ यस्य हेलोद्धृतवसु[18]-

1. Ibid. भूरा
2. Ibid. आशाजये
3. Ibid फूत्कार-
4. Hultzsch. निधौ
5. Ibid. तस्वे
6. Ibid प्रलीना
7. Ibid. -दूर्ध्वंब्रह्माण्ड
8. Ibid. -बद्ध
9 -चयैस्तस्मा
10. Ibid. -भवत्
11. Ibid. -मब्धिसीमनि or मब्धिसीम्नि वि-
12. Ibid. लक्ष्म्या-
13. कुमुदा-
14 Hultzsch. बभार
15. *Ibid.-भिणी*
16. *Ibid* मूर्द्धो-
17. Ibid आनंदेतां
18. Ibid हेलोद्धृत-

23 न्धरी ॥ [22]
-याग [घ्य] समिनो यस्य विपुल शखयोर्द्वय ।
निधान विधिना मन्ये द्विगुणीकृतमर्पित ॥ [23]
उद्दण्डशुण्डाग्रविनि [खि] से-

24 न फूत्का[1]रचू [र्णी] कृतवारीकरेण ।
मुक्तातपत्रायितमम्ब[2]राद्र्ध यस्य प्रयाणे पृतनागजानाम् ॥ [24]
नाह नाथ विपक्षगोत्रवस-

Second Plate, First Side

25 तिर्न [स्य] कार्ूर्वस्थिति-
र्यस्याख्यानुमितीव चेदिर्द्विनपतेर्द्विक[3]क्रम्नांक्रामत [ ] ॥
प्रान्त ( ) श्रा नवहुधिनीकारिकारस्फाला-

26 वह-
लोद्वामितकल्लोलावलिर्व्वा[4]हुदण्डमुदधिश्चक्रद सान्द्रस्वनै ॥ [25]
यत्कुन्तप्रोतशत्रु ( ) श्रुतरुधिरसुरापानमत्तप्रनृत्य-
तवेता[5]-

27 लोत्तालतालाचभरितक्कु [पच] कण्यां (र्य) न्ससीन्नि ।
अन्योन्या[6]लक्ष्वार्या समिति सुरभ[7]स दत्तहस्तादिसज्ञा-
व्यापारेणामराणा वररम-

28 णविधि क्रुसमासीन्मुहूर्त[8] ॥ [26]
आन दम दसुमनस्सुमनोवकीर्ण ( )
सग्रामरङ्गभुवि भूमिभृता पुरस्ता[9]त ।
वीरस्य वीरचरित नरवे[10] कव-

29 धै-
र्न्धमीहठग्रहकठोरभुजस्य यस्य ॥ [27]
नीतेषु प्रमदावियोगविधिना प्रागुक्षचा[11]रिव्रन
सार्द्ध बन्धुन[12] या गृहस्थपदवीं का [र] ागृहस्थापनात् [।]
मा-

30. नमस्थपदं वनाश्रयवशात[13] भैक्षाच तिष्ठो स्थि [14]ति (।)
यनैश्व[15] चतुराश्रमैकगुरुता स्पष्टाकृता[16] शम्भुषु ॥ [28]
यस्यार्थिव्रजवांछिताधिकफल-

---

1 Ibid शुण्डाग्र विनि सृतेन फूत्कार 2 Ibid भम्बराद्धं
3 Ibid चेन्दिनृपतेर्दिक्चक्र
4 Hultzsch हेलोत्कम्पकल्लोलावलिबाहु 5 Ibid -स्रन and नृत्यद्वेता
6 Ibid -लक्ष्य 7 Ibid सरभस 8 Ibid कल्पत आसी
9 Ibid स्तात् 10 Ibid नन्दते 11 Ibid प्रागुक्ता
12 Ibid. बन्धु- 13 Hultzsch वशाद् 14 Ibid भिक्षो स्थिति
15 Ibid येनैव 16 Ibid. धर्मैक गुरुता स्पष्टीकृता

31. मास्यै निसन्यभूः[1]
प्राक्प्रत्यग्धरणीधरान्तररसपरत[2] स्फुरद्दोषणाः ।
एते[3] निर्मितमाः [पु] रा परिमिते ब्रह्माण्डे अस्मिन कथ[4]–
सम्मा [स्य]–

32. न्ति यशांसि[5] चेदिदिनपतेराकुलोमूर्चिरं ॥ [29]
किं तस्य कर्ण्णं [नृ] पतेर्व्वत वर्ण्णयामो
यस्य द्विजातिजनशासनताम्रपट्टैः[6] ।
उत्कीर्यमाणनिवि–

33. डाघरचक्रवाल–
वाचालितैर्व्वधिरभावमियाज[7] विश्वं ॥ [30] छ ॥
स एव[8] परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीवामदेवपादानु (।)–

34. ध्यान (।) परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरपर [म] माहेश्वर–
त्रिकलिङ्गाधिपतिश्रीमत्कर्ण्णदेव[9] निजभुजोपार्जिताश्व[10]पतिगजप–

35. तिनरपतिराजत्रयाधिपतिः[11] श्रीमत्कर्ण्णदेवः कुशली (॥ छ ॥)
जयस्कन्धावार[12] श्रीमत्कर्ण्णतीर्थाधिवासिते महादे [वी] महाराजपुत्रो
महाम–

36. न्त्री महासान्धिविग्रहिको महामात्यो महाधर्म्माधिकरणिको
महाप्रतिहारो महाक्षपटलिको महाभाण्डागारिको महासामन्तो महाप्र

37. (।) मत्तवारो महाश्वसाधनिकः एतानन्यांश्च [।] कीर्त्तितान[13] यथा-
स्थाननियुक्तराजपुरुषान्यथाप्रतिस्थान[14] कौशाम्बपत्तयायं[15] (॥) चन्द-
पहाग्रामनि–

38. वासिनो निखिलजनपदान्यथार्हं मानयति बोधयति[16] समाज्ञापयति[17]
[॥] विदितमस्तु भवतां यथा ग्रामोयमस्माभिश्चतुराघाटविशुद्धः सजल–

39. स्थलः साम्र[18]मधूक [ः] सगर्त्तोषरः सलोहलवणाकरः स्वसीमा[19]पर्यन्त-
[।] सवनतृणयूतिगोचरपर्यन्तः (।) विदुषी कौण्डिन्यगोत्रायाङ्गि–
रसाम्ब[20] (।)–

40. रीषयौवनाश्वत्रि[21] (:) प्रवराय वाजसनेयसाखिने[22] उपाध्यायसील्ह–
पौत्राय आवसथिकमाल्हुपुत्राय पंडितश्रीशान्तिसर्म्मणे[23] ब्राह्मणाय

---

1. Ibid. निशुम्यात्मभूः प्राक्– 2. Ibid.–धरान्तर रसापारात् 3. Ibid. एतन्–
4. Ibid. परिमितं ब्रह्माण्डमस्मिन्कथ 5. Ibid यशांसिचेदिनृपतेरित्याकुलो
6. Ibid. –नाम्र 7. Ibid. बधिरभावमियाय 8. Ibid. एष
9. Ibid. –देवो 10. Ibid. ताश्वपति– 11. Ibid. –पत्यः
12. Ibid. वारे 13. Hultzsch.–नान् 14 Ibid. –पुरुषा and –स्थानं
15. Ibid. कौशाम्बपत्तलायां 16. Ibid. बोध– 17. Ibid. समाज्ञा–
18. Ibid. साम्र– 19. Ibid सीमा– 20. Ibid. –साम्ब
21. Ibid. यौवनाश्व 22. Ibid. –शाखिने 23. Ibid. शर्म्मणे ब्राह्म–

41. ग्रामोयं एतेषां पर्वंकृत्वा[1] श्रीमत्कर्ण्णप्रकाशे व्यवहृरणे सप्तमसंवत्सरे
कार्तिके मासि सुक्लपक्ष[2]कार्त्तिकीपौर्ण्णमास्यां तिथौ गुरुदि-

42. ने एवं संवत्सरमासपक्षतिथिवारानुक्रमेणाद्येह श्रीमतअर्धतीर्थे[3]
गंगायां स्नात्वा भगवन्तं शिवभट्टारकं समभ्यर्च्य मातापित्रोरा-

43 त्मनश्च पुण्ययशोभिवृद्धये चंद्रार्कक्षितिपर्यन्तं शासनत्वेन प्रदत्त इति
मत्वा यथार्थायमानभागभोगहिरण्यादिसमस्तराजप्र-(।)

44 त्यादाया॰ एतस्माज्ञाश्रवणविधेयीभूय दातव्या॰। तदुपचिकीर्षया
न केनापि (न) गन्तव्यमिति ॥ छ ॥ भवन्ति चात्र पुण्यश्लोकाः।

45. सर्व्वानेतान् भाविनः पार्थिवेन्द्रान्[4]
भूयो भूयो याचते रामभद्रः [।]
सामान्योयं धर्मसेतुर्नृपाणां
काले काले पालनीयो भवद्भिः ॥ [31]
ब-

46. हुभि[5]र्वसुधा भुक्ता राजभिः[6] सगरादिभिः।
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ॥ [32]
भूमिं य॰ प्रतिगृह्णाति[7] यश्च भूमिं प्रयच्छति[8]

47. उभौ तौ पुण्यकर्माणौ[9] नियतं स्वर्गगामिनौ[10] ॥ [33]
षष्टिं वर्षसहस्राणि स्वर्गे तिष्ठति भूमिदः।
आच्छेत्ता चानुमन्ता च तान्येव नरके व (।)-

48. सेत्[11] ॥ [34]
अस्मिन्वंशे[12] द्विजश्रेपि यश्चान्यो नृपतिर्भवेत्[13]।
तस्यापि करलग्नोहं शासनं न व्यति[14]क्रमेत ॥ [35]
सुवर्णमेकं गामेकां भूमेरप्ये-

49. कमंगुल।
हरन्नरकमाप्नोति यावदाहूत[15]संप्लवं ॥ [36]
लिखितं चेदं करणिकरपी[16]सर्व्वानन्देन।
उत्कीर्ण्णित[17] च विद्यानन्देन ॥ मङ्गलं महाश्रीः ॥

1 Ibid एव-
2. Ibid. शुक्ल-
3. Ibid. श्रीमदर्ध-
4 Hultzsch -वेन्द्रान्
5. Ibid. बहुभि-
6. Ibid. राजभि.
7 Ibid गृह्णाति
8 Ibid. प्रयच्छति
9 Ibid -कर्माणौ
10 Ibid. गामिनौ
11. Ibid वसेत्
12 Hultzsch -न्वंशे
13 Ibid -वेत्
14 Ibid. -क्रमेत्
15. Ibid भूत-
16 -श्री
17. Ibid. उत्कीर्ण्णं

52. HARSHA STONE INSCRIPTION OF CHĀHAMĀNA VIGRAHARĀJA II

Prov. : Harsha, Jaipur, Rajasthan.
Date. : V. S. 1030 (=C. 973 A. D.);
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgari.
Ref. : Kielhorn, *Ep. Ind*, Vol. II. pp. 110–30.
D. R. Bhandarkar, *Ind. Anti*, 1913. pp. 57–64.

Text

1\. ....[य][1] ॥
सर्व्वविघ्नशम [नं सुरार्च्चितं] पूर्व्वमेव शिव [यो] स्तनूद्भवम् ।
भुक्तिमुक्तिपरमार्थसिद्धिदं तं नमामि वर [दं] ⏑ – ⏑ ⏑ ॥[2] [1]
....

2\. .... [का] कुटिलमानसैः ।
स्तूयमानस्तु महेदेवैः पातु वस्त्रिपुरांतकः ॥ [2]
पादन्यासावनुन्ना नमति वसुमती शेषभोगावलग्ना
[वा (या) हुत्क्षेपैः स [मं] – ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ – – ⏑

3\. – – र्कचन्द्रैः ।
भिन्नावस्थं समस्तं भवति हि भुवनं यस्य नृत्ते प्रवृत्ते
स श्रीहर्षाभिधानो जयति पशुपतिर्दत्तविश्वानुकंपः ॥ [3]
सव्ये शूलं त्रिशिखमपरे दोष्णि [भि] क्षाक [पालं]
भूपा – – ⏑ ⏑ ⏑

4\. [भु] जग. कंठिका नीलकंठे ।
नेदृग्वेषस्त्विमयन मया क्वापि दृष्टो विचित्र
इत्थं गौर्या प्रहसितहरः सस्मितः पातु युष्मान् ॥ [4]
वेगोद्भूतार्यमादिग्रहगगनतलं व्यश्नुवाना जटौघै-
र्न्यंक्कुर्व्वाणा स [मु] [द्रान्]

5\. घय [व] लितजलानूर्म्मिमालासहस्रैः ।
देयादभ्यर्थितं वः शशधरधवला स्वर्द्धुनी चंद्रमौले-
र्मौलौ लीलां वहन्ती स्फुटविकटजटाव (च) न्धने चीरिकायाः ॥ [5]
चंचच्चंद्रार्कतारं भुवनगगनदीर्घी [प] सिं [धु]-

6\. [प्र] पंचं
विश्वं देवासुराद्दिप्रमथमुनिवरैर्यच्चमर्त्यैः सनाथम् ।

1\. Kielhorn ओं नमः शिवाय 2. K. is inclined to restore गजाननम्

यस्येच्छाशक्तिभावादसदपि सकलं जायते लीयते च
सोऽव्याद्वो हर्षदेवो भुवनविरचनासूत्रधारोऽप्रमेय ॥ [6]
नूनं बाणाग्निदग्धत्रिपुरसुररिपु-
7. [र्जा] तहर्षः सहर्ष-
रिंद्राद्यैर्देववृंदैः कृतनुतिनतिभिः पूज्यमानोऽत्र शैले ।
योऽभूत्तत्रापि हर्षो गिरिशिखरभुवो भारतानुग्रहाय
सो[1] स्माद्वो लिंगरूपो द्विगुणितभवनश्चंद्रमौलिः शिवाय ॥ [7]
नियंस्तेत्रा [ण्ड]- -
8. [भा] ण्डानणुदहनरुचि प्रोपसंभ्रान्तसत्वं (त्वं)
[illegible] ([illegible]) [illegible] :
. . . .
. . . . (स्वों)-
भुवे [च ॥] [8]
9 देवः पुरश्चाप्यास्ते यमभंकयमुच्चकै. ।
हर्षख्यातिः स हर्षाख्यो गिरिरेष[3] पुनातु वः ॥ [9]
शूरस्येदं श्लोकं[4] ।
गांगं नो निर्झ[रांभ]ः प्रवहति न शुभा नंदनोद्यानलक्ष्मीः
सद्रत्नस्वर्णशृङ्गामलविविधरुचो नैव – –
10. [स्त] पात्र ।
अन्या धत्ते तथापि श्रियमतिशयिनीमेष शैलो द्वितीयां
साक्षाच्छंभुर्यदास्ते तदपि हि परमं कारणं रम्यतायाः ॥ [10]
अष्टमूर्त्तिर्यमध्यास्ते सिद्धयष्टकविभुः स्वयम् ।
महिमा भूधरस्यास्य परमः कोऽपि – ⏑ –[5] ॥ [11]
11. [एत] त्स्वर्णाण्डकांतिप्रवरतममहामण्डपाभोगमद्रं
प्रांतप्रासादमालाविरचितविकटापाण्डुपुत्राभिरामम् ।
मेरोः शृङ्गोपमानं सुघटितवृषभत्तोरणद्वाररम्यं
नानासङ्गोगयुक्तं जयति भगवतो हर्षदेवस्य [ह]-
12. [र्म्यंम] ॥ [12]
आद्य श्रीगूवकाख्याप्रथितनरपतिश्चाहमानान्वयोभूत्[6]
श्रीमच्चन्दा[7] [च] लोकप्रवरनृपसभालब्ध (ब्ध) धीरप्रतिष्ठः ।

1. K. reads स.
2. सहर्ष was, perhaps, originally engraved, but seems later to have been altered to स्व°.
3. रैषा originally engraved, but altered to रैष.
4. Kielhorn. reads शूरस्येदं श्लोक 5. K restores विधत्ते, 6. Kielhorn.-भूत्.
7. Originally श्रीमच्चन्दा, but च omitted subsequently च is supplied by Kielhorn

यस्य श्रीहर्षदेवे वरभवनमयी भौतली कीर्त्तिमूर्त्ति-
र्ल्लोकेथापि स्थिरैषा प्रतपति परमैः-
13. ⏑ – – ⏑ – [गै] : ॥ [13]
पुत्रः श्रीचंद्रराजोभवदमलयशास्तस्य तीव्रप्रतापः
सूनुस्तस्याथ भूपः प्रथम इव पुनर्गूवकाख्यः प्रतापी ।
तस्माच्छ्रीचंदनोभूत्क्षितिपतिभयदस्तोमरेशं सदर्पं
हत्वा हद्देनभूपं समर [भुवि]
14. [ब] लाद्येन [न लब्धा] जयश्रीः ॥ [14]
ततः परमतेजस्वी सदा समरजित्वरः ।
श्रीमान्वाक्पतिराजाख्यो महाराजोभवत्सुतः ॥ [15]
येनादैन्यं स्वसैन्यं कथमपि दधता वाजिवल्गा मुमुक्षु
प्रागेव त्रासितेभः सरसि क [रि[1]] रद्वर्द्विमैद्वि ⏑ –
15. – [जे] ।
यन्यक्ष्माभर्त्तुराज्ञां समदमभि [व] हन्नागतोनंतपार्श्व-
क्ष्मापालस्तत्त्रपालो दिशि दिशि गमितो हीविषण्णः प्रसन्न-
(न्न) : ॥ [16]

शूरस्येदं ।
लोकैर्यो हि महीतले ननु हरिश्चंद्रोपमो गीयते
त्यागैरव [र्यं] जयेषु की [र्ति]-
16. [र] मला धर्मश्च यस्योज्व (ज्ज्व) लः
येनादायि हराय मंदिरकृते भक्त्या प्रभूतं वसु
श्रीमद्वाक्पतिराजसूनुरसमः श्रीसिंहराजोभवत् ॥ [17]
हैममारोपितं येन शिवस्य भवनोपरि ।
पूर्णचंद्रोपमं स्वीयं मूर्त्तं य [शा] ⏑ [पिं] डक [म् ॥] [18]
17. – –[2] । तोमरनायकं सलवणं सैन्याधिपत्योद्यतं -
युद्धे येन नरेश्वराः प्रतिदिशं निर्ना (र्णा) शिता जिष्णुना ।
कारावेश्मनि भूरयश्च विधृतास्तावद्धि यावद्गृहे
तन्मुक्त्यर्थमुपागतो रघुकुले भूचक्रवर्त्ती स्वयम् ॥ [19]
श्रीमा-
18. [न्वि] ग्रहराजोभूत्तत्सुनो वासवोपमः ।
वंशलक्ष्मीर्ज्वयश्रीश्च येनैते विधुरोद्धृते ॥ [20]
श्रीसिंहराजरहिता किल चिंतयंती
भीतेव संप्रति विभुर्ननु को ममेति ।
येनात्मवा (वा) हुयुगले चिरसन्निवासं
संधीरितेति ददता निज-

1. K suggested that it may be read as रि०.

2. Kielhorn is inclined to supply either जित्वा or हत्वा.

19. [श] ज्यलक्ष्मीः ॥ [21]
येन दुष्टदमनेन सर्व्वतः साधिताखिलमही स्वबा (बा) हुभिः ।
लीलयैव वशवर्त्तिनी कृता किंकरीव निजपादयोस्तले [22]
यस्य चारु चरितं सतां सदा शृण्वतां जगति कीर्त्तितं जनैः ।
हृष्टिजातघनरोमकं

20. ⏑ –[1] जायते तनुरलं मुहुर्मुहुः ॥ [23]
[illegible] शस्त्रैः
खिन्र्याजैः प्रातिर – –

21. ⏑ ⏑ मिरिति भूतैः प्राभृतैर्यः सिषेवे ॥ [24]
छत्रधारावरग्रामो द्वितीयः शंकराणकः [।]
तेनेमौ हर्षना [थाय] [भ] क्त्या दत्तौ सशासनौ ॥ [25]
श्रीमद्दुर्ल्लभराजेन योनुजेन विभूषितः [।]
लक्ष्मणेनेव काकुत्स्थो विष्णुनेव हलायुधः ॥ [26]

22. [महा] राजावली चासौ शंभुभक्तिगुणोदया ।
श्रीहर्षं कुलदेवोस्यास्तस्मादिष्टः कुलक्रमः ॥ [27]
अनंतगोचरे[2] श्रीमान् पण्डित औत्तरेस्व (श्व) रः ।
पंचार्थं[3]लाकुलाम्नायं[4] विश्वरूपोभवद्गुरुः ॥ [28]
दीक्षाजातमलध्वंसविस्फुरच्छ[5]–

23. ' [नि]र्म्मलः ।
प्रशस्तात्स्योभवच्छिष्यस्तस्य पाशुपतः कृती ॥ [29]
भा [व] रक्तो [भ] वत्तस्य शिष्यो द्विगमतोद्भटः ।
घारांटिकान्वयोद्भूतसद्विप्रकुलसंभवः ॥ [30]
हर्षस्यासन्नतो ग्रामः प्रसिद्धो राणपल्लिका ।
सांसारिककुलाम्नायस्ततो यस्य विनि [र्गमः] ॥ [31]

24. अल्लटच्छद्मना नंदी दिवामस्थितिक्रमः ।
श्रीहर्षाराधने नूनं स्वयं मर्त्यमवातरत् ॥ [32]
आजन्म ब (ब्र) ह्मचारी दिगमलवसनः संयतात्मा तपस्वी
श्रीहर्षाराधनैकव्यसनशुभमतिस्यक्तसंसारमोहः ।
भावीयो लब्ध (ब्ध) जन्मा भवतर [णधि] यां– ⏑

1. Kielhorn wants to restore रवा befre जायते.

2. Better अनन्तगोचरः as an adjective of औत्तरेश्वरः.

3 पचार्थ is usual adjective used before the names of the kings or honourable persons in the medieval inscriptions.

4. Kielhorn is inclined to restore पंचार्थलकुलाम्नायो.

5. Ibid. –ध्वस विस्फुरच्छ–

25. – [पी] सुब (व) न्धु–
स्तेनेदं धर्म्मिवित्तैः सुघटितविकटं कारितं हर्षहर्म्म्यम् ॥ [33]
अस्मिश्चंद्रोकशैले गगनपथलिहोत्तुङ्गशृङ्गेप्रमेयं
हर्म्म्यं श्रीहर्षनामप्रथितपशुपतेः सद्विमानो [प] मानम् ।
दृष्ट्वा भद्रोगयुक्तं व (ब) हुसुरभवनं कारितं येन
26. – –
नासाध्यं किंचिदस्ति स्फुटमिति तपसो निःस्पृहाणां यतीनाम् ॥ [34]
आसीन्नैष्ठिकरूपो यो दीप्तपाशुपतव्रतः ।
ती [व्र] वेगतपोजात पुण्यापुण्यमलक्षयः ॥ [35]
सदा शिवसमाकारस्तस्येश्वरसमुद्यते ।
भावद्योतोभवच्छिष्यः संदीपितगु–
27. [रुक] मः ॥ [36]
गुरोराज्ञामयं प्राप्य प्रतिष्ठाम्भोः शिवालयम् ।
यथाप्रारब्ध (ब्ध) कार्याणामंगीकृतभरोभवत् ॥ [37]
पुरस्तात्पर्व्वतस्याधश्चितयं येन कारितम् ।
सत्कूपो वाटिका दिव्या गोप्रपा घटितोपलैः ॥ [38]
सदैव वहमानेन कूपेन स्वादुवारिणा ।
वाटिकासेच–
28. ······ प्रपाभरणन्तथा ॥ [39]
सत्पुष्पैरर्च्चनं शम्भोः पयःपानं गवामपि ।
कार्यद्वयमिदं सारं दर्शितं पुण्यकांक्षिणाम् ॥ [40]
दिगंव (ब) रं जटा भस्म[1] तल्पं च विपुलं मही ।
भिक्षा वृत्तिः करः पात्रं यस्यैतानि परिग्रहः ॥ [41]
शिवभवनपु–
29. – – ⏑ [पा] रं यदासी
त्सदृशिलमुपलौघैः पूरयित्वा गभीरम् ।
समतलसुखगम्यं प्रांगणं तेन कांतं
मसृणतरशिलाभिः कारितं चं (बं) धयित्वा ॥ [42]
धीरभ [द्र] सुतः ख्यातः सूत्रधारोत्र चंदसिव[2] ।
विश्वकर्म्मेव सर्व्वज्ञो वास्तुविद्या [म]–
30. – ⏑ – [॥] [43]
[ये] न निर्मितमिदं मनोहरं शंकरस्य भवनं समंडपम् ।
[स] र्व्वदेवमयचारुतोरणं स्वर्गखंडमिव वेधसा स्वयम् ॥ [44]
गंगाधरवरभवने करणिकधीरकसुतेन भक्तेन ।
क्रियतेयं सुगमा प्रशस्तिरिह धीरनागेन ॥ [45]

1. *Originally* भरम *altered to* भस्म.

2. This word offends agains t metre and the grammar both.

यावच्छंभो ‒ ‒

31. ‒ ‒ ‒ मसुरनदीचंद्रलेखापवित्रं
यावल्लक्ष्मीर्मुरारेरुरसि विलसति द्योतते कौस्तुभं च ।
गायत्री याव [द्वा] स्ते सततमुपनता प्रेयसी ब्र (ब्र)ह्मणोन्ने
कैलासाकारमेतत्प्रतपतु भवनं हर्षदेवस्य तावत् ॥ [46]
भ ‒ ‒

32. ‒[ह] तः शंभुः कथं कालस्य गोचरः ।
हर्म्यनिर्म्माणकालस्तु यथास्तो निब (व) ध्यते ॥ [47]
संवत् १०१ [३] आषाढशुदि १३ शंभोः प्रासादसिद्धिः ॥ ७ ॥
जातेब्दा (ब्दा) नां महस्रे त्रिगुणनवयुते सिंहराशौ गतेर्के
शुक्का यासीत्तृ [ती]‒

33. [या] शुभकरसहिता सोमवारेण सत्याम् ।
आदिष्टः शंभुनासौ [ध्रुव] ममलपदं दित्सुना शुद्धसत्वं (त्वं)
लब्धा (ब्ध्वा) वैदेहभावं शिवभवनमभिमस्थितो ह्यल्लटोत्र ॥७॥ (॥) [48]
स्वस्ति । संवत् १०२९ आषाढशुदि १५ निरुद्धं
यथालब्ध (ब्ध) शासना [नां] ‒ ‒

34. ‒त्रैव लिख्यते । महाराजाधिराजश्रीसिंहराजः स्वभोगे नूनकूपकद्वाद-
शके सिंहगोष्ठं । तथा पट्टब (व) द्धकविषये रत्नैकलककेशानकूपौ ।
सरःकोट्टविषये कण्हपल्लिकाग्रामं ग्रामांश्चतुश्चंद्रांकशिखरोपरि ⋯ [भ]‒

35. वते श्रीहर्षदेवाय पुण्येह्नि श्रीमत्पुष्करतीर्थे[1] स्नात्वा स्नपनार्च्चनविले-
पनोपहारधूपदीपप्रवर्त्तयात्रोत्सवार्थमाशशांकतपनार्ण्णवस्थितेर्यावच्छास-
नत्वेन प्रददौ । तथैतद्भ्राता श्रीवास्तराजः स्वभोगावाप्तजय [पु] [रवि ष]‒

36. ये कर्द्दमखातग्राममदाच्छासनेन । तथा श्रीविग्रहराजेन शासनदत्तग्राम-
द्वयमुपरिलिखितमास्ते । तथा श्रीसिंहराजात्मजौ श्रीचंद्रराजश्रीगोविंद-
राजौ स्वभोगावाप्तपट्टब (व)द्धकविषये । दर्नकसविष [ये] ⋯⋯

37. [या] संख्येन स्वहस्तांकितशासनौ [ग्रा] ⋯ [द] के पाटकद्वयं
पल्लिकाग्रामौ भक्त्या वितेरतुः । श्रीसिंहराजीयदुःसाध्यश्रीधंधुकः पट्टकू-
विषये स्वभुज्यमानमयूरप [द्र] ग्रामं स्वाम्यनुमतः प्रदत्तवान् । ⋯

38. हिलाग्मजः श्रीजयनराजः[2] स्वभुज्यमानकोलिकूपकग्रामं भक्त्या हर्ष-
देवाय शासनेन दत्तवान् । (॥) तथा समस्तश्रीभम्मह [दे] श्या
शाकंभर्यां लवणमूटकं प्रति विंशोपकमेकं दत्तं । तथोत्तरापथीयहेडा
विकानां [स] ⋯⋯

39. [य]ो टकं प्रति द्रम्म एको दत्तः । (॥) पुण्यार्थमभिर्दत्तानि देवभुज्य-
मानक्षेत्राणि यथा । म [द्रा] पुरिकायां पि [प्प] लवालिकाक्षेत्र निम्ब
(म्ब) डिका [ग्रा] मे दर्भटिकाक्षेत्रं मदपल्लिकायां [क्षा] रवे [त्रं]
[ह] र्षे लाटक्षेत्रं ⋯⋯

1. Identification of पुष्कर 2. श्रीजयनीराजः altered to श्रीजयनराजः.

40. ········[क] लावगपद्रे सेश्यकश्चेत्रं तयाश्चैव द्विहलिकानं [दि]
सोमके यूहद्दलमिति ॥
सर्व्वानेतान्भाविनो भूमिपाला-
न्भूयो भूयो याचते रामभद्रः ।
सामान्योयं धर्म्मसेतुर्नृपाणां
काले काले पालनीयो भवद्भि [ः ॥] [49]

53. UDEPUR PRAŚASTI OF THE KINGS OF MALAWA

Prov. : Udepur, Rajasthan.
Date. : V. S. 1262, Śaka S. 1147 or Kali S. 4307.
Lang. : Sanskrit **Script.** : Nāgari of about 11th Century A. D.
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.* I, p. 222–238.

Text

1. ओं नमः शिवाय ॥
गंगांबुसंमिश्रभुजंगभालवाले कालेन्दोरमलांकुराभा ।
यन्मूर्द्धि नद्धेहितकल्पवल्ल्या भातीव भूत्यै स तवास्तु शंभुः ॥ [1 ॥]
2. सानंदनंदिकरसुंदरसांद्रनांदीनादेन तुंबुरुमनोरमगानमानैः ।
[नृत्यं] त्यवश्यमपि[1] [यां] सुरासवेश्या[2] यस्याग्रतो भ-
3. वतु वः स सिवः[3] शिवाय ॥ [2 ॥]
मूर्द्धस्थिता [भ्रसरितोव] मयेव संभो[4]-
रद्धांगभंगघटनाद्वनमाश्रयंती ॥
दृष्ट्वात्मनाथवसतां[5]
4. सकलांगतुष्टा
पुष्टिं नगेंद्रतनया भवतां विदध्यात् ॥ [3 ॥]
गणेशो [व] ः सु [खाया] स्तु निशातः परशुः करे ।
यस्य नम्रघनावद्य-
5. कंदोच्छित्या इवोद्यतः ॥ [4] ॥
अस्त्युर्व्वीध्रः प्रतीच्यां हिमगिरितनयः सिद्धदंपत्यसिद्धेः
स्थानं च ज्ञानभाजामभिमत-
6. फलदो ऽखर्व्वितः सो ऽर्ब्बुदाख्यः[6] ।

---

1. Bühler –त्यवश्यम 2. Ibid. वेश्या 3. Ibid. च शिवः
4. Ibid. शंभोर 5 Ibid वशना
6. अर्ब्बुद is obviously a son of Himālaya in the west.

विश्वामित्रो वशिष्ठादहरत[1] ब [ल] तो यत्र गां तत्प्रभावा-
ज्जज्ञे वीरोऽग्निकुंडाद्रिपुबलनिधनं य-

7. श्चकारैक एव ॥ [5 ॥]
मारयित्वा परान्धेनुमानिन्ये स ततो मुनिः ।
उवाच परमारा [ख्यः पा] र्थिवेंद्रो भविष्यसि ॥ [6 ॥]
तदन्ववाये ऽखिलयज्ञसंघतृ-

8. -प्तामरोदाहृतकीर्त्तिरासीत् ।
उपेंद्रराजो द्विजवर्गरत्नं सौर्यार्जितोत्तुंगनृपत्व [मा] नः [7 ॥]
तत्सूनुरासीद्दरिराजकुंभिकंठीरवो

9. वीर्यवतां वरिष्ठः ।
श्रीवैरसिंह[2]श्चतुरर्णवान्तधाम्यां जयस्तंभकृतप्रशस्तिः ॥ [8]
तस्माद्बभूव वसुधाधिपमौलिमाला-
रत्नप्रभारुचिरं-

10. जितपादपीठः ।
श्रीयकः करकृपाणजलोर्म्मिमग्न-
सत्रुव्रजो[3] विजयिनां धुरि भूमिपालः ॥ [9 ॥]
तस्मादवन्तितरुणीनय-

11. नारविन्द-
भास्वानभूत्करकृपाणमरीचिदीप्तः ।
श्रीवाक्पतिः सतम[4]साधुकृतिस्तुरंगा
गंगासमुद्रसलिलानि पिबन्ति यस्य ॥ [10 ॥]

12. जातस्तस्माद्वैरिसिंहोन्यनाम्ना लोको ब्रूते [वज्रट] स्वामिनं यं ।
शत्रोर्व्वर्गं धारयासेर्न्निहत्य श्रीमद्धारा सूचिता येन राज्ञा ॥ [11 ॥]
तस्मा-

13. दभूदरिनरे[5]श्वरसंघसेवा[6]गर्जद्गजेंद्ररवसुंदरतूर्यनादः ।
श्रीहर्षदेव इति खोट्टिगदेवलक्ष्मीं जग्राह यो युधि नगादसमप्र-

14. तापः ॥ [12 ॥]
पुत्रस्तस्य वि [भू][7] षिताखिलधराभोगो गुणैकास्पदं
सौर्याक्रान्तसमस्त[8]सत्रु विभावाधि[9]व्याधवित्तोदयः ।
यस्तूर्वो-

1. The allusion to Viśvamitras forcibly carrying away the cows of the sage Vasishtha.

2. Bühler वैरिसिंह-

3. Ibid. शत्रुव्रजो

4. Bühlar -सतमसाधुकृति

5. Ibid. -नरेश्वर

6. Ibid. -सैना

7. Ibid. -विभूषिता

8. Ibid. शौर्या-

9. Ibid. -शत्रु विभवाभिन्याय्य वित्तोदयः

15. च्छकवित्वतर्ककलनप्रज्ञातशा [स्त्रा] गमः
श्रीमद्वाक्पतिराजदेव इति यः सद्भिः सदा कीर्त्यते [॥ 13 ॥]
कर्णाटलाटकेरल-

16. चोलशिरोरत्नरागिपदकमलः ।
यश्च प्रणयिगणार्थितदाता कल्पद्रुमप्रख्यः ॥ [14 ॥]
युवराजं विजिरयाजो हत्वा तद्भा-

17. हिनीपतीन् ।
खड्गमूर्द्धीकृतं[1] येन त्रिपुर्यां विजिगीषुणा ॥ [15]
तस्यानुजो निर्जितहूणराज' श्रीसिंधुराजो विजयार्जि-

18. तश्रीः ।
श्रीभोजराजोजनि येन रत्नं नरोत्तमाकम्पकृतद्वितीयं ॥ [16 ॥]
आ कैलासान्मलयगिरितो ऽस्तोदयाद्रिद्वयादा-
भुक्ता पृथ्वी पृथु-

19. नरपतेस्तुल्यरूपेण येन ।
उन्मूल्योर्व्वीभरगुरु [ग] णा लीलया चापयज्या[2]
क्षिप्ता दिक्षु क्षितिरपि परां प्रीतिमापादिता च ॥ [17 ॥]
साधितं विहितं दत्तं

20. ज्ञातं तद्यन्न केनचित् ।
किमन्यत्कविराजस्य श्रीभोजस्य प्रशस्यते ॥ [18]
चेदीश्वरेंद्ररथ [तोग्ग] ल [भीममु] ख्या-
न्कर्णाटलाटपतिगुर्ज्जरराट्तुरु-

21. ष्कान् ।
यद्भृत्यमात्रविजितानवलो [क्य] मौला-
दोष्णां बलानि कलयंति न [योद्ध] लो [कान्] ॥ [19 ॥]
केदाररामेस्वर[3]सोमनाथ [सुं] डीरकालानलरुद्र-

22. सत्कैः [।]
सुराश्र [यै] र्व्याप्य च यः समन्ताद्यथार्थसंज्ञां जगतीं चकार ॥ [20 ॥]
तस्मादित्य प्रतापे गतवति सदनं स्वर्गिणां भर्गभक्ते-
[र्व्या] प्ता धारेव धात्री रिपुति-

23. मिरभरैर्म्मौललोकस्तदाभूत् ।
विश्रस्तांगो[4] निहत्योद्भटरिपुति [मिरम] ं खड्गदंडां[5]सुजालै-
रन्यो भास्वानिवोद्यन्द्युतिमुदितजनात्मोद-

24. यादित्यदेवः ॥ [21 ॥]
येन धरणीवराहः परमारेणो [द्धृतो] निरायासा [त्] ।
[तस्यै तस्या मू] मेरुद्धारो वत कियन्मात्रः ॥ [22 ॥]
[कुंवान्य-] तवाजिव्रजर-

1. Bühler खड्गऊर्द्धीकृतो 2. Ibid. चापयष्ट्या
3. Bühler. रामेश्वर- 4. Ibid विस्रस्तां- 5. Ibid. दण्डांशु-

54. KHALIMPUR PLATE OF DHARMPALA DEVA.

Prov. : Khalimpur. Maldah Dist., E. Bengal.

Date. : 9 th century A. D.

Lang. : Sanskrit. **Script.** : Magadha variety of northern alphabet.

Ref. : Batavyal. J. A. S. B. Vol. LXIII & I p. 39 ff. Kielhorn, *Ep. Ind.* Vol. IV pp. 243-254.

Text

First Side

1. ओं स्वस्ति [॥]
सर्व्वज्ञतां श्रियमिव स्थिरमास्थितस्य
वज्रास-
2. नस्य ब (व) हुमारकुलोपलम्भाः ।
देव्या महाकरुणया परिपा-
3. लितानि
रक्षन्तु वो दश ब (व) लानि दिशो जयन्ति ॥ [1]
श्रिय इव सुभगा-
4. याः सम्भवो वारिराशि-
श्शशधर इव भासो विश्वमाह्लादयन्त्याः ।
प्रकृतिरवनिपानां सन्ततेरुत्तमाया
अ-
5. जनि दयितविष्णुः सर्व्वविद्यावदातः ॥ [2]
आसीदासागरादुर्व्वीं गुर्व्वीभिः कीर्त्तिभिः कृती ।
मण्डयन्
6. खण्डितारातिः श्लाघ्यःश्रीवप्यटस्ततः ॥ [3]
मात्स्यन्यायमपोहितुं प्रकृतिभिर्ल्लक्ष्म्याः करङ्ग्राहितः
श्रीगोपा-
7. ल इति क्षितीशशिरसां चूडामणिस्तत्सुतः ।
यस्यानुक्रियते सनातनयशोराशिर्द्दिशामाशये
श्वेतिम्ना य-
8. दि पौर्ण्णमासरजनी ज्योत्स्नातिभारश्रिया ॥ [4]
शीतांशोरिव रोहिणी हुतभुजः स्वाहेव तेजोनिधेः
शर्व्वाणी-

9. व शिवस्य गुह्यकपतेर्भद्रेव भद्रात्मजा ।
पौलोमीव पुरन्दरस्य दयिता श्रीदेद्ददेवीत्यभू-
द्देवी तस्य विनो-
10. दभूर्मुररिपोर्लक्ष्मीरिव क्ष्मापतेः ॥ [5]
ताभ्यां श्रीधर्म्मपालः समजनि सुजनस्तूयमानावदानः
स्वामी भूमी-
11. पती[1]नामखिलवसुमती मण्डलं शासदेकः [।]
चत्वारस्तीरमज्जत्करिगणचरणन्यस्तमुद्राः समुद्रा
यात्रां य-
12. स्य क्षमन्ते न भुवनपरिखा विश्व (श्व) गाशाजिगीशोः ॥ [6]
यस्मिन्नुद्दामलीलाचलितव (ब) लभरे दिग्जयाय प्रवृत्ते
यान्त्या[2]-
13. ि [स्व] श्वम्भरायां चलितगिरितिरश्चीनतां तद्वशेन ।
भाराभुग्नावमज्जन्मणिविधुरशिरश्चक्रसाहायकार्ये
शेषे-
14. णोदस्तदोष्णा त्वरिततरमधो धस्तमेवानुयातम् ॥ [7]
यत्प्रस्थाने प्रचलित व (ब) लास्फालनादुल्लसद्भि-
र्धूलीपूरैः पिहि-
15. तसकलव्योमभिर्भूतधात्र्याः ।
सम्प्राप्तायाः परमतनुतां चक्रवालं फणानां
मग्नोन्मीलन्मणि फणिपतेर्ला-
16. घवादुल्ललास ॥ [8]
विरुद्धविपक्षक्षोभादस्य कोपाग्निरौर्व्ववत् ।
अनिर्वृति[3] प्रजज्वाल चतुरम्भोधि-वारितः ॥ [9]
17. येभूवन् पृथुरामराघवनलप्राया धरित्रीभुज-
स्तानेकत्र दिदृक्षुणेव निचितान् सर्वान् समस्तवेधसा[4] ।
ध्व-
18. स्ताशेषनरेन्द्रमानमहिमा श्रीधर्म्मपालः कलौ
लोलश्रीकरिणीनिव (ब) न्धन महास्तम्भः समुत्तम्भितः ॥ [10]
यासां
19. नासीरधूलीधवलदशदिशां द्रागपश्यन्नियत्तां
धत्ते मान्धातृसैन्यव्यतिकरचकितो ध्यानतन्द्रीम्महेन्द्रः ।
20. तासामप्याहवेच्छापुलकितवपुषाम्वाहिनीनांम्विधातुं[5]
साहाय्यं यस्य वा (बा) ह्वोर्निखिलरिपुकुलध्वंसिनोर्ना-

1. The original seems to have been—पतीना. 2. Kielhorn. यान्त्या वि-
3. Kielhorn. अनिवृत्ति. 4. Ibid. समवेधसा.
5 Ibid. वपुषा वाहिनीना विधातु.

21. वकाशः ॥ [11]

भोजैर्मत्स्यैः समद्रैः कुरुयदुयवनावन्ति गन्धारकीरै-
भूपैर्व्यालोलमौलिप्रणति परिणतैः

22. साधु सङ्गीर्यमाणः ।

हृष्यत्पञ्चालवृद्धोद्धृतकनकमयस्वाभिषेकोदकुम्भो
दत्तः श्रीकन्यकुब्ज (ब्ज) स्सललितच-

23. लितभ्रूलतालक्ष्म येन ॥ [12]

गोपैः सीम्नि वनेचरैर्वनभुवि ग्रामोपकण्ठे जनैः
क्रीडद्भि [:] प्रतिचत्वरं शिशुगणैः

24. प्रत्यापण [म्] मानपैः ।

लीलावेश्मनि पञ्जरोदरशुकैरुद्गीतमात्मस्तवं
यस्याकर्णयतस्त्रपाविवलितानम्रं स-

25. दैवाननम् ॥ [१३]

स खलु भागीरथीपथ प्रवर्त्तमाननानाविध नौवाटकसम्पादित-
सेतुव (ब) न्धनिहितशैलशि-

26. खरश्रेणि विभ्रमात्[1] निरतिशयघनघनाघनघटाश्यामायमान-
वासरलक्ष्मीसमारब्ध (ब्ध) सन्ततजलदस-

27. मयसन्देहात्[2] उदीचीनानेकनरपतिप्राभृतीकृताप्रमेयहयवाहिनीखरखुरो-
त्खातधूलीधूसरितदि-

28. गन्तरालात् परमेश्वरसेवासमायातसमस्तजम्बू (म्बू) द्वीप-
भूपालानन्तपादातभरनमदवनेः पाटलिपु-

29. त्रसमावासितश्रीमज्जयस्कन्धावारात् परमसौगतो महाराजाधिराज-
गोपालदेवपादानुध्यातः प-

30. रमेश्वरः परमभट्टारको महाराजाधिराजः श्रीमान् धर्म्मपालदेवः कुशली ॥
श्रीपुण्ड्रवर्द्धनभु-

31. क्त्यन्तःपातिव्याघ्रतटीमण्डलसम्ब (म्ब) द्ध-
महन्तास्प्रकाशविश (ष) ये क्रौञ्चश्वभ्रनामग्रामोऽस्य च सीमा[3] पश्चि-

32. मेन गङ्गिनिका । उत्तरेण कादम्ब (म्ब) री देवकुलिका खर्ज्जूरवृक्षश्च ।
पूर्वोत्तरेण राजपुत्रदेवटकृतालिः । वी-

33. जपूरकङ्गत्वा प्रविष्टा । पूर्व्वेण विटकालिः खाटकयानिका ['] गत्वा
प्रविष्टा । जम्बू (म्बू) यानिकामाक्रम्य जम्बू (म्बू) यानक [']

Second Side.

34. गता । ततो निःसृत्य[4] पुण्यारास वि (बि) ल्वार्द्धो (द्धो) तिका
['] । ततोपि निःसृत्य[5] न-

1. Kielhorn. विभ्रमान्. 2. Ibid. सन्देहादु-

3. Originally सीमो was engraved.

4. Kielhorn निःसृत्य. 5. Ibid. निःसृत्य.

35. लचम्मं [दो] त्तरान्तं गता नल [च] र्म्मटान् दक्षिणेन
नामुण्डिकापि [हे]-

36. [सद्गूम्मि] कायाः । खण्डमुण्डमुखं खण्डमुखा वेदसवि (वि)-
ल्विका वेदवि (वि) ल्विकातो रोहितवाटिः पिण्डारविटिजोटिका सीमा

37. उ [फ] रजोटस्य दक्षिणान्तः[1]·ग्रामवि (वि) ल्वस्य च दक्षिणान्तः[2] ।
देविकासीमा विटि । धर्म्मायोजोटिका । एवम्माडाशाम्मली नाम ग्रामः

38. [।] अस्य चोत्तरेण गङ्गिनिका सीमा ततः पूर्व्वेणाङ्घ्रो (स्रो)
निकया आम्रयानकोलर्द्धयानिकन्नतः त-

39. तोपि दक्षिणेन कालिकाश्वभ्रः । अतोपि निसृत्य श्रीफल्लि [भ] प
[‿] कं यावत्पश्चिमेन ततोपि वि (वि) ल्वङ्गोर्द्धस्रो (स्रो) नि-

40. कया गङ्गिनिकां प्रविष्टा । पालितके सीमा दक्षिणेन काणाद्वीपिका ।
पूर्व्वेण कोण्ठिया स्रोतः [।] उत्तरेण

41. गङ्गिनिका । पश्चिमेन जेनन्दायिका । एतद्ग्रामसंपारीणपरकर्म्मकृद्वीपः[2] ।
स्थालीक्कटविषय-

12. सम्व (म्ब) द्धाम्रषण्डिकामण्डलान्त.पातिगोपिप्पलीग्रामस्य सीमाः ।
पूर्व्वेण[3] उद्ग्राममण्डलपश्चिमीमा । दक्षि

43. णेन जोलकः [।] पश्चिमेन वेसानिकाख्या खाटिका । उत्तरेणोद्ग्राम-
मण्डलसीमाव्यवस्थितो गोमार्गः । एषु च-

44. तुरुषु[4] ग्रामेषु समुपगतान् सर्व्वानेव राजराजनकराजपुत्रराजामात्य-
सेनापतिविषयपतिभोगपतिषष्ठाधि-

45. कृत दण्डशक्तिदाण्डपाशिकचौरोद्धरणिकदौस्साधसाधनिकदूतखोलगमा-
गमिकाभित्वरमाण हस्त्यश्वगोमहिष्यजा-

46. विकाध्यक्ष न [ौ] काध्यक्षव (ब) लाध्यक्षतरिकशौल्किकगौल्मिक-
तदायुक्तकविनियुक्तकादिराजपादोपजीविनोन्यांश्चाकीर्त्ति-

47. तान् चाटभटजातीयान्[5] यथाकालाध्यासिनो ज्येष्ठकायस्थमहामहत्तर-
दाशग्रामिकादिविषयव्यवहारिणः

48. सकरणान् प्रतिवासिनः क्षेत्रकरांश्च ब्रा (ब्रा) ह्मणमाननापूर्वकं यथा-
र्हम्मानयति बो (बो) धयति समाज्ञापयति च । मतमस्तु

49. भवताम् [।] महासामन्ताधिपति श्रीनारायणवर्म्मणादूतकयुवराज-
श्रीत्रिभुवनपालमुखेन वयमेवम्विज्ञापिताः[6] यथा ऽस्मा-

50. भिर्म्मातापित्रोरात्मनश्च पुण्याभिवृद्धये शुभस्थल्यान् देवकुलङ्कारितत्त
(न्त) त्र प्रतिष्ठापितभगवन्न [‿] न्ननारायणभट्टारकाय तत्प्र-

51. तिपालकलाटद्विजदेवार्च्चकादिपादमूलसमेताय पूजोपस्थानादिकर्म्मणे
चतुरो ग्रामान् अत्रत्यदट्टिकातलपाटक-

---

1. Kielhorn दक्षिणान्त.
2. Ibid. कृद्दीपः.
3. Ibid. पूर्वेणोद्-
4. Ibid -तुरुं.
5. Kielhorn तांश्चाट-
6. Ibid. एव विज्ञपिता.

52. ममैतान्ददातु देव इति। ततोऽस्माभिस्तदीयविज्ञप्त्या एते[1] उपरि-
लिखितकाश्चत्वारो ग्रामास्तलपाटकहट्टिकाममेताः स्व-

53. सीमापर्य्यन्ताः सोद्देशाः सदशापचाराः[2] अकिञ्चित्प्रग्राह्याः परिहृतसर्व-
पीडाः[3] भूमिच्छिद्रन्यायेन चन्द्रार्कक्षितिसमकालं

54. तथैव प्रतिष्ठापिताः[4]। यतो भवद्भिस्सर्व्वैरेव भूमेर्द्दानफलगौरवादपहरणे
च महानरकपातादिभयाद्दानमिदमनुमो-

55. द्य परिपालनीयम्। प्रतिवासिभिः क्षेत्रकरैश्चाज्ञाश्रवणविधेयैर्भूत्वा समु-
चितकरपिण्डकादिसर्व्वप्रत्यायोपनयः कार्य्य

56. इति॥
व(ब)हुभिर्व्वसुधा दत्ता राजभिस्सगरादिभिः[।]
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम्।(॥)
षष्टिम्वर्ष[5]सहस्राणि स्वर्गे मो-

57. दति भूमिदः[।]
आक्षेप्ता चानुमन्ता च तान्येव नरके वसेत्॥
स्वदत्ताम्परदत्ताम्वा[6] यो हरेत वसुन्धरा[म्][।]
स विष्ठायांकृमिर्भूत्वा पितृ-

58. भिस्सह पच्यते॥
इति कमलदलाम्बु(म्बु)विन्दुलोलां श्रियमनुचिन्त्य मनुष्यजीवितञ्च[।]
सकलमिदमुदाहृतञ्च वुध्वा न हि पुरु-

59. षैः परकीर्त्तयो विलोप्या[:]॥
तडित्तुल्या लक्ष्मी[र्] तनुरपि च दीपानलसमा।
भवो दुःखैकान्तःप्रकृतिमकीर्त्ति[:] चपयताम्[।]
यशा-

60. न्यचन्द्रार्क['] नियतमवतामत्र च नृपाः
करिष्यन्ते पु(बु)द्ध्या यदभिरुचितं किम्प्रवचनैः॥
अभिवर्द्धमानविजयराज्ये

61. सम्वत्[9] ३२ मार्गदिनानि १२॥

62. श्रीभोगटस्य पौत्रेण श्रीमत्सुभटसूनुना।
श्रीमता तातटेनेदं उत्कीर्ण्णं[10] गुणशालिना॥

---

1. Ibid.—प्येत- 2. Ibid.—चारा. 3. Ibid. —पीडा
4. Ibid. Possibly it is an error for प्रतिपादिताः
5. *Kielhorn* वर्ष्ष्ष- 6. *Ibid*—दत्तां वा. 7. *Ibid* दुरखा.
8. Ibid. यशांस्या- 9. Ibid. संवत्. 10. Ibid. —नेदमुत्की-

55. DEOPARA INSCRIPTION OF VIJAYASEN

Prov. : Deopara, Rajshahi, District Bengal.
Date. : The last quarter of the 11 th century A. D.
Lang. : Sanskrit **Script.** : Nāgarī.
Ref. : C. T. Metcalfe J. A. S. B. Vol. XXX VI. P. & L. pp. 128 ff. 128 Kielhorn, *Ep. Ind.* Vol. I pp. 305 ff.

Text

1. ओं[1] [॥ ×] ओं नमः शिवाय ॥
वक्षोंशुकाहरणमाश्वसकृद्दमौलि-
माल्यच्छटाहततरालयदीपभासः ।
देव्यास्त्रपामुकुलितं मुखमिन्दुभाभि-
र्वीक्ष्याननानि हसितानि जयन्ति शम्भोः ॥ [1]
लक्ष्मीवल्लभ-

2. शैलजादयितयोरद्वैतलीलागृहं
प्रद्युम्नेश्वरशब्द[2] (ब्द) लाञ्छनमधिष्ठानं नमस्कुर्महे ।
यत्रालिङ्गनभङ्गकातरत [या] स्थित्वान्तरे कान्तयो-
र्देवीभ्यां कथमप्यभिन्नतनुताशिल्पेऽन्तरायः कृतः ॥ [2]
यस्मिंहासनमीश्वर-

3. स्य कनकप्रायं,जटामण्डलं
गङ्गाशीकरमञ्जरीपरिकरैर्यच्चामरप्रक्रिया ।
श्वेतोत्फुल्लफणाञ्चलः शिवशिरःसन्दानदामोरग-
च्छत्त्रं यस्य जयत्यसावचरमो राजा सुधादीधितिः ॥ [3]
वंशे तस्यामरस्त्रीवि-

4. ततरतकलासाक्षिणो दाक्षिणात्य-
क्षोणीन्द्रैर्वीरसेनप्रभृतिभिरभितः कीर्तिमद्भिर्व्व (र्बं) भूवे ।
यच्चारित्रानुचिन्तापरिचयशुचयः सूक्तिमाध्वीकधाराः
पाराशर्येण विश्वश्रवणपरिसरप्रीणनाय प्रणीताः ॥ [4
तस्मिन् से-

---

1. Expressed by a symbol.
2. प्रद्युम्नेश्वर clearly means a name of the god usually called हरिहर (विष्णु-शिव) who represents the devine personalities unified in one. See M. Monomer Williams. Brahmanism and Hinduism, P. 65.

5. नान्ववाये प्रतिसुभटशतोत्सादनब्र (ब्र) ह्मवादी
स ब्र (ब्र) ह्मक्षत्रियाणामजनि कुलशिरोदाम सामन्तसेनः ।
उद्गीयन्ते यदीयाः स्खलदुदधिजलोल्लोलशीतेषु सेतोः
कच्छान्तेष्वप्सरोभिर्द्दशरथतनयस्पर्द्धया युद्धगाथा

6. : ॥ [5]
यस्मिन् सङ्गरचत्वरे पटुरटत्तूर्योपहूतद्विप-
द्वर्गे येन कृपाणकालभुजगः खेलायितः पाणिना
द्वैधीभूतविपक्षकुञ्जरघटाविश्लिष्टकुम्भस्थली-
मुक्तास्थूलवराटिकापरिकरैर्व्वंषा-

7. सं तदद्याप्यभूत् ॥ [6]
गृहाद्गृहमुपागतं व्रजति पत्तनं पत्तना-
द्वनाद्वनमनुद्रुतं भ्रमति पादपं पादपात् ।
गिरेर्गिरिमधिश्रितस्तरति तोयधिन्तोयधे-
र्यदीयमरिसुन्दरीसरकण्ठलग्नं यशः ॥ [7]
दुर्व्वृत्तानामयमरि-

8. कुलाकीर्णकर्णाटलक्ष्मी-
लुण्टाकानां कदनमतनोत्तादृगेकाङ्गवीरः ।
यस्मादद्याप्यविहतवसामांसमेदः[1] सुभिक्षां
हृष्यत् पौरस्त्यजति न दिशं दक्षिणां प्रे[2] [त] भर्त्ता ॥ [8]
उद्गन्धीन्याज्यधूमैर्म्मृगशिशुरसितास्विन्न-

9. वैखानसस्त्री-
स्तन्यक्षीराणि कीरप्रकरपरिचितब्र (ब्र) ह्मपारायणानि ।
येनासेव्यन्त शेषे वयसि भवभयास्कन्दिभिर्म्मस्करीन्द्रैः
पूर्णोत्सङ्गानि गङ्गापुलिनपरिसरारण्यपुण्याश्रमाणि ॥ [9]
अचरमपरमात्मज्ञानमी-

10. ष्मादमुष्माद्विजभुजमदमत्तारातिमाराङ्गवीरः ।
अभवदनवसानोद्विग्ननिर्ण्णिक्तसद्गुणनिवहमहिम्नां
वेश्म हेमन्तसेनः ॥ [10]
मूर्द्धन्यर्द्धेन्दुचूडामणिचरणरजः सत्यवाक्कण्ठभित्तौ
शास्त्रं श्रोत्रेरि-

11. केशाः पद्भुवि भुजयोः क्रूरमौर्व्वीकिणाङ्कः ।
नेपथ्यं यस्य अङ्गे सततमियदिदं रत्नपुष्पाणि हारा-
स्ताटङ्कं नूपुराङ्कनकवलयमप्यस्य भूत्याङ्गनानाम् ॥ [11]
यद्दोर्व्वल्लिविलासलब्ध (ब्ध) गतिभिः पद्यैर्व्विदीर्ण्णोरसां

12. वीराणां रण [सी] म्नि वैभववशादित्थं वपुर्व्वि (र्व्वि) भ्रमात् ।

1. Kielborn-मांस- 2. यम, The protector of the Southern quarter.

संसक्तामरकामिनीस्तनतटीकाश्मीरपत्त्राङ्कितं
वक्षः प्रागिव मुग्धसिद्धमिथुनैः सानङ्गमालोकितम् ॥ [12]
प्रत्यर्थिव्ययकेलिकर्म्मणि पुरः स्मेरं मुखं वि (वि) भ्रतो-
रे-

13. तस्यैतद्रसेश्च कौशलमभूद्दाने द्वयोरद्भुतम् ।
शत्रोः कोपि दधे ऽवसादमपरः सत्तुः प्रसादं व्यधा-
देको हारमुपाजहार सुहृदामन्यः प्रहारं द्विषाम् ॥ [13]
महाराज्ञी यस्य स्वपरनिखिलान्तः पुरवधू-

14. शिरोरत्नश्रेणीकिरणमरणिस्मेरचरणा ।
निधिः कान्ते [:] साध्वीव्रतविततनिः ऽोज्ज्वलयशा
यशोदेवी नाम त्रिभुवनमनोह्लादकृतिरभूत् ॥ [14]
ततस्त्रिजगदीश्वरात्समजनिष्ट देव्यास्ततो-
प्यरातिव (ब) लशातनोऽत्र-

15. लकुमारकेलिक्रमः ।
चतुर्जलधिमेखलावलयसीमविश्वम्भरा-
विशिष्टजयसान्वयो विजयसेनपृथ्वीपतिः ॥ [15]
गणयतु गणशः को भूपतींस्तानमेन
प्रतिदिनरणभाजा ये जिता वा हता वा ।
इह जगति विषे-

16. हे स्वस्य वंशस्य पूर्वः
पुरुष इति सुधांशौ केवलं राजशब्द (ब्द) : ॥ [16]
[illegible]

सक्षा-

17. म्भोधितटीपिनद्धदसुधाचक्रैकराज्यं फलम् ॥ [17]
एकैकेन गुणेन यैः परिगतं तेषां विवेकादते
कश्चिद्धन्यपरश्च रक्षति सृजन्यन्यश्च कृत्स्नं जगत् ।
देवोयं तु गुणैः कृतो व (ब)हुतिथैर्द्धीमान् जघान[1] द्विषो
हृतस्थानमुपचकार च

18. रिपुच्छेदेन दिव्याः प्रजाः ॥ [18]
दत्वा दिव्यभुवः प्रतिक्षितिभृतामुर्व्वीमुरीकुर्व्वता
वीरासुरिवलिविलान्दिनो ऽसिरमुना मार्गेव एषीकृतः ।
नेत्थं चेत् कथमन्यथा[2] वसुमती भोगे विनाशोन्मुखी
तत्राकृष्टकृपाणधारिणि गता म-

1. Kielhorn. -मार्गधान.

2. The original had कथमंन्यथा, but the sign for अनुस्वार is struk out.

19. ङ्गं द्विपां सन्ततिः ॥ [19]
त्वं नान्यवीर[1] विजयीति गिरः कवीनां
श्रुत्वा ऽन्यथामननरूढनिगूढरोषः ।
गौडेन्द्रमद्रवदपाकृत कामरूप-
भूपं कलिङ्गमपि यस्तरसा जिगाय ॥ [20]
शूरंमन्य इवासि नान्य किमिह स्वं राघव श्लाघसे
स्प-
20. र्द्धां वर्द्धन मुञ्च वीर विरतो नाद्यापि दर्पस्तव ।
इत्यन्योन्यमहर्न्निशप्रणयिभिः कोलाहलैः क्ष्माभुजां
यत्कारागृहयामिकैर्न्नियमितो निद्रापनोदक्रमः ॥ [21]
पाश्चात्यचक्रजयकेलिषु यस्य याव-
द्गङ्गाप्रवाहमनुधावति
21. नौविताने ।
भर्गस्य मौलिसरिदम्भसि भस्मपङ्क-
लग्नोज्झितेव तरिरिन्दुकला चकास्ति ॥ [22]
मुक्ताः कर्प्पासबीजैर्म्मरकतशकलं शाकपत्रैरलाबू (बू)-
पुष्पै रूप्याणि रत्नं परिणतिभिदुरैः कुक्षिभिर्दाडिमानाम् ।
कुष्माण्डीवल्लरीणां वि-
22. कसितकुसुमैः काञ्चनं नागरीभिः
शिक्ष्यन्ते यत्प्रसादाद्ब (द्ब) हुविभवजुषां योषितः श्रोत्रियाणाम् ॥ [23]
अश्रान्तविश्राणितयज्ञयूपस्तम्भावली द्रागवलम्ब (म्ब) मानः ।
यस्यानुभावाद्भुवि सञ्चचार कालक्रमादेकपदोपि धर्म्मः ॥ [42]
मेरोरा-
23. हूतवैरिसकुलतटादाहूय यज्वामरान्
व्यस्यास्यं पुरवामिनाभिकृत यः स्वर्गस्य मर्त्यस्य च ।
उत्तुङ्गैः सुरसद्मभिश्च वितरैसाङ्गैश्च शेषीकृतं
चक्रे येन परस्परस्य च समं द्यावापृथिव्योर्व्वपुः ॥ [25]
दिक्शाखामूलकाण्डं गगनतलम-
24. हाम्भोधिमध्यान्तरीयं
भानोः प्राक्प्रत्यगद्रिस्थितिमिलदुदयास्तस्य मध्याह्नशैलम् ।
आलम्ब (म्ब) स्तम्भमेकं त्रिभुवनभवनस्यैकशेषं गिरीणां
स प्रद्युम्नेश्वरस्य व्यधित वसुमतीवासवः सौधमुच्चैः ॥ [26]
प्रासादेन तवामुनैव हरितामध्या-
25. निरुद्धो मुधा
भानोद्यापि कृतोस्ति दक्षिणदिशः कोणाग्निवासी मुनिः ।

---

1. नान्य and वीर were obviously proper names. See Ep. Ind. I. P. 318 note. 57 for the identification See J. B. O. R. S. 1932. P.

अन्यामुच्चपयोयमृच्छतु दिशं विन्ध्योऽप्यसौ वर्द्धतां[1]
यावच्छक्ति तथापि नास्य पदवीं सौधस्य गाहिष्यते ॥ [27]
स्रष्टा यदि स्रक्ष्यति भूमिचक्रे सुमेरुमृत्पिण्डविव-

26. र्तनाभिः ।
तदा घटः स्यादुपमानमस्मिन् सुवर्णकुम्भस्य तदर्पितस्य ॥ [28]
वि (वि) लेशयविलासिनीमुकुटकोटिरत्नाङ्कुर-
स्फुरत्किरणमञ्जरीच्छुरितवारिपूरं पुरः ।
चखान पुरवैरिणः स जलमग्न-

27. पौराङ्गना-
स्तनैणमदसौरभोच्चलितचञ्चरीकं सरः ॥ [29]
उच्चित्राणि दिगम्ब (म्ब) रस्य वसनान्यर्द्धाङ्गनास्वामिनो
रत्नालंकृतिभिर्विशेषितवपुःशोभा शतं सुभ्रुव. ।
पौराण्याश्च पुरीः श्मशानवसतेर्भिक्षाभु-

28. जोऽस्यापरां
लक्ष्मीं स व्यतनोद्दरिद्रभरणे सुज्ञो हि सेनान्वयः ॥ [30]
चित्रक्षौमैभचर्म्मा हृदयविनिहितस्थूलहारोरगेन्द्रः
श्रीखण्डक्षोदभस्मा करमिलितमहानीलरत्नाक्षमालः ।
वेषस्तेनास्य तेने गरुडमणिलतागोन-

29. सः कान्तमुक्ता-
नेपथ्यश्रीरियच्छ्लासमुचितरचनः कल्पकापालिकस्य ॥ [31]
वा (बा) ह्वोः केलिभिरद्वितीयकनकच्छत्रं धरित्रीतलं
कुर्व्वाणेन न पर्य्यशेषि किमपि स्वेनैव तेनेहितम् ।
किन्त्वस्मै दिशतु प्रसन्नवरदोऽप्यर्द्धेन्दुमौलिः

30. परं
स्वं सायुज्यमसावपश्चिमदशाशेषे पुनर्दास्यति ॥ [32]
प्रस्तोतुमस्य परितश्चरितं क्षमः स्यात्
प्राचेतसो[2] यदि पराशरनन्दनो[3] वा ।
तत्कीर्त्तिपूरसुरसिन्धुविगाहनेन
वाचः पवित्रयितुमत्र तु नः प्रयत्नः ॥ [33]
यावद्वाराशिरपति-

---

1. The allusion is to the story of Vindhya's gradual rise in order to check the daily course of the sun. See, Supra p. 204, note 1., also See S. P. Pandit's note on Raghuvaṁśa VI. 61, cf Mahābhārata Vanaparva Chapter 104.

2. प्राचेतस=Son to प्रचेतस् i.e. वाल्मीकि   3. पराशरनन्दन = व्यास.

31. पुरधनी भूर्भुवः स्वः पुनीते
यावच्चान्द्री कलयति कलोत्तंसतां भूतभर्तुः ।
यावच्चेतो गमयति सतां श्वेतिमानं त्रिवेदी
तावत्तासां रचयतु सखी तत्त्वेचास्य कीर्त्तिः ॥ [34]
निर्णिक्तसेन कुलभूपतिमौक्तिकाना
मग्रन्थिलग्र-

32. थनपद्मलसूत्रवल्लिः ।
एषा कवेः पदपदार्थविचारशुद्ध-
बु (बु) द्धेरुमापतिधरस्य कृतिः प्रशस्तिः ॥ [35]
ध [र्म्म] प्रणता मनदासनसा बृ (बृ) हस्पतेः सूनुरिमां प्रशस्तिं [।]
चखान वारेन्द्रकशिल्पिगोष्ठीचूडामणी राणकशूलपाणिः ॥ [36]

56. NIDHANPUR COPPERPLATES OF BHASKARAVARMAN.

Prov. : Nidhanput in Panchkhanda, Sylhet, Assam.
Date. : Seventh Century A. D.
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Northern Brāhmī.
Ref. : Padmanāth Bhattacharya Vidyavinoda.
Ep. Ind. Vol. X, II. pp. 65–79.

Text

First Plate

1. [ओं]
प्रणम्य देवं शशिशेखरप्रियं
पिनाकिन [ं] भस्मकणैर्विभूषित [ं] [।]
विभूतये भूतिम [तां द्विज]-

2. न्मनां
करोमि भूय स्फुटवाचमु [उ] ज्वलां ॥ [1]
स्वस्ति महा-नौ-हस्त्यश्व[1]पत्तिसंपत्युपात्तजयशब्दान्व-

3. र्थ स्कन्धावारात् कर्ण[2]सुवर्णवहासकात् ॥

1. P. Bhattacharya–अश्वपत्ति संपत्युपात्त जय शब्द–

2. Karṇa suvarṇa was once the capital of Śaśāṅka. Jayanāga an inhabitant of Karṇasuvarṇaka, while he was here, issued a grant which is supposed to be dated in the latter half of the sixth century A. D.

भोगीश्वरकृतपरिकरमीक्षणजनितकामरूपम-

4. विमुक्तं [।]

परमेश्वरस्य रूपं निजभूतिविभूषितं जयति ॥ [2]

जयति जगदेकबन्धु[1]र्लोकहित-

5. यस्य सम्पदो हेतु [:] [।]

परहितमूर्त्तिरदृष्टः फलानुमेयस्थिति [ः] धर्म्म [:] ॥ [3]

धात्रीमुद्धिधीर्षो-

6. रम्बुनिधे[2] कपटकोलरूपस्य [।]

चक्रभृत [:] सूनुरभूत् पार्थिववृन्दारको नरक [:] ॥ [4]

7. तस्माद्दृष्टनरकाश्ररकादजनिष्ट नृपतिरिन्द्रसखः [।]

भगदत्तः ख्यातजयं विजय [ं]

8. युधि यः समाह्वयत ॥ [5]

तस्यात्मज [:] क्षतारेर्वज्रगतिर्वज्रदत्तनामाभूत् [।]

शतम-

9. खमखण्डबल[3]गनिरतोषयद्य' सदा संख्ये ॥ [6]

वंश्येषु तस्य नृपतिषु वर्षसह-

10. स्त्रत्रयं पदमवाप्य [।]

यातेषु देवभूयं क्षितीश्वर [:] पुष्यवर्म्माभूत् ॥ [7]

मात्स [य] न्याय[4]-

11. विरहित [:] प्रकाशरव [:] सुतो द्वरथ[5] लघु [:] [।]

पद्मम इव हि समुद्र [:] समुद्रवर्म्माभवत् तस्य [॥ 8]

12. अविखण्डितबलवर्म्मा बलवर्म्मा[6] तस्य सूनु रजनिष्ट [।]

क्षितिपस्य दत्तदेव्या [ं] सेना य-

13 स्याम्यमित्रीया ॥ [9]

(E. I. XVIII P. 63). This finds mention also in Rohtāsagadh stone seal matrix of Mahāsāmanta Śaśāṅkadeva (Fleet. Gupta Inscriptions P.) For detailed geographical description see. B. C. Law Historical geography of Ancient India P. 225 and how it came under the sway of Bhāskaravarman (see Ep. Ind. XII P. 65 info.)

1. P. Ibid -क्षिप्तौरम्बुनिधेः.
2. An allusion to Boar incarnation of Vishṇu.
3. P. Bhaṭṭācharya -बर-
4. मात्स्यन्याय in the technical sense means disorders of anarchy when the strong oppress the weak as the large fishes eat the small ones. Here it has another meaning also, i. e. 'excesses'.
5. P. Bhaṭṭācharya. द्वैरथ- 6 Ibid. -बलवर्म्मोबल-

तस्यापि रत्नवत्या [ं] नृपतिः कल्याणवर्म्मनामाभूत् [।]
तनयस्तनीयसा-

14. मपि यो दोषाणामनायासः ॥ [10]
गन्धर्ववती तस्माद्गणपतिमिव दानवर्षणमजस्रं [।]

15. गणपतिमगणितगुणगणमसूत कलिहानये तनयं ॥ [11]
तन्महिषी यज्ञवती

Second Plate, First Side.

16. यज्ञवतीवारणि [:] सुतम् असूत [।]
यज्ञविधीनामास्पदमनलमिव महेन्द्रवर्म्माणं ॥ [12]
तस्मा [द]-

17. जनयदात्मजमात्मविदः सुव्रता भुव स्थितये [।]
नारायणवर्म्माणं जनकमिवाधिगतसांख्यार्थं[1] ॥ [13]

18. प्रकृतिरिव तस्य पुंसो देववती स्थिरगुणानुबन्धाय[2] [।]
षष्ठमिव महा[3]भूतन्दधौ[4] महा-

19. भूतवर्म्माणं ॥ [14]
चन्द्रमुखस्तस्य सुतश्चन्द्र[5] इव कलाकलापरमणीयः [।]
विज्ञानव-

20. ती द्यौरिव यं सुषुवे ध्वान्तशान्तिकरं ॥ [15]
भोगवती भोगवती भूतेः स्थितवर्म्मण [म्]-

21. तस्यो हेतुः [।]
आसीद्भोगिपतेरिव भूमिभृतोनन्तभोगस्य ॥ [16]
तस्मादगाध-

22. मूर्त्ते[6]रकलितसत्वादुपोढलक्ष्मीकात् [।]
क्षि[7]रोदधेरिव नृपादकलङ्क [:]

---

1. The word 'सांख्य' is explained by श्रीधर स्वामी in his commentary on Bhagavadgita V. 39 as follows—सम्यक् ख्यायते प्रकाश्यते वस्तुतत्त्व अनयेति संख्या सम्यग्ज्ञानम्, तस्यां प्रकाश्यमानमात्मतत्त्वं सांख्यम् ।' It seems that the Sānkhya system of philosophy is intended, for we find just immediately the reference to the progeny of the Pancha Mahābhūtas from the Prakriti and the king is likened to the sixth Mahābhūta.

2. P. Bhattachārya—न्धाय-

3. According to the Sānkhya system of philosophy there are five महाभूतs namely, the पृथ्वी, अप्, तेजस्, वायु and the आकाश

4. P. Bhattacharya—भूतं दधौ

5. It has been corrected from चन्द्राय

6. P. Bhattachrya मूर्त्ते-

7. Read. क्षी

23. श्रीमृगाङ्कोभूत् ॥ [17]
उदपादि नयनदेव्या [ं] सुनुस्तस्य[1] स्वबाहुधृत-
24. राज्यः [।]
देव [:] सुस्थितवर्म्मा यः ख्यातः श्रीमृगाङ्क इति ॥ [18]
प्रत्युरसं विष्टमन्ती [ं]
25. नद्धन इव या [ं] मुदा हरिर्वहति [।]
सा श्रीरर्थिजनेभ्यः क्षितिरिव विश्राणिता येन ॥ [19]
26. कार्त्तयुगीव श्यामादेवी तस्मादजीजन [त्] तनयं [।]
शशिनमिव सुप्रतिष्ठित-
27. धर्म्माणमपास्तये त [म] सां [20]
यस्योन्नति[3] परार्था विद्याधरचक्रवर्त्तिसेव्यस्य [।]
मग-
28. जस्य सुप्रतिष्ठितकटकस्य कुलाचलस्यैव[4] ॥ [21]
सैव श्यामादेवी तस्यानुजम-
29. कलितोदयमसूत [।]
श्रीभास्करवर्म्माणं भास्करमिव तेजसां निलयं [॥] [22]

Second Plate, Second Side.

30. एकोपि हि यः पु [ं] सां हृदयेष्वभिलक्षित [:] [स्वभावेन] [।]
शुद्धेषु दर्पण [`] ष्विव वहु[5] सुप-
31. मं सन्मुखीनेषु[6] ॥ [23]
यस्यार्वे (वि) हनमतनुभिस्तेजोभिर्लङ्घ्म नृपतिभवनेषु [।]
उद-
32. पात्रेष्विव[7] भूरिषु विलोक्यते भास्करस्येव ॥ [24]
अन्यालः स्वारोह [:] कल्पद्रुम-
33. धत्समृद्धिभूरिफल [:] [।]
च्छायापाश्रित[8]जनतापरिवेष्टितपादमूलो यः [॥] [25]
34. इत्यपि स जगदुदय[9] कल्पनास्तमयहेतुना भगवता कमल-
सम्भवेना-
35. विकीर्ण्णवर्ण्णाश्रमधर्म्मप्रविभागाय निर्म्मितो भुवनपतिरिवोद्दयानुरक्त-
मृ (म) ण्ड-
36. लो यथायथमुचितकरनिक [र] वितरणाकुलितकलितिमर[10]सञ्चय-
37. नय [।] प्रकाशितार्यधर्म्मालोक [:] स्वभुजबल[11]तुलितसकलसाम-

1. Ibid सूनुस् 2. Ibid.–राहु
3. P. Bhattacharya–न्नतिः 4. Ibid.–स्यैव
5. Ibid. वहु 6. Ibid सम्मुखी– 7. Ibid.–पात्रेष्व–
8. P. Bhattacharya, छायोपाश्रित– 9. Ibid–दुदय–
10. Ibid–तिमिर– 11. Ibid –बल–

38. न्तचक्रविक्रम स्थितिविनयं[1] संस्तवोपचितभक्तिषु प्रकृतिषु
परंपारीणासु
39. निकाममुपकल्प[2]तानेकभोगीनवर्म्मा[3] समरविजितनरपतिशतवहित[4]
40. विविधस्तुतिवचनकुसुमरचत[5]रुचिरकीर्त्तिचित्रा[6]वतङ्सङ्कः शिबिरिव[7]
परो-
41. पकारनिधानाभिरतमन्वग्वृत्तिर्यथाक्रममुदितगुण[8]विधिविभाग-
42. सम्बन्ध[9]पटुतया सुरगुरुरिवापरे[10] परैरवहितप्रभाव[:] श्रुत[11]शौर्यधैर्य-
43. शौटीर्यसुचरितैरलङ्कृतात्मवृत्तिः प्रतिपक्षसंश्रयनिराकृतैरिव विव-
44. र्ज्जितो दोषैरचलितनिरन्तरप्रणयरसभराकृष्ट कामरूपलक्ष्मी[12]स्समा
45 पश्चिमेन गङ्गिणिका[13]डुम्बरीच्छेदसम्वेद्या[14] ॥ पश्चिमेनाधुना सीमगङ्गिणिका॥
पश्चि [मो]-
46. त्तरेण कुम्भकारगर्त्तस्यैव च गङ्गिणिका प्राग्भुज्यमानोत्तरेण शृहत्त्वाटली[15] ॥
उत्तरपू-
47. र्वेण व्यवहारिखासोकपुष्करिणी[16] सैव शुष्ककौशिका[17]चेति॥ आज्ञादाता
प्रापयिता
48. प्रासपक्षसदादात्र[18] श्रीगोपाल [:] । सीमाप्रदाता चन्द्रपुरिनायक [:]
श्रीत्रिकुण्डः
49. न्यायकरणिक जनार्दनस्वामी व्यवहारिहरदत्तकायस्थदुन्दुनाथप्रभृतयः[19]
50. शासद्धता[20] लेखयिता च वसुवर्ण्णभाण्डागाराधिकृतमहासामन्त
दिवाकरप्रभ [:]
51. उत्पेटयिता दत्तकारपुण्यो[21] । सेवयकार कालिया ।
षष्टिंवर्षसहस्र[22]-
52. णि स्वर्गे मोदति भूमिदः [।]

---

1. Ibid.-विनय- 2. Ibid-कल्पिता- 3. Ibid-वर्म्मा-
4. Ibid.-विहित- 5. Ibid-रचित- 6. Ibid-चित्रावतंसकः
7. Śivi, the famous King widely known for his charity, was the son of Uśīnara, for his story (see. Mahabhārata III. 196 ff.)
8. गुण here denotes the six expedients of politics, namely, संधिविग्रह etc
9. P. Bhttachārya, -सम्बन्ध 10. Ibid.-वापरः- 11. Ibid श्रुत-
12. According to Ashtādhyāyī V. IV. 151, the suffix 'Ka' should be added to लक्ष्मी, if it is intended to be singular number. Mr. Bhattachārya is doubtful whether the rule be urged (see. Ep. Ind. XII p. 78. No. 4.)
13. P. Bhattachārya-गंगिणिकोडुम्बरी- 14. Ibid. संवेद्या.
15. Ibid बृहत्- 16. Ibid. पुष्करिणी.
17. Ibid perhaps-कौशिका is intended. 18. Ibid.-दाम्द:
19. Ibid-प्रभृतयः 20. Ibid. शासयिता 21. Ibid.-पूर्ण्णः
22. Ibid. षष्ठि वर्षसहस्राणि. It should be correctly read as षष्टि वर्षसहस्राणि.

आक्षेप्ता चानुमन्ता च तान्येव नरके वसेत् [॥] [26]
53. स्वदत्तां परदत्तांवा[1] यो हरेत् वसुन्धरां [।]
स विष्ठायां कृमिर्भूत्वा पितृभ[2] सह पच्यते [॥] [27]
54. शासनदाहाद्वर्णाभिनवलिखितानि भिन्नरूपाणि [।]
तेभ्यो अक्षराणि[3] यस्मा-
55. त्तस्मा [न्] नैतानि कूटानि ॥ [28]

57. AIHOLE INSCRIPTION OF PULAKEŚIN II

Prov. : Aihole, Bijapur District.
Date. : V. S. 556 (= 499 A. D.)
Lang. : Sanskrit **Script.** : Southern Brāhmī.
Ref. : Fleet. *Ind. Ant.* Vol, V. P. 47 ff, Vol VIII P. 231 ff Arch. Surv. W. India Vol. III P. 129, Kielhorn. *Ep. Ind.* Vol. VI pp 1-12.

Text

1. जयति भगवान्जि (जि) नेन्द्रो [वी] तज [राम] रणजन्मनो यस्य [।]
ज्ञानसमुद्रान्तर्गतं [त] मखिलञ्जगदन्तरीपमिव । (॥) [1]
तदनु चिरमपरि [मे] यश्चलुक्य[4]कुलविपुलजलनिधिर्जयति ॥
पृथिवीमौलिललाम्नां यःप्रभवः पुरुषरत्नाम् ॥ [2]
शूरे विदुषि च विभजन्दानम्मानञ्च युगपदेकत्र ॥ (1)
2. अविहितयाथासं [ख्][5] य [ो] [ज] यति च सत्याश्रयस्सुचिरम् ॥ [3]

---

1. Ibid.—दत्ता वा. 2. Ibid. पितृभिः 3. Ibid. तेभ्योक्षराणि.

4. This word is variously spelt in the epigraphs For spellings see Ind. Ant. 1919 p 112. For the origin of the name Chālukya see Vikramānkadevacharita I. 31-56 and Ant. XII 196

5 This refers to Pāṇini's Sūtra यथासंख्यमनुदेशः (Ashtādhyāyi 1-3-10) meaning "correspondency of numbers" i. e. when things are mentioned in a particular order, they are to be again referred to in the same order. As रविकीर्ति here, so भारवि in the Kirātārjunīya XIII. 19 clearly refers to the immediately preceding rule of Ashtādhyāyi तस्यलोपः and Kālidāsa in his Raghuvaṁśa XII. 56. alludes to the rule स्थानि वदा देशोनल्विधौ (1-1-56). यथा संख्यम् is a figure of speech also defined by Dandin as Follows :

उद्दिष्टाना पदार्थानामुद्देशो यथाक्रमम् ।
यथा सख्यमिति प्रोक्तं सख्याना क्रमपि ॥ काव्यादर्शं २१-२८३

पृथिवीवल्लभशब्दो येषामन्वर्थतां चिरञ्जातः[1] [।]
तद्वंशेषु जिगीषुषु तेषु बहुष्वप्यतीतेषु [4]
नाना हेतिशताभिघातपतितभ्रान्ताश्वपत्तिद्विपे
नृत्यद्भीमकबन्धखड्गकिरणज्वालासहस्र [े] रणे।
3. लक्ष्मीर्भावितचापलापि च कृता शौर्य्येण येनात्मसा-
त्रा (द्रा) जासीज्जयसिंह[2]वल्लभ इति ख्यातश्चलुक्यान्वयः ॥ [5]
तदात्मजोभूद्रणरागनामा दिव्यानुभावो जगदेकनाथः [।]
अमानुषत्वं किल यस्य लोकाः[3]सुप्तस्य जानाति वपुःप्रकर्षात् [॥ 6]
तस्याभवत्तनूजः पोलेकेशि (शी) य [:] श्रितेन्दुकान्ति[4]रपि [।]
4. श्रीवल्लभोप्ययासीद्वातापिपुरी[5]वधूवरताम् ॥ [7]
यत्त्रिवर्ग[6]पदवीमलं क्षितौ नानुगन्तुमधुनापि राजकम् [।]
भूश्च येन हयमेधयाजिना प्रापितावभृथमज्जना बभौ [॥ 8]
नलमौर्य्यकदम्बकालरात्रि[7]स्तनयस्तस्य बभूव (व) कीर्तिवर्म्मा [।]
परदारनिवृत्तचित्तवृत्तेरपि धीर्यस्य रिपुश्री-
5. यानुकृष्टा ॥ [9]
रणपराक्रमलब्धजयश्रिया सपदि येन विरुग्न(ग्ण)मशेषतः [।]
नृपतिगन्धगजेन महौजसा पृथुकदम्बकदम्बकदम्बकम् [॥ 10]
तस्मिन्सुरेश्वरविभूतिगताभिलाषे
राजाभवत्तदनुजः किल मङ्गल [े] शः [।]
यःपूर्व्वपश्चिमसमुद्रतटोषिताश्व-
सेनारजःपटविनिर्म्मितदिग्वितानः [॥ 11]
स्फुरन्मयूखैरसिदीपिकाशतैः (तै) (र्व्य)
6. युदस्य मातङ्ग तमिस्रसञ्चयम् [।]
अवाप्तवान्यो रणरङ्गमन्दिरे
कटच्चुरिश्रीललनापरिग्रहम् ॥ [12]
पुनरपि च जिघृक्षोस्सैन्यमाक्रान्तसालम्[8]
रुचिरबहुपताकं रेवतीद्वीपमाशु [।]
सपदि महदुदन्वत्तोयसंक्रान्तबिम्बम्[9]

1. Kielhorn चिरंयातः. 2. Ibid. सिंह 3. Ibid. लोकस्

4. इन्दुकान्ति means "moon-like beauty" Some scholars take this word to mean the place where Pulakeśin migrated (Dubreuil. Anc. Deccan p. III).

5. It can be identified with modern Bādāmi in the Bijapur district. The place is said to have got its name as Agastya destroyed here the demon-brothers Vātāpi and Ilvala (see Ind. Ant. VIII. p. 238).

6. त्रिवर्ग (धर्म, अर्थ and काम). 7. Read त्रिस्तनय...

8. Kielhorn. सालं 9. Ibid बिंबं

वर (रु) णबलमिवाभूदागतं यस्य वाचा ॥ [13]
तस्याग्रजस्य तनये नहुषानुभावे (वे)
लक्ष्म्या किलाभि[1]–

7. लषिते पोल [ ] केशिनाम्नि [।]
सासूयमात्मनि भवन्तमतः पितृव्यम्
ज्ञात्वापरुद्धचरितव्यवसायबुद्धौ [॥ 14]
स यदुपचित [म] न्त्रोत्साहशक्तिप्रयोग[2]–
क्षपितबलविशेषो मङ्गलेशस्समन्तात् [1]
स्वतनयगतराज्यारम्भयत्नेन सार्द्धं
निजमतनु च राज्यञ्जीवितञ्चोज्झति स्म ॥ [15]
तावत्तच्छ [त्र] भङ्गे जगदखिलमरात्यन्धकारोपरुद्धं

8.

लब्ध [का] [।] कालं भुवमुपगते जेतुमाप्यायिकाख्ये
गोविन्दे च द्विरदनिकरैरुत्तराम्भोरथ्याः [।]
यस्यानीकैर्युधि भयरसज्ञत्वमेकः प्रयात–
स्तत्रावाप्तम्फलमुपकृतस्या–

9. परेणापि सद्यः । (॥) [17]
वरदातुङ्गतरङ्गरङ्गविलसद्धंसावलीमेखलां
वनवासीमवमृद्नतस्सुरपुरप्रस्प [र्] द्धिनीं सम्पदा [।]
महता यस्य बलार्ण्णवेन परितस्सञ्छादितोर्व्वीतलं ।
स्थलदुर्गंजलदुर्गतामिव गतं तत्तत्क्षणे पश्यताम् [॥ 18]
गङ्गालुपेन्द्रा व्यसनानि सप्त[3]
हित्वा पुरोपार्जितसम्पदोपि [।]
यस्यानुभावोपनतास्सदास–
न्ना–

10. सन्न सेवामृतपानशौण्डाः[4] [॥ 19]

1. This suggests that he was preferred by the people to Mangleśa and his son (Fleet, Ind. Ant. 1899).

2. Regal power is under three elements प्रभुशक्ति, मंत्रशक्ति and उत्साहशक्ति (powers of sovereign position, good counsil and energy). Scholars mean that Pulakeśin was devoid of प्रभुशक्ति and could only possess the other two.

3. The seven vices are as follows :
द्यूतं मांसं सुरा वेश्या खेटचौर्यं पराङ्गना ।
महापापानि सप्तैव व्यसनानि त्यजेद्बुधः ॥

4. Kielhorn शौन्डाः

कोङ्कणेषु यदादिष्टचण्डदण्डाम्बुवीचिभिः [।]
उदस्तास्तरसा मौर्य्यपल्वलाम्बुसमृद्धयः । (॥) [20]
अपरजलधेर्ल्लक्ष्मीं [ं] यस्मिन्पुरीम्पुरभित्प्रभे[1]
मदगजघटाकारैर्न्नावां शतैरवमृद्नति [।]
जलदपटलानीकाकि (की) र्ण्णंनवोत्पलमेचक-
जलनिधिरिव व्योम व्योम्नस्स-

11. मोभवदम्बुधिः (धिः) [॥ 21]
प्रतापपनता यस्य लाटमालवगूर्ज्जराः[2] [।]
दण्डोपनतसामन्तचर्य्या व [र] र्य्या इवाभवन् ॥ [22]
अपरिमितविभूतिस्फीतसामन्तसेना-
मुकुटमणिमयूखाक्रान्तपादारविन्दः [।]
युधि पतितगज (जे) न्द्रानीकबी (बी) भत्सभूतो
भयविगलितहर्षो येन चाकारि हर्षः ॥ [23]
भुवमुरुभिरनीकैश्शा-

12. सतो यस्य रेवो (वा)-
विविधपुलिनशोभावन्ध्य विन्ध्योपकण्ठ [ः] [।]
अधिकतरमराजत्स्वेन तेजोमहिम्ना
शिखरिभिरिभवर्य्या (र्ज्या) व [ष] र्म्मणां स्पर्द्धयेव[3] [॥ 24]
विधिवदुपचिताभिश्शक्तिभिश्शक्रकल्प-
स्तिसृभिरपि गुणौघैस्स्वैश्च माहाकुलाद्यैः[4] [।]
अगमदधिपतित्वं यो महाराष्ट्रकाणां

---

1. पुरभिद् literally means the destroyer of पुर i. e. Śiva and recalls his demolishing त्रिपुर. 'Destroyer of the cities' is also an epithet of Indra which recalls his exploits in the Veda (Rg. X-89-7) and his epithet पुरन्दर.

2. Later people of Lāta. Some scholars locate them in the Southern Gujrat including Khandesha, situated between the rivers Mahi and Tāpti. Bühler holds it as lying between the rivers Mahi and Kim. It comprised the collecteorates of Surat, Broach, Kheda and parts of Broach. (N. L. Dey. Geographical Dictionary गुर्जर– This was an early Gurjara family ruling in the Broach district. They were probably a branch of the Gurjaras of Mandor in Rajasthan (See. Proce. of First Oriental. Conf. Vol. I P. CXXVII)

3. Dr. Keilhorn finds in this verse a reference to the story of Vindhya and Agastya.

4. According to Pāṇini (IV-1-141) महाकुल means a noble family but here used as an abstract noun.

नवनवतिसहस्रग्रामभाजां त्रयाणां [॥ 25]
गृहिणां स्व

13. स्वगुणैस्त्रिवर्गतुङ्गा विहितान्यक्षितिपालमानभङ्गा [ः] [।]
अभवन्नुपजातभीतिलिङ्गा यदनीकेन सको [स] लाः कलिङ्गा [: ॥ 26]
पिष्टं पिष्टपुरं येन जातं दुर्गमदुर्गमम्–
श्चित्रं यस्य कलेर्वृत्तम् जातं दुर्गमदुर्गमम् । (॥) [27]
सन्नद्धवारणघटास्थगितान्तरालम्
नानायुधक्षतनरक्षतजाङ्गरागम् [।]
आसीज्जलं यदवमर्दितमभ्रगर्भं
कौनालम[1]–

14. म्बरमिवो [ज] त सान्ध्यरागम् ॥ [28]
उद्धूतामलचाव (म) रध्वज शतच्छ [त्र] ान्धकारैर्ब्बं (र्ब) लैः
शौर्य्योत्साहरसोद्धतारिमथनैर्म्मौल (ला) दिभिष्षड्विधैः [।]
आक्रान्तात्मबलोन्नतिम्बलरजस्सञ्छन्न काञ्चीपुरः (र)
प्राकारान्तरितप्रतापमकरोद्यः पल्लवानाम्पतिम् ॥ [29]
कावेरी[2] द्रुतशफरीविलोलनेत्रा
चोलानां सपदि जयोद्यतस्य यस्य [।]
प्रश्च्योतन्मदगजसे–

15. तुरुद्धनीरा
संस्पर्शं परिहरति स्म रत्नराशेः (॥) [30]
चोलकेरल पाण्ड्यानाम्[3] योभूत्तत्र महर्द्धये [।]
पल्लवानीकनीहार तुहिनेतरदीधितिः ॥ [31]
उत्साहप्रभुमन्त्रशक्तिसहिते यस्मिन्समस्ता दिशो
जित्वा भूमिपतीन्विसृज्य महितानाराध्य देवद्विजान् [।]
वातापीन्नगरीम्प्रविश्य नगरीमेकामिवोर्व्वि (र्व्वी) मिमाम्[4]
चञ्चन्नीरधी (धि) नीलनीरपरिखां

16. सत्याश्रये शासति ॥ [32]

---

1. Kunāla lake which is identified with modern Kolleru lake, south of Pithapuram between the rivers Godāvari and Krishnā
2. An important river of South India which flows through Mysore and Trichinopoly districts. Its name is said to be derived from the muni Kāvera whose daughter Kāveri was (See Ep. Ind. XI 339; also Bhandarkar Commemosation Volume P. 246). According to the Puranic tradition Kāveri is said to be born of Brahmā. Hindus regard it as Dakshinā Gangā.
3. Keilhorn पाण्ड्यानाम्.
4. Ibid, र्वी.

त्रिंशत्सु त्रिसहस्रेषु भारतादाहवादितः[1] [।]
सप्ताब्दशतयुक्तेषु श (ग) तेष्वब्देषु पञ्चसु [॥ 33]
पञ्चाशत्सु कलौ काले षट्सु पञ्चशतासु च [।]
समासु समतीतासु शकानामपि भूभुजाम् ॥ [34]
तस्याम्बुधित्रयनिवारितशासनस्य

17. सत्याश्रयस्य परमाप्तवता प्रसादं [।]
शैलं जिनेन्द्रभवनम्भवनम्महिम्ना-
न्निर्म्मापितम्मतिमता रविकीर्त्तिनेदम् ॥ [35]
प्रशस्तेर्व्वसतेश्चास्याः[2] जिनस्य त्रिजगद्गुरो[3]-
× कर्त्ता कारयिता चापि रविकीर्त्ति × कृती स्वयम् ॥ [36]
येनायोजि नवेश्मस्थिरमर्त्थविधौ विवेकिना जिनवेश्म [।]
स विजयतां रविकीर्त्ति × कविता-

18. श्रितकालिदासभारविकीर्त्तिः। (॥) [37] ॐ
मूलवल्लिवेल्मल्लितकवाड [म] धनूर्गंग्नूपुंडिगेरे-
गण्डचग्राम (मा) इति अस्य भुक्ति [ः।] सिरि (रे) [स्त]-
टारपश्चिम [।] भिगत निमूवारिय्यांव [स्] महापथान्तपुरस्य
सि (सी) मा उत्तरतः दक्षिणतो

19. ....ग..............न ॐ

58. SANJAN COPPER PLATES OF AMOGHAVARSHA I

Prov. : Sanjān, Thāna district, Bombay.
Date. : *Śaka samvat 793 (= 871 A. D.)*.
Lang. : Sanskrit. **Script.**: Brāhmī.
Ref. : D.R. Bhandarkar, *Ep. Ind.* Vol. XVIII. pp. 235-257.

---

1. The era of *Bharata* war. This is the same as Kaliyuga era, also known as *Yudhisthira era* (South Indian Inscription No. 1317). Sometimes it was used in the inscriptions (See. Ind. Ant. XIV. 290), known to have begun in 3102 B. C. on February 18. The poet hints at this era in the following lines by the expression कलौ काले.
2. Kielhorn : स्या.
3. Ibid–गुरो:.

Text

First Plate

1. ओं[1] [॥] स वो व्याद्वेधसा धाम यन्नाभिकमलं कृतं ।
हरश्च यस्य कान्तेन्दुकलया कमलं कृतं ॥ [1]
अनन्तभोगस्थितिरत्र पातु वः
प्रतापशीलप्रभवोदयाचलः [।]
2. शुण्ड्र[2]कूटोच्छ्रितवंशपूर्व्वजः
स वीरनारायण एव यो विभुः । [2]
तदीय वीर्य्यायितयादवान्वये
क्रमेण वार्द्धाविव रत्नसंचयः [।]
बभूव[3] गोविन्द महीप्रतिर्भुवः[4]
3. प्रसाधनो[5] पृच्छुकराजन.[6] ॥ [3]
बभार[7] यः कौस्तुभरत्नविस्फुर-
द्रमस्तिविस्तीर्ण्णमुरस्थलं ततः [।]
प्रभातभानुप्रभवप्रभाततं
हिरण्मयं मेरुरिवाभितस्तटं ॥ [4]
मनांसि
4. यत्रासमयानि[8] सन्ततं
वचांसि यत्कीर्त्तिविकीर्त्तनान्यपि ।
शिरांसि यत्पादनतानि वैरिणां
यशांसि यत्तेजसि नेशुरन्यतः ॥ [5]
धनुस्समुत्सारितभूभृता मही
प्रसारिता
5. येन पृथु प्रभाविना ।
महौजसा वैरितमो निराकृतं
प्रतापशीलेन स कर्क्कराट् प्रभुः ॥ [6]
इन्द्रराजस्ततोगृह्णात्[9] यश्चालुक्यनृपात्मजां [।]
राक्षसेन विवाहेन रणे खे-
6. टकमण्डपे ॥ [7]
ततोभवद्दन्तिघटाभिमर्द्दनो हिमाचलादाश्रितसेतुसीमतः [।]
खलीकृतोद्वृत्तमहीपमण्डलः कुलाग्रणीर्यो भुवि दन्तिदुर्गराट् ॥ [8]
हिरण्य-

---

1. Expressed by a symbol. 2. D. R. Bhandarker सुराष्ट्र
3. Ibid. बभूव 4. Ibid. महीपतिर्भुव: 5 Ibid. प्रसाधनः
6. Ibid. राजनन्दन: 7. Ibid. बभार 8. Ibid. यत्राप
9. D. R. Bhandarkar. गृह्णाच्च

7. गर्भे राजन्यैरत्नपन्यां[1] यदासितं [।]
प्रतिहारीकृतं येन गुर्जरेशादिराजकम् ॥ [9]
स्वयंवरीभूतरणांगणे ततस्स निर्व्यपेक्षं शुभतुंगवल्लभः [।]
चकर्ष चालुक्यकुलश्री[2]-

8. यं बलाद्विलोल[3]पालिध्वजमालभारिणां[4] ॥ [10]
अयोध्यसिंघासन[5]चामरोर्जितस्मितातपत्रोप्रतिपक्षराज्यभाक् [।]
अकालवर्षो हतभूपराजको बभूव राज-

9. रिषि[6]रशेषपुण्यकृत् ॥ [11]
ततः प्रभूतवर्षोभूद्धारावर्षस्ततश्शरैः[7]-
र्द्धारावर्षायितं येन संग्राममुवि भूभुजा ॥ [12]
युद्धेषु यस्य करवालनिकृत्तशत्रु-
मूर्द्धाङ्कवोष्णरुधिरासवपान-

10. मत्तः[8] ।
आकण्ठपूर्णजठरः परितृप्तमृत्यु-
रुद्गारयन्निव स काहलधीरनादः ॥ [13]
गङ्गायमुनयोर्म्मध्ये राज्ञो गौडस्य नश्यतः [।]
लक्ष्मीलीलारविन्दानि श्वेतच्छत्राणि यो हरेत्[9] ॥ [14]

11. व्याप्ता विश्वम्भरान्तं शशिकरधवला यस्य कीर्त्तिः समन्तात् ।
भेरवच्छुंका[10]लिमुक्ताफलशतशफरानेकफेनोर्म्मिरूपैः ।
पारावारान्यनीरोत्तरणमविरलं कुर्व्वतीव प्रयाता
स्व[11]-

12. र्गं गीर्व्वाणहारद्विरद सुरसरिद्धौत[12]शङ्खच्छलेनं ॥ [15]
प्राप्तो राज्याभिषेकं निरुपमतनयो य[13] स्वसामन्तवर्गा-
स्स्वेषां[14] पदेषु प्रकटमनुनयै[15] स्थापयिष्यानश-

13. षाम्[16] ।
पित्रा पूय[17] समाना इति गिरमरणीन्मन्त्रिवर्गा[18] रित्रवर्गा-
घुक्तः कृत्येषु दक्षः क्षितिमवति यदोन्मोक्ष्यन्नबद्धगांगं[19] ॥ [16]
दुष्टांस्तावत्स्वभृत्यां[20] झटिति विघ-

---

1. D. R. Bhandarker. थिन्यां 2. Ibid. श्रिय
3. Ibid. रला- 4. Ibid. भारिणी
5. Ibid. सिंहासन 6. Ibid. राजर्षि- 7. Ibid. शरैः । धारा-
8. D. R. Bhandarkar. पानमत्तः, 9. Ibid. हरत
10 Ibid. च्छूडालि 11. Ibid. स्वर्गं 12. Ibid. -सरिद्धौतं
13. Ibid. य· 14. Ibid. वर्गास्स्वेषां 15. Ibid. नयैः
16. Ibid. [illegible] 17. Ibid. -पूर्वं 18. Ibid. -वर्गां
19. Ibid. -न्बद्ध- 20. Ibid. स्वभृत्यान्

14. टिता[1] स्थापितान्येशपाशां[2]
युद्धे युद्ध्वा स बध्वा विपमतरमहोग्रानिवोग्रान्समग्रां[3] [।]
मुक्त्वा सार्द्रान्तरात्मा विकृतिपरिणतौ वाडवाग्नि समुद्रः
क्षोभो नाभूद्विपक्षान-

15. पि पुनरिव तां[4] भूभृतो यो बभार[5] ॥ [17]
उपगतविकृतिः कृतप्रसंगो यदुदितदण्डपलायनोनुबन्धा-
व्यपगत[6]पदशृङ्खलः खलोयस्तनिगलबन्ध[7]गलः

16. कृतस्स येन ॥ [18]
श्रीमान्धाता विधातु[8] प्रतिनिधिरपरो राष्ट्रकूटान्वयश्री-
सारा[9]न्सारामरम्यप्रविततनगरग्रामरामाभिरामा-
मुर्व्वी[10]मुर्व्वधराणां मकु-
टमकरिकाश्लिष्टपादारविन्दः

17. पारावारोरुवारिस्फुटरवरशनां पातुमु[11]भ्युद्यतो यः ॥ [19]
नवजलधरधीरध्वानगम्भीरभेरीरवबधिरित[12] त्रिरवाशान्तरा-

18. लो रिपुणां[13] [।]
पटुरवपटुढक्काकाहलोत्तालतूर्यंत्रिभुवनधवलस्योद्योगकालस्य कालः॥[20]
भूभृन्मूर्द्धि[14] सुनीतपादविशर.[15] पुण्योदयस्तेजसा
कान्तारो-

19. र्व्विदिगन्तरःप्रतिपदं प्राप्तप्रतापोन्नतिः [।]
भूयो योप्यनुर[16]क्तामण्डलयुत (:) ✕ पद्माकरानन्दितो
मार्त्तण्ड[17] स्वयमुत्तरा[18]यणगत स्तेजोनिधिर्दुस्सहः ॥ [21]
स नाग-

20. भटचन्द्र[19] गुप्तनृपयोर्यशौर्य[20]
रणेष्व[21]हार्यमपहार्य धैर्य विकलानयोन्मीलयत्[22] [।]
यशोर्ज्जनपरो नृपान्स्वभुवि शालिसस्यानिव (।)
पुनःपुनरतिष्ठि[23]-

---

1. Ibid. विघटिताम् 2. Ibid. पाशान् 3. Ibid. समग्रान्
4. Ibid. तान् 5. Ibid. बभार
6. D R. Bhandarkar बन्धात् । व्यपगतः, but as suggeasted by Dr. H. Śastri the original correctly reads द्व्यपगतः
7. Ibid. बन्ध 8. Ibid. विधातु- 9. Ibid. सारा सारा-
10. Ibid. -भिरामाम् । उर्व्वी- 11. Ibid. पातुमभ्यु- 12. Ibid. बधिरित-
13. Ibid. रिपूणां- 14. Ibid. न्मूर्ध्नि 15. Ibid. -विसरः
16. Ibid व्यनुरक्त- 17. Ibid. मार्त्तण्ड: 18. Ibid. -मुत्तरा-
19. Ibid.चन्द्र but as Dr.H.Śastri pointed out that the original has चन्द्र.
20. Ibid. -यशोर्य 21. Ibid. रणेष्वहार्य-
22. Ibid. धैर्यविकलानथोन्मूलयत् 23 Ibid -रतिष्ठि-

21. पात्स्यपद् एव चान्यानपि । [22]
हिमवत्पर्व्वतनिर्झराम्बु[1] तुरगैः पीतश्च[2] गाढ़ गजै[3]-

Second Plate, First Side,

22. र्द्ध्वनितं मज्जनतूर्य्यकैर्द्विगुणितं भूयोपि तत्कन्दरे [।]
स्वयमेवोपनतौ च यस्य महतस्तौ धर्म्मचक्रायुधौ (।)
हिमवान्कीर्त्तिमरूपतामुपगतस्त-

23. त्कीर्त्तिनारायणः ॥ [23]
तत[4] प्रतिनिवृत्य[5] तत्प्रकृतभृत्यकर्म्मत्स्वयः[6]:
प्रतापमिव नर्म्मदातटमनुप्रयानन्पुनः [।]
सकोसलकलिङ्गवेगि[7]डहलौड्रक [।]-

24. न्मालवां[8]
विलभ्य निजसेवकै[9] स्वयमवूभुज[10]द्विक्रमः ॥ [24]
प्रत्यावृत्तः प्रातिराज्यं विधेयं कृत्वा रेवामुत्तरं[11] विन्ध्यपादे [।]
कुर्व्वन्धर्म्मान्कीर्त्तनैः पुण्य [पु] न्दैरध्यासासान्सो[12]-

25. चितां राजधानी[13] ॥ [25]
मण्डलेशमहाराजसर्व्वस्व[14] यदभूद्भुवः ।
महाराजसर्व्व[15]स्वामी भावी तस्य सुतोजनि ॥ [26]
यज्जन्मकाले दैवज्ञैरादिष्ट (ष्टं) विपद्दो सुखं [।]
भोक्तेति हि-

26 मवत्सेतुपर्य्यान्ताम्बुधि[16]मेखलां [॥ 27]
योद्धारो मोघवर्षेण बद्धा ये व[17] भुवि द्विषः [।]
मुक्ता ये विकृतास्तेषां भस्मतश्शृङ्खलोद्धृतिः ॥ [28]
ततःप्रभृतवर्षस्तन्नस्वसंपूर्णम-

27. नोरथः [।]
जगतुंगस्स[18] मेरुव्वो भूभृतामुपरि स्थितः ॥ [29]
उद् [ति] ष्ठद्वष्टम्भं भवतु द्रविडभूभृतां [।]

1. D. R. Bhandarkar, -अम्बु- 2. Ibid. पीतश्च
3. Ibid. गाढ़ गजे 4. Ibid ततः 5. Ibid. -प्रकृति- 6. Ibid. -त्स्वय
7. Ibid. वेंग. Can it not be वेंगी of the Allahabad pillar inscription of Samudragupta (Fleet. C. I. I. III P. 1.) This also occurs in V-35 of this inscription.
8. Ibid न्मालवान् 9. Ibid. -सेवकैः 10. Ibid. मवूभुजद्वि-
11. Ibid. -मुत्तरां 12. Ibid. -ध्यासासां स्नो-
13. Ibid. राजधानीं 14. Ibid. मण्डलेशो महाराज शर्व्वः स्वो
15. Ibid. महाराज शर्व्वः 16. Ibid. -सेतुपर्य्यन्ताम्बुधि 17. Ibid. बद्धा ये च
18 D R. Bhandarkar, जगतुङ्ग

स जागरणचिन्तास्थमन्त्रणभ्रान्त चेतसां ॥ [30]
प्रस्थानेन हि के-

28. वलं प्रचलति स्वच्छादिताच्छादिता
धात्रो विक्रमसाधनैस्सकलुषं विद्वेषिणां द्वेषिणां [।]
लक्ष्मीरप्युरसो लतेव पवनप्रायासिना यासिना
धूलिश्चैव दिशो-

29. गमद्रिपुयशस्सन्तानकं तानकं [॥ 31]
त्रस्यत्केरलपाण्ड्यचोलिकनृपस्संपल्लवंपल्लवं
प्रम्लानिं गमयन्कलिंगमगधप्रायासको यासकः [।]
गर्जद्गुर्ज्जरमौशी[1]

30. शौर्यविलयो लंकारयन्नुद्योग[2]स्तदनिन्द्यशासनमतस्मद्विक्रमो विक्रम ॥[32]
निकृनिविकृतगंगाश्शृङ्खलोवद्धनिष्ठा[3]-
मृतिमयुरनुकूला मण्डलेशा[4] स्वभृ-

31. त्या [।]
विरजसम[5]हितेनुर्यस्य वाह्यालिभूमिं
परिवृति[6] विष्टया वेंगिनाथा दयोपि ॥ [33]
राजामात्यवराविव स्वहितकार्यालस्यनष्टौ हठा-
द्दण्डेनैव नि-

32. यस्य मूकवधिरावानीय हेलापुरे [।]
लंकानच्छिल[7] तत्प्रभुप्रतिकृती का (च्ची) [ञ्ची] मुपेतौतत.[8]
कीर्त्तिस्तम्भनिभौ[9] शिवायतनके येनेह संस्थापितौ[10] ॥ [34]
या-

33. स्या[11] कीर्त्तिस्त्रलोक्या[12]न्निजभुवनभरं भर्त्तुमासीरसमर्थः
पुत्रश्चास्माकमेकस्सफलमिति कृतं जन्म[13] धर्म्मैरनेकैः [।]
किं कर्त्तु[14] स्थेय[15]मस्मिन्निति विम-

34. लयशःपुण्यशोपान[16]मार्ग्गं
स्वर्ग्गप्रोत्तुंगसौध[17] प्रतिरदनुपमः[18] कीर्त्तिम्रे(मे)वालुयात्तः (तः) ॥[35]
वन्धूनां[19] वन्धु[20]राणामुचितनिजकुले पूर्व्वजानां प्रजानां

---

1. Ibid. मौलि 2. Ibid. लकारयन्कारयन्नुद्योगै- 3. Ibid. शृंखलावद्ध-
4. Ibid. मण्डलेशा 5. Ibid. -ममितेनु- 6. Ibid परिवृतिमनु-
7. D. R. Bhandarkar reads लङ्गान किल 8. Ibid. -मुपेते
9. Ibid. -निभे 10. Ibid. मस्थापिते 11. Ibid. स्याशा
12. Ibid. स्त्रिलोक्यां निज 13. Ibid. जन्म 14. Ibid. -कर्त्तुं
15. Ibid -स्थेय- 16. Ibid. -सोपान- 17. Ibid. सौधं
18. Ibid यद् 19. Ibid. बन्धूनां
20. Ibid. वन्धुराणा But Dr H. Sastri pointed out that the original has जानाम्प्रजानाम्

जाता-

35. नां धवभावां भुवनभरितमक्कीर्तिमूर्तिरियत्ता[1] [।]

आतुं कीर्त्तिं[2] सलोकां कलिकलुषमथो हंतुमंतो रिपूणां

श्रीमान्सिंहासनस्थो युधयुत[3]चरितोगोधव-

36. र्षं प्रशास्ति[4] ॥ [36]

स्नातु[5] मशान्त्विशेतुं रणशिरसि परान्मायकेभ्य[6]-

× ग्र (:) दातुं मित्त्रोर्द्धं स्वविसत्वं धरणिपरिवृढो नेदशोन्य:[7] [।]

इत्थं मोत्पाद्य सार्थं पृथुरवपद-

37. दक्षाद्भिमन्द्रमद्योगो

यस्योन्द्रस्येव[8] नित्यं ध्वनति कलिमलध्वंसिनो[9] मन्दिराग्रे ॥ [37]

दृष्ट्वा लब्धराज्यमूर्द्धि [त] वृद्द[10]द्यर्मोप्रभावे नृपं

भूय[11] पीडशाज्य-

38. वाकृतयुगप्रारम्भ[12]हृत्याकुल: [।]

नेष्पथन्नान्तुप्रविश्य विषमो मायामयोसौ कलि:

सामन्तान्सचिवान्स्वबान्धव[13]जनान्क्षोभयत्स्वीकृताम्[14] ॥ [38]

39. [illegible] [15] [illegible] [16] [illegible] [17] स्वयं

[illegible] [।]

[illegible]

40. [illegible] [18] [illegible]

मधुरेवं कलिकाल[19]मित्यवसितं सद्वृत्तमुद्दृत्त[20] ॥ [39]

विततमहिमधाम्नि व्योम्नि संहृत्य धाम्ना

मितवति महतीन्द्रोम्मण्ड-

41. ले ताराकाश[21] [।]

उदयमहिमभाजो भ्राजितास्समतापे

विरतवति विजिह्माश्चोर्ज्जितास्तावदेव (:) ॥ [40]

गुरुधुय[22]मनुयातस्ताय[23]पातालमल्ला-

42. दुदयगिरिमहिम्नो रट्टमार्त्तण्डदेव: ।

पुनरुदयमुपेयो[24]धृततेजस्विचक्रे

---

1. Ibid. -मूर्तिरियतानाम् 2. Ibid. कीर्त्ति 3. Ibid. युध-

4. Ibid. वर्ष: प्रशास्ति 5. Ibid. त्रातुं 6. Ibid. मार्गणेभ्य:

7. D. R. Bhandarkar wants to supply समर्थ:

8. Ibid. यस्ये 9. Ibid. -ध्वंसिनो

10. D. R. Bhandarkar -वृद्द- 11. Ibid. भूय: 12. Ibid. -युगप्रारम्भ

13. Ibid. -स्सचिवान्स्वबान्धव- 14. Ibid. स्वीकृतान् 15. Ibid. मर्त्त्य

16. Ibid. कुर- 17. Ibid. स्वयमा- 18. Ibid. -विद्रुदि-

19. Ibid. -कालस्य- 20. Read. उद्धृत: 21. Ibid ताराकाश

22. Ibid. -धुर्य- 23. Ibid. स्तोयै 24. Ibid. -योऽत्र-

प्रतिहतमथ कृत्वा लोकमेकः पुनाति ॥ [41]
राजाग्मा मनएव तस्य

43. सचिवससामन्तचक्रं पुन-
स्तनीत्येन्द्रिय[1]वर्गं एप निधिवद्भागादयस्सेवकाः [।]
देहस्थानमधिष्ठित[2] स्वविषयं भोक्तु[3] स्वतन्त्रः षम-
स्त-

Second Plate, Second Side.

44. स्मन्भोक्तरि[4] सन्निपातविरशे सर्व्वेपि नश्यन्ति ते ॥ [42]
दोषानौषधवद्भ्रमानिलवत्शुष्के[5]न्धेनान्यग्निवत्
ध्वान्तं भानुवदात्मपूर्व्वज-

45. समाम्नायागतान्द्रोहकान् [।]
मंतापा[6]न्विनिहत्य यः कलिमलं धाम्यादि सम्प्रान्ततः (।)
कीर्त्या चन्द्रिक एव[7] चन्द्रधवलच्छत्रश्रिया

46. भ्राजितः ॥ [43]
यण्डा[8]भिहतोत्तरोरिव फलं मुक्ताफलं मण्डलात् (।)
यातं[9] शूकरयूथवद्गहनतस्तन्मन्दिरं हास्तिकं ।
यत्कोपोग्र-

47. दवाग्निदग्धतनवः प्राप्ता विभूतिं पने[10] (।)
तस्मादीपनतप्रसादतनवः प्राप्तो[11] विभूतिम्परं[12] ॥ [44]
यस्याज्ञां परचक्रि[13] स्रजमिवाजस्रं शि-

48. रोभिर्व्वह-
न्त्यादिग्दन्तिघटावलीमुखपटः कीर्त्तिप्रतानस्सतः[14] । (।)
यन्नस्थ[15] स्वकरप्रतापमहिमा कस्यापि दूरंयितः (।)
तेजकान्त[16]समस्तभूभृद्वि-

49. न पुवासौ न कस्योपरि ॥ [45]
यद्वारे[17] परमण्डलाधिपतयो दौवारिकैर्व्वारिकै-
रास्थानावसरं प्रतीक्ष्य वहि[18]रप्यभ्यासिता यासिता ।
गाणिक्यं वरक्षौ[19]-

---

1. D. R. Bhandarkar. -स्तन्नीत्येन्द्रिय- 2. Ibid. -ष्ठित.
3. Ibid. भोक्तुं 4. Ibid. -स्मिन्भोक्तरि- 5. Ibid. -च्छुष्केन्ध-
6. Ibid. मंतापाद्विनि- 7. Ibid. चन्द्रिकयेव 8 Ibid. -यद्दण्डाभिहतात्तरो-
9. Ibid. -लाघात्रं 10. Ibid. परे
11. Ibid. प्राप्ता, Dr. H. Sastri pointed out that the original reads प्राप्ता.
12. Ibid. -म्परे 13. Ibid. चक्रिणः 14. Ibid. -स्सित
15. Ibid. यत्रस्थः 16. Ibid. तेज कान्त-
17. Dr. Bhandarkar reads यद्द्वारे 18. Ibid. वहि- 19 Ibid. वररक्ष-

50. किंकवितं तद्वास्तिकं दास्तिकं (।)
नाशास्याम[1] यदीति[2] यत्र निजकं पश्यन्ति नश्यन्ति च ॥ [46]
सर्पं पातुमसो[3] ददो [4]निजतनुं जीमूतकेतोस्सुनः (।)
श्येनायाथ शिबि[5] क-

51. पोतपरिरक्षार्थं दधीचोर्थिने ।
तेष्वेकैकमतर्पयन्किल महालक्ष्म्यै स्वावा[6]मांगुलिं
लोकोपद्रवशान्तये स्म दिशति श्रीवीरनारायणः ॥ [47]
हत्वा भ्रातर-

52. मेव राज्यमहरद्देवीं च दीनस्ततो
लक्षं कोटिमलेखयन्किल[7] कलौ दाता स गुप्तान्वयः [।]
येनात्याजि तनु[8] स्वराज्यमसकृद्बाह्यार्थकैः[9] का कथा
ह्री-

53. स्तस्योन्नतिराष्ट्रकूट[10]तिलको दातेति कीर्त्यावपि[11] ॥ [48]
स्वभुजभुजगनि[12]स्त्रिशोग्रदंष्ट्राग्रदष्ट,
प्रबल[13] (बल) रिपुसमूहे मोघवर्षे मघीशे[14] । (।)
न दुध-

54. तिपदमीतिव्याधिदुष्कालकाले[15]
हिमशिशिरवसन्तग्रीष्मवर्षाशरत्सु । [। 49]
चतुस्समुद्रपर्यान्तः[16] समुद्र[16a] यत्प्रसाधितं [।]
भ्रमा समस्तभूपालमुद्रा ग-

55. रुडमुद्रया ॥ [50]
राजन्द्रास्ते[17] वन्दनीस्तु[18] पूर्वं येषान्धर्म्मा[19]न्पालानां[20]योसमदादैः[21] [।]
ध्वस्तादुष्टा वर्त्तमानास्सधर्म[22]प्रार्थ्या ये ते भाविनः[23]पार्थिवेन्द्राः[24] [॥51॥]
भुक्त[25] के-

56. श्चिक्रमेणा[26]परेभ्यो दत्तं चान्यैस्यक्तमेवापरैर्यत् [।]

---

1. Ibid. नादास्यामो but he admits that it spoils the metre.
2. Ibid. यदेति 3. Ibid. -मसौ 4. Ibid. ददौ 5. Ibid शिबि.
6. Ibid. स्ववामां- 7. Ibid -लेखयत्किल 8. Ibid. तनु'
9. Ibid. -ह्याथा- 10. Ibid हीस्तस्योन्न and कूट 11. Ibid. कीर्त्यावपि
12. Ibid. -भुजगनि- 13. Ibid. -प्रबल-
14. Ibid. -महीशे 15. Ibid. -काला-
16. D. R. Bhandarkar पर्यन्तं 16a. Ibid. -स्वमुद्रं 17. Ibid. राजेन्द्रा-
18. Ibid. वन्दनीया- 19. Ibid येषां धर्म्म- 20. Ibid. पालनी
21. Ibid. दाद्यैः 22. Ibid. स्वधर्म्मं 23 Ibid. भावि-
24. Ibid.' पार्थि- 25. Ibid. -भुक्तं 26. Ibid. श्चिद्विक-

कस्थानित्ये[1] तत्र राज्य[2] महद्भिः कीर्त्या[3] धर्म्मः केवलं पालनीयं[4] ॥ [52]
तेनेदमनिलविद्युचञ्चलमवलो[5]–

57. वय जीवितमसारं । (।)
क्षितिदानपरमपुण्यं प्रवर्त्तितो ब्रह्मदायोयं ॥ [53]
स च परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीजगतुंगदेव[6]
पादानुध्यातपर–

58. मभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीपृथ्वीवल्लभ
श्रीमदमोघवर्षश्रीवल्लभनरेन्द्रदेवः कुशली सर्व्वानेव यथासम्बन्ध्य[7]मान-
कान्राष्ट्रपतिविषयपति–

59. ग्रामकूटयुक्तकनियुक्ताधिकारिकमहत्तरादी[8]
समादिशत्यस्तु (॥) वस्संविदितं यथा मान्यखेटराजधान्यात[9]स्थितेन
मया मातापित्रोरात्मन (क) श्चैहिकामु–

60. त्रिक पुण्ययशोभिवृद्धये ॥ॐ॥
करहडविनिर्गतभरद्वाजाग्निवेश्यानां आंगिरस बारहस्पत्यानां[10] भार-
द्वाजाजैसब्रह्मचारिणे[11] सावित्रुवारक–

61. भट्टतपौत्राय[12] । गोलसडगमिपुत्राय[13] । नरसिंघदीक्षित.[14] । पुनरपि
तस्मै[15] विषयविनिर्गता[16] । तस्मै[17] गोत्रे च भट्टपौत्राय । गोविन्दभट्ट–

62. पुत्राय । रच्छादित्यक्रमवृत:[18] । तस्मि[19] देपे । वह्वृमुखसब्रह्म[20]चारिणे
दावडिगहियसहासपौत्राय । विष्णुभट्ट (।) पुत्राय । तिविक्रम[21]–

63. षडंगमि[22] पुनरपि तस्मिं[23] देपे वच्छगोत्रसब्रह्मचारिणे[24] । हरिभट्ट-
पौत्राय । गोवादित्यभट्टपुत्राय । केमवगहियसाहासः[25] ।

Third Plate.

64. चतुकान्नो[26] वह्वृचसखानां[27] । एवं चतुकः[28] ब्राह्मणानां ग्रामो दत्तः

---

1. Ibid. कास्था– 2. Ibid. राज्ये 3. Ibid. कीर्त्यै
4. Ibid. –नीयः 5. Ibid. विद्युचञ्चल– 6. Ibid. जगत्तुंग–
7. Ibid. –सम्बध्य– 8. Ibid. महत्तरादीन् 9. Ibid. –धान्यवस्थितेन
10. Ibid. भरद्वाजाग्निवेश्यांगिरसबार्हस्पत्यानां 11. Ibid. द्वाजगोत्र सब्रह्म
12. D. R. Bhandarkar. –क्रमवित्– 13. Ibid. –षडंगवित्–
14. Ibid. नरसिंह दीक्षितस्य 15. Ibid. –तद्विषय– 16. Ibid. –विनिर्गताय
17. Ibid. तस्मिन् 18. Ibid. क्रमविदे 19. Ibid. तस्मिन्देशे
20. Ibid. –ब्रह्म– 21. Ibid. त्रि०– 22. Ibid. –गविदे
23. Ibid. तस्मिन्देशे 24. Ibid. वत्स and ब्रह्म 25. Ibid. केशव and साहासाय
26. Ibid. –ष्कानां 27. Ibid. बह्वृच शा– 28. Ibid. एवं चतुष्करय ब्रा–

संजाणसमीपवर्त्तिनः चतुर्विंशति[1]ग्राममध्ये । खरिवल्लिकानामग्रामः तस्य चाघाट-

65. नानि:[2] पूर्व्वतः कल्लुवी समुद्रगामिनी नदी । दक्षिणतः उप्पल-हत्थकं[3] भट्टग्रामः । पश्चिमतः नन्दग्रामः । उत्तरतः धम्मवल्लिकाग्रामः । अयं ग्रामस्य संज्ञाते

66. पत्तने शुंकेन शुण्यायामिग्रामं सवृक्षमालाकुलं भोक्तव्यं । एवमयं चतुरा-घाटनोपलक्षितः सोद्रंगस्सपरिकरः सदण्डदसपराधः[4] सभूतापात्त-प्रत्ययः[5] सोत्प-

67. द्यमानविष्टिकः सधान्यहिरण्यादेयः अचाटभटप्रवेश्यः सर्व्वराजकीयानाम-हस्तप्रक्षेपणीया[6] आचन्द्रार्क्कार्ण्णवक्षितिसरित्पर्व्वतसमकालिनः[7] पुत्र-पौत्रान्वयक्रमो-

68. पभोग्यः पूर्व्वप्रत्य[8]मह्मदेयदायरहितोभ्य[9]न्तरसिद्धयाय भूमिच्छिद्र-न्यायेन[10] शकनृपकालातीत संवत्सरशतेषु सप्तसु नवत्रुत्तराण्यधिकेषु[11] नन्दनसंवत्सरान्तर्गतपुष्य-

69. मास उत्तरायणमहापर्व्वणि बलिचरुवैश्वदेवाग्निहोत्रतिथि[12]सं (सं) तर्प्पणार्थं[13] अघोदकादिसर्गेण प्रतिपादितः अतोस्योचितया ब्रह्म[14]दाय-स्थित्या भुंजतो भोज-

70. यतः कृषतः कर्षयतः प्रदिशतो वा न कैश्चिल्यापि[15] परिपन्थना कार्य्या तथागामिभद्रनृपतिभिरस्मद्वंश्यैरन्यैर्व्वा सामान्यं भूमिदानफलमवेत्य विद्युल्लोला-

71. न्यनित्यैश्वर्य्याणि त्रिणाग्रलग्नजलबिन्दु[16]चंचलं च जीवितमाकलय्यस्व-दायनिर्व्विशेषोयमस्मद्दा[17]यानुमन्तव्यः प्रतिपालयितव्यश्च ॥ यश्चाज्ञान-तिमिरपट-

72. लावृतमतिराच्छिद्य[18]मानकं चानुमोदेत सपंचभिर्म्महापातकैस्सो[19]पपात-कैश्च सयुक्त[20] स्यादित्युक्त[21] च भगवता वेदव्यासेन व्यासेन । षष्टि[22] वर्षसहस्रा-

---

1. Ibid. -वर्तिचतुर्विंशति 2. Ibid. -गानि 3. Ibid. -हत्थको
4. Ibid. -दशापराधः
5. Ibid. -पातप्रत्यायः the original reads as pointed out by Dr. Sastri as संभूतोपात्त
6. Ibid. -णीयः 7 Ibid. कालीनः 8. Ibid -प्रदत्तब्रह्म
9. Ibid. -भ्यन्तरसिद्धया 10. Ibid. -न्यायेन
11. Ibid नवत्युत्तराण्यधिकेषु or rather त्रिनवत्य-or मयोनवत्य-
12. Dr. Bhandarkar बलि and होत्रातिथि 13. Ibid.-थार्थे 14. Ibid. ब्रह्म-
15 Ibid. कैश्चिदल्पापि 16. Ibid. तृणाग्र-and बिन्दु 17. Ibid. -दस्मद्दायो-
18. Ibid. -मतिराच्छिन्द्यादाच्छिद्य 19. Ibid. -पातकैरुप-
20. Ibid. संयुक्तः 21. Ibid. स्यादिति । उक्तं 22. Ibid. षष्टि

73. णि स्वर्ग्गे तिष्ठति भूमिदः [।] आच्छेता (त्ता) चानुमन्ता च
तान्येव नरके वसेत् [॥]
विन्ध्याटवीष्वतोयासु शुष्ककोटरवासिनः [।]
कृष्णसर्प्पा हि जायन्ते भूमिदानं हरन्ति

74. येत्[1] ॥ [55]
अग्नेरपत्य[2] प्रथमं सुवर्ण्णं भूर्व्वैष्णवी सूर्य्यसुताश्च गावः [।]
लोकत्रयं तेन भवेद्धि दत्तं यः काराचनं[3] गां च महीं च दद्यात् ॥ [56]
बहुभिर्व्वसुधा[4] भुक्ता

75. राजभिस्सगरादिभिः [।]
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ॥ [57]
स्वदत्ताम्परदत्तां वा यत्नाद्रक्ष नराधिप [।]
महीं महिमतां[5] श्रेष्ठ दानाच्छ्रेयो[6]नुपालनं ॥ [58]

76. इति कमलदलाम्बुविन्दु[7]लोलां श्रियमनुचिन्त्य मनुष्यजीवितं च [।]
अतिविमलमनोभिरात्मनीनैं[8]हि पुरुषैःपरि[9]कीर्त्तयो विप्याः[10] ॥ [59]
लिखितं चैत[11] धर्म्माधि–

77. करणसेनभोगिकेन[12]वालभकायस्थवंशजातेन । श्रीमदमोघवर्षदेवकमला-
नुजीविना गुणधवलेन वत्सराजसूनुना ॥ महत्तको

78. गोग्गूण्पक[13] राजात्व[14]मुखादेशेन दूतकमिति[15] ॥ मंगल महश्री[16] ॥❀॥

59. RĀDHANPUR PLATES OF GOVINDA III.

Prov. : Rādhanpur.
Date. : Śaka Samvat 730 (=808 A. D.)
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Northern Brāhmī.
Ref. : Buhler, *Ind. Ant.* Vol VI P. 59 ff. Kielhorn *Ep. Ind.* Vol. VI pp. 2039-251.

---

1. Ibid. ये
2. Ibid. –रपत्यं
3. Ibid काञ्चनं
4. Ibid. बहु–
5. D. R. Bhandarkar. महीमतां
6. Ibid. –च्छ्रेयो–
7. Ibid. –दलाम्बुबिन्दु
8. Ibid. –रात्मनीनैर्न–
9. Ibid. पुरुषै–ऽपर–
10. Ibid. विलोप्याः
11. Ibid. चैतद्
12. Ibid. धर्म्माधिकरणिक–
13. Ibid. रापको
14. Ibid. –राजत्व–
15. Ibid दूतक इति
16. Ibid. मङ्गलं महाश्रीः

Text

First Plate

1. ओं [॥]
स वोव्याद्वेधसा धाम यन्नाभिकमलं[1] कृतम् [।]
हरश्च यस्य कान्तेन्दुकलया कमलङ्कृतम् [॥ 1]
भूपोभवद्वृ (वृ) षदुरन्धर राज-
2. मान
श्रीकौस्तुभायतकरैरुपगूढकण्ठः [।]
सत्यान्वितो विपुलचक्रविनिर्जितारि-
पक्षोप्यकृष्णचरितो भु-
3. वि कृष्णराजः [॥ 2]
यश्छेदभयाश्र (धि) ताखिलमहाभृत्कुलभ्राजितात्[2]
दुर्लंघ्यादपरैरनेकविमलभ्राजिष्णु-
4. रत्नान्वितात्[3] [।]
यत्तालुक्यकुलादनूनवि (बु) धव्राताश्रयो वारिधे-
र्लक्ष्मीन्म (म) न्दरवत्सलीलमचिरादाकृष्ट[4]वांन्वल्लभः [॥ 3]
5. तस्याभूत्तनयः प्रतापविसरैराक्रान्तदिङ्मण्डलः
चण्डांशोः[5] सदृशोप्यचण्डकरतामह्लादितक्ष्मातलः [।]
धोरो
6. धैर्यधनो विपक्षवनितावक्त्राम्बु (म्बु) जश्रीहरो
हारीकृत्य यशो [।] यदीयमनिशं दिङ्नायिकाभिर्धृतम् [॥ 4]
ज्येष्ठो [ष्ठ] ल्लङ्घन[6]-

---

1. The allusion here is to Viṣṇu from whose navel the Brahmā in Indian mythology is said to have emanated.
2. Kielhorn reads भ्राजिताद्.
3. The horses, elephants and beautiful women are enumerated among the Mahāratnāni (Cf. 'Raghu XVI-1, also Kād. P. 30. Prof. Peterson ed.)
4. Ibid. ष्टवान् 5. Ibid. -लश्चण्डांशो
6. *It is thought sinful for a young prince to sit aside or generally act* in opposition to an elder brother (Cf. Nirukta II-10) for other meanings of the word ज्येष्ठोल्लंघन or ज्येष्ठातिक्रम see Kielhorn. Ep. Ind. VI. P. 247 note 7.

7. जातयाप्यमलया लक्ष्म्या समेतोपि सं[1]–
यो भुक्तिर्मलमण्डल स्थितियुतो दोषाकरो न क्वचित् [।]
कर्णाधस्थितदान सं–

8. ततिभृतो यस्यान्यदानाधिकं
दानं वीक्ष्य सुल[ज]जता इव दिशां प्रान्तेस्थिता दिग्गजः [॥ 5]
अन्यैर्न जातु विजितं

9. गुरुशक्तिसार
माक्रान्तभूतलमनन्यसमानमानम् [।]
येनेह ब (ब)द्धमवलोक्य चिराय गङ्गं

10. दूरं स्वनिग्रहभियेव कलिः प्रयातः [॥ 6]
एकत्रात्मब (ब) लेन वा[र] निधिनाप्यन्यत्र रुध्वा धनं
निष्कृष्टा [सि]–

11. भटोद्धतेन विहरद्ग्राहातिभीमेन च [।]
मातङ्गान्मदवारिनिर्झरमुचः प्राप्यानतान्पल्लवात्
12. तच्चित्रं मदलेशमप्युदिनं यस्पृष्टवां[2] न क्वचित् [॥ 7]
[हेला] स्वी [कृ] त गौड राज्य कमलामत्तं प्रवेश्याचिरात्[3]
दु–

13. र्मार्गं मरुमध्यमप्रतिब (बल) लैर्यो वत्सराजं ब (ब) लै [:] [।]
गौडीयं शरदिन्दुपादधवलं च्छत्रद्वयं[4] केवलं
तस्माच्चाहृ–

14. त तद्यशोपि ककुभां प्रान्ते स्थितं तत्क्षणात् [॥ 8]
लब्ध (ब्ध) प्रतिष्ठमचिराय कलिं सुदूर–
मुत्सार्य शुद्धचरितैर्धर–

15. णीतलस्य [।]
कृत्वा पुनः कृतयुगश्रि (श्री) यमप्यशेषं
चित्रं कथं निरुपमः कलिवल्लभोभूत् [॥ 9]
प्राभूर्धैर्यवतः[5]

16. ततो निरुपमाद्विन्दुर्यथा वारिधेः
शुद्धात्मा परमेश्वरोन्न[6]तशिरः संसक्त पादः सुतः [।]
पद्मानन्दकरः

---

1. Kielhorn मन् 2. Ibid. स्पृष्टवोन्न, Buhle यत्स्पृष्ट

3. Ibid. आचिराद् 4. Ibid. च्छत्र

5. Dr. Kielhorn प्राभुर्द्धैर्यवतस्

6. परमेश्वर here means Shiva. For the double meaning of the word cf. HarṣacharitaP. 162. इदानीं तु शशीव शिरसा परमेश्वरेणासि वोढव्यो जात:.

17. प्रतापसहितो नित्योदयः प्रोद्यतः
पूर्वाद्रेरिव भानुमानभिमतो गोविन्दराजः सताम् [॥ 10]
यस्मि¹ सर्व-
18. गुणाश्रये क्षितिपतौ श्रीराष्ट्र [कू] टान्वयो
जाते यादववंशवन्मधुरि [पा] वासीदलङ्घ्यः परैः [।]
दृष्ट्वा-

Second Plate First Side.

19. यथयः कुमारस्य²सदृशा स्थानेन येन [नौ] ब्रता-
मुक्ताहारविभू [षितः] स्फुटमिति प्रार्थि [नोऽ] र्थिन³ [नौ]-
प्यस्याकार-
20. समानुपं तु (त्रि) भुवनव्याप्तिरप्योषितं
कृष्णस्येव निरीक्ष्य यच्छति पितर्यैकाधिपत्यं भुवः [।]
आस्तां तात त-
21. वैतदप्रविहृता दत्ता त्वया कण्ठिका⁴
किन्नाहेव मया धृतेति पितरं युक्तं वचो योऽभ्यधात् [॥ 12]
तस्मि⁵ स्वर्ग-
22. विभूषणाय जनके जा (या) ते यशः शेषता-
मेकीभूय समुद्यतां वसुमतीं संहारमाधित्सया [।]
विच्छाया⁶
23. सहसा व्यधात्त नृपतीनेकोपि यो द्वादशा-
ख्याताभ्यधिकप्रतापविसरः संवर्तकोर्कानिव [॥ 13]
येना-
24. स्यन्तदयालुनाथनिस्तकक्लेशादपास्यायतात्
स्वं देशं गमितोपि दर्पविसराद्यः प्रातिकूल्ये स्थितः [।]
या-
25. वत्र भुनु (कु) टी ललाटफलके यस्योन्नते लक्ष्यते
विक्षेपेण विजित्य तावदचिराद्द (ब) द्धः स गङ्गः पुनः [॥ 14]
सं-
26. धानाशु शिलीमुखां⁷ स्वसमया⁸ वा (धा) णा⁹सनस्योपरि
प्राप्तं वद्धिमर्व (वं) धुर्जीवविभवं पश्चादिवृक्षपन्वि-

---

1. Kielhorn यस्मिन् 2. Ibid, कुमा॰ सदृशा
3. Ibid, अर्थिनाम् । यस्याङ्कारः
4. For कण्ठिका see Ep. Ind. V, P. 138 note 2. 5. Kielhorn तस्मिन्
6. Kielhorn विच्छायान् 7. Ibid. मुखान् 8. Ibid. मयान्
9. Kielhorn takes it as Dvandva compound बाण—असन (Bower), mentioned in the Śiśupalbadha VI. 46-47. also Kādambari P. 21

27. तम् [।]
सम्रच्युमुदीक्ष्य यं शरदृतुं पर्जन्यवद्गूर्जरो
नष्टः क्वापि भयात्तथा न समरं स्व-

28. प्नेपि पश्येद्यथा [॥ 15]
यत्पादानतिमात्रकैकशरणमालोक्य लक्ष्मी [ं] निजां
दूरान्मालवना-

29. यको नयपरो यं प्राणमत्प्रांजलिः [।]
को विद्वां बलिना[1] सहाल्पब (व) लक स्पर्द्धां विधत्ते परं
नी-

30. तेस्तद्धि फलं यदात्मपरयोराधेक्यसंवेदनं [॥ 16]
विंध्याद्रेः कटके निविष्टकटकं श्रुत्वा चरैर्यं निजैः
स्वं देशं

31. समुपागतं ध्रुवमिव ज्ञात्वा [।] भिया प्रेरितः [।]
मार [वा] वं महीपतिर्द्रुतम [ग] ा दृग्राहपूर्वैः परैः[2]
यस्येच्छाम-

32. नुकूल्यं[3] कुलधनैः पादौ प्रणामैरपि [॥ 17]
नीत्वा श्रीभवने घनाघनघनव्याप्तोव (ब) रो प्रावृषं
तस्मा-

33. द्रागलवां[4] समं निज ब (ब) लैरातुंगभद्रातटं [।]
तत्रस्थः स्वकास्थितामपि पुनर्नः (निः) शेषमाकृष्टवां[5]
विक्षेपैरपि

34. चित्रमानतरिपुर्यः पल्लवानां श्र (श्रि) यं [॥ 18]
लेखाहारमुखोदिताद्धवचसा यत्रैत्य वेङ्गीश्वरो
किंकरवद्भय-

35. चादविरतः कर्म स्वशर्मेच्छया [।]
बाह्याळीकृतिरस्य येन रचिता व्योमाग्रलग्ना [र] चत्[6]
रात्रौ मौक्तिकमालि-

36. कामिव कृता मूर्द्धस्थताराग़णैः [॥ 19]
संत्रासात्परचक्रराजकमगात्तापूर्वसेवाविधिः
व्याव[7]द्धांजलि-

समरोद्धतपताकिनीव बाणासन आरोपित शिलीमुखा, Ibid. P. 127. समरमुखेरिव पुंनाग समाकृष्ट शिलीमुखैः । Exactly in the same sense this word occurs in the inscription of Dharmasena III of Valabhi (Ep Ind. Vol. I P. 88 Il. 37-38, C I. I. III P. 176 L 36).

1. Kielhorn विद्वान्बलिना 2. Ibid. —परैर्यं 3. Ibid. —कूलयन्
4. Ibid. -लवान् 5. Ibid. —ष्टवान 6. Ibid —आचाराद्
7. Dr. Kielhorn विधिव्यावद्ध-

37. शोभितैक (न) चरणं मूर्धा यदृह (हि) द्रपं [।]
पादद्वय पराङ्मंभूपणगुणैर्नालंकृतं [त] तथा
मा भैषी–

Second Plate : Second Side

38. रिति सरपाहितपशरिथग्या यथा तद्रिरा[1]द्व [॥ 20]
तैनेदमनिलविद्यु [च] चंचलमवलोक्य जीवितमसारं [।]
क्षिति–

39. दानपरमपुण्यः प्रवर्तितो म (ब्र) ह्मदायोयं [॥ 21]
स च परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीम–

40. द्धारावर्षदेवपादानुध्यातपरमभरम[2]भट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वर·
पृथ्वीवल (ल्ल) भश्रीमदमू–

41. घवर्ष श्रीश्रीवल्लभनरेन्द्रदेवः कुशली सर्वानेव यथासम्बध्यमानका[3] राष्ट्र·
पतिविषयपतिग्रामकूटा[4]यु–

42. क्तकनियुक्तकआधिकारिकमहत्तरादीं समादिशत्य[5]स्तु वः संविदितं यथा
श्रीमयूरखण्डीसमावासिते–

43. न मया मातापित्रोरात्मनश्चैहिकामुष्मिकपुण्ययशोभिवृद्धये ।
तिगविवास्तव्य त [त्] चैविद्यसामान्य ते (तै) त्तिरीय–

44. यसब (ब्र) ह्मचारि भारद्वाजसगोत्रनागैय्यभट्टपौत्राय
चन्दियम्मगहियसाहसपुत्राय परमेश्वरभ–

45. ट्टाय रासियनभुक्त्यन्तर्गतः रत्तञ्जुणानामग्रामः तस्य चाघाटनानि पूर्वतः
सिन्हा नदी दक्षिणतः व–

46. कुलाला पश्चिमतः मिरियदाण उत्तरतः वरहग्रामः एवमयं चतुराघाटनोप·
लक्षितः तथा अ–

47. नन्तविष्णु (ष्णु) भट्ट विदद्धुवे [स] गोहल्ल ['] मपडंगी [च]·
[न्न] सव्वैभट्टचन्द्दिमट्टकृष्णनागैमट्टमाध–

48. वैरियप्पुविट्ठुदेवणैय्यमट्टयैय्यमट्टस्येवमादिमुखानां (णां) ब्रा
(ब्रा) ह्मण–

49. नां चत्वारिंशद्ब्राह्मणसमन्वितानां रत्तजुण ग्रामः सोद्रंगः
सपरिकरः स–

50. दशापराधः सभूतोपात्तप्रत्यायः सोत्पाद्यमानविष्टिकः सधान्यहिरण्या·
देयः अचाट–

---

1. Ibid. तद्गिरा

2. Ibid. परमभट्टारक this भरम after परम is superfluous, and has been perhaps repeated only by mistake.

3. Ibid. संबध्यमानकान्   4. Ibid. ग्रामकूटायु–

5. Ibid. आसीत्समादिशति । अस्तु

51. भट प्रावेश्यः सर्वराजकीयानामहस्तप्रक्षेपणीयः आचन्द्रार्क्कार्णवक्षितिस-
रित्पर्वत-
52. समकालीनः पुत्रपौत्रान्वय क्रमोपभोग्यः पूर्वप्रत्तदेवब्रा (ह्म) ह्मदायर-
हितोभ्यन्तरसि [द्ध] ध्या भू-
53. मिच्छिद्रन्यायेन श [क] नृपकालातीतसंवत्सरशतेषु सप्तसु त्रं (त्रि)
शदुत्तरेषु सर्वजिन्नाम्नि संव[स]-
54. रे श्रावणबहुल अमावास्यां सूर्यग्रहणपर्वणि ब (ब) लिचरु वैश्व (श्व)
देवाग्निहोत्र पञ्चमहायज्ञ-
55. कृ (क्रि) योत्सर्पणार्थं स्नात्वाद्योदकातिसर्गेण प्रतिपादितः [।] यतो-
स्योचितया ब्र (ब्र) ह्मदायस्थित्या
56. भुंजतो भोजयतः कृषतो कर्षयतः प्रतिदिशतो वा न कैश्चिदल्पापि परि-
पंथना कार्या

60 BHOR STATE MUSEUM PLATES OF DHARAVARSHA DHRUVARAJA.

Prov. : Nothing definite.
Date. : Saka Samvat. 702 (=780 A. D.).
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgari
Ref. : Dr. A. S. Altekar *Ep. In.* Vol XXII. P. 1760 ff.

Text

First Plate.

1. ओं [।]
स वोव्याद्वेधसा धाम यं (यन्) नाभिकमलं कृतं (तम्) [।]
हरश्च यस्य का (कां) तेंदुकलया कमलं कृतं (तम्) । [। 1 ॥]
आसीद्वि (द्वि) ष-
2. ति (ति) मिरमुद्यतमण्डलाग्रो-
ध्व (ध्व) स्ति नयंन (यन्न) भिमुखो रणशर्व्वरीषु [।]
भूपशु (परशु) चिर्विधुरिवास्त (स) दिगंतकीर्त्ति-
3. र्गोविंदराज इति राजसु राजसिंघ (हः) [॥ 2 ॥]
दृष्ट्वा चमून (म) भिमुखीं सुभटाट (टाट्ट) हासा-
मुन्ना (म) मितं सपदि येन रणे-
4. षु नित्यं [।]
दष्टाधरेण दधता भ्रुकुटिं ललाटे
खड्गं कुलञ्च हृदयञ्च निजञ्च स (स) त्वं (सत्वम्) । [। ३ ॥]
खड्गं करामो (मा) न्मुखत—

1. Kielhorn बहुलामावस्या

5. अशोभा,
मानो मनस्तस (स्स) मनेव यस्य [।]
महाहवे नाम निशम्य सद्य-
स्त्रयं रिपूणां विगलत्यकाण्डे । [। 4 ॥]
स-

6. त्यात्मजो जगति विश्रुतदीर्घकीर्त्ति-
रार्त्तार्तिहारिहरिविक्रम [धाम] धारी [।]
भूपस्त्रिविष्टपनृपा (नृपा) नुकृति (तिः) कृत-

7. ज्ञः
श्रीकर्क्कराज इति गोत्रमणिर्बं (र्बं) भूव । [। 5 ॥]
तस्यो (स्य) प्राभिन (प्रभिन्न) कराट (कराट) च्य (च्यु) तदानि-
(न) दंति-
दंतप्रहाररुधि-

8. रोल्लि (ल्लि) खितंश (सांस) पीठ [: ।]
क्ष्माप [:] क्षितौ क्षपितशत्रुरभूत (त्त) नूजः
सद्राष्ट्रकूटकनकाद्र (द्रि) रिवेंद्रराज [: ॥ 6 ॥]

9. तस्योपार्जितमहसस्तनयश्चतुरुदधि वलय मालिन्या [: ।]
भोक्ता भुवः शतक्रतुसदृशः श्रीद (दं)-

10. तिदुर्गराजोभूत् [॥ 7 ॥]
काञ्चीशकेरलनराधिपचोर (ल) पाण्ड्य-
श्रीहर्षवज्रटविभेदविधानदक्ष (क्षम्) [।]
कर्ण्णाटकं प (ब) लमचिंत्यम-

11. जेयमन्यै (मन्यै)-
र्भृ (र्भृ) त्यै (त्यैः) कियद्भिरपि यः सहसा जिगाय: (य) [॥ 8 ॥]
आ (अ) भ्रूविभंगमगृहीत निशातशस्त्रं (स्त्र)-
मश्रांतमप्रतिह-

12. ताज्ञमपेतयत्नं (त्नम्) [।]
यो वल्ल (ल्ल) भं श (स) पदि दण्ड [बलेन] जित्वा
राजाधिराज प [र] मेश्वरतामवाप ॥ [9 ॥]
आ सेतोर्व्विपुलो-

13. पलावलिलस [ल्लो] लोर्म्मिमालाजला-
दाप्रालेयकलङ्कितामलशिलाजालात्तुषाराचलात् [।]
आ पूर्वाप-

14. रवारिराशिपुलिना (न) प्रांतप्रसिधा (द्धा) वधे-
र्येनेयं जगति (ती) स (स्व) विक्रमव (ब) लेनैकातपत्रीकृतं (ता) [॥10॥]
तस्मिन्दि (स्मिन्दि)-

15. वं प्रयाते वल्लभराजे क्षतप्रजाबा (बा) धः [।]
श्रीकर्क्कराजसूनुर्म्महीपतिः कृष्णराजोभूत् । [॥ 11 ॥]
यस्य-

Second Plate, First side

16. स्वभुजपराक्रमनिशे (शे) षोच्छ्रा (त्सा) दितारिदिक्चक्रं [।]
कृष्णस्येवाकृष्णं चरितं श्र (श्री) कृष्णराजस्य ॥ [12 ॥]
शुभ्रतुंगतुंगतुरगप्र-
17. वृद्धरेणु(णू)द्ध (र्ध्व) रुध्य (द्ध) रविकिरणं(णम्) [।]
ग्रीष्मेपि नभो निखिलं प्रावृट्कालायते स्पष्टं (ष्टम्) ॥ [13 ॥]
दीनानाथप्रणयिषु यथेष्टचेष्टं स-
18. मीहितमजस्र (स्रम्) [।]
तत्क्षणमकालवर्षे (र्षं) वर्षति सर्व्वार्त्तिनिर्व्वापणं (णम्) [॥ 14 ॥]
राहप्पमात्मभुजजातबल (ब) लावलेप-
माजौ विजि-
19. त्य निशिताशि (सि) लताप्रही (हा) रैः [।]
पालिध्व (ध्व) जावलिशुभामचिरेण यो हि
राजाधिराजपरमेश्वरतां तता [न ॥ १५ ॥]
क्रोधादुत्खातख-
20. ड्गप्र (स्र) तरुचिचयैः (यै) र्भासमानं समंता-
दाजावु (द्धु) द्धृत (त्त) वैरिप्रकटगजघटाटोपसंक्षो [भ] दक्षं (क्षम्) [।]
शौर्यं त्यक्ता (क्त्वा) रिव-
21. र्गो भयचकित [व] पु [:] क्वापि दृष्ट्वैवसद्य (सद्यो)
दर्प्पाध्मातारिचक्रक्षयकरमगमद्यस्य दोर्द्दण्डरू (रू) पं (पम्) [॥ 16 ॥]
पाता यश्चतु-
22. रं [बु] राशिरशनालंकारभाजो भुवः
स्त्रैय (त्रय्या) श्चापि कृता (त) द्विजामरगुरु (रु) प्राज्याज्यपूजादरो (रः) [।]
दाता मानभृदग्रणीर्गुणव-
23. तां योसौ श्र (श्रि) यो वल्लभो
भोक्तुं स्वर्गफलानि भूरितपसा स्थानं जगामामरं (रम्) [॥ 17 ॥]
येन श्वेतातपत्रप्रहतरवि-
24. करव्रातताषात्सलीलं
[ज] ग्मे नासी (सी) रधूलिधवलितशिरसा वल्लभाख्यः सदा[1]जा ॥ (।)
स श्री [गो] विंदराजो जितजग-
25. दहितस्त्रैणवैधव्यहेतु (स्तु)-
स्तस्यासी [त्] सूनुरेकः क्षणरणदलितारातिमा (म) त्तेभकुंभः [॥18॥]
तस्यानुज [:] श्रीध्रुव-
26. राजनामा महानुभावोप्रहतप्रताप [: ।]
प्रसाधिताशेषनरेंद्रचक्रं (क्रः) क्रमेण बा (बा) लार्कवपु (पु) र्ब्व (र्ब)-
भूव [॥ 19 ॥]
ख्या (आ) ते यत्र च राष्ट्रकूटति-

1. It should be correctly read as सदाजौ

27. एकै स्तद्भूषामणौ
गुर्व्वी तुष्टिरपाखिलस्य जगतः सुस्वामिनि प्रत्यहं (हम्) [।]
स्स (स) त्यं श (स) त्यमिति प्रसा (शा) सति स-
28. ति दधामास (स) शुद्धांतिका-
मासीध (द्ध) र्म्मपरे गुणामृतनिधौ सत्यव्रताधिष्टि (ष्ठि) ते [॥ 20 ॥]
श्रीकाञ्चीपतिनोगवे (वें) गिकयुता
29. ये भाल [वे] शाश्वतः
माद्यानानयति स्म तो (तान्) क्षितिभृतो यः प्रातिराज्यानति (पि[1]) [।]
माणिक्याभरणानि हेमनिचयं
30 यस्य प्रत्योपरि
धं (र्वं) येन प्रति तं तथापि न कृतं चेतोन्यथा भ्रातरं (रम्) ॥ [21 ॥]
सामार्थैरपि वल्लभो नहि यदा सं [धि] त्स-
31. धातं त्सदा (वं तदा)
चा (आ) सुद्दंस (त) रणे विजित्य सहसा पश्चात (त्) तो भूपते (तीन्) [।]
प्राच्योदीच्यपराख्यपराख्य[2]पाश्यविश्व (रु) सापालिध्वजै-
32. भूंषितं
चिह्नैर्यः परमेश्वरत्वमखिलं लेभे महेन्तो (न्द्रो) विभुः [॥ 22 ॥]
शशधरकरनिकरनिभं यस्य यशः सुरन-

Second Plate : Second Side.

33. गाप्रसानुस्थैं [: ।]
परिगीयतेनुरक्तैर्विद्याधरसुंदरी [भि] र्बहे [: ॥ 23 ॥]
दृष्टोन्वहं योर्थिजनाय सर्व्वं सर्व्वस्वमानंदित वं (व)-
34. भुवनों [: ।]
मादृग्महृष्टो हरति स्म वेग (गात्) प्राणा [न्] यमस्यापि (पि)-
निलतविर्य (वीर्यः) [॥ 24 ॥]
तेनेदमनिलविद्युच (च) ञ्चलमव-
35. लोक्य जीवितमसारं (रम्) [।]
क्षितिदानपरमपुण्यं प्रवर्त्तितो ब (ब्र) ह्मदायोयं (यम्) [॥ 25 ॥]
स च परममट्टारकमहा-
36. राजाधिराजपरमेश्वर परममट्टारकश्रीमद (द्) अकालवर्षदेवपादानुध्या-
तपरमभट्टारक-
37. महाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीधारावर्षश्रीध्रुवराजनाम [।] श्रीनिरुपमदेव [:]
कुशली सर्व्वानेव य-
38. था [सं] व (ब) ध्यमानकं (कान्) राष्ट्रपतिविषयपतिग्रामकूटायुक्तका-
(क) नियुक्तकाधिकारिकमहत्तरादी [न्] समा-

---

1. It reads अपि in the Paithan plates of Govinda III.

2. The second पराख्य is, by mistake inscribed.

39. दिशत्यस्तु वः संविदितं यथा श्रीनीरानदीसंगमसमावासितेन मया माता-
पित्रोरात्मनश्चैहिका-

40. मुश्मि (ष्मि) कपुण्ययशोभिवृध (द्ध) ये करहाडवास्तव्यतचातुर्व्विद्य-
सामान्यगार्ग्गसगोत्र ब (ब)-

41. ह्वृच (ह्वृच) सब (ब्र) ह्मचारिणे दुग्ग (र्ग) भट्टपुत्राय सांगोपांगवेदार्थत-
त्त्वविदुषे वासुदेवभट्टा-

42. य श्रीमाल्लविषयांतर्गतंलघुवि (जि) मनामा ग्रामः तस्य चाघाट्ट (ट)-
नानि [।] पूर्व्वतः श्रीमालपतन (त्तनं) द-

43. क्षिणत (तो) लयणगिरि [:] पश्चिमतः वृ (वृ) हद्विंगकग्रामः उत्त-
रतः नीरा नाम नदी [।] एवमयं चतुराघा-

44. तनोपलक्षितो ग्राम [:] सोद्रंग [:] स (सो) परी (रि) करस (रस)
दण्डदशापराधस (रस) भूतोपा (त्ता) तप्रत्यायसो (रसो) त्पद्यमा-

45. नविष्टिक [:] सधान्यहिरं (र) ण्या (ण्या) देयो ऽ (यो) -
चाटभटप्रवेश्यः सर्व्वराजकीयानामहस्तप्रक्षेपणी-

46. य आचंद्रार्क्कार्णवक्षितिसरित्पर्व्वतसमकालीन [:] पू (पु) त्रपौत्रान्व-
यक्रमोपभोग्य (ग्यः) पूर्व्वप्रत्तदे-

47. वब्रा (ब्र) ह्मदायरहितोभ्यंतरसिध्या (द्धया) भूमिच्छिद्रन्यायेन शक-
नृपकालातीतसंवत्सरस (श)-

48. तेषु सप्तसु वर्षद्वयाधिकेषु सिद्धाथ (र्थं) नाम्नि संवत्सरे माघसित-
रथसप्तम्यां म-

Third Plate

49. हापर्व्वणि च (ब) लिचरुवैश्वदेवाग्निहोत्रातिथिपञ्चमहायज्ञक्रयो[1]त्सर्प-
णार्थं (र्थं) स्नात्वाद्योदकातिसर्गेण

50. प्रतिपादितो (तः) [।] यतोस्यो उ[2]चितया ब्र (ब्र) ह्मदायस्थित्या
भुंजतो भोजयत [:] कृपतः कर्षयतः प्रतिदिशतो वा न कै-

51. श्चिदल्पापि परिपंथना कार्या [।] तथागामिभद्रनृपतिभिरस्मद्वंश्यैरं-
(र) न्यैर्व्वा स्वा (सा) मान्यं भूमिदानफल-

52. मवेत्य विद्युलो (लो) लान्यनित्यैश्वर्याणि तृणाग्रलग्नजलबिं (बिं)-
दुचञ्चलञ्च जीवितमाकलय (य्य) स्वदायनि-

53. र्व्विशेषोयमस्मद्रा (दा) योनुमंतव्यः प्रतिपालै (लयि) तव्यश्च [।]
यश्चाज्ञानतिमिरपटलावृतमतिराचि (च्छि) द्या-

54. दाच्छिद्यमानकं[3] वानुमोदेत स पञ्चभिर्महापातकैशो (श्चो) पपातकैश्च
संयुक्त [:] स्या [त्] इ[4]त्युक्तञ्च भगव-

1. A. S. Altekar -क्रियो

2. After the preceding Sandhi this is superfluous.

3. Is damaged, but supplied by Prof. A. S. Altekar.

4. A. S. Altekar. स्यादिति । उक्तं च

55. ता वैदृष्यासेन [।] षष्टिं वर्षसहस्रा (स्रा) णि स्वर्गे तिष्ठति भूमिद [ः।]
आच्छेत्ता (त्ता) चानुमंता च तान्यै (न्ये) व नर-
56. के वसेत् [॥ 26 ॥]
विंध्याटवीश्व (ष्व) तोयासु शुष्ककोटरवासिन [ः।]
कृष्णाहयो हि जायंते भूमिदानं ह-
57. रंति ये [॥ 27 ॥]
अग्नेरपत्यं प्रथमं सुवर्णं भूर्व्वैष्णवी सूर्यसुताश्च गावः [।]
लोकत्रयं तेन भवे-
58. धि (द्वि) दत्तं यः काञ्चनं गाञ्च महि (ही) ञ्च दद्यात् [॥ 28 ॥]
ब (ब) हुभिर्व्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभि [ः।]
यस्य य-
59. स्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं (लम्) [॥ 29 ॥]
यानीह दत्ता (त्ता) नि पुरा नरे (रें) द्रै-
र्द्दानानि धर्मार्थयशस्कराणि [।]
निर्म्मा-
60. ल्यवांतप्रति [मानि] तानि
को नाम साधु [ः] पुनराददीत [॥ 30 ॥]
स्वदत्तां (त्तां) परदत्तां वा यत्नाद्रक्ष नराधिप [।]
[महीं] मही-
61. मतां (तां) श्रेष्ठ दानाच्छ्रे (च्छ्रे) योनुपा (पा) लनं (नम्) ॥ [31 ॥]
इति कमलदलांबु (म्बु) विं (बिं) दुलोलां श्र (श्रि) यमनुचिं (चि) त्य मनुष्यजीवि-
62. तञ्च [।]
अतिविमल [म] नोभिरात्मनीनैर्ण्णं (नं) हि पुरुषैः परकीर्त्तयो विलोप्याः [॥ 32 ॥] श्रीनाग-
63. [प] राणकदूतकं लिखितं श्रीगौडसुतेन श्रीसावं (मं) तेन ॥

61. TIRUVĀLAṄGĀDU COPPER-PLATES OF RAJENDRA CHOLA I

Prov. : Tiruvālaṅgādu (Madras)
Date. : 9 Regnal year (= 1018 A. D.)
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Gramtha.
Ref. : Rao Sahib H. Krishna Sastri, S. S. I. III, pp 383 ff.

Text

Plate : I a

1. स्वस्ति श्रीकण्ठकण्ठाभरणभुजगराड्मूर्ध्नि[1] माणिक्यमध्ये दृष्ट्वा-
2. स्मीयां सलज्जा प्रतिकृतिमपरामङ्गनां शङ्कमाना [।] आश्लेषालो-

1. H. Krishna Sastri, -भुजगराण्मूर्ध्नि.

3. लचित्तं कृतचरणनतिप्रार्थ्यनम् वो भवानी द्दिश्यात् पश्यन्त्यधी-
4. रद्विजपतिमनिशं सेर्ष्यमर्द्धेक्षणेन ॥ [।] वीरश्रीराजहंसीविह [र]-
5. णसरसी विद्वदम्भोजभानुर्दृष्टादृष्टार्थमार्गं द्वयपपथिकम-
6. ह्यलोकसार्थैकनाथः [।] सर्व्वंक्षत्राधिनाथस्सकलगुण-
7. मणिश्रेणिजन्माम्बुराशीर्व्विश्वक्लेशापहारी[1] चिरम-
8. वतु महीम [ण्ड] लश्चोलवंशः ॥ [2] पश्चादेव लिपयः प-
9. रिवृत्तसंख्यास्संख्यामतीत्य रविवंशगुणा [2]पिभान्ति [।] एतै-
10. रहं कथममूं[3] कथयामि मह्यम्मातस्सरस्वति लिपीरपरा विधे-
11. याः[4] ॥ [3] आसीत् त्रिलोकीनयनम् विवस्वान् सर्व्वक्षितिशां[5]कुर-
जन्मभूमिः [।]
12. आद्यो नृपाणाम्मनुराविरासीद्न्वर्थनामा मननादमुष्मात्[6] ॥ [4] इक्ष्वा-
13. कुरसमजनि तस्य सूनुरूर्व्वैर्व्विजरतत्रिदशरिपुर्म्महाहवेषु [।] म
14. नापि स्फुटममले यशःपयोधौ यस्यागादतिमहतीं मुदन्त्री[7]-
15. लोकी ॥ [5] सकलजलधिवीचीमेखलालंकृतायाः पतिरवनियुवत्या-

Plate : I b.

16. स्तत्तनूजो विकुक्षिः [।] नमदखिलनृपेन्द्रव्रातमौलिप्रभाभिर्व्विरचि[8]-
17. तचरणाब्जो वीर्य्यवानाविरासीत् [7] तस्याजनि प्रथितविक्रमशौर्य्य-
18. राशिर्न्नाम्ना पुरञ्जय इति क्षितिपस्तनूजः [।] यस्याखिलञ्जगदवाप्य य-
19. शोविकासश्वेतातपत्रमतिरिक्तमभूदखण्डम् ॥ [7] वृषभरूपधरस्य हरेरसौ
20. ककुदि यत् स्थितवान्निधिरोजसाम् [।] युधि जघान सुरेतरसैनिकानज-
21. नितेन [9]कुकुत्स्थसमाह्वयः [8] तत् पुत्रम् विमलसितातपत्रचन्द्रच्छा-
22. [10]यास्तक्षितितलतापमामनन्ति [।] कञ्चिवत् क्षितिपतिमक्षत-
23. प्रभावं गन्धर्व्वैस्सुरसदनेषु गीतकीर्त्तिम् ॥ [9] अर्य्यमा निजभुजा
24. [11]चलमन्थक्षोभितारजलधेर्हृतलक्ष्मीः [।] तस्य सूनुरजनि-
25. ष्ट विशिष्टस्तूयमानमहिमा जगदीशः [10] अजिनिष्ट[12] चापगुण-
सृष्ट[13] भुजभु-
26. मजप्रतापदहनास्तरिपु' [।] अनंल प्रताप इति तस्य कुले नृपतिः प्रतीत-
27. महिमा जगति ॥ [11] तस्यान्ववायाम्बुधिपूर्णचन्द्रो बभूव वेनः-
क्षितिपाप्र-
28. गायः [।] तस्यात्मजः पार्थीव[14]सार्थनाथः पृथुः पृथुश्रीरभवन्नरेन्द्रः॥ [12]
वेन-

---

1. Ibid. -जन्माम्बुराशिर्व्विश्व-. 2. Ibid. विभान्ति.
3. Ibid. कथममून्कथयामि-. 4. Ibid. -विधेया'-.
5. Ibid. सर्व्वक्षितीशां-. 6. Ibid. दमुष्मात्. 7. Ibid. मुदन्त्रि-
8. Ibid. -र्न्विरचित-. 9. H. Krishna Shastri. ककुत्स्थ-
10. Ibid. -क्षितितल- 11. Ibid. -क्षोभितारि-
12. Ibid. अजनिष्ट. 13. Ibid. -सृष्ट. 14. Ibid -पार्थिव

29. स्य दक्षिणभुजात्मथीतात्मुनिन्द्रैर्यः[1] प्रादुरास कवची- धृतरत्नमौलि [:] [।]

Plate : IIa.

30. सचन्धनुः सशरमप्रतिशक्ति बिभ्रत् देही पराक्रम इवाकम- नाशनाय [:] [॥ 13]

31. अतिबलमसुरसिंहस्य धुन्धुं समजनि यो भुवि धुन्धुमारनामा [।] नरपतिरय-

32. मप्यनुष्य वंशे क्षितिमखिलामशिषद् गुणैकधाम [।] [:] ॥ [14] समजनि युवनाश्व-

33. स्तत्कुले भूमिपालस्तपसि यशसि सत्ये सद्गुणे चाद्वितीयः [।] सक-

34. लभुवनरक्षाविभ्रमस्य प्रतापं समनुत[2] सततोर्थं[3] सर्व-

35. लोकस्समन्तात् ॥ [15] पुत्रस्तस्य प्रथितमहसो माननीयस्य मान्यैर्मा-

36. न्धाताभूद्व्रतिमतिरतिश्रीसरस्वत्यधीशः [।] लोकालोकक्षितिभृद-

37. वधि क्ष्मामन्द्याजन्मभूमी रक्षाशक्तिस्स्वयमिव चिरम्मूर्त्तिमत्यम्यर-

38. क्षत् ॥ [16] उन्दामा[4]सुरसैन्यरुन्धदिविसत्सेनानिवेशावनव्या- पाराहित-

39. जागरस्सुरपतिप्रीत्याहृतनिद्रापरः [।] तत्सूनुर्म्मुचुकुन्द इत्यजनि यस्स· श्वसको-

40. पोन्मि [ष] चक्षु [र्दं] ग्धविदग्धकालयवनानन्दम्मुकुन्दोनृपः ॥ [17] सायकाग्निशल-

41. भीकृतशत्रुर्यश्चकार वलभीमलघुश्रीः [।] सोप्यभूत्[5] महितविक्रम- राशीस्तत्कु-

42. ले वलभ इत्युदिताख्यः ॥ [18] तस्याविरासीत् पृथुलाक्षनामा सुरासुरौघै [र] [भि]-

43. यात्यमानः [।] पीयूषसिद्ध्यै पृथुमन्दराद्रिम् पयोनिधौ यो भ्र [मया]-

Plate : II b.

44. ञ्चकार ॥ [19] अभवत् पार्थिवचूडामणिरिति तस्यात्मजः प्रभावनिधिः [।] पाय [य]-

45. ति यो मुकुन्दे देवानमृतम्मम [र्दं] दैत्यबलम् ॥ [20] दीर्घबाहुरथचक्र [व]-

46. र्त्यभूत् तत्कुलाभरणमुच (।) माग्रणीः [।] यत्प्रतापदहनं सताम्मनस्ताप-

---

1. Ibid. -मुजान्मथितान्मुनीन्द्रै-
2. Ibid. स्वमनुत.
3. Ibid. सततोर्थं
4. Ibid. उद्दामा- and रुन्धदिविषत्
5. H. Krishna Shastri. सोप्यभून्म-

47. हारिणमुशन्ति[1] सूरयः ॥ [21] गुरुदारहरन्निशाकरं सुरविद्वेषि-
बलमदुर्जं-
48. यम् [।] जितवानभवत् स चन्द्रजिद्विजयश्रीकुलमन्दिरन्नृपः ॥ [22]
साकृतिः कृतयुग-
49. स्य विरामे चक्रवर्त्यभवदस्य तनूजः [।] यो यशश्शशिमरीचिभि-
50. रुच्चैरन्वरञ्जयदिलामिति चित्रम् ॥ [23] जितपञ्चशरो वपुर्गुणै-
51. र्विजयि[2] पञ्चप इ [क्षु] दीरितः [।] अधिपञ्चदिवो विलम्बयन्[3] सम-
52. भून् तत्कुलभूषणन्नृपः ॥ [24] सन्थ्वनस्तस्य बभूव वंशे पित्रा-
53. नुशिष्टो हयमेधसृष्टम् [।] रथंस्तुरंगञ्जितवान् बलेन स वारण[4]-
54. सीपतिकाशिराजम् ॥ [25] चापनीर्य[5]दिनरेतरबाणवातघट्टन-
समुद्धतव-
55. ह्नौ [।] आहवे विजितरुद्रमत्र [।] दीद्रुद्रजित्वमिति[6] यं सुरसंघः ॥ [26]
श्येनत्र-
56. स्तकपोतरक्षणघृणात्यक्तात्मदेहस्पृहः श्रीमत्तत्कुलभूषणं
57. शिविरभूदौशीनरोभूपतिः [।] तत्[7]वंशाभरणम् बभू [व] भुवने ख्यातो-

Plate : III a.

58. मरुत्तो नृपो यद्यागावहितावशेषितधनैर्य्य [ज]ः कृतः
पाण्डवै [ः] ॥ [27]
59. दुष्यन्त[8]मस्य कुलभूषणमामनन्ति दौष्यन्ति[9]रस्य भरतस्समभूत्तनूजः [।]
60. चोलाह्वयस्समजनिष्ट तदीयसूनुर्य्यंशामतः प्रथितमर्क्ककुलम्
पृथिव्याम् ॥ [28]
61. चोलराष्ट्रविविधोज्वलसम्पन्यकृ[10]तस्वपुरसम्पदमिन्द्रम् [।]
यं वदन्त्य-
62. मरनाथमवन्यां सूरयस्समप[11]तीर्णमुदारम् ॥ [29]
नखरोद्दलीताराति[12]–कुञ्जरः
63. पञ्जरं श्रि [यः] [।] राजकेसरिवर्म्म [।] सीत् तनयश्चोल–
वर्म्मणः ॥ [30]
64. राजकेसरिणः पुत्रो भूपति परकेसरी [।] अभवद्यस्य
65. कोपाग्निगृहस्तमासीद्विपतबलम्[13] ॥ [31] ततः प्रभृतिचोल [।] ना–
66. मभिषेकक्रमादिमे [।] नामनी परिवर्त्तेते राज्ञामाज्ञाभिधायिनी ॥ [32]
अभूत् चि–[14]

---

1. Ibid. –हारिणमुशन्ति 2. Ibid. –र्विजयी. 3. Ibid. विडम्बयन्.
4. Here the name वारणासी instead of वाराणसी is remarkable.
5. H. Krishna Sastri. चापनिर्य्य– 6. –द्रुद्रजित्वमिति.
7. H. Krishna Sastri. तद् 8. Ibid. दुष्यन्त– 9. Ibid. दौष्यन्ति.
10. Ibid. चोलराष्ट्रविविधोज्ज्वलसंपन्न्य– 11. Ibid. –मवतीर्ण–
12. Ibid. नखरोद्दलिताराति– 13. Ibid कोपाग्निग्रस्तमासीद्द्विषद्बलम्
14. Ibid. अभूच्चित्र–

67. अस्थे [।] राजा परकेसरिसम्भवः [।] चित्राश्वस्तत्-
सुतस्तस्य चित्रधन्वा
68. महीपतिः ॥ [33] सर्व्वदिग्भ्यस्समानीताः पार्थिवैर् [।] र्थराशयः [।]
यस्याग्रतो
69. व्यकीर्य्यन्ततेनापि सहस्रार्थिनाम् ॥ [34] सुरसरिदवनारितेति मत्वा
तपसि र-
70. तेन भगीरथेन[1] राज्ञा [।] नरपतिरवतारयत्पयोर्थी निजभुवि
तां स कवेर-
71. कन्य [।] काव्याम् ॥ [35] सुरगुरुरभवत् तदीयवंशे कुलभवनम्
विजयेन्दिरायु-

Plate : IIIb.

72. वाया [:] [।] निजमहिमजितान्तकस्स्वराज्ये नरपतिराय स मृत्युजित्
समाख्या-
73. म् ॥ [36] व्याघ्रकेतुरिति चित्ररथोभूत्[2] व्याघ्रवद्ध्वजपदः क्षिति-
नाथः [।] यत कु-
74. ले प्रथितविक्रमादिदतिरीकुसुमभूषितमौलिः ॥ [37] त्रेतायुगे भगवति
75. चयमरयराज्ञः पुत्रो नरेन्द्रपतिरित्यभव [द्य] रेन्द्रः [।] यत्पादपीठलुठ-
76. नाम्मकुटा[3]न्यभूवन्नार्शी सदा शिथिलबन्धगलन्मणीनि[4] ॥ [38] उप-
रिचर इति रघु-
77. टादि[5]धानस्सुरपतिदत्तविमानकामचारी [।] वसुरसुरविनाशहेतुरूर्व्वे-
78. र्द्दिनकरवंशशिखामणिस्ततोभूत् ॥ [39] द्वापरस्य विरामेस्य राज-
79. चूडामणेः कुले [।] विश्वजिन्नाम विश्वेपाञ्जेतासीदरिभूभृता-
80. म् ॥ [40] सकलावनिपालमौलिभिर्म्मणिमालाकलितैस्समर्च्चितः [।] [क]-
81. मलानिलयः कलाकरः पेरुनरिकिल्लिरभूत्तदन्वये ॥ [41] कालन्वात्
करिणा[6]
82. कलेश्च सकलक्षोणीभृतान्नायकम् यम् प्राहुः कलिकालमुपति-
83. मपामप्रेतरं सद्गुणैः [।] काञ्चीं यश्च नवीचकार कनकैस्सोभू-
84. दमुष्यान्वये कावेरीतटबन्धन प्रकटितस्फीतात्मकीर्त्तिर्नृपः ॥ [42]
85. कोच्चेंकणान् कुवलयदलश्यामलालोलदृष्टिश्शम्भोर्भ-[7]

Plate : IVa.

86. क्त्या त्रिपुरजयिनो लूनलूतानबन्धः [।] लोकालोकक्षितिभृदवधि-
87. क्ष्माम् भुजेनाद्धानो वंशे तस्य प्रथितमहसश्चक्रवर्त्ती बभूव [।] ॥ [43]

---

1 Ibid. भगीरथेन. 2. H. Krishna Shastri-भृद्व्याघ्र-

3. Ibid. नाम्मकुटा- 4. Ibid. गलन्मणीनि- 5. Ibid. -टाधि-

6. The अनुस्वार is engraved at the beginning of the next line.

7. Ibid. -श्यामलालोल

88. समजनि विजयाल [य] स्तदीये महति कुले महिनिय[1] विक्रमश्रीः [।] अहमह-
89. मिकया प्रणामचञ्चु[2]क्षितिपतिमौलिविघट्टिताङ्घ्रिपीठः ॥ [44] सद्द्रि[3]-
90. त्रामलकाभिरामाम् ध्यालाम्बरामारमवभूमिवासौ [।] तञ्चापुरीं सौध-
91. सुधांगरागां जग्राह [र] न्तु[4] रविवंशदीपः ॥ [45] अथ प्रतिष्ठाप्य निसुम्भ[5]सूद-
92. नी [म्] सुरासुरैरर्च्चितपादपंकजाम् [।] चतुस्समुद्राम्बरशो-
93. भिनीम् भुवम्बभार मालामिव तत्प्रसादतः ॥ [46] आदित्यवर्म्मा नृपतिस्त-
94. नूजो बुधाश्रय [:] [स] सन्धिपणस्तरस्वी [।] दोषापनीतौ स-
95. ततम् प्रवृत्तस्तन्मार्गवर्त्ती क्षितिमन्दरक्षत् [47] तस्यैकधवलच्छ-
96. त्रच्छायामाश्रित्य मेदिनी [।] अशार्म्मधर्म्मजन्मार्त्तिञ्चाभ्यजानारकद्राघन ॥ [48] अ-
97. पराजितमप्यसौ रणे जितवान् पल्लवमुग्रसारबलम्[6] [।] दयितामपि त-
98. स्य मेदिनीं स्ववशीकृत्य[7] [त] थाप्यभूद् कृती ॥ [49] आनन्दस न्दोहइव प्रजानान्त-
99. दीयसूनुस्तनुमान् बभूव [।] परान्तको नाम यथार्थनामा पुरान्तकांघ्रि-
100. द्वयपद्म[8]भृंगः [50] यस्य प्रतापदहनेन परीयमाणस्त [त] ·त्ता [व] शान्ति-

Plate : IVb.

101. मिव कर्त्तुमनारतवेगः [।] सप्तसमुद्रमवीशवराज[9]लक्ष्मीं पृथ्वीं कुल-
102. क्रमगताञ्च विहाय पाण्डय [:] ॥ [51] यस्य कोपदहनो दहन्द्वि-परशान्तिमाप न स-
103. मुद्रवारिणि [।] शत्रुकृत्तहतसिंहलांगनानेत्रवारिणि [स] म[10]ञ्जगाम च ॥ [52]
104. रजतगिरिमुपः पुरासुरारेरकृत स दभ्रसभाभिधानमोकः [।] कनकमय-
105. मुदारसम्पदा यस्सचित्रमनुष्य च लक्षितं धनेशाम् [53] राजादित्य-स्तत्सुत [:]
106. कृष्णराजञ्जित्वा युद्धे स्वार्गं [म] भ्यारूरोह [।] [11]तत्भ्रातामूलगण्ड-रादित्यनामा
107. राजा भूभृन्मौलिमालार्च्चितांघ्रिः ॥ [54] अन्दिमरसार्थकमेव नाम
108. बिभ्रत्[12] बभूव क्षितिपालवर्यः [।] यत् कोपतः प्र [।] द्रववा-

---

1. Ibid. महनीय-
2. Ibid. चुञ्चु-
3. Ibid. सद्वृक्षविचित्रामलका-
4. Ibid. रन्तु.
5. Ibid. निशुम्भ-
6. H. Krishna Shastri -मुग्रसद्बलम्.
7. Ibid. स्ववशीकृत्य.
8. Ibid. -पद्म-
9. Ibid. -मविशङ्कित्र-
10. Ibid. ग्राम.
11. Ibid. तद्भ्राताभूद्गण्डरादित्य.
12. Ibid. बिभ्रद्बभूव.

109. न्नृपाणां धनानि सीमाणि पुराण्यभूवन् ॥ [55] नरपतिर-
110. भूद्भर्त्ता तेजः प्रतापि गम्भीरतामपि जलनिधेस्सर्वाधाराद-
111. रेरतिशूरताम् [।] वपुरनुपमम् काम [।] द्विष्णो [:] श्रियं शशि-
नो द्युतिञ्च [।] धनसु-
112. भागमाद्याकस्मात् पराम्तक इत्यसौ ॥ [56] कलेर्बलात् प्रस्खलितं स्वशा-
113. स्त्रं पुनश्चयंवस्थापयितुम् पृथिव्याम् [।] प्रासम्मनुं यम्मनुने जनौघ [:] प्र-
114. [1]भूर्त्तचारित्रगतिनृपेन्द्रम् ॥ [57] तस्मिन्नवति भूचक्रञ्चक्रवर्त्तिनि[2] सुन्दरे [।] हारादिषु
115. पदेष्वेव हाशब्द [:] श्रूयते जनैः ॥ [58] कुवल [य] ममलोपलप्रकाशात्

Plate : V a.

116. कनकमयाद्वलयादपि प्रकामम् [।] भुजभुजगयुगस्य भूषणं य-
117. स्समकल्पयत् कलिकालकालकल्पः ॥ [59] तस्यहेमभिरुद्दामदानकोला-
118. हलच्युतैः [।] तुरंगमखुरक्षुण्णैः[3] पांसुला द्वारभूमयः ॥ [60] अ-
119. मा-
120.
121.
122. द्दोजसि प्रथितमण्डलधारिणि सर्व्वदा [।] तनुभृतानयना-
123. नि चिराय[4] तत्वपुरपूर्व्वहिमद्युति रेमिरे ॥ [62] भरतूभूभरम-
124. सौ विनेष्यति प्रायशो न इति नागयोषितः [।] कुर्व्व-
125. ते स्म परिनर्त्तनन्ददा[5] जन्म लब्धवति चक्रवर्त्तिनी[6] ॥ [63] रक्षितुम् क्षितिप-
126. तिस्सुरलोकन्दैत्यदानवबलेल्परुद्धम् [।] प्रार्थितस्सुरगणै-
127. रतिशूरः प्राप्तवान् सपदि सुन्दरचोलः ॥ [64] [7]देवस्त्रमिरलोभि-
128. तो भवति मे यावत् पतिस्सुन्दरस्तावत्[8] गन्तुमहम् प्रवृत्तमति-
129. रित्यास्यानवस्यादरात् [।][9] सार्द्धं तेन गता-[10]दिशमिव स्वशस्वा
[11]स्स्व [य]-

Plate : V b.

130. कीयक्षमम् देवी तस्य पतिव्रता गुणगुणैस्सा [वा] दहन्धरत्यसौ ॥ [65]
131. श्रीवानवनुमहादेवी तेनासौ [12]तृदिवं गतः [।] अप्सरोग्रहमी-

1. H. Krishna Sastri. भूत्तचारित्ररतिनृपेन्द्रम्. 2. Ibid. वर्त्तिनि.
3. Ibid. -क्षुण्णैः- 4. Ibid. तद्वपु- 5. Ibid नर्त्तनन्नदा.
6. Ibid. चक्रवर्त्तिनि 7. Ibid. देवस्त्रीभि-
8. Ibid. तावद्गन्तु 9. Ibid. सार्द्धं.
10. H. Krishna Sastri restores दिशा read दिनमिव
11. Ibid. स्वयं 12. Read. त्रिदिवं

132. स्येव तन्नाप्यासन्नवर्त्तिनी[1] ॥ [66] तदनन्तरमेतदात्मजः क्षितिमादित्यसमा-
133. ह्वयोन्वशात् [।] निजकान्तिविनिर्ज्जितान्मभूः [2]समरे पाण्ड्यनृपञ्ज-
134. घान सः ॥ [67] पाण्ड्यराजशिरस्तुंगजयस्तम्भ स्वके पुरे [।] निधाय ग-
135. त [।] घानस्तमादित्यस्त्व [न्द] स्वया[3] ॥ [74] प्रबलकलि-बलान्ध [दृष्टा]-
136. न्तविद्ध्वंसहेतोस्वयमरूप्मो वर्म्मा प्रार्थ्यमानः
137. प्रजाभिः । अचकमत न राज्यं स्वे पितृव्ये स्वदेश प्रग-
138. यिनि मनसापि धर्म्मधर्म्मार्थवेदी ॥ [69] त्रिजगदवनदक्षमस्तु-
139. जाथं स्वयमवतीर्ण्णंसमुपिरूप्य चिह्नैः [।] अरूप्मो महिपिच्य[4] यो[5]-
140. व [।] राज्ये [6]धरणिधुरमधुरान्तको बभार ॥ [70] मनरशर्व्वं कुर्व्वन्धनम-
141. पि तदभ्यर्च्चनविधो[7] तदावासारम्भे परिजनमशेषं सनृ-
142. पतिः [।] जगत् सर्व्वन्तस्योत्मवविधिषु कोपं रिपुवधे श्रि-
143. यं सद्विप्रेषु क्षितिमपि भुजे भूयसि दधे ॥ [71] प्रकटपटहध-

Plate : VI a.

144. [8]ण्टाकाहलथेणिभेरीमुखतुमुलशङ्खध्वानगद्यत्दिगन्तः [।]क-
145. लिमलमथ हतुं स्वांगतोयैर्द्धरायास्स्वयमरूप्मो वर्म्मा रा-
146. ज्यभारेम्यपेचि ॥ [72] श्रियमस्य भुजान्तरस्थितां[9] स्वसुतान्द्रष्टुमिवाभ्युपे-
147. [10]इवान् [।] धवलातपवारणात्मना गगने मण्डलितः पयोनिधिः ॥ [73]
148. नूनं [11]यशांसि स्फुरदिन्दुकान्तिकान्तीनिवाल्व्यजनानि कृत्वा [।] दिगंगना दिग्वि-
149. जये गृहीतास्से [।] वामकुर्व्वंन् [12]जैयिनोस्य राज. ॥ [74] तुलि-
150. तोपि तुलाभारे तुलया [13] हेमहिन्नृंपः [।] सोतुलोभूदविज्ञे-
151. यो महिमा महतामतः ॥ [75] अनुपमविभवप्रभावविद्याभुज-
152. बलविक्रमशौर्य्यधैर्य्यराशिः [।] अजयदवनिपश्चिशंकु-
153. काष्ठाप्रभृति यथाक्रममाकमन्दिरास्सः ॥ [76] स्वकीयवंशप्र-

---

1. H. Krishna Sastri. -वर्तिनी. 2. Ibid. -त्मभूस्समरे.
3. Ibid. -स्त्वदिदृक्षया 4. Ibid. -मभिषिच्य 5. Ibid. यौवराज्ये
6 Ibid. -धुरमधु- 7. Ibid. -विधौ
8. Ibid. -भरज and -गर्ज्जद्दिगन्तः 9 Ibid. -तान्द्रष्टु-
10. Ibid -यिवान् 11. Ibid यशांसि
12. Ibid. -मकुर्व्वंजयिनोस्य 13 Ibid. -हेमभि-

154. भवस्य पाण्ड्यराजस्य रक्षामिव कर्तुमिन्दुः [।] श्वेतातपत्रं समभूद्-
155. हस्य राजेति मत्वास्य दिशञ्जिगीषो [ः] ॥ [77] अमरभुजंगमङ्गणाद्रा-
156. जभुजङ्गास्ततोतिभितधियः[1] [।] निभृतकुटिलभोगाः [2]क्वापि निले-
157. तुं समभ्यल्पन् ॥ [78] जलनिधिपरिघम्[3] विलिन्दमुच्चै [ः]
स्फुरदुरुवप्र-
158. मभेद्यमन्ययौधैः [4][।] रविकुलतिलकस्य दण्डनाथो विजयपर-

Plate : VI b.

159. माकुलमन्दिरञ्जिगाय ॥ [79] बद्ध्वा [5]जेतुञ्जलनिधिजले राघवेन्द्रः
कपी-
160. न्द्रैः[6] लङ्कानाथं कथमपि शरैस्तीक्ष्णधौर्जघान [।] नौभिस्तीर्त्वा
161. जलनिधिमसौ यस्य दण्डः प्रचण्डो लङ्कानाथम् निरदह [द] तस्ते-
162. न रामोभिभूतः ॥ [80] सत्याश्रयो [7]यत्बलसिन्धुरोधान् कष्टम् परित्य-
163. ज्य पलायितोपि [।] कष्टाश्रयश्चित्रमिदञ्च[8] चित्रन्तैलप्रभा-
164. वद्भवर्ण यदस्य ॥ [81] दण्डेन भीमेन युधि प्रवीणो यद्राजरा-
165. जो निहतो महाहवः [।] तद्भीमनामानमरन्ध्रमन्ध्र[9] हन्मीति दण्डे-
166. न जघान तं सः ॥ [82] सर्व्वंषत्रवधव्रत प्रणयिना रामेण
167. यन्निर्मितम् राष्ट्रं [शि] ष्टजनाभिराम [म] लङ्घ्यदुर्गम्महोन्मारन्वैः[10]
[।] जित्वा तत् स-
168. कला यनीन्द्रमकुट[11] श्रेणीलसत्[12] शासनस्सोभूत् सर्व्वधनुर्भृतां[13]
क्षिति-
169. भृतामानन्दसन्दोभवन्[14] ॥ [83] जित्वा गांगकलिङ्गवङ्गमगधारट्टोट-
सौर [।] ष्ट्र का-
170. न्[15] चालुक्यानपरानपि क्षितिभुजो युद्ध स [16]नैरर्चितः [।]
[17]विद्वत्वर्ग-
171. मुखारविन्दनिचयप्रोन्द्योतनोन्मद्रविः[18] पूर्व्वो सर्व्वसमुद्रवारिर-
172. शनाम् श्रीराजराजोन्वशात् ॥ [84] समजनि मधु [न्त] कस्समस्तक्षितिप-

Plate : VII a.

173. [19]तीलक्ष्णलक्षिताकितांगः [।] [भ] पहतहरहुंकृतिस्संनोभूरपरइवास्य

---

1. H. Krishna Sastri –मीतधियः 2. Ibid. क्वापि
3. Ibid. परिखम् 4. Ibid –यौघैः 5. Ibid. –सेतुञ्जल
6. Ibid. कपीन्द्रैर्लंका– 7. Ibid. यद्बल– 8. Ibid. –मिदञ्च
9. Ibid. –मन्ध्रं 10. Ibid. –ल्दुर्गम्महोग्रार्णवैः 11. Read –मुकुट–
12. Ibid. –लसच्छासन– 13. Ibid. –धनुर्भृतां
14. Krishna Satri suggests –मानन्दसन्दोहसुव
15. H. Krishna Sastri –कांची– 16. Ibid. तैरर्चितः
17. Ibid. विद्वद्वर्ग– 18. H. Krishna Sastri –प्रद्योतनोद्यद्रविः
19. Ibid. –निलक्ष्णलक्षिताक्षितांगः

174. नरेश्वरस्य सूनुः ॥ [85] यत्र रक्षतिमहीमिमाश्विरम्भार्गववर्त्तिनि-
सतास्महौज-
175. सि [।] तत्कलत्रनयनान्यहो श्रुतेर्म्मार्गलंघनमकुर्व्व [न] स्फुटम ॥ [86]
तीव्रप्रता-
176. पतपनो मधुरान्तकस्य व्याप्य स्थितस्सकलदिग्वलयान्तरालन्दूरस्थि[1]-
177. तानपि दहन् सकलावनीन्द्रानासन्नसर्व्वनृपतापह-
178. रोपि[2] चित्रम् ॥ [87][3] खड्गवारिधिजलैस्तमुपेतम् राजम-
179. ण्डलमुदेति न तस्य [।] चित्रमेतदिदमप्यति चित्रम् स्वस्थमेव
180. यदभूद्रिपुसंघः [:] ॥ [88] निजभुजविजितेन पुण्यजातम् धननिच-
181. येन[4] चिकीर्षुर्व्यंशस्वी [।] प्रबलबलसमन्वितो नरेन्द्रो धिय-
182. मथ दिग्विजये न्यधत्त धिर.[5] ॥ [89] प्रथममथ दिशन्त्रिशंकुचिह्नाश्रि-
रगमदुत्त-
183. मचोलभूमिपालः [।][6] पिहितनिजपुरावनः स पाण्ड्य [:] क्षितिपतिमप्र-
184. तिमो विजेतुकामः ॥ [90] रविकुलतिलकस्य दण्डनाथः प्रबलबलानि[7]जवा
185. न [8]पाण्ड्यराजम्मलयगिरिमगस्त्यधाम भीतश्शरणमगात[9] स्वभुवं
विहाय पा-
186. ण्ड्यः ॥ [91] पाण्ड्यराजयशसां[10] विमलानाम् बीजतामिव[11] गतानि
लसन्ति [।] रा-

Plate : VII b.

187. जराजतनयोनयवेदि[12] मौक्तिकानिजगृहे विमलानि ॥ [92] तत्र प्र [ति]-
188. ष्ठाप्य तदीयराष्ट्ररक्षार्थमात्मीय [त] नूजमेनम् [।] श्रीचोलपाण्ड्यं र-
189. विवंशदीपो जेतुम् [13]प्रतीचीन्दिशमुज्जगाम ॥ [93] परिभवमुपकर्ण्य[14]
190. [15]शोभिमानी धरणिभृतो युधि भार्गवादवाप्तम् [।] भुवि समुपलभ्य
भूमि-
191. [illegible] ॥ [94] [illegible]
192. [illegible]
193. [illegible]
194. भीतभयो मधुरान्तकस्सपदि केरलेश्वरम् [।] सबलं रुरोध तद-

---

1. Ibid. दिग्वलयान्तरालम् । दूर-

2. Krishna Sastri suggests –तापहरोतिचित्रम्   3. Ibid. –खड्ग

4. Ibid. चिकीर्षुर्यशस्वी   5. Ibid. धीरः   6. Ibid. पिहितनिजपुरावनस्स

7. Ibid. –बलन्निजघान   8 Ibid. पाण्ड्यराजम् । मलय-

9. Ibid. –मगात्स्वभुवं   10. Ibid. –यशसां   11. Ibid. –तामिव

12. Ibid. –वेदी   13. Ibid. प्रतीचीन्दिशमुज्जगाम   14. Ibid. –मुपकर्ण्य

15. H. Krishna Sastri, सोभिमानी.

16. In the original a letter has been recorded after स.

195. नु क्षितिपद्वयकारि युद्धमभवत्[1] भयंकरम् ॥ [96] जित्वाकेरलभूप-
196. ति भृगुतेरिछत्वा तपोरक्षिताम् पृथ्वीम् पार्थिवनन्दनो
197. निजपुरम् प्रायात् स धाम श्रिय' [।] नृत्यन्तीमिव[2] चञ्चलैर्ध्वजपटैर्हस्तै-
198. रसमुल्लासिभिर्जल्पन्तीमिव [म] ञ्जुलैश्चलदृशां[3] काञ्चीगुणैस्स्वागतम् [97] अ-
199. थ [।] गमत्[4] वैश्रवणस्य काष्ठाञ्जेतुन्नृपेन्द्रश्शिविवंशदीपः [।] यस्याखि-
200. धुण्डे रजताद्रिरासीत् कैलाससंसेवितशंकरायाः ॥ [98] श्रीचोळपाण्ड्यं
201. स्वसुतं विधाय प [।] श्चात्यभूमेरभिरक्षणाय [:] [।] काञ्चीं स काञ्चीमिव भूमि-

Plate : VIII a.

202. देव्यास्समाविशत् नैळकुलैककालः ॥ [99] चालु [क्य] नाथजयसिं-हराजं स्व-
203. यं कलेराश्रयमाकलय्य[5] [।] पूर्व[6]अमेवाभिजगाम जेतुं राजेन्द्रचो-
204. ळः कलिकालकालः ॥ [100] तैलस्य सन्तति मवाप्य तदीयकोपवह्नि-रसमुज्ज[7]-
205. लितवानितिनैव चित्रम् । चित्रमिदम्[8] भवति सर्व्वसमुद्रवारीण्यु-ह्यय[9] य-
206. त्रिरदहद्विपदिन्धनानि ॥ [101] तस्मिन् समुन्योगवति क्षितीशे जेतुं
207. सकोपे जयसिंहराजं [।] रहांगनानाम् नयनाम्बुभिन्नरशोका-
208. ग्निरा[10]सि [ज्व] लितोतिचित्रम् ॥ [102] सखण्डदण्डपरिखण्डित-रट्टरा-
209. जनारीपयोधरतटान्यविभूषणानि [।] तन्नेत्रवारिकणिकोज्व[11]-
210 लमौक्तिकानि तत्कान्तिमन्ति विलसन्ति महान्य[12]भूवन् ॥ [103] चो-
211. ळेशः सिंहजय[13]संहवलान्यकुर्व्वन्युद्दम् प्रवृद्धमितरेतरमिद्धरोषम् [।] उत्तुंग-
212. मत्तगजदन्तविघट्टनोन्यत्व[14] छिद्ध्वजानि सकलानि ददाह यत्र ॥ [104] कुल-
213. धनमखिलं यशश्च[15] मुक्त्वा भयमवलम्ब्य पलायनञ्चकार [।] रविकुलतिलक-
214. सकोपवह्ने [:] परिहरणाय स रट्टराट्टनाथः ॥ [105] अखिल-मवशिष्टमि [ष्टि][16]-
215. कीर्त्तेर्व्वंक्रमकुलाभरणस्य कोपभीतः[17] [।] द्रु [त] ममन्यतकाननानि सेनारज इव

---

1. Ibid -ममवद्भयङ्करम्   2. Ibid. चञ्चले-   3. Ibid. मञ्जुलेश्चलदृशां
4. Ibid. गमद्दै-   5. Ibid. -माकलय्य   6. Ibid. पूर्वन्तमेवा-
7. Ibid. -रसमुज्ज्व-   8. Ibid. चित्रन्निदम्   9. Ibid. ण्युज्झ्यपत्रिरदहद्दिप
10. Ibid. -ग्निरासीज्ज्वलि-   11. Ibid. कोज्ज्वल-
12. Ibid. महान्त्यभूवन्   13. Ibid. -जयसिंह-
14. H. Krishna Sastri -नोन्मदछिद्ध्वजानि   15. Ibid. यशश्च
16. Ibid -मिष्ट –   17. Ibid. कोपभीत

216. तस्य गुहाश्च भूधराणाम् ॥ [106] अविरळशरवृष्टिच्छादिताशान्तराळा रवि [कु]-

Plate : VIII b.

217. लतिलकस्यशोभिता सैन्यवीरैः [।] प्रबलपवनवेगोद्धूयमाने-
218 व मेघावलिरभजति[1] भंगम् रट्टराजस्यसेना ॥ [107] रट्टराजमेव जित्य स-
219. सैन्यं राजराजतनयो नयवेदि[2] [।] धैर्यशौर्यविजयान्य[3]खिलै [:] स्वैस्से-
220. वितो गुणगणैः पुरमाप ॥ [108] तपः प्रभावादवतीर्णगंगाम् भगीरथ- [स्] व [।]-
221. द्भुबलाद्दसन् सः [।] गंगाजलैः पावयितुं स्वकीयाम् येष[4] पृथ्वीं र-
222. विवंशदीपः ॥ [109] तदीयतीरस्थितभूमिपालान्[5] विरोधिनो जेतुम-
223. धादिशे[6] [।] दण्डाधिनाथम् बलवत्[7] बलौघम् शौर्य्यास्पद[8]-
224. [क्षी] तिमद्प्रगण्यम् ॥ [110] चलवहळतुरंगमोर्म्मि गंगाजलमिव
225. हैमवतात् तटा [त्सु] दग्रम्[9] [।] जळकळमुखरीकृताखिलाशभिर- गमदस्य
226. [10]धुरोनिभूरि सैन्यम ॥ [111] करिनिकरनिबन्धसेतुभागै[11]बलिमतरत् [स] रितस्त-
227. दीयमग्यम् [।] करितुरगनरोपयोगशुष्यम् जलनिवहाश्चरणैश्च[12] सैन्य-
228. मन्यत् ॥ [112] द्विरदाश्वपदातिमण्डल [क्षु] भितै रेणुभिरावृतदिग्मु- खाः[13] [।] सहसा रिपु-
229. राजमण्डलान्यवि [श] न् विक्रमचोलसैनिकाः ॥ [113] प्रबलबलराजा- श्वपत्रि[14]सं-
230. घैरभिमुखमिन्द्ररथञ्जिगाय पूर्व्वम् [।] रविकुलतिलकस्य सैन्यनाथः[15] शशिकुल [ल]-
231. भूषणभूमिमग्रहीत् सः ॥ [114] निशितशरनिकृत्तदण्डमुरतं[16] युधि घवलातपवार [णं]-

---

1. Ibid -रभजत 2. Ibid. -नयवेदी 3. Ibid. विजयाद्यखिलैः
4. Ibid. -स्वकीयामियेष - 5. Ibid. -पालान् 6. Ibid. -धादिदेश
7. Ibid. - बलवद - 8. Ibid. -स्पदकीर्ति- 9. Ibid. दुदग्रम्
10. Ibid. -धुरो - 11. Ibid. -निबद्धसेतुमार्गै -
12. H. Krishna Sastri -शुष्यबल 13. Ibid. - दिङ्मुखाः
14. Krishna Sastri suggests पत्ति 15. Ibid-नाथशशि-
16. Ibid. दण्डमत्तं

Plate : IX a.

232. पपात [।] शशिकुलति [ल] कस्य तस्य राज्ञः[1] परिभवखिन्न [तयं] व च [न्द्र] वि [मत्र] म् ॥ [115]

233. अपहृतरणशूरसम्पदुच्चैरथ निविवेश स ध [र्म] [पालपृथ्वी] म् [।] [त]-

234. मपि विजितवान् सु[2]रस्थवन्तिमगमदसौ शिविराजदण्डनाथः ॥ [116] विजि-

235. तैस्तदीयतटभूमिनायकैस[3]लिलन्तदीयमथपावनम् परम् [।] निजनायका [य]

236. मधुरान्तकायतत् समनीनयत् सपदिदण्डनायकः ॥ [117] गोदावरीमभ्य-

237. सरत् सवर्त्ती राजेन्द्रचोळाविजिगीषयासौ [।] स्वांगाः[4] गरा-

238. गैर्जळकेलिकाया सरित्पतेस्तामकरोच्च शंवथाम् ॥ [118] जि-

239. त्वां [5]महिपालममुष्य हत्वा यशांसि रत्नानि महांसि चोच्चं [: ।]

240. दण्ड [:] प्रचण्डस्सलिलं स्वकीयनाथाय गांगं समनीनयत् सः ॥ [119]

241. कलिराजनियोगकारिणं सबलं सानुजमोह[6]माहवे [।] स नृ-

242. पो विनिहत्य चोदयैवानथ मत्तेभपरिग्रहञ्चकार ॥ [120] तत्र सत्तगजं कश्चित् अ[7]

243. भिधावन्तमुन्मुखम्[8] । अघातयत् स्वपन्दैव. स्वाहस्थेनैव [ह] रितना ॥ [121] नग-

244. रीमविशज्जितेन्नृपैः कुलजैरर्चितपादपंगत.[9] [।] विभवेरधरीकृता-म्नि [छ]-

245. त्रिदशावासगुणाभिजामसौ । [122] अवजित्य कटाहमुन्नतैर्मदण्डैर-

246. भिलंघिताणर्वैः [।] सकलामवनीतलाधिलक्षितिपो रवि [त] वान- पश्चिरम् ॥ [123] चो-

247. ळ्यंगमिति ख्यातया ख्यातया प्रथितखिलमण्डले [।] गंगाजलमयन्देवो जयस्तम्भं व्यधत्त स [:] ॥ [124]

Plate : IX b.

248. सोयं श्री चोळपुरमित्याख्यान्दधत्याम् पुरि स्थित्वा श्रीमधुरान्त-

249. को नरपतीश्वरा[10] शरणादरात् [।] श्रीमन्तश्मनगमुत्तगुंग[11] रामोरमज-

250. म् प्राहिणोत्[12] ग्रामं श्री पयूरमन्धकरिपोस्वन्नापयेगुरिनः[13] ॥ [125]

1. Ibid, राज्ञः 2. Ibid. -सुरसवन्ती- 3. Ibid, नायकैस्सलिल-
4. Ibid. -स्वांगांगरागैर्जळ- 5. Ibid. -महीपालम- 6. Ibid. मोहमाहवे
7. Ibid. वधिर- 8. Ibid. मुन्मुखम् 9. H. Krishna Sastri - पंकजः
10. Ibid.नरपति - 11. Ibid. -भुवनगुण 12. Ibid. प्राहिणोद्ग्रामं
13. Ibid. स्तुम्भिनः

251. कलैर्वंडाग्प्रस्खलितं स्वनीतिमार्गं पुन [:] स्थापयितुमगण्याम्
[।] त्रिवेवती-
252. र्ग्गान्धिपगम् वदन्ति विपश्चितो यं विदुषामधीशम् ॥ [126] मन्त्रि[1]
श्रीमधुरा-
253. न्तकस्य विदुषामग्रेसरस्मरपथप्रस्थानप्रहितास्मद्बुद्धिर-
254. निद्राम्बालुस्य [चू] डामणिः [।] वि [द्द] गांमुखारविन्दु [निवह]
प्रोद्योत[2]-
255. नोद्यद्दिवसशक्रस्येव [3]बृहस्पतिर्गुणनिधिर्यो भूद्याजन्म-
256. भूः ॥ [127] रामात्मजो जय चोलमण्डलमण्डने [।]
257. पाश्चात्य [।] गिरिमध्यस्थे पुरागग्रामसज्ञिते ॥ [128] वसतेर्देवदेवा-
258. य शङ्कराय पुरद्विषे [।] समाख्याय ग्राममेनमदत्त
259. सः ॥ [129] प्राङ्दिग्गतस्यस्य पुरस्ताच्चापि सीमताम् [।]
सिंह क्रान्त-
260. कचतुर्वेदिमङ्गलग्रामको गतः ॥ [130][4] पश्चान्निम्यविनोदचतुर्वेदिमं-
261. गल [मि] तिख्यातः [।] सीमाभूत्[5] ग्रामस्य
समाख्यस्य ॥ [131] अकृ-
262. त श्रीमुपलेखाम्[6] उत्तमचोळ [132]
विज्ञप्तिं कृतवानत्र

Plate : X a.

263. स [133] मायादस्य सुत. श्रीमान् धीमान
स्वयम् [।]
264. जननायनियोगेन करिणीश्रमगादिकम् ॥ [134] कृत्य [स्म]
265. समाख्यग्रामांम्[7]बुधेस्समस्तशासी [।] कृतवानुभयविशुद्धचतुर्थान्व-
266. ममसुधूतः ॥ [135] शंकरस्य सुतेनेदम् भक्तेन सुरविद्विषः [।]
नारायणे-
267. न कविना शासनं कृतिनाकृतम् ॥ [135] त्रैलोक्यपाण्डातिरिति[8]स्व-
गुणम-
268. णिगणो विक्रमश्रीविलासापद्यसिरिचितीशस्सकलगु-
269. णमणिश्रेणिजन्मास्बुराशिः [।] प्रज्ञापयसिशाद्ब-
270. स्समयिकघनदः प्रार्थितार्थिप्रपञ्चो जीयाद्राजेन्द्रचो-
271. ळस्सकलवसुमतीमिन्दिराजन्मभूमिः ॥ [137]

THE END

1. Ibid. नन्त्री
2. Ibid. -प्रोद्योतनो-
3. Ibid. बृहस्पति-
4. Ibid. पश्चान्निम्य-
5. Ibid. -भूद्ग्रामस्य
6 H Krishna Sastri -मुपम-
7. Read -ग्रामाम्बु
8 H. Krishna Sastri -तिरिक्त-